

[2000/10/22 v3.01 Landscape Pages (DPC)]

[2016/05/21 v2.44 Cross-referencing by name of section]

అధ్యాత్మరామాయణమ్

For Personal Use Only
Not For Commercial Printing/Distribution

Contents

1	అధ్యాత్మరామాయణమాహాత్మ్యమ్	3
2	బాలకాణ్డః	11
2.1	ప్రథమః సర్గః	12
2.2	ద్వితీయః సర్గః	20
2.3	తృతీయః సర్గః	24
2.4	చతుర్థః సర్గః	31
2.5	పంచమః సర్గః	35
2.6	షష్ఠః సర్గః	43
2.7	సప్తమః సర్గః	52
3	అయోధ్యాకాణ్డః	59
3.1	ప్రథమః సర్గః	60
3.2	ద్వితీయః సర్గః	65
3.3	తృతీయః సర్గః	74
3.4	చతుర్థః సర్గః	83
3.5	పంచమః సర్గః	92
3.6	షష్ఠః సర్గః	100
3.7	సప్తమః సర్గః	110
3.8	అష్టమః సర్గః	122
3.9	నవమః సర్గః	129
4	అరణ్యకాణ్డః	139
4.1	ప్రథమః సర్గః	140
4.2	ద్వితీయః సర్గః	146

4.3	తృతీయః సర్గః	152
4.4	చతుర్థః సర్గః	158
4.5	పంచమః సర్గః	164
4.6	షష్ఠః సర్గః	171
4.7	సప్తమః సర్గః	176
4.8	అష్టమః సర్గః	183
4.9	నవమః సర్గః	190
4.10	దశమః సర్గః	196
5	కిష్కిన్ధాకాణ్డః	201
5.1	ప్రథమః సర్గః	202
5.2	ద్వితీయః సర్గః	212
5.3	తృతీయః సర్గః	220
5.4	చతుర్థః సర్గః	226
5.5	పంచమః సర్గః	232
5.6	షష్ఠః సర్గః	239
5.7	సప్తమః సర్గః	248
5.8	అష్టమః సర్గః	254
5.9	నవమః సర్గః	260
6	సున్దరకాణ్డః	265
6.1	ప్రథమః సర్గః	266
6.2	ద్వితీయః సర్గః	272
6.3	తృతీయః సర్గః	278
6.4	చతుర్థః సర్గః	288
6.5	పంచమః సర్గః	296
7	యుద్ధకాణ్డః	303
7.1	ప్రథమః సర్గః	304
7.2	ద్వితీయః సర్గః	310
7.3	తృతీయః సర్గః	316
7.4	చతుర్థః సర్గః	325

7.5	పఞ్చమః సర్గః	331
7.6	షష్ఠః సర్గః	340
7.7	సప్తమః సర్గః	347
7.8	అష్టమః సర్గః	354
7.9	నవమః సర్గః	361
7.10	దశమః సర్గః	368
7.11	ఏకాదశః సర్గః	375
7.12	ద్వాదశః సర్గః	384
7.13	త్రయోదశః సర్గః	393
7.14	చతుర్దశః సర్గః	401
7.15	పఞ్చదశః సర్గః	411
7.16	షోడశః సర్గః	421

8	ఉత్తరకాండః	427
8.1	ప్రథమః సర్గః	428
8.2	ద్వితీయః సర్గః	435
8.3	తృతీయః సర్గః	443
8.4	చతుర్థః సర్గః	450
8.5	పఞ్చమః సర్గః	457
8.6	షష్ఠః సర్గః	468
8.7	సప్తమః సర్గః	474
8.8	అష్టమః సర్గః	483
8.9	నవమః సర్గః	491

Chapter 1

॥ అధ్యాత్మరామాయణమాహాత్యమ్ ॥

రామం విశ్వమయం వందే రామం వందే రఘూద్వహమ్ ।
రామం విప్రవరం వందే రామం శ్యామాగ్రజం భజే ॥ 1 ॥

యస్య వాగంశుతశ్చ్యుతం రమ్యం రామాయణామృతమ్ ।
శైలజానేవితం వందే తం శివం సోమరూపిణమ్ ॥ 2 ॥

సచ్చిదానందసన్తోహం భక్తిభూతివిభూషణమ్ ।
పూర్ణానందమహం వందే సద్గురుం శంకరం స్వయమ్ ॥ 3 ॥

అజ్ఞానధ్వాంతసంహర్త్రీ జ్ఞానతోకవిలాసినీ ।
చంద్రచూడవచశ్చంద్రచంద్రికేయం విరాజతే ॥ 4 ॥

అప్రమేయత్రయాతీతనిర్మలజ్ఞానమూర్తయే ।
మనోగిరాం విదూరాయ దక్షిణామూర్తయే నమః ॥ 5 ॥

సూత ఉవాచ

కదాచిన్నారదో యోగీ పరానుగ్రహవాఞ్ఞయా ।
పర్యటన్ సకలాన్ తోకాన్ సత్యతోకముపాగమత్ ॥ 6 ॥

తత్ర దృష్ట్వా మూర్తిమద్భిశ్చంద్రిభిః పరివేష్టితమ్ ।
బాలార్కప్రభయా సమ్యగ్భాసయంతం సభాగృహమ్ ॥ 7 ॥

మార్కణ్డేయాదిమునిభిః స్తూయమానం ముహుర్ముహుః ।

సర్వార్థగోచరజ్ఞానం సరస్వత్యా సమన్వితమ్ ॥ 8 ॥

చతుర్ముఖం జగన్నాథం భక్తాభీష్టఫలప్రదమ్ ।

ప్రణమ్య దణ్డవదభక్త్యా తుష్టావ మునిపుజవః ॥ 9 ॥

సన్తుష్టస్తం మునిం ప్రాహ స్వయమ్భారైష్టవోత్తమమ్ ।

కిం ప్రష్టకామస్తవమసి తద్వదిష్యామి తే మునే ॥ 10 ॥

ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్య మునిర్బ్రహ్మణమబ్రవీత్ ।

త్వత్తః శ్రుతం మయా సర్వం పూర్వమేవ శుభాశుభమ్ ॥ 11 ॥

ఇదానీమేకమేవాస్తి శ్రోతవ్యం సురసత్తమ ।

తద్రహస్యమపి బ్రూహి యది తేఽనుగ్రహో మయి ॥ 12 ॥

ప్రాప్తే కలియుగే ఘోరే నరాః పుణ్యవివర్జితాః ।

దురాచారరతాః సర్వే సత్యవార్తాపరాజ్ముఖాః ॥ 13 ॥

పరాపవాదనిరతాః పరద్రవ్యాభిలాషిణః ।

పరస్త్రీసక్తమనసః పరహింసాపరాయణాః ॥ 14 ॥

దేహాత్మదృష్టయో మూఢా నాస్తికా పశుబుద్ధయః ।

మాతాపితృకృతద్వేషాః స్త్రీదేవాః కామకింకరారాః ॥ 15 ॥

విప్రా లోభగ్రహగ్రస్తా వేదవిక్రయజీవినః ।

ధనార్జనార్థమభ్యస్తవిద్యా మదవిమోహితాః ॥ 16 ॥

త్యక్తస్వజాతికర్మాణః ప్రాయశః పరవశ్చకాః ।

క్షత్రియాశ్చ తథా వైశ్యాః స్వధర్మత్యాగశీలినః ॥ 17 ॥

తద్వచ్ఛుద్రాశ్చ యే కేచిద్బ్రాహ్మణాచారతత్పరాః ।

స్త్రియశ్చ ప్రాయశో భ్రష్టా భర్తవజ్ఞాననిర్భయాః ॥ 18 ॥

శ్వశురద్రోహకారిణ్యో భవిష్యన్తి న సంశయః ।
ఏతేషాం నష్టబుద్ధీనాం పరలోకః కథం భవేత్ ॥ 19 ॥

ఇతి చింతాకులం చిత్తం జాయతే మమ సంతతమ్ ।
లఘూపాయేన యేనైషాం పరలోకగతిర్భవేత్ ।
తముపాయముపాఖ్యాహి సర్వం వేత్తి యతో భవాన్ ॥ 20 ॥

ఇత్యుషేర్వాక్యమాకర్ణ్య ప్రత్యువాచాముబ్బజాసనః ।
సాధు పృష్టం త్వయా సాధో వక్ష్యే తచ్ఛృణు సాదరమ్ ॥ 21 ॥

పురా త్రిపురహంతారం పార్వతీ భక్తవత్సలా ।
శ్రీరామతత్త్వం జిజ్ఞాసుః పప్రచ్ఛ వినయాన్వితా ॥ 22 ॥

ప్రియాయై గిరిశస్తస్యై గూఢం వ్యాఖ్యాతవాన్ స్వయమ్ ।
పురాణోత్తమమధ్యాత్మరామాయణమితి స్మృతమ్ ॥ 23 ॥

తత్పార్వతీ జగద్ధాత్రీ పూజయిత్వా దివానిశమ్ ।
ఆలోచయన్తి స్వానన్దమగ్నా తిష్ఠతి సామృతమ్ ॥ 24 ॥

ప్రచరిష్యతి తల్లోకే ప్రాణ్యదృష్టవశాద్యదా ।
తస్యాధ్యయనమాత్రేణ జనా యాస్యన్తి సద్గతిమ్ ॥ 25 ॥

తావద్విజృంభతే పాపం బ్రహ్మహత్యాపురఃసరమ్ ।
యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి ॥ 26 ॥

తావత్కలిమహోత్సాహో నిఃశక్కుం సమృద్ధతే ।
యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి ॥ 27 ॥

తావద్యమభటాః శూరాః సశ్చరీష్యన్తి నిర్భయాః ।

యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి || 28 ||

|| 29 ||

తావత్సర్వాణి శాస్త్రాణి వివదంతే పరస్పరమ్

తావత్స్వరూపం రామస్య దుర్బోధం మహతామపి ।

యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి || 30 ||

అధ్యాత్మరామాయణసంక్షిప్తనశ్రవణాదిజమ్ ।

ఫలం వక్తుం న శక్నోమి కార్తేన్యున మునిసత్తమ || 31 ||

తథాఽపి తస్య మాహాత్మ్యం వక్ష్యే కిఞ్చిత్తవానఘ ।

శృణు చిత్తం సమాధాయ శివేనోక్తం పురా మమ || 32 ||

అధ్యాత్మరామాయణతః శ్లోకం శ్లోకార్థమేవ వా ।

యః పఠేత్ భక్తిసంయుక్తః స పాపాన్మృచ్యతే క్షణాత్ || 33 ||

యస్తు ప్రత్యహమధ్యాత్మరామాయణమనన్యధీః ।

యథాశక్తి వదేద్భక్త్యా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే || 34 ||

యో భక్త్యర్చయతేఽధ్యాత్మరామాయణమతన్ద్రితః ।

దినే దినేఽశ్వమేధస్య ఫలం తస్య భవేన్మునే || 35 ||

యదృచ్ఛయాఽపి యోఽధ్యాత్మరామాయణమనాదరాత్ ।

అన్యతః శృణుయాన్మర్త్యః సోఽపి ముచ్యేత పాతకాత్ || 36 ||

నమస్కరోతి యోఽధ్యాత్మరామాయణమదూరతః ।

సర్వదేవార్చనఫలం స ప్రాప్నోతి న సంశయః || 37 ||

లిఖిత్వా పుస్తకేఽధ్యాత్మరామాయణమశేషతః ।

యో దద్యాద్రామభక్తేభ్యస్తస్య పుణ్యఫలం శృణు || 38 ||

అధీతేషు చ వేదేషు శాస్త్రేషు వ్యాకృతేషు చ ।
యత్ఫలం దుర్లభం లోకే తత్ఫలం తస్య సమభవేత్ ॥ 39 ॥

ఏకాదశీదినేఽధ్యాత్మరామాయణముపోషితః ।
యో రామభక్తః సదసి వ్యాకరోతి నరోత్తమః ॥ 40 ॥

తస్య పుణ్యఫలం వక్ష్యే శృణు వైష్ణవసత్తమ ।
ప్రత్యక్షరం తు గాయత్రీపురశ్చర్యాఫలం భవేత్ ॥ 41 ॥

ఉపవాసవ్రతం కృత్వా శ్రీరామనవమీదినే ।
రాత్రౌ జాగరితోఽధ్యాత్మరామాయణమనన్యధీః ।
యః పఠేచ్ఛుణుయాద్వాఽపి తస్య పుణ్యం వదామ్యహమ్ ॥ 42 ॥

కురుక్షేత్రాదినిఖిలపుణ్యతీర్థేష్వనేకశః ।
ఆత్మతుల్యం ధనం సూర్యగ్రహణే సర్వతోముఖే ॥ 43 ॥

విప్రేభ్యో వ్యాసతుల్యేభ్యో దత్వా యత్ఫలమశ్నుతే ।
తత్ఫలం సమభవేత్తస్య సత్యం సత్యం న సంశయః ॥ 44 ॥

యో గాయతే ముదాఽధ్యాత్మరామాయణమహర్నిశమ్ ।
ఆజ్ఞాం తస్య ప్రతీక్షంతే దేవా ఇంద్రపురోగమాః ॥ 45 ॥

పఠన్ ప్రత్యహమధ్యాత్మరామాయణమనువ్రతః ।
యద్యత్కరోతి తత్కర్మ తతః కోటిగుణం భవేత్ ॥ 46 ॥

తత్ర శ్రీరామహృదయం యః పఠేత్ సుసమాహితః ।
స బ్రహ్మఘ్నాఽపి పూతాత్మా త్రిభిరేవ దినైర్భవేత్ ॥ 47 ॥

శ్రీరామహృదయం యస్తు హనూమత్ప్రతిమాన్తికే ।
త్రిః పఠేత్ ప్రత్యహం మానీ స సర్వేషి తభాగ్భవేత్ ॥ 48 ॥

పతన్ శ్రీరామహృదయం తులస్యశ్వత్థయోర్యది ।
ప్రత్యక్షరం ప్రకుర్వీత బ్రహ్మహత్యానివర్తనమ్ ॥ 49 ॥

శ్రీరామగీతామాహాత్మ్యం కృతస్నం జానాతి శక్కురః ।
తదర్థం గిరిజా వేత్తి తదర్థం వేద్మ్యహం మునే ॥ 50 ॥

తత్తే కిఞ్చిత్ప్రవక్ష్యామి కృతస్నం వక్తుం న శక్యతే ।
యజ్ఞాత్వా తత్క్షణాల్లోకశ్చిత్తశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ 51 ॥

శ్రీరామగీతా యత్పాపం న నాశయతి నారద ।
తన్న నశ్యతి తీర్థాదౌ లోకే క్వాపి కదాచన ।
తన్న పశ్యామ్యహం లోకే మార్గమాణోఽపి సర్వదా ॥ 52 ॥

రామేణోపనిషత్సిన్ధుమున్మత్థోఽత్వాదితం ముదా ।
లక్ష్మణాయార్పితాం గీతాసుధాం పీత్వాఽమరో భవేత్ ॥ 53 ॥

జమదగ్నిసుతః పుర్వం కార్తవీర్యవధేచ్ఛయా ।
ధనుర్విద్యామభ్యసితం మహేశస్యాన్తికే వసన్ ॥ 54 ॥

అధీయమానాం పార్వత్యా రామగీతాం ప్రయత్నతః ।
శ్రూత్వా గృహీత్వాఽఽశు పఠన్నారాయణకలామగాత్ ॥ 55 ॥

బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం నిష్క్రూతిం యది వాఞ్ఞతి ।
రామగీతాం మాసమాత్రం పఠిత్వా ముచ్యతే నరః ॥ 56 ॥

దుష్ప్రరతిగ్రహదుర్భజ్యదురాలాపాదిసమ్భవమ్ ।
పాపం యత్తత్కిర్తనేన రామగీతా వినాశయేత్ ॥ 57 ॥

శాలగ్రామశిలాగ్రే చ తులస్యశ్వత్థసన్నిధౌ ।
యతీనాం పురతస్తద్వత్ రామగీతాం పఠేత్తు యః ॥ 58 ॥

స తత్ఫలమవాప్నోతి యద్వాచోఽపి న గోచరమ్

రామగీతాం పఠన్ భక్త్యా యః శ్రాద్ధే భోజయేద్ద్విజాన్ ।

తస్య తే పితరః సర్వే యాన్తి విష్ణోః పరం పదమ్ ॥ 60 ॥

ఏకాదశ్యాం నిరాహారో నియతో ద్వాదశీదినే ।

స్థిత్యాఽగస్త్యతరోర్మూలే రామగీతాం పఠేత్తు యః ।

స ఏవ రాఘవః సాక్షాత్ సర్వదేవైశ్చ పూజ్యతే ॥ 61 ॥

వినా దానాం వినా ధ్యానం వినా తీర్థావగాహనమ్ ।

బహునా కిమిహోక్తేన శృణు నారద తత్త్వతః ।

రామగీతాం నరోఽధీత్య తదనంతఫలం లభేత్ ॥ 62 ॥

శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసాగమశతాని చ ।

అర్హన్తి నాల్పమధ్యాత్మరామాయణకలామపి ॥ 63 ॥

అధ్యాత్మరామచరితస్య మునీశ్వరాయ

మాహాత్మ్యమేతదుదితం కమలాసనేన ।

యః శ్రద్ధయా పఠతి వా శృణుయాత్ స మర్త్యః

ప్రాప్నోతి విష్ణుపదవీం సురపూజ్యమానః ॥ 64 ॥

॥ ఇతి శ్రీబ్రహ్మణ్డపురాణే ఉత్తరఖణ్డే అధ్యాత్మరామాయణమాహాత్మ్యం సమూర్ణమ్ ॥

Chapter 2

॥ ಬಾಲಕಾಣ್ಡೆ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

॥ రామ హృదయమ్ ॥

యః పృథివీభరవారణాయ దివిజైః సమృద్ధితశ్చిన్మయః
సజ్జాతః పృథివీతలే రవికులే మాయామనుష్యోఽవ్యయః ।
నిశ్చక్రం హతరాక్షసః పునరగాద్ బ్రహ్మత్వమాద్యం స్థిరామ్
కీర్తిం పాపహరాం విధాయ జగతాం తం జానకీశం భజే ॥ 1 ॥

విశోద్భవస్థితిలయాదిషు హేతుమేకమ్
మాయాశ్రయం విగతమాయమచిన్త్యమూర్తిమ్ ।
ఆనన్దసాన్ద్రమమలం నిజబోధరూపమ్
సీతాపతిం విదితతత్త్వమహం నమామి ॥ 2 ॥

పఠన్తి యే నిత్యమనన్యచేతసః
శృణ్వన్తి చాధ్యాత్మికసంజ్ఞితం శుభమ్ ।
రామాయణం సర్వపురాణసమ్మతమ్
నిర్ధూతపాపా హరిమేవ యాన్తి తే ॥ 3 ॥

అధ్యాత్మరామాయణమేవ నిత్యమ్
పఠేద్యదీచ్ఛేద్భవబన్ధముక్తిమ్ ।
గవాం సహస్రాయుతకోటిదానాత్
ఫలం లభేద్యః శృణుయాత్స్ నిత్యమ్ ॥ 4 ॥

పురారిగిరిసమ్భూతా శ్రీరామార్ణవసంజ్ఞతా ।
అధ్యాత్మరామగణ్డేయం పునాతి భువనత్రయమ్ ॥ 5 ॥

కైలాసాగ్రే కదాచిద్రవిశతవిమలే మన్దిరే రత్నపీఠే
సంవిష్టం ధ్యాననిష్ఠం త్రినయనమభయం సేవితం సిద్ధసజ్జైః ।

దేవీ వామాఙ్కసంస్థా గిరివరతనయా పార్వతీ భక్తినస్త్రా
ప్రాహేదం దేవమీశం సకలమలహరం వాక్యమానందకందమ్ ॥ 6 ॥

పార్వత్యువాచ

నమోఽస్తు తే దేవ జగన్నివాస
సర్వాత్మదృక్ త్వం పరమేశ్వరోఽసి ।
పృచ్ఛామి తత్త్వం పురుషోత్తమస్య
సనాతనం త్వం చ సనాతనోఽసి ॥ 7 ॥

గోప్యం యదత్యంతమనన్యవాచ్యమ్
వదంతి భక్తేషు మహానుభావాః ।
తదప్యహోఽహం తవ దేవ భక్తా
ప్రియోఽసి మే త్వం వద యత్తు పృష్టమ్ ॥ 8 ॥

జ్ఞానం సవిజ్ఞానమథానుభక్తివైరాగ్యయుక్తమ్
చ మితం విభాస్వత్ ।
జానామ్యహం యోషిదపి త్వదుక్తమ్
యథా తథా బ్రూహి తరంతి యేన ॥ 9 ॥

పృచ్ఛామి చాన్యచ్ఛ పరం రహస్యమ్
తదేవ చాగ్రే వద వారిజాక్ష ।
శ్రీరామచన్ద్రోఽఖిలలోకసారే
భక్తిర్దృఢా నౌరభవతి ప్రసిద్ధా ॥ 10 ॥

భక్తిః ప్రసిద్ధా భవమోక్షణాయ
నాన్యత్తతః సాధనమస్తి కిञ్చిత్ ।
తథాఽపి హృత్సంశయబన్ధనం మే
విభేత్తుమర్హస్యమలోక్తిభిస్త్వమ్ ॥ 11 ॥

వదంతి రామం పరమేశమాద్యమ్
నిరస్తమాయాగుణసమ్ప్రవాహమ్ ।

భజన్తి చాహర్ని శమప్రమత్తాః
పరం పదం యాన్తి తథైవ సిద్ధాః ॥ 12 ॥

వదన్తి కేచిత్పరమోఽపి రామః
స్వావిద్యయా సంవృతమాత్మసంజ్ఞమ్ ।
జానాతి నాత్మానమతః పరేణ
సమ్బోధితో వేద పరాత్మతత్త్వమ్ ॥ 13 ॥

యది స్మ జానాతి కుతో విలాపః
సీతాకృతేఽనేన కృతః పరేణ ।
జానాతి నైవం యది కేన సేవ్యః
సమో హి సర్వైరపి జీవజాతైః ॥ 14 ॥

అత్రోత్తరం కిం విదితం భవద్భిః ।
తద్బ్రూత మే సంశయభేది వాక్యమ్ ॥ 15 ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ధన్యాఽసి భక్తాఽసి పరాత్మనస్త్యమ్
యజ్ఞాతుమిచ్ఛా తవ రామతత్త్వమ్ ।
పురా న కేనాప్యభిచోదితోఽహమ్
వక్తుం రహస్యం పరమం నిగూఢమ్ ॥ 16 ॥

త్వయాఽద్య భక్త్యా పరినోదితోఽహమ్
వక్ష్యే నమస్కృత్య రఘూత్తమం తే ।
రామః పరాత్మా ప్రకృతేరనాది-
రానన్ద ఏకః పురుషోత్తమో హి ॥ 17 ॥

స్వమాయయా కృత్స్నమిదం హి సృష్టావ
నభోవదన్తర్బహిరాస్థితో యః ।
సర్వాన్తరస్థోఽపి నిగూఢ ఆత్మా
స్వమాయయా సృష్టమిదం విచక్షే ॥ 18 ॥

జగన్తి నిత్యం పరితో భ్రమన్తి
యత్సన్నిధౌ చుమ్భకతోహవద్ధి ।
ఏతన్న జానన్తి విమూఢచిత్తాః
స్వావిద్యయా సంవృతమానసా యే ॥ 19 ॥

స్వాజ్ఞానమప్యాయాత్మని శుద్ధబుద్ధే
స్వారోపయన్తీహ నిరస్తమాయే ।
సంసారమేవానుసరన్తి తే వై
పుత్రాదిసక్తాః పురుకర్మయుక్తాః ॥ 20 ॥

యథాఽప్రకాశో న తు విద్యతే రవౌ
జ్యోతిఃస్వభావే పరమేశ్వరే తథా ।
విశుద్ధవిజ్ఞానఘనే రఘూత్తమేఽవిద్యా
కథం స్యాత్పరతః పరాత్మని ॥ 21 ॥

యథా హి చాజ్ఞా భ్రమతా గృహాదికమ్
వినష్టదృష్టేర్భ్రమతీవ దృశ్యతే ।
తథైవ దేహేంద్రియకర్తురాత్మనః
కృతే పరేఽధ్యస్య జనో విముహ్యతి ॥ 22 ॥

నాహో న రాత్రిః సవితుర్యథా భవేత్
ప్రకాశరూపావ్యభిచారతః క్వచిత్ ।
జ్ఞానం తథాఽజ్ఞానమిదం ద్వయం హరౌ
రామే కథం స్థాస్యతి శుద్ధచిద్ధనే ॥ 23 ॥

తస్మాత్పరానన్దమయే రఘూత్తమే
విజ్ఞానరూపే హి న విద్యతే తమః ।
అజ్ఞానసాక్షిణ్యరవిన్దలోచనే
మాయాశ్రయత్వాన్న హి మోహకారణమ్ ॥ 24 ॥

అత్ర తే కథయిష్యామి రహస్యమపి దుర్లభమ్ ।

సీతారామమరుత్సానుసంవాదం మోక్షసాధనమ్ || 25 ||

పురా రామాయణే రామే రావణం దేవకణ్ణకమ్ ।
హత్వా రణే రణశ్లాఘీ సపుత్రబలవాహనమ్ || 26 ||

సీతయా సహ సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః ।
అయోధ్యామగమద్రామో హనూమత్ప్రముఖైర్వృతః || 27 ||

అభిషిక్తః పరివృతో వసిష్ఠాద్వైర్మహాత్మభిః ।
సింహాసనే సమాసీనః కోటిసూర్యసమప్రభః || 28 ||

దృష్ట్వా తదా హనూమంతం ప్రాజ్ఞాలిం పురతః స్థితమ్ ।
కృతకార్యం నిరాకాఙ్క్షం జ్ఞానాపేక్షం మహామతిమ్ || 29 ||

రామః సీతామువాచేదం బ్రూహి తత్త్వం హనూమతే ।
నిష్కల్మషోఽయం జ్ఞానస్య పాత్రం నో నిత్యభక్తిమాన్ || 30 ||

తథేతి జానకీ ప్రాహ తత్త్వం రామస్య నిశ్చితమ్ ।
హనూమతే ప్రపన్నాయ సీతా లోకవిమోహినీ || 31 ||

సీతోవాచ

రామం విద్ధి పరం బ్రహ్మ సచ్చిదానందమద్వయమ్ ।
సర్వోపాధివినిర్ముక్తం సత్తామాత్రమగోచరమ్ || 32 ||

ఆనందం నిర్మలం శాంతం నిర్వికారం నిరజ్ఞానమ్ ।
సర్వవ్యాపినమాత్మానం స్వప్రకాశమకల్మషమ్ || 33 ||

మాం విద్ధి మూలప్రకృతిం సర్గస్థిత్యంతకారిణీమ్ ।
తస్య సన్నిధిమాత్రేణ సృజామీదమతన్నితా || 34 ||

తత్సాన్నిధ్యాన్మయా సృష్టం తస్మిన్నారోప్యతేఽబుధైః ।

అయోధ్యానగరే జన్మ రఘువంశేఽతినిర్మలే ॥ 35 ॥

విశ్వామిత్రసహాయత్వం మఖసంరక్షణం తతః ।
అహల్యాశాపశమనం చాపభజ్ఞో మహేశితుః ॥ 36 ॥

మత్పాణిగ్రహణం పశ్చాద్భార్గవస్య మదక్షయః ।
అయోధ్యానగరే వాసో మయా ద్వాదశవార్షికః ॥ 37 ॥

దణ్డకారణ్యగమనం విరాధవధ ఏవ చ ।
మాయామారీచమరణం మాయాసీతాహృతిస్తథా ॥ 38 ॥

జటాయుషో మోక్షలాభః కబన్ధస్య తథైవ చ ।
శబర్యాః పూజనం పశ్చాత్సుగ్రీవేణ సమాగమః ॥ 39 ॥

వాలినశ్చ వధః పశ్చాత్సీతాన్వేషణమేవ చ ।
సేతుబన్ధశ్చ జలధౌ లక్ష్మాయాశ్చ నిరోధనమ్ ॥ 40 ॥

రావణస్య వధో యుద్ధే సపుత్రస్య దురాత్మనః ।
విభీషణే రాజ్యదానం పుష్పకేణ మయా సహ ॥ 41 ॥

అయోధ్యాగమనం పశ్చాద్ద్రాజ్యే రామాభిషేచనమ్ ।
ఏవమాదీని కర్మాణి మయైవాచరితాన్యపి ।
ఆరోపయంతి రామేఽస్మిన్నిర్వికారేఽఖిలాత్మని ॥ 42 ॥

రామో న గచ్ఛతి న తిష్ఠతి నానుశోచత్యాకాఙ్క్షతే
త్యజతి నో న కరోతి కిఞ్చిత్ ।
ఆనన్దమూర్తిరచలః పరిణామహీనో
మాయాగుణాననుగతో హి తథా విభాతి ॥ 43 ॥

తతో రామః స్వయం ప్రాహ హనూమన్తముపస్థితమ్ ।
శృణు తత్త్వం ప్రవక్ష్యామి హ్యత్మానాత్మపరాత్మనామ్ ॥ 44 ॥

ఆకాశస్య యథా భేదస్త్రివిధో దృశ్యతే మహాన్ ।
జలాశయే మహాకాశస్తదవచ్ఛిన్న ఏవ హి ।
ప్రతిబిమ్బాఖ్యమపరం దృశ్యతే త్రివిధం నభః ॥ 45 ॥

బుద్ధ్యవచ్ఛిన్నచైతన్యమేకం పూర్ణమథాపరమ్ ।
ఆభాసస్త్వపరం బిమ్బభూతమేవం త్రిధా చితిః ॥ 46 ॥

సాభాసబుద్ధేః కర్తృత్వమవిచ్ఛిన్నేఽవికారిణి ।
సాక్షిణ్యరోప్యతే భ్రాన్త్యా జీవత్వం చ తథా బుద్ధేః ॥ 47 ॥

ఆభాసస్తు మృషా బుద్ధిరవిద్యాకార్యముచ్యతే ।
అవిచ్ఛిన్నం తు తద్బ్రహ్మ విచ్ఛేదస్తు వికల్పతః ॥ 48 ॥

అవిచ్ఛిన్నస్య పూర్ణేన ఏకత్వం ప్రతిపాద్యతే ।
తత్త్వమస్యాదివ్యక్తైశ్చ సాభాసస్యాహమస్తథా ॥ 49 ॥

ఐక్యజ్ఞానం యదోత్పన్నం మహావాక్యేన చాత్మనోః ।
తదాఽవిద్యా స్వకార్యైశ్చ నశ్యత్యేవ న సంశయః ॥ 50 ॥

ఏతద్విజ్ఞాయ మద్భక్తో మద్భావాయోపపద్యతే ।
మద్భక్తివిముఖానాం హి శాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతామ్ ।
న జ్ఞానం న చ మోక్షః స్యాత్తేషాం జన్మశతైరపి ॥ 51 ॥

ఇదం రహస్యం హృదయం మమాత్మనో
మయైవ సాక్షాత్కృతం తవానఘ ।
మద్భక్తిహీనాయ శరాయ న త్వయా
దాతవ్యమైంద్రాదపి రాజ్యతోఽధికమ్ ॥ 52 ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఏతత్తేఽభిహితం దేవి శ్రీరామహృదయం మయా ।
అతిగుహ్యతమం హృద్యం పవిత్రం పాపశోధనమ్ ॥ 53 ॥

సాక్షాద్రామేణ కథితం సర్వవేదాంతసజ్గహమ్ ।
యః పఠేత్సతతం భక్త్యా స ముక్తో నాత్ర సంశయః ॥ 54 ॥

బ్రహ్మహత్యాది పాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి ।
నశ్యన్త్యేవ న సన్దేహో రామస్య వచనం యథా ॥ 55 ॥

యోఽతిభ్రష్టోఽతిపాపీ పరధనపరదారేషు నిత్యోద్యతో వా
స్తేయీ బ్రహ్మఘ్నమాతాపితృవధనిరతో యోగివృన్దాపకారీ ।
యః సమ్పూజ్యాభిరామం పఠతి చ హృదయం రామచంద్రస్య భక్త్యా
యోగీన్ద్రైరప్యలభ్యం పదమిహ లభతే సర్వదేవైః స పూజ్యమ్ ॥ 56 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాణ్డే
శ్రీరామహృదయం నామ ప్రథమః సర్గః ॥ 1 ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

పార్వత్యువాచ

ధన్యాస్మ్యనుగృహీతాస్మి కృతార్థాస్మి జగత్ప్రభో ।
విచ్ఛిన్నో మేఽతిసన్దేహగ్రన్థిర్భవదనుగ్రహాత్ ॥ 1 ॥

త్వన్ముఖాద్గలితం రామతత్త్వామృతరసాయనమ్ ।
పిబన్త్యా మే మనో దేవ న తృప్యతి భవాపహమ్ ॥ 2 ॥

శ్రీరామస్య కథా త్వత్తః శ్రుతా సజ్జేపతో మయా ।
ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి విస్తరేణ స్ఫుటాక్షరమ్ ॥ 3 ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి గుహ్యోద్గుహ్యతరం మహాత్ ।
అధ్యాత్మరామచరితం రామేణోక్తం పురా మమ ॥ 4 ॥

తదద్య కథయిష్యామి శృణు తాపత్రయాపహమ్ ।
యచ్ఛృత్వా ముచ్యతే జన్తురజ్ఞానోత్థమహాభయాత్ ।
ప్రాప్నోతి పరమామృద్ధిమ్ దీర్ఘాయుః పుత్రసంతతిమ్ ॥ 5 ॥

భూమిర్భారేణ మగ్నా దశవదనముఖాశేషరక్షోగణానామ్
ధృత్వా గోరూపమాదౌ దివిజమునిజనైః సాకమబ్జాసనస్య ।
గత్వా లోకం రుదన్తి వ్యసనముపగతం బ్రహ్మణే ప్రాహ సర్వమ్
బ్రహ్మ ధ్యాత్వా ముహూర్తం సకలమపి హృదావేదశేషాత్మకత్వాత్ ॥ 6 ॥

తస్మాత్క్షీరసముద్రతీరమగమద్ బ్రహ్మథ దేవైర్వృతో
దేవ్యా చాఖిలలోకహృత్స్థమజరం సర్వజ్ఞమీశం హరిమ్ ।
అస్తాషీచ్ఛుతిసిద్ధనిర్మలపదైః స్తోత్రైః పురాణోద్భవైః

భక్త్యా గర్భదయా గిరాతివిమలైరానన్దబాష్పైర్వృతః ॥ 7 ॥

తతః స్ఫురత్సహస్రాంశుసహస్రసదృశప్రభః ।
ఆవిరాసీద్ధరిః ప్రాచ్యాం దిశాం వ్యపనయన్తస్మయః ॥ 8 ॥

కథఞ్చిద్దృష్టవాన్ బ్రహ్మ దుర్దర్శమకృతాత్మనామ్ ।
ఇన్ద్రనీలప్రతీకాశం స్మితాస్యం పద్మలోచనమ్ ॥ 9 ॥

కిరీటహారకేయూరకుణ్డలైః కటకాదిభిః ।
విభ్రాజమానం శ్రీవత్సకౌస్తుభప్రభయాన్వితమ్ ॥ 10 ॥

స్తువద్భిః సనకాద్యైశ్చ పార్షదైః పరివేష్టితమ్ ।
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మవనమాలావిరాజితమ్ ॥ 11 ॥

స్వర్ణయజ్ఞోపవీతేన స్వర్ణవర్ణామ్బరేణ చ ।
శ్రియా భూమ్యా చ సహితం గరుడోపరి సంస్థితమ్ ॥ 12 ॥

॥ 13 ॥

హర్షగర్భదయా వాచా స్తోత్రం సముపచక్రమే

బ్రహ్మోవాచ

నతోఽస్మి తే పదం దేవ ప్రాణబుద్ధీన్ద్రియాత్మభిః ।
యచ్ఛిన్యతే కర్మపాశాద్ధృది నిత్యం ముముక్షుభిః ॥ 14 ॥

మాయయా గుణమయ్యా త్వం సృజస్యవసి లుమ్పసి ।
జగత్తేన న తే లేప ఆనన్దానుభవాత్మనః ॥ 15 ॥

తథా శుద్ధిర్న దుష్టానాం దానాధ్యయనకర్మభిః ।
శుద్ధాత్మతా తే యశసి సదా భక్తిమతాం యథా ॥ 16 ॥

అతస్తవాఙ్మరే దృష్టశ్చిత్తదోషాపనుత్తయే ।

సద్యోఽన్తర్హదయే నిత్యం మునిభిః సాతవ్యతైర్వృతః ॥ 17 ॥

బ్రహ్మద్యైః సార్వర్థసిద్ధ్యర్థమస్మాభిః పూర్వనేవితః ।
అపరోక్షానుభూత్యర్థం జ్ఞానిభిర్హృది భావితః ॥ 18 ॥

తవాఙ్మృపూజానిర్మాల్యతులసీమాలయా విభో ।
స్పర్ధతే వక్షసి పదం లబ్ధ్వాఽపి శ్రీః సపత్నివత్ ॥ 19 ॥

అతస్త్వత్పాదభక్తేషు తవ భక్తిః శ్రియోఽధికా ।
భక్తిమేవాభివాఞ్ఞాన్తి త్వద్భక్తాః సారవేదినః ॥ 20 ॥

అతస్త్వత్పాదకమలే భక్తిరేవ సదాస్తు మే ।
సంసారాఽఽమయతప్తానాం భేషజం భక్తిరేవ తే ॥ 21 ॥

ఇతి బ్రువంతం బ్రహ్మణం బభాషే భగవాన్ హరిః ।
కిం కరోమితి తం వేధాః ప్రత్యువాచాతిహర్షితః ॥ 22 ॥

భగవన్ రావణో నామ పౌలస్త్యతనయో మహాన్ ।
రాక్షసానామధిపతిర్మృద్ధత్తవరదర్పితః ॥ 23 ॥

త్రిలోకీం లోకపాలాన్స్య బాధతే విశ్వబాధకః ।
మానుషేణ మృతిస్తస్య మయా కల్యాణ కల్పితా ॥ 24 ॥

॥ ॥ 25 ॥ ॥

అతస్త్వం మానుషో భూత్వా జహి దేవరిపుం ప్రభో
శ్రీభగవానువాచ

కశ్యపస్య వరో దత్తస్తపసా తోషితేన మే ।
యాచితః పుత్రభావాయ తథేత్యజ్ఞీకృతం మయా ।
స ఇదానీం దశరథో భూత్వా తిష్ఠతి భూతలే ॥ 26 ॥

తస్యాహం పుత్రతామేత్య కౌసల్యాయాం శుభే దినే ।

చతుర్థాఽఽత్మానమేవాహం సృజామీతరయోః పృథక్ || 27 ||

యోగమాయాఽపి సీతేతి జనకస్య గృహే తదా ।
ఉత్పతస్యతే తయా సార్థం సర్వం సమాదయామ్యహమ్ ।
ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే విష్ణుర్బ్రహ్మ దేవానథాబ్రవీత్ || 28 ||

బ్రహ్మోవాచ

|| || 29 || ||

విష్ణుర్మానుషరూపేణ భవిష్యతి రఘోః కులే
యూయం సృజధ్వం సర్వేఽపి వానరేష్వంశసమ్భవాన్ ।
విష్ణోః సహాయం కురుత యావత్త్వాస్యతి భూతలే || 30 ||

ఇతి దేవాన్ సమాదిశ్య సమాశ్వాస్య చ మేదిసిమ్ ।
యయౌ బ్రహ్మ స్వభవనం విజ్వరః సుఖమాస్థితః || 31 ||

దేవాశ్చ సర్వే హరిరూపధారిణః
స్థితాః సహాయార్థమితస్తతో హరేః ।
మహాబలాః పర్వతవృక్షయోధినః
ప్రతీక్షమాణా భగవంతమీశ్వరమ్ || 32 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
బాలకాణ్డే ద్వితీయః సర్గః || 2 ||

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ రాజా దశరథః శ్రీమాన్ సత్యపరాయణః ।
అయోధ్యాధిపతిర్వీరః సర్వలోకేషు విశ్రుతః ॥ ౧ ॥

సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన పీడితో గురుమేకదా ।
వసిష్ఠం స్వకులాచార్యమభివాద్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥

స్వామిన్ పుత్రాః కథం మే స్యుః సర్వలక్షణలక్షితాః ।
పుత్రహీనస్య మే రాజ్యం సర్వం దుఃఖాయ కల్పతే ॥ ౩ ॥

తతోఽబ్రవీద్వసిష్ఠస్తం భవిష్యన్తి సుతాస్తవ ।
చత్వారః సత్త్వసమ్పన్నా లోకపాలా ఇవాపరాః ॥ ౪ ॥

శాంతాభర్తారమానీయ ఋష్యశృంగం తపోధనమ్ ।
అస్మాభిః సహితః పుత్రకామేష్టిం శీఘ్రమాచర ॥ ౫ ॥

తథేతి మునిమానీయ మన్త్రిభిః సహితః శుచిః ।
యజ్ఞకర్మ సమారేభే మునిభిర్వీతకల్మషైః ॥ ౬ ॥

శ్రద్ధయా హూయమానేఽగ్నౌ తప్తజామ్బూనదప్రభః ।
పాయసం స్వర్ణపాత్రస్థం గృహీత్వోవాచ హవ్యవాత్ ॥ ౭ ॥

గృహాణ పాయసం దివ్యం పుత్రీయం దేవనిర్మితమ్ ।
లప్స్యసే పరమాత్మానం పుత్రత్వేన న సంశయః ॥ ౮ ॥

ఇత్యుక్త్వా పాయసం దత్త్వా రాజ్ఞే సోఽన్తర్దధేఽనలః ।

వవన్దే మునిశార్దూలౌ రాజౌ లబ్ధమనోరథః ॥ 9 ॥

వసిష్ఠఋష్యశృణ్గౌభ్యామనుజ్ఞాతో దదౌ హవిః ।
కౌసల్యామై సకైకేయ్యై అర్థమర్థం ప్రయత్నతః ॥ 10 ॥

తతః సుమిత్రా సమ్ప్రాప్తా జగృధ్నుః పౌత్రికం చరుమ్ ।
కౌసల్యా తు స్వభాగార్థం దదౌ తస్యై ముదాన్వితా ॥ 11 ॥

కైకేయీ చ స్వభాగార్థం దదౌ ప్రీతిసమన్వితా ।
ఉపభుజ్య చరుం సర్వాః స్త్రియో గర్భసమన్వితాః ॥ 12 ॥

దేవతా ఇవ రేజస్తాః స్వభాసా రాజమన్దిరే ।
దశమే మాసి కౌసల్యా సుషువే పుత్రమద్భుతమ్ ॥ 13 ॥

మధుమాసే సితే పక్షే నవమ్యాం కర్కటే శుభే ।
పునర్వస్వృక్షసహితే ఉచ్ఛస్థే గ్రహపఞ్చకే ॥ 14 ॥

మేషం పూషణి సమ్ప్రాప్తే పుష్యవృష్టిసమాకులే ।
ఆవిరాసీజ్జగన్నాథః పరమాత్మా సనాతనః ॥ 15 ॥

నీతోత్పలదలశ్యామః పీతవాసాశ్చతుర్భుజః ।
జలజారుణనేత్రాంతః స్ఫురత్కుణ్డలమణ్డితః ॥ 16 ॥

సహస్రార్కప్రతీకాశః కిరీటీ కుఞ్చితాలకః ।
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మవనమాలావిరాజితః ॥ 17 ॥

అనుగ్రహోఽఖ్యహృత్స్థేన్దుసూచకస్మితచన్ద్రికః ।
కరుణారససమ్పూర్ణవిశాలోత్పలలోచనః ।
శ్రీవత్సహారకేయూరనూపురాదివిభూషణః ॥ 18 ॥

దృష్ట్యా తం పరమాత్మానం కౌసల్యా విస్మయాకులా ।
హర్షాశ్రుపూర్ణనయనా నత్వా ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

కౌసల్యోవాచ

దేవదేవ నమస్తేఽస్తు శఙ్ఖచక్రగదాధర ।
పరమాత్మాఽచ్యుతోఽనంతః పూర్ణస్తవం పురుషోత్తమః ॥ 20 ॥

వదన్త్యగోచరం వాచాం బుద్ధ్యాదీనామతీంద్రియమ్ ।
త్వాం వేదవాదినః సత్తామాత్రం జ్ఞానైకవిగ్రహమ్ ॥ 21 ॥

త్వమేవ మాయయా విశ్వం సృజస్యవసి హంసి చ ।
సత్త్వాదిగుణసంయుక్తస్తుర్య ఏవామలః సదా ॥ 22 ॥

కరోషీవ న కర్తా త్వం గచ్ఛసీవ న గచ్ఛసి ।
శృణోషి న శృణోషీవ పశ్యసీవ న పశ్యసి ॥ 23 ॥

అప్రాణో హ్యమనాః శుద్ధ ఇత్యాది శ్రుతిరబ్రవీత్ ।
సమః సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్నపి న లక్ష్యసే ॥ 24 ॥

అజ్ఞానధ్వాంతచిత్తానాం వ్యక్త ఏవ సుమేధసామ్ ।
జఠరే తవ దృశ్యంతే బ్రహ్మణాః పరమాణవః ॥ 25 ॥

త్వం మమోదరసమ్భూత ఇతి లోకాన్ విడమ్బసే ।
భక్తేషు పారవశ్యం తే దృష్టం మేఽద్య రఘూత్తమ ॥ 26 ॥

సంసారసాగరే మగ్నా పతిపుత్రధనాదిషు ।
భ్రమామి మాయయా తేఽద్య పాదమూలముపాగతా ॥ 27 ॥

దేవ త్వద్రూపమేతన్నే సదా తిష్ఠతు మానసే ।
ఆవృణోతు న మాం మాయా తవ విశ్వవిమోహినీ ॥ 28 ॥

ఉపసంహర విశ్వాత్మన్నదో రూపమలౌకికమ్ ।
 దర్శయస్వ మహానన్దబాలభావం సుకోమలమ్ ।
 లలితాలిङ्గనాలాపైస్తరిష్యామ్యుత్కటం తమః ॥ 29 ॥

శ్రీభగవానువాచ

॥ ॥ 30 ॥ ॥

యద్యదిష్టం తవాస్త్వమ్భ తత్తద్భవతు నాన్యథా
 అహం తు బ్రహ్మణా పూర్వం భూమేర్భారాపనుత్తయే ।
 ప్రార్థితో రావణం హన్తుం మానుషత్వముపాగతః ॥ 31 ॥

త్వయా దశరథేనాహం తపసారాధితః పురా ।
 మత్పుత్రత్వాభికాఙ్క్షిణ్యా తథా కృతమనిన్దితే ॥ 32 ॥

రూపమేతత్త్వయా దృష్టం ప్రాక్తనం తపసః ఫలమ్ ।
 మద్దర్శనం విమోక్షాయ కల్పితే హ్యన్యదుర్లభమ్ ॥ 33 ॥

సంవాదమావయోర్యస్తు పఠేద్వా శృణుయాదపి ।
 స యాతి మమ సారూప్యం మరణే మత్స్మృతిం లభేత్ ॥ 34 ॥

ఇత్యుక్త్వా మాతరం రామో బాలో భూత్వా రురోద హ ।
 బాలత్వేఽపీన్ద్రనీలాభో విశాలాక్షోఽతిసుందరః ॥ 35 ॥

బాలారుణప్రతీకాశో లాలితాఖిలలోకపః ।
 అథ రాజా దశరథః శ్రుత్వా పుత్రోద్భవోత్సవమ్ ।
 ఆనన్దార్ణవమగ్నోఽసావాయయా గురుణా సహ ॥ 36 ॥

రామం రాజీవపత్రాక్షం దృష్ట్వా హర్షాశ్రుసమ్ముతః ।
 గురుణా జాతకర్మాణి కర్తవ్యాని చకార సః ॥ 37 ॥

కైకేయీ చాథ భరతమసూత కమలేక్షణా ।
 సుమిత్రాయాం యమౌ జాతౌ పూర్వేన్ద్రసదృశాననౌ ॥ 38 ॥

తదా గ్రామసహస్రాణి బ్రాహ్మణేభ్యో ముదా దదౌ ।
సువర్ణాని చ రత్నాని వాసాంసి సురభీః శుభాః ॥ 39 ॥

యస్మిన్ రమంతే మునయో విద్యయా జ్ఞానవిప్లవే ।
తం గురుః ప్రాహ రామేతి రమణాద్రామ ఇత్యపి ॥ 40 ॥

భరణాద్భరతో నామ లక్ష్మణం లక్షణాన్వితమ్ ।
శత్రుఘ్నం శత్రుహంతారమేవం గురురభాషత ॥ 41 ॥

లక్ష్మణో రామచంద్రేణ శత్రుఘ్నా భరతేన చ ।
ద్వన్ద్వీభూయ చరంతౌ తౌ పాయసాంశానుసారతః ॥ 42 ॥

రామస్తు లక్ష్మణేనాథ విచరన్ బాలలీలయా ।
రమయామాస పితరౌ చేష్టితైర్ముగ్ధభాషితైః ॥ 43 ॥

భాలే స్వర్ణమయాశ్వత్థపర్ణముక్తాఫలప్రభమ్ ।
కణే రత్నమణివ్రాతమధ్యదీప్వినఖాఞ్చితమ్ ॥ 44 ॥

కర్ణయోః స్వర్ణసంపన్నరత్నార్జునసటాలుకమ్ ।
శిఙ్గానమణిమంజరీరకటిసూత్రాఙ్గదైర్వృతమ్ ॥ 45 ॥

స్మితవక్త్రాల్పదశనమింద్రనీలమణిప్రభమ్ ।
అఙ్గణే రిఙ్గమాణం తం తర్ణకానను సర్వతః ।
దృష్ట్వా దశరథో రాజా కౌసల్యా ముముదే తదా ॥ 46 ॥

భోక్ష్యమాణో దశరథో రామమేహీతి చాసక్యత్ ।
ఆహ్వాయత్యతిహర్షేణ ప్రేష్ఠా నాయాతి లీలయా ॥ 47 ॥

ఆనయేతి చ కౌసల్యామాహ సా సస్మితా సుతమ్ ।
ధావత్యపి న శక్నోతి స్పృష్టుం యోగిమనోగతిమ్ ॥ 48 ॥

ప్రహసన్ స్వయమాయాతి కర్దమాజ్ఞితపాణినా ।
కిఞ్చిద్ధృహీత్వా కవలం పునరేవ పలాయతే ॥ 49 ॥

కౌసల్యా జననీ తస్య మాసి మాసి ప్రకుర్వతీ ।
వాయనాని విచిత్రాణి సమలజ్కృత్య రాఘవమ్ ॥ 50 ॥

అపూపాన్ మోదకాన్ కృత్వా కర్ణశమ్కులికాస్తథా ।
కర్ణపూరాన్శ్చ వివిధాన్ వర్షవృద్ధౌ చ వాయనమ్ ॥ 51 ॥

గృహకృత్యం తయా త్యక్తం తస్య చాపల్యకారణాత్ ।
ఏకదా రఘునాథోఽసౌ గతో మాతరమన్తికే ॥ 52 ॥

భోజనం దేహి మే మాతర్న శ్రుతం కార్యసక్తయా ।
తతః క్రోధేన భాణ్డాని లగుడేనాహనత్తదా ॥ 53 ॥

శిష్యస్థం పాతయామాస గవ్యం చ నవనీతకమ్ ।
లక్ష్మణాయ దదౌ రామో భరతాయ యథాక్రమమ్ ॥ 54 ॥

శత్రుఘ్నాయ దదౌ పశ్చాద్దధి దుగ్ధం తథైవ చ ।
సూదేన కథితే మాత్రే హాస్యం కృత్వా ప్రధావతి ॥ 55 ॥

ఆగతాం తాం విలోక్యాథ తతః సర్వైః పలాయితమ్ ।
కౌసల్యా ధావమానాఽపి ప్రస్థలన్తి పదే పదే ॥ 56 ॥

రఘునాథం కరే ధృత్వా కిఞ్చిన్నోవాచ భామినీ ।
బాలభావం సమాశ్రిత్య మన్దం మన్దం రురోద హ ॥ 57 ॥

తే సర్వే లాలితా మాత్రా గాఢమాలిఙ్గ్య యత్నతః ।
ఏవమానన్దసన్దోహజగదానన్దకారకః ॥ 58 ॥

మాయాబాలవపుర్ణత్వా రమయామాస దమ্পతీ ।

అథ కాలేన తే సర్వే కౌమారం ప్రతిపేదిరే || 59 ||

ఉపనీతా వసిష్ఠేన సర్వవిద్యావిశారదాః ।
ధనుర్వేదే చ నిరతాః సర్వశాస్త్రార్థవేదినః || 60 ||

బభూవుర్జగతాం నాథా లీలయా నరరూపిణః ।
లక్ష్మణస్తు సదా రామమనుగచ్ఛతి సాదరమ్ || 61 ||

సేవ్యసేవకభావేన శత్రుఘ్నో భరతం తథా ।
రామశ్చాపధరో నిత్యం తూణీబాణాన్వితః ప్రభుః || 62 ||

అశ్వారూఢో వనం యాతి మృగయామై సలక్ష్మణః ।
హత్వా దుష్టమృగాన్ సర్వాన్ పిత్రే సర్వం న్యవేదయత్ || 63 ||

ప్రాతరుత్థాయ సుస్నాతః పితరావభివాద్య చ ।
పౌరకార్యాణి సర్వాణి కరోతి వినయాన్వితః || 64 ||

బన్ధుభిః సహితో నిత్యం భుక్త్వా మునిభిరన్వహమ్ ।
ధర్మశాస్త్రరహస్యాని శృణోతి వ్యాకరోతి చ || 65 ||

ఏవం పరాత్మా మనుజావతారో మనుష్యలోకాననుసృత్య సర్వమ్ ।
చక్రేఽవికారీ పరిణామహీనో విచార్యమాణే న కరోతి కిఞ్చిత్ || 66 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
బాలకాణ్డే తృతీయః సర్గః || 3 ||

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

కదాచిత్కౌశికోఽభ్యాగాదయోధ్యాం జ్వలనప్రభః ।
ద్రష్టుం రామం పరాత్మానం జాతం జ్ఞాత్వా స్వమాయయా ॥ 1 ॥

దృష్ట్వా దశరథో రాజా ప్రత్యుత్థాయాచిరేణ తు ।
వసిష్ఠేన సమాగమ్య పూజయిత్వా యథావిధి ॥ 2 ॥

అభివాద్య మునిం రాజా ప్రాజ్ఞలిర్భక్తినమ్రధీః ।
కృతార్థోఽస్మి మునీంద్రాహం త్వదాగమనకారణాత్ ॥ 3 ॥

త్వద్విధా యద్గృహమ్ యాన్తి తత్రైవాయాన్తి సమృదః ।
యదర్థమాగతోఽసి త్వం బ్రూహి సత్యం కరోమి తత్ ॥ 4 ॥

విశ్వామిత్రోఽపి తం ప్రీతః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్ ।
అహం పర్వణి సమృప్తే దృష్ట్వా యష్టుం సురాన్ పితౄన్ ॥ 5 ॥

యదారభే తదా దైత్యా విఘ్నం కుర్వన్తి నిత్యశః ।
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చాపరే చానుచరాస్తయోః ॥ 6 ॥

అతస్తయోర్వధార్థాయ జ్యేష్ఠం రామం ప్రయచ్ఛ మే ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా తవ శ్రేయో భవిష్యతి ॥ 7 ॥

వసిష్ఠేన సహామన్త్ర్య దీయతాం యది రోచతే ।
పప్రచ్ఛ గురుమేకాన్తే రాజా చింతాపరాయణః ॥ 8 ॥

కిం కరోమి గురో రామం త్యక్తుం నోత్సహతే మనః ।

బహువర్షసహస్రాస్తే కష్టేనోత్పాదితాః సుతాః ॥ 9 ॥

చత్వారోఽమరతుల్యాస్తే తేషాం రామోఽతివల్లభః ।
రామస్త్యితో గచ్ఛతి చేన్న జీవామి కథఞ్చన ॥ 10 ॥

ప్రత్యాఖ్యాతో యది మునిః శాపం దాస్యత్యసంశయః ।
కథం శ్రేయో భవేన్మహ్యమసత్యం చాపి న స్పృశేత్ ॥ 11 ॥

వసిష్ఠ ఉవాచ

శృణు రాజన్ దేవగుహ్యం గోపనీయం ప్రయత్నతః ।
రామో న మానుషో జాతః పరమాత్మా సనాతనః ॥ 12 ॥

భూమేర్భారావతారాయ బ్రహ్మణా ప్రార్థితః పురా ।
స ఏవ జాతో భవనే కౌసల్యాయాం తవానఘ ॥ 13 ॥

త్వం తు ప్రజాపతిః పూర్వం కశ్యపో బ్రహ్మణః సుతః ।
కౌసల్య చాదితిర్దేవమాతా పూర్వం యశస్వినీ ॥ 14 ॥

భవంతౌ తప ఉగ్రం వై తేషాథే బహువత్సరమ్ ।
అగ్రామ్యవిషయా విష్ణుపూజాధ్యానైకతత్పరౌ ।
తదా ప్రసన్నో భగవాన్ వరదో భక్తవత్సలః ॥ 15 ॥

వృణీష్య వరమిత్సుక్తే త్వం మే పుత్రో భవామల ।
ఇతి త్వయా యాచితోఽసౌ భగవాన్ భూతభావనః ॥ 16 ॥

తథేత్యుక్త్వాఽద్య పుత్రస్తే జాతో రామః స ఏవ హి ।
శేషస్తు లక్ష్మణో రాజన్ రామమేవాన్వపద్యత ॥ 17 ॥

జాతౌ భరతశత్రుఘ్నౌ శఙ్ఖచక్రే గదాభృతః ।
యోగమాయాఽపి సీతేతి జాతా జనకనన్దినీ ॥ 18 ॥

విశ్వామిత్రోఽపి రామాయ తాం యోజయితుమాగతః ।
ఏతద్గుహ్యతమం రాజన్న వక్తవ్యం కదాచన ॥ 19 ॥

అతః ప్రీతేన మనసా పూజయిత్వాఽథ కౌశికమ్ ।
ప్రేషయన్స్వ రమానాథం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ॥ 20 ॥

వసిష్ఠేనైవముక్తస్తు రాజా దశరథస్తదా ।
కృతకృత్యమివాత్మానం మేనే ప్రముదితాంతరః ॥ 21 ॥

ఆహూయ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ సాదరమ్ ।
ఆలింఙ్య మూర్ధ్న్యవప్త్రాయ కౌశికాయ సమర్పయత్ ॥ 22 ॥

తతోఽతిహృష్టో భగవాన్ విశ్వామిత్రః ప్రతాపవాన్ ।
ఆశీర్భిరభినన్ద్యాథ ఆగతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
గృహీత్వా చాపతూణీరబాణఖడ్గధరో యయా ॥ 23 ॥

కిఞ్చిద్దేశమతిక్రమ్య రామమాహూయ భక్తితః ।
దదౌ బలాం చాతిబలాం విద్యే ద్వే దేవనిర్మితే ॥ 24 ॥

॥ 25 ॥

యయోర్గ్రహణమాశ్రేణ క్షత్వామాది న జాయతే

తత ఉత్తిర్య గంగాం తే తాటకావనమాగమన్ ।
విశ్వామిత్రస్తదా ప్రాహ రామం సత్యపరాక్రమమ్ ॥ 26 ॥

అత్రాస్తి తాటకా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
బాధతే లోకమఖిలం జహి తామవిచారయన్ ॥ 27 ॥

తథేతి ధనురాదాయ సగుణం రఘునన్దనః ।
టంకారమకరోత్తేన శబ్దేనాపూరయద్వనమ్ ॥ 28 ॥

తచ్ఛ్రుత్వాఽసహమానా సా తాటకా ఘోరరూపిణీ ।

క్రోధసమ్మూర్చ్ఛితా రామమభిదుద్రావ మేఘవత్ || 29 ||

తామేకేన శరేణాశు తాడయామాస వక్షసి ।
పపాత విపినే ఘోరా వమస్తీ రుధిరం బహు || 30 ||

తతోఽతిసుందరీ యక్షీ సర్వాభరణభూషితా ।
శాపాత్పిశాచతాం ప్రాప్తా ముక్తా రామప్రసాదతః || 31 ||

|| || 32 || ||

నత్వా రామం పరిక్రమ్య గతా రామాజ్ఞాయా దివమ్

తతోఽతిహృష్టః పరిరభ్య రామమ్
మూర్ధన్యవస్త్రాయ విచిన్త్య కిఞ్చిత్ ।
సర్వాస్త్రజాలం సరహస్యమస్త్రమ్
ప్రీత్యాభిరామాయ దదౌ మునీంద్రః || 33 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
బాలకాణ్డే చతుర్థః సర్గః || 4 ||

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తత్ర కామాశ్రమే రమ్యే కాననే మునిసజ్కులే ।
ఉషిత్వా రజనీమేకాం ప్రభాతే ప్రస్థితాః శనైః ॥ ౧ ॥

సిద్ధాశ్రమం గతాః సర్వే సిద్ధచారణసేవితమ్ ।
విశ్వామిత్రేణ సద్విష్టా మునయస్తన్నివాసినః ॥ ౨ ॥

పూజాం చ మహతీం చక్రూ రామలక్ష్మణయోర్ద్రుతమ్ ।
శ్రీరామః కౌశికం ప్రాహ మునే దీక్షాం ప్రవిశ్యతామ్ ॥ ౩ ॥

దర్శయస్వ మహాభాగ కుతస్తా రాక్షసాధమౌ ।
తథేత్యుక్త్వా మునిర్యష్టమారేభే మునిభిః సహ ॥ ౪ ॥

మధ్యాహ్నో దదృశాతే తౌ రాక్షసౌ కామరూపిణౌ ।
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వర్షంతౌ రుధిరాస్థినీ ॥ ౫ ॥

రామోఽపి ధనురాదాయ ద్వౌ బాణౌ సన్దధే సుధీః ।
ఆకర్ణాంతం సమాకృష్య విససర్జ తయోః పృథక్ ॥ ౬ ॥

తయోరేకస్తు మారీచం భ్రామయఞ్చతయోజనమ్ ।
పాతయామాస జలధౌ తదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౭ ॥

ద్వితీయోఽగ్నిమయౌ బాణః సుబాహుమజయత్క్షణాత్ ।
అపరే లక్షమణేనాశు హతాస్తదనుయాయినః ॥ ౮ ॥

పుష్పౌఘైరాకిరన్ దేవా రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ।

దేవదున్దభయో నేదుస్తుష్టువుః సిద్ధచారణాః ॥ 9 ॥

విశ్వామిత్రస్తు సమ్పూజ్య పూజార్హం రఘునన్దనమ్ ।
అజ్కే నివేశ్య చాలిజ్య భక్త్య బాష్పాకులేక్షణః ॥ 10 ॥

భోజయిత్వా సహ భ్రాత్రా రామం పక్వఫలాదిభిః ।
పురాణవాక్యైర్మధురైర్నినాయ దివసత్రయమ్ ॥ 11 ॥

చతుర్థేఽహని సమ్ప్రాప్తే కౌశికో రామమబ్రవీత్ ।
రామ రామ మహాయజ్ఞం ద్రష్టుం గచ్ఛామహే వయమ్ ॥ 12 ॥

విదేహరాజనగరే జనకస్య మహాత్మనః ।
తత్ర మాహేశ్వరం చాపమస్తి న్యస్తం పినాకినా ॥ 13 ॥

ద్రక్ష్యసి త్వం మహాసత్త్వం పూజ్యసే జనకేన చ ।
ఇత్యుక్త్వా మునిభిస్తాభ్యాం యయా గజ్ఞాసమీపగమ్ ॥ 14 ॥

గౌతమస్యాశ్రమం పుణ్యం యత్రాహల్యాఽఽస్థితా తపః ।
దివ్యపుష్పఫలోపేతపాదపైః పరివేష్టితమ్ ॥ 15 ॥

మృగపక్షిగణైర్హీనం నానాజన్తువివర్జితమ్ ।
దృష్ట్వావాచ మునిం శ్రీమాన్ రామో రాజీవలోచనః ॥ 16 ॥

కస్యైతదాశ్రమపదం భాతి భాస్వచ్ఛభం మహత్ ।
పత్రపుష్పఫలైర్యుక్తం జన్తుభిః పరివర్జితమ్ ॥ 17 ॥

॥ 18 ॥

ఆహ్లాదయతి మే చేతో భగవన్ బ్రూహి తత్త్వతః

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

శృణు రామ పురా వృత్తం గౌతమో లోకవిశ్రుతః ।
సర్వధర్మభృతాం శ్రేష్ఠస్తపసారాధయన్ హరిమ్ ॥ 19 ॥

తస్మై బ్రహ్మ దదౌ కన్యామహాల్యాం లోకసుందరీమ్ ।
బ్రహ్మచర్యేణ సస్తుష్టః శుశ్రూషణపరాయణామ్ ॥ 20 ॥

తయా సార్థమిహావాత్సిద్ధౌ తమస్తపతాం వరః ।
శక్రస్తు తాం ధర్షయితుమన్తరం ప్రేప్సురన్వహమ్ ॥ 21 ॥

కదాచిన్మునివేషేణ గౌతమే నిర్గతే గృహాత్ ।
ధర్షయిత్వాఽథ నిరగాత్త్వరితం మునిరప్యగాత్ ॥ 22 ॥

దృష్ట్వా యాన్తం స్వరూపేణ మునిః పరమకోపనః ।
పప్రచ్ఛ కస్త్యం దుష్టాత్మన్ మమ రూపధరోఽథమః ॥ 23 ॥

సత్యం బ్రూహి న చేద్భస్మ కరిష్యామి న సంశయః ।
సోఽబ్రవీద్దేవరాజోఽహం పాహి మాం కామకింకరమ్ ॥ 24 ॥

కృతం జగుప్సితం కర్మ మయా కుత్సితచేతసా ।
గౌతమః క్రోధతామ్రాక్షః శశాప దివిజాధిపమ్ ॥ 25 ॥

యోనిలమ్పట దుష్టాత్మన్ సహస్రభగవాన్ భవ ।
శప్తా తం దేవరాజానం ప్రవిశ్య స్వాశ్రమం ద్రుతమ్ ॥ 26 ॥

దృష్ట్వాఽహాల్యాం వేపమానాం ప్రాజ్ఞలిం గౌతమోఽబ్రవీత్ ।
దుష్టే త్వం తిష్ఠ దుర్వృత్తే శిలాయామాశ్రమే మమ ॥ 27 ॥

నిరాహారా దివారాత్రం తపః పరమమాస్థితా ।
ఆతపానిలవర్షాదిసహిష్ణుః పరమేశ్వరమ్ ॥ 28 ॥

ధ్యాయంతి రామమేకాగ్రమనసా హృది సంస్థితమ్ ।
నానాజన్తువిహీనోఽయమాశ్రమో మే భవిష్యతి ॥ 29 ॥

ఏవం వర్షసహస్రేషు హ్యనేకేషు గతేషు చ ।

రామో దాశరథిః శ్రీమానాగమిష్యతి సానుజః ॥ 30 ॥

యదా త్వదాశ్రయశిలాం పాదాభ్యామాక్రమిష్యతి ।
తదైవ ధూతపాపా త్వం రామం సమ్పూజ్య భక్తితః ॥ 31 ॥

పరిక్రమ్య నమస్కృత్య స్తుత్వా శాపాద్విమోక్ష్యనే ।
పూర్వవన్మమ శుశ్రూషాం కరిష్యసి యథాసుఖమ్ ॥ 32 ॥

ఇత్యుక్త్వా గౌతమః ప్రాగాద్ధిమవన్తం నగోత్తమమ్ ।
తదాద్యహల్యా భూతానామదృశ్యా స్వాశ్రమే శుభే ॥ 33 ॥

తవ పాదరజఃస్పర్శం కాఙ్క్షతే పవనాశనా ।
ఆస్తేఽద్యాపి రఘుశ్రేష్ఠ తపో దుష్కరమాస్థితా ॥ 34 ॥

పావయస్వ మునేర్భార్యామహల్యాం బ్రహ్మణః సుతామ్ ।
ఇత్యుక్త్వా రాఘవం హస్తే గృహీత్వా మునిపుంగవః ॥ 35 ॥

దర్శయామాస చాహల్యాముగ్రేణ తపసా స్థితామ్ ।
రామః శిలాం పదా స్పృష్ట్వా తాం చాపశ్యత్తపోధనామ్ ॥ 36 ॥

ననామ రాఘవోఽహల్యాం రామోఽహమితి చాబ్రవీత్ ।
తతో దృష్ట్వా రఘుశ్రేష్ఠం పితకౌశేయవాససమ్ ॥ 37 ॥

చతుర్భుజం శఙ్ఖచక్రగదాపఙ్కజధారిణమ్ ।
ధనుర్బాణధరం రామం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ ॥ 38 ॥

స్మితవక్త్రం పద్మనేత్రం శ్రీవత్సాఙ్గితవక్షసమ్ ।
నీలమాణిక్యసంకృశం ద్యోతయన్తం దిశో దశ ॥ 39 ॥

దృష్ట్వా రామం రమానాథం హర్షవిస్ఫురితేక్షణా ।
గౌతమస్య వచః స్మృత్వా జ్ఞాత్వా నారాయణం వరమ్ ॥ 40 ॥

సమూజ్య విధివద్రామమర్హ్యాదిభిరనిన్దితా ।
హర్షాశ్రుజలనేత్రాంతా దణ్డవత్ప్రణిపత్య సా ॥ 41 ॥

ఉత్థాయ చ పునర్దృష్ట్యా రామం రాజీవలోచనమ్ ।
పులకాఙ్కితసర్వాఙ్గా గిరా గద్గదయైడత ॥ 42 ॥

అహల్యోవాచ

అహో కృతార్థాస్మి జగన్నివాస తే
పాదాబ్జసంలగ్నరజఃకణాదహమ్ ।
స్పృశామి యత్పద్మజశఙ్కరాదిభిర్
విమృగ్యతే రన్ధితమానసైః సదా ॥ 43 ॥

అహో విచిత్రం తవ రామ చేష్టితమ్
మనుష్యభావేన విమోహితం జగత్ ।
చలస్యజస్రం చరణాదివర్జితః
సమూర్ణ ఆనన్దమయోఽతిమాయికః ॥ 44 ॥

యత్పాదపఙ్కజపరాగపవిత్రగాత్రా
భాగీరథీ భవవిరిఞ్చిముఖాన్ పునాతి ।
సాక్షాత్స ఏవ మమ దృగ్విషయో యదాస్తే
కిం వర్ణ్యతే మమ పురాకృతభాగధేయమ్ ॥ 45 ॥

మర్త్యావతారే మనుజాకృతిం హరిమ్
రామాభిధేయం రమణీయదేహినమ్ ।
ధనుర్ధరం పద్మవిశాలలోచనమ్
భజామి నిత్యం న పరాన్ భజిష్యే ॥ 46 ॥

యత్పాదపఙ్కజరజః శ్రుతిభిర్విమృగ్యమ్
యన్నాభిపఙ్కజభవః కమలాసనశ్చ ।
యన్నామసారరసికో భగవాన్ పురారిః
తం రామచన్ద్రమనిశం హృది భావయామి ॥ 47 ॥

యస్యావతారచరితాని విరిశ్చివోకే
 గాయన్తి నారదముఖా భవపద్మజాద్యాః ।
 ఆనన్దజాశ్రుపరిషిక్తకుచాగ్రసీమా
 వాగీశ్వరీ చ తమహం శరణం ప్రపద్యే ॥ 48 ॥

సోఽయం పరాత్మా పురుషః పురాణ
 ఏకః స్వయజ్ఞోఽతిరనన్త ఆద్యః ।
 మాయాతనుం లోకవిమోహనీయామ్
 ధత్తే పరానుగ్రహ ఏష రామః ॥ 49 ॥

అయం హి విశ్వోద్భవసంయమానామ్
 ఏకః స్వమాయాగుణబిమ్బితో యః ।
 విరిశ్చివిష్ణ్వశ్వరనామభేదాన్
 ధత్తే స్వతన్త్రః పరిపూర్ణ ఆత్మా ॥ 50 ॥

నమోఽస్తు తే రామ తవాఙ్ఘ్రిపఙ్కజమ్
 శ్రియా ధృతం వక్షసి లాలితం ప్రియాత్ ।
 ఆక్రాన్తమేకేన జగత్త్రయం పురా
 ధ్యేయం మునీన్ద్రైరభిమానవర్జితైః ॥ 51 ॥

జగతామాదిభూతస్త్వం జగత్త్వం జగదాశ్రయః ।
 సర్వభూతేష్వసంయుక్త ఏకో భాతి భవాన్ పరః ॥ 52 ॥

ఓఙ్కారవాచ్యస్త్వం రామ వాచామవిషయః పుమాన్ ।
 వాచ్యవాచకభేదేన భవానేవ జగన్మయః ॥ 53 ॥

కార్యకారణకర్తృత్వఫలసాధనభేదతః ।
 ఏకో విభాసి రామ త్వం మాయయా బహురూపయా ॥ 54 ॥

త్వన్మాయామోహితధియన్త్వాం న జానన్తి తత్త్వతః ।
 మానుషం త్వాఽభిమన్యన్తే మాయినం పరమేశ్వరమ్ ॥ 55 ॥

ఆకాశవత్త్వం సర్వత్ర బహిరన్తర్గతోఽమలః ।
అసజ్గో హ్యచలో నిత్యః శుద్ధో బుద్ధః సదవ్యయః ॥ 56 ॥

యోషిన్ముఢాహమజ్ఞా తే తత్త్వం జానే కథం విభో ।
తస్మాత్తే శతశో రామ నమస్కుర్యామనన్యధీః ॥ 57 ॥

దేవ మే యత్ర కుత్రాపి స్థితాయా అపి సర్వదా ।
త్వత్పాదకమలే సక్తా భక్తిరేవ సదాస్తు మే ॥ 58 ॥

నమస్తే పురుషాధ్యక్ష నమస్తే భక్తవత్సల ।
నమస్తేఽస్తు హృషీకేశ నారాయణ నమోఽస్తుతే ॥ 59 ॥

భవభయహరమేకం భానుకోటిప్రకాశమ్
కరధృతశరచాపం కాలమేఘావభాసమ్ ।
కనకరుచిరవస్త్రం రత్నవత్కుణ్డలాఢ్యమ్
కమలవిశదనేత్రం సానుజం రామమీడే ॥ 60 ॥

స్తుత్వైవం పురుషం సాక్షాద్రాఘవం పురతః స్థితమ్ ।
పరిక్రమ్య ప్రణమ్యాఽఽశు సాఽనుజ్ఞాతా యయా పతిమ్ ॥ 61 ॥

అహల్యయా కృతం స్తోత్రం యః పఠేద్భక్తిసంయుతః ।
స ముచ్యతేఽఖిలైః పాపైః పరం బ్రహ్మధిగచ్ఛతి ॥ 62 ॥

పుత్రాద్యర్థే పఠేద్భక్త్యా రామం హృది నిధాయ చ ।
సంవత్సరేణ లభతే వన్ధ్యా అపి సుపుత్రకమ్ ॥ 63 ॥

సర్వాన్ కామానవాప్నోతి రామచన్ద్రప్రసాదతః ॥ 64 ॥

బ్రహ్మఘ్నో గురుతల్పగోఽపి పురుషః స్త్రీయా సురాపోఽపి వా
మాతృభ్రాతృవిహింసకోఽపి సతతం భోగైకబద్ధాతురః ।
నిత్యం స్తోత్రమిదం జపన్ రఘుపతిం భక్త్యా హృదిన్ధం స్మరన్

ధ్యాయస్మక్తిముపైతి కిం పునరసౌ స్వాచారయుక్తో నరః ॥ 65 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాణ్డే
అహల్యోద్ధరణం నామ పంచమః సర్గః ॥ 5 ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

విశ్వామిత్రోఽథ తం ప్రాహ రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ।
గచ్ఛామో వత్స మిథిలాం జనకేనాభిపాలితామ్ ॥ ౧ ॥

దృష్ట్వా క్రతువరం పశ్చాదయోధ్యం గన్తుమర్హసి ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా గంగామతర్తుం సహరాఘవః ।
తస్మిన్ కాలే నావికేన నిషిద్ధో రఘునన్దనః ॥ ౨ ॥

నావిక ఉవాచ

క్షాలయామి తవ పాదపఙ్కజమ్
నాథ దారుదృషదోః కిమన్తరమ్ ।
మానుషీకరణచూర్ణమస్తి తే
పాదయోరితి కథా ప్రథీయసీ ॥ ౩ ॥

పాదామ్బుజం తే విమలం హి కృత్వా
పశ్చాత్పరం తీరమహం నయామి ।
నో చేత్తరీ సద్యువతీ మలేన
స్యాచ్చేద్విభో విద్ధి కుటుమ్బహానిః ॥ ౪ ॥

ఇత్యుక్త్వా క్షాలితౌ పాదౌ పరం తీరం తతో గతాః ।
కౌశికో రఘునాథేన సహితో మిథిలాం యయా ॥ ౫ ॥

విదేహస్య పురం ప్రాతర్మషివాటం సమావిశత్ ।
ప్రాప్తం కౌశికమాకర్ణ్య జనకోఽతిముదాన్వితః ॥ ౬ ॥

పూజాద్రవ్యాణి సఙ్గహ్య సోపాధ్యాయః సమాయయా ।
దణ్డవత్ప్రణిపత్యాథ పూజయామాస కౌశికమ్ ॥ ౭ ॥

పప్రచ్ఛ రాఘవో దృష్ట్యా సర్వలక్షణసంయుతో ।
ద్యోతయంతో దిశః సర్వాశ్చన్ద్రసూర్యావివాపరౌ ॥ 8 ॥

కస్యైతౌ నరశార్దూలౌ పుత్రౌ దేవసుతోపమా ।
మనఃప్రీతికరౌ మేఽద్య నరనారాయణావివ ॥ 9 ॥

ప్రత్యువాచ మునిః ప్రీతో హర్షయన్ జనకం తదా ।
పుత్రౌ దశరథస్యైతౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 10 ॥

మఖసంరక్షణార్థాయ మయాఽఽనీతౌ పితుః పురాత్ ।
ఆగచ్ఛన్ రాఘవో మార్గే తాటకాం విశ్వఘాతినీమ్ ॥ 11 ॥

శరేణైకేన హతవాన్నోదితో మేఽతివిక్రమః ।
తతో మమాశ్రమం గత్వా మమ యజ్ఞవిహింసకాన్ ॥ 12 ॥

సుబాహుప్రముఖాన్ హత్వా మారీచం సాగరేఽక్షిపత్ ।
తతో గంగాతటే పుణ్యే గౌతమస్యాశ్రమం శుభమ్ ॥ 13 ॥

గత్వా తత్ర శిలారూపా గౌతమస్య వధూః స్థితా ।
పాదపఙ్కజసంస్పర్శాత్కృతా మానుషరూపిణీ ॥ 14 ॥

దృష్ట్వాఽహల్యాం నమస్కృత్య తయా సమ్యక్ప్రపూజితః ।
ఇదానీం ద్రష్టుకామస్తే గృహే మాహేశ్వరం ధనుః ॥ 15 ॥

పూజితం రాజభిః సర్వైర్ద్రష్టమిత్యనుశుశ్రవే ।
అతో దర్శయ రాజేన్ద్ర శైవం చాపమనుత్తమమ్ ।
దృష్ట్వాఽయోధ్యాం జిగమిషుః పితరం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ 16 ॥

ఇత్యుక్తో మునినా రాజా పూజార్హావితి పూజయా ।
పూజయామాస ధర్మజ్ఞో విధిదృష్టేన కర్మణా ।
తతః సమ్ప్రేషయామాస మన్త్రిణం బుద్ధిమత్తరమ్ ॥ 17 ॥

శీఘ్రమానయ విశ్వేశచాపం రామాయ దర్శయ ॥ 18 ॥

తతో గతే మన్త్రివరే రాజా కౌశికమబ్రవీత్ ।
యది రామో ధనుర్ధృత్వా కోట్యామారోపయేద్గుణమ్ ॥ 19 ॥

తదా మయాఽఽత్మజా సీతా దీయతే రాఘవాయ హి ।
తథేతి కౌశికోఽప్యహ రామం సంవీక్ష్య సస్మితమ్ ॥ 20 ॥

శీఘ్రం దర్శయ చాపాగ్ర్యం రామాయామితతేజసే ।
ఏవం బ్రువతి మాసీశే ఆగతాశ్చాపవాహకాః ॥ 21 ॥

చాపం గృహీత్వా బలినః పశ్చాసాహస్రసంఖ్యకాః ।
ఘణ్ణాశతసమాయుక్తం మణివజ్రాదిభూషితమ్ ॥ 22 ॥

దర్శయామాస రామాయ మస్త్రీ మన్త్రయతాం వరః ।
దృష్ట్వా రామః ప్రహృష్టాత్మా బద్ధ్వా పరికరం దృఢమ్ ॥ 23 ॥

గృహీత్వా వామహస్తేన లీలయా తోలయన్ ధనుః ।
ఆరోపయామాస గుణం పశ్యత్స్వఖిలరాజసు ॥ 24 ॥

ఈషదాకర్షయామాస పాణినా దక్షిణేన సః ।
బభ్రజ్ఞాఖిలహృత్సారో దిశః శబ్దేన పూరయన్ ॥ 25 ॥

దిశశ్చ విదిశశ్చైవ స్వర్గం మర్త్యం రసాతలమ్ ।
తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానాం దివి పశ్యతామ్ ॥ 26 ॥

ఆచ్ఛాదయన్తః కుసుమైర్దేవాః స్తుతిభిరీడిరే ।
దేవదున్దభయో నేదుర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ॥ 27 ॥

ద్విధా భగ్నం ధనుర్దృష్ట్వా రాజాల్లింగ్య రఘూద్వహమ్ ।
విస్మయం తేభిరే సీతామాతరోఽన్తఃపురాజిరే ॥ 28 ॥

సీతా స్వర్ణమయీం మాలాం గృహీత్వా దక్షిణే కరే ।
స్మితవక్త్రా స్వర్ణవర్ణా సర్వాభరణభూషితా ॥ 29 ॥

ముక్తాహారైః కర్ణపత్త్రైః క్వణచ్ఛరణనూపురా ।
దుకూలపరిసంపీతా వస్త్రాంతర్వ్యజ్ఞీతస్తనీ ॥ 30 ॥

రామస్యోపరి నిక్షిప్య స్మయమానా ముదం యయా ।
తతో ముముదిరే సర్వే రాజదారాః స్వలజ్ఞృతమ్ ॥ 31 ॥

గవాక్షజాలరన్ధ్రేభ్యో దృష్ట్వా లోకవిమోహనమ్ ।
తతోఽబ్రవీన్మునిం రాజా సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ 32 ॥

భో కౌశిక మునిశ్రేష్ఠ పత్రం ప్రేషయ సత్వరమ్ ।
రాజా దశరథః శీఘ్రమాగచ్ఛతు సపుత్రకః ॥ 33 ॥

వివాహార్థం కుమారాణాం సదారః సహమన్త్రిభిః ।
తథేతి ప్రేషయామాస దూతాన్తన్వరితవిక్రమాన్ ॥ 34 ॥

తే గత్వా రాజశార్దూలం రామశ్రేయో న్యవేదయన్ ।
శ్రుత్వా రామకృతం రాజా హర్షేణ మహతాఽఽప్లుతః ॥ 35 ॥

మిథిలాగమనార్థాయ త్వరయామాస మన్త్రిభిః ।
గచ్ఛన్తు మిథిలాం సర్వే గజాశ్వరథపత్తయః ॥ 36 ॥

రథమానయ మే శీఘ్రం గచ్ఛామ్యద్యైవ మా చిరమ్ ।
వసిష్ఠస్తవగ్రతో యాతు సదారః సహితోఽగ్నిభిః ॥ 37 ॥

రామమాతృః సమాదాయ మునిర్మే భగవాన్ గురుః ।
ఏవం ప్రస్థాప్య సకలం రాజర్షిర్విపులం రథమ్ ॥ 38 ॥

మహత్యా సేనయా సార్థమారుహ్య త్వరితో యయా ।

స్థాపయిత్వా స తత్రాగ్నిం జ్వాలయిత్వా యథావిధి ।
సీతామానీయ శోభాఢ్యాం నానారత్నవిభూషితామ్ ॥ 50 ॥

సభార్యో జనకః ప్రాయాద్రామం రాజీవలోచనమ్ ।
పాదౌ ప్రక్షాల్య విధివత్తదపో మూర్ధ్న్యధారయత్ ॥ 51 ॥

యా ధృతా మూర్ధ్ని శర్వేణ బ్రహ్మణా మునిభిః సదా ।
తతః సీతాం కరే ధృత్వా సాక్షతోదకపూర్వకమ్ ॥ 52 ॥

రామాయ ప్రదదౌ ప్రీత్యా పాణిగ్రహవిధానతః ।
సీతా కమలపత్రాక్షీ స్వర్ణముక్తాదిభూషితా ॥ 53 ॥

దీయతే మే సుతా తుభ్యం ప్రీతో భవ రఘూత్తమ ।
ఇతి ప్రీతేన మనసా సీతాం రామకరేఽర్పయన్ ॥ 54 ॥

ముమోద జనకో లక్ష్మీం క్షీరాబ్ధిరివ విష్ణవే ।
ఉర్మిలాం చౌరసీం కన్యాం లక్ష్మణాయ దదౌ ముదా ॥ 55 ॥

తథైవ శ్రుతికీర్తిం చ మాణ్డవీం భ్రాతృకన్యకే ।
భరతాయ దదావేకాం శత్రుఘ్నాయాపరాం దదౌ ॥ 56 ॥

చత్వారో దారసమ్పన్నా భ్రాతరః శుభలక్షణాః ।
విరేజః ప్రజయా సర్వే లోకపాలా ఇవాపరే ॥ 57 ॥

తతోఽబ్రవీద్యసిష్ఠాయ విశ్వామిత్రాయ మైథిలః ।
జనకః స్వసుతోదంతం నారదేనాభిభాషితమ్ ॥ 58 ॥

యజ్ఞభూమివిశుద్ధ్యర్థం కర్షతో లాఙ్గలేన మే ।
సీతాముఖాత్సముత్పన్నా కన్యకా శుభలక్షణా ॥ 59 ॥

తామద్రాక్షమహం ప్రీత్యా పుత్రికాభావభావితామ్ ।

అర్పితా ప్రియభార్యాయై శరచ్చన్ద్రనిభాననా ॥ 60 ॥

ఏకదా నారదోఽభ్యాగాద్వివిక్తే మయి సంస్థితే ।
రణయన్మహతీమ్ వీణాం గాయన్నారాయణం విభుమ్ ॥ 61 ॥

పూజితః సుఖమాసీన్ మామువాచ సుఖాన్వితః ।
శృణుష్వ వచనం గుహ్యం తవాభ్యుదయకారణమ్ ॥ 62 ॥

పరమాత్మా హృషీకేశో భక్తానుగ్రహకామ్యయా ।
దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థం రావణస్య వధాయ చ ॥ 63 ॥

జాతో రామ ఇతి ఖ్యాతో మాయామానుషవేషధృక్ ।
ఆస్తే దాశరథిరూభత్వా చతుర్థా పరమేశ్వరః ॥ 64 ॥

యోగమాయాఽపి సీతేతి జాతా వై తవ వేశ్మని ।
అతస్త్యం రాఘవాయైవ దేహి సీతాం ప్రయత్నతః ॥ 65 ॥

నాన్యేభ్యః పూర్వభార్యైషా రామస్య పరమాత్మనః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా దేవగతిం దేవమునిస్తదా ॥ 66 ॥

తదారభ్య మయా సీతా విష్ణోర్లక్ష్మీర్విభావ్యతే ।
కథం మయా రాఘవాయ దీయతే జానకీ శుభా ॥ 67 ॥

ఇతి చింతాసమావిష్టః కార్యమేకమచింతయమ్ ।
మత్ప్రితామహగేహే తు న్యాసభూతమిదం ధనుః ॥ 68 ॥

ఈశ్వరేణ పురా క్షిప్తం పురదాహోదనన్తరమ్ ।
ధనురేతత్పణం కార్యమితి చిన్త్య కృతం తథా ॥ 69 ॥

సీతాపాణిగ్రహార్థాయ సర్వేషాం మాననాశనమ్ ।
త్వత్ప్రసాదాన్మునిశ్రేష్ఠ రామో రాజీవతోచనః ॥ 70 ॥

ఆగతోఽత్ర ధనుర్ద్రష్టుం ఫలితో మే మనోరథః ।
అద్య మే సఫలం జన్మ రామ త్వాం సహ సీతయా ॥ 71 ॥

ఏకాసనస్థం పశ్యామి భ్రాజమానం రవిం యథా ॥ 72 ॥

త్వత్పాదామ్బుధరో బ్రహ్మ సృష్టిచక్రప్రవర్తకః ।
బలిస్త్యత్పాదసలిలం ధృత్వాఽభూద్ధివిజాధిపః ॥ 73 ॥

త్వత్పాదపాంసుసంస్పర్శాదహల్యా భర్తుశాపతః ।
సద్య ఏవ వినిర్ముక్తా కోఽన్యస్త్యత్తోఽధిరక్షితా ॥ 74 ॥

యత్పాదపఙ్కజపరాగసురాగయోగి-
వృన్దైరీతం భవభయం జితకాలచక్రైః ।
యన్నామకీర్తనపరా జితదుఃఖశోకా
దేవాస్తమేవ శరణం సతతం ప్రపద్యే ॥ 75 ॥

ఇతి స్తుత్వా నృపః ప్రాదాద్రాఘవాయ మహాత్మనే ।
దీనారాణాం కోటిశతం రథానామయుతం తదా ॥ 76 ॥

అశ్వానాం నియుతం ప్రాదాద్గజానాం షట్శతం తథా ।
పత్తీనాం లక్షమేకం తు దాసీనాం త్రిశతం దదౌ ॥ 77 ॥

దివ్యామ్బరాణి హారాన్సృజ ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలాన్ ।
సీతాయై జనకః ప్రాదాత్ప్రిత్యా దుహితృవత్సలః ॥ 78 ॥

వసిష్ఠాదీన్ సుసమ్పూజ్య భరతం లక్ష్మణం తథా ।
పూజయిత్వా యథాన్యాయం తథా దశరథం నృపమ్ ॥ 79 ॥

ప్రస్థాపయామాస నృపో రాజానం రఘుసత్తమమ్ ।
సీతామాలిఙ్గ్య రుదతీం మాతరః సాశ్రుతోచనాః ॥ 80 ॥

శ్వశ్రూశుశ్రూషణపరా నిత్యం రామమనువ్రతా ।

పాతివ్రత్యముపాలమబ్బ్య తిష్ఠ వత్సే యథా సుఖమ్ ॥ 81 ॥

ప్రయాణకాలే రఘునందనస్య భేరీమృదఙ్గానకతూర్యఘోషః ।
స్వర్వాసిభేరీఘనతూర్యశబ్దైః సమ్మూర్చ్ఛితో భూతభయఙ్కరోఽభూత్ ॥ 82 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
బాలకాణ్డే షష్ఠః సర్గః ॥ 6 ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

అథ గచ్ఛతి శ్రీరామే మైథిలాద్యోజనత్రయమ్ ।
నిమిత్తాన్యతిఘోరాణి దదర్శ నృపసత్తమః ॥ 1 ॥

నత్వా వసిష్ఠం పప్రచ్ఛ కిమిదం మునిపుంగవ ।
నిమిత్తానీహ దృశ్యన్తే విషమాణి సమన్తతః ॥ 2 ॥

వసిష్ఠస్తమథ ప్రాహ భయమాగామి సూచ్యతే ।
పునరప్యభయం తేఽద్య శీఘ్రమేవ భవిష్యతి ॥ 3 ॥

మృగాః ప్రదక్షిణం యాన్తి పశ్య త్వాం శుభసూచకాః ।
ఇత్యేవం వదతస్తస్య వమో ఘోరతరోఽనిలః ॥ 4 ॥

ముష్ణన్శ్చక్షూంషి సర్వేషాం పాంసువృష్టిభిరర్దయన్ ।
తతో వ్రజన్ దదర్శాగ్రే తేజోరాశిముపస్థితమ్ ॥ 5 ॥

కోటిసూర్యప్రతీకాశం విద్యుత్పుజ్జాసమప్రభమ్ ।
తేజోరాశిం దదర్శాథ జామదగ్న్యం ప్రతాపవాన్ ॥ 6 ॥

నీలమేఘనిభం ప్రాంశుం జటామణ్డలమణ్డితమ్ ।
ధనుః పరశుపాణిం చ సాక్షాత్కాలమివాంతకమ్ ॥ 7 ॥

కార్తవీర్యాంతకం రామం దృష్టక్షత్రియమర్దనమ్ ।
ప్రాప్తం దశరథస్యాగ్రే కాలమృత్యుమివాపరమ్ ॥ 8 ॥

తం దృష్ట్వా భయసన్త్రస్తో రాజా దశరథస్తదా ।
అర్హ్యాదిపూజాం విస్మృత్య త్రాహి త్రాహీతి చాబ్రవీత్ ॥ 9 ॥

దణ్డవత్ప్రణిపత్యాహ పుత్రప్రాణం ప్రయచ్ఛ మే ।
ఇతి బ్రువంతం రాజానమనాదృత్య రఘూత్తమమ్ ॥ 10 ॥

ఉవాచ నిష్ఠురం వాక్యం క్రోధాత్ప్రచలితేంద్రియః ।
త్వం రామ ఇతి నామ్నా మే చరసి క్షత్రియాధమ ॥ 11 ॥

ద్వంద్వయుద్ధం ప్రయచ్ఛాశు యది త్వం క్షత్రియోఽసి వై ।
పురాణం జర్జరం చాపం భక్త్యై త్వం కత్థసే ముధా ॥ 12 ॥

అస్మిన్తు వైష్ణవే చాపే ఆరోపయసి చేద్గుణమ్ ।
తదా యుద్ధం త్వయా సార్థం కరోమి రఘువంశజ ॥ 13 ॥

నో చేత్సర్వాన్ హనిష్యామి క్షత్రియాంతకరో హ్యహమ్ ।
ఇతి బ్రువతి వై తస్మిన్స్పృచాల వసుధా భృశమ్ ॥ 14 ॥

అన్ధకారో బభూవాథ సర్వేషామపి చక్షుషామ్ ।
రామో దాశరథీర్వీరో వీక్ష్య తం భార్గవం రుషా ॥ 15 ॥

ధనురాచ్ఛిద్య తద్ధస్తాదారోప్య గుణమజ్ఞాసా ।
తూణీరాద్బాణమాదాయ సన్ధాయాకృష్య వీర్యవాన్ ॥ 16 ॥

ఉవాచ భార్గవం రామం శృణు బ్రహ్మన్ వచో మమ ।
లక్ష్యం దర్శయ బాణస్య హ్యమోఘో మమ సాయకః ॥ 17 ॥

తోకాన్ పాదయుగం వాఽపి వద శీఘ్రం మమాఽఽజ్ఞయా ।
అయం తోకః పరో వాథ త్వయా గన్తుం న శక్యతే ॥ 18 ॥

ఏవం త్వం హి ప్రకర్తవ్యం వద శీఘ్రం మమాఽఽజ్ఞయా ।
ఏవం వదతి శ్రీరామే భార్గవో వికృతాననః ॥ 19 ॥

సంస్మరన్ పూర్వవృత్తాంతమిదం వచనమబ్రవీత్ ।

రామ రామ మహాబాహో జానే త్వాం పరమేశ్వరమ్ || 20 ||

పురాణపురుషం విష్ణుం జగత్సర్గలయోద్భవమ్ ।
బాల్యేఽహం తపసా విష్ణుమారాధయితుమజ్ఞానా || 21 ||

చక్రతీర్థం శుభం గత్వా తపసా విష్ణుమన్వహమ్ ।
అతోషయం మహాత్మానం నారాయణమనన్యధీః || 22 ||

తతః ప్రసన్నో దేవేశః శఙ్ఖచక్రగదాధరః ।
ఉవాచ మాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రసన్నముఖపఙ్కజః || 23 ||

శ్రీభగవానువాచ

ఉత్తిష్ఠ తపసో బ్రహ్మన్ ఫలితం తే తపో మహత్ ।
మచ్చిదంశేన యుక్తస్తవం జహి హైహయపుంగవమ్ || 24 ||

కార్తవీర్యం పితృహణం యదర్థం తపసః శ్రమః ।
తతస్త్రిఃసప్తకృతవస్తవం హత్వా షత్త్రియమణ్డలమ్ || 25 ||

కృత్వాన్మం భూమిం కశ్యపాయ దత్త్వా శాన్తిముపావహ ।
త్రేతాముఖే దాశరథిర్భూత్వా రామోఽహమవ్యయః || 26 ||

ఉత్పత్స్యే పరయా శక్త్యా తదా ద్రక్ష్యసి మాం తతః ।
మత్తేజః పునరాదాస్యే త్వయి దత్తం మయా పురా || 27 ||

తదా తపశ్చరన్తోకే తిష్ఠ త్వం బ్రహ్మణో దినమ్ ।
ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే దేవస్తథా సర్వం కృతం మయా || 28 ||

స ఏవ విష్ణుస్తవం రామ జాతోఽసి బ్రహ్మణార్థితః ।
మయి స్థితం తు త్వత్తేజస్తవయైవ పునరాహృతమ్ || 29 ||

అద్య మే సఫలం జన్మ ప్రతీతోఽసి మమ ప్రభో ।

బ్రహ్మదిభిరలభ్యస్త్యం ప్రకృతేః పారగో మతః ॥ 30 ॥

త్వయి జన్మాదిషడాభివా న సన్త్యజ్ఞానసమృభవాః ।
నిర్వికారోఽసి పూర్ణస్త్యం గమనాదివివర్జితః ॥ 31 ॥

యథా జలే ఫేనజాలం ధూమో వహ్నౌ తథా త్వయి ।
త్వదాధారా త్వద్విషయా మాయా కార్యం సృజత్యహో ॥ 32 ॥

యావన్మాయావృతా లోకాస్తావత్త్వాం న విజానతే ।
అవిచారితసిద్ధిషాఽవిద్యా విద్యావిరోధినీ ॥ 33 ॥

అవిద్యాకృతదేహాదిసజ్జాతే ప్రతిబిమ్బితా ।
చిచ్ఛక్తిరీవలోకేఽస్మిన్ జీవ ఇత్యభిధీయతే ॥ 34 ॥

యావద్దేహమనఃప్రాణబుద్ధ్యాదిష్వభిమానవాన్ ।
తావత్కర్తృత్వభోక్తృత్వసుఖదుఃఖాదిభాగ్భవేత్ ॥ 35 ॥

ఆత్మనఃసంసృతిర్నాస్తి బుద్ధేర్జ్ఞానం న జాత్వితి ।
అవివేకాద్ధ్వయం యుక్తైవ సంసారీతి ప్రవర్తతే ॥ 36 ॥

జడస్య చిత్సమాయోగాచ్ఛిత్త్యం భూయాచ్ఛితేస్తథా ।
జడసజ్గజడత్వం హి జలాగ్నోర్మేలనం యథా ॥ 37 ॥

యావత్త్వత్పాదభక్తానాం సజ్గసౌఖ్యం న విన్దతి ।
తావత్సంసారదుఃఖౌఘాన్న నివర్తేన్నరః సదా ॥ 38 ॥

తత్సజ్గలబ్ధయా భక్త్యా యదా త్వాం సముపాసతే ।
తదా మాయా శనైర్యాతి తానవం ప్రతిపద్యతే ॥ 39 ॥

తతస్త్వజ్ఞానసంప్రన్నః సద్గురుస్తేన లభ్యతే ।

వాక్యజ్ఞానం గురోర్లభ్యా త్వత్ప్రసాదాద్విముచ్యతే || 40 ||

తస్మాత్త్వద్భక్తిహీనానాం కల్పకోటిశతైరపి ।
న ముక్తిశఙ్కా విజ్ఞానశఙ్కా నైవ సుఖం తథా || 41 ||

అతస్త్వత్పాదయుగలే భక్తిరేమి జన్మజన్మని ।
స్యాత్త్వద్భక్తిమతాం సజ్గోఽవిద్యా యాభ్యాం వినశ్యతి || 42 ||

లోకే త్వద్భక్తినిరతాస్తద్ధర్మామృతవర్షిణః ।
పునన్తి లోకమఖిలం కిం పునః స్వకులోద్భవాన్ || 43 ||

నమోఽస్తు జగతాం నాథ నమస్తే భక్తిభావన ।
నమః కారుణికానన్త రామచన్ద్ర నమోఽస్తు తే || 44 ||

దేవ యద్యత్కృతం పుణ్యం మయా లోకజిగీషయా ।
తత్సర్వం తవ బాణాయ భూయాద్రామ నమోఽస్తు తే || 45 ||

తతః ప్రసన్నో భగవాన్ శ్రీరామః కరుణామయః ।
ప్రసన్నోఽస్మి తవ బ్రహ్మాన్ యత్తే మనసి వర్తతే || 46 ||

దాస్యే తదఖిలం కామం మా కురుష్వాత్త్ర సంశయమ్ ।
తతః ప్రీతేన మనసా భార్గవో రామమబ్రవీత్ || 47 ||

యది మేఽనుగ్రహో రామ తవాస్తి మధుసూదన ।
త్వద్భక్తసంజన్తస్త్వాదే దృఢా భక్తిః సదాస్తు మే || 48 ||

స్తోత్రమేతత్పరేద్యస్తు భక్తిహీనోఽపి సర్వదా ।
త్వద్భక్తిస్తస్య విజ్ఞానం భూయాదన్తే స్మృతిస్తవ || 49 ||

తథేతి రాఘవేణోక్తః పరిక్రమ్య ప్రణమ్య తమ్ ।
పూజితస్తదనుజ్ఞాతో మహేన్ద్రాచలమన్వగాత్ || 50 ||

రాజా దశరథో హృష్టో రామం మృతమివాగతమ్ ।
ఆలిఙ్గాలిఙ్గా హర్షేణ నేత్రాభ్యాం జలముత్స్సజత్ ॥ 51 ॥

తతః ప్రీతేన మనసా స్వస్థచిత్తః పురం యయా ।
రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నభరతా దేవసమ్మితాః ॥ 52 ॥

స్వాం స్వాం భార్యాముపాదాయ రేమిరే స్వస్వమన్దిరే ।
మాతాపితృభ్యాం సంహృష్టో రామః సీతాసమన్వితః ।
రేమే వైకుణ్ఠభవనే శ్రియా సహ యథా హరిః ॥ 53 ॥

యుధాజిన్నామ కైకేయాభ్రాతా భరతమాతులః ।
భరతం నేతుమాగచ్ఛత్స్వరాజ్యం ప్రీతిసంయుతః ॥ 54 ॥

ప్రేషయామాస భరతం రాజా స్నేహసమన్వితః ।
శత్రుఘ్నం చాపి సమ్ప్రాజ్య యుధాజితమరిన్దమః ॥ 55 ॥

కౌసల్యా శుశుభే దేవీ రామేణ సహ సీతయా ।
దేవమాతేవ పౌలోమ్యా శచ్యా శక్రేణ శోభనా ॥ 56 ॥

సాకేతే లోకనాథప్రథితగుణగణో లోకసజ్జీతకీర్తిః
శ్రీరామః సీతయాస్తేఽఖిలజననికరానన్దసన్దోహమూర్తిః ।
నిత్యశ్రీర్నిర్వికారో నిరవధివిభవో నిత్యమాయానిరాసో
మాయాకార్యానుసారీ మనుజ ఇవ సదా భాతి దేవోఽఖిలేశః ॥ 57 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
బాలకాణ్డే సప్తమః సర్గః ॥ 7 ॥
ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే బాలకాణ్డః సమాప్తః ॥

Chapter 3

॥ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡಃ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

ఏకదా సుఖమాసీనం రామం స్వాంతఃపురాజరే ।
సర్వాభరణసమ్పన్నం రత్నసింహాసనే స్థితమ్ ॥ 1 ॥

సీతోత్పలదలశ్యామం కౌస్తుభాముక్తకన్ధరమ్ ।
సీతయా రత్నదణ్డేన చామరేణాథ వీజితమ్ ॥ 2 ॥

వినోదయంతం తామ్బూలచర్వణాదిభిరాదరాత్ ।
నారదోఽవతరద్దృష్టుమమ్బరాద్యత్ర రాఘవః ॥ 3 ॥

శుద్ధస్ఫటికసజ్జాశః శరచ్ఛన్ద్ర ఇవామలః ।
అతర్కితముపాయాతో నారదో దివ్యదర్శనః ॥ 4 ॥

తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రామః ప్రీత్యా కృతాజ్ఞానిః ।
ననామ శిరసా భూమౌ సీతయా సహ భక్తిమాన్ ॥ 5 ॥

ఉవాచ నారదం రామః ప్రీత్యా పరమయా యుతః ।
సంసారిణాం మునిశ్రేష్ఠ దుర్లభం తవ దర్శనమ్ ।
అస్మాకం విషయాసక్తచేతసాం నితరాం మునే ॥ 6 ॥

అవాప్తం మే పూర్వజన్మకృతపుణ్యమహోదయైః ।
సంసారిణాఽపి హి మునే లభ్యతే సత్సమాగమః ॥ 7 ॥

అతస్త్యద్దర్శనాదేవ కృతార్థోఽస్మి మునీశ్వర ।
కిం కార్యం తే మయా కార్యం బ్రూహి తత్కరవాణి భోః ॥ 8 ॥

అథ తం నారదోఽప్యాహ రాఘవం భక్తవత్సలమ్ ।
కిం మోహయసి మాం రామ వాక్యైర్లోకానుసారిభిః ॥ 9 ॥

సంసార్యహమితి ప్రోక్తం సత్యమేతత్త్వయా విభో ।
జగతామాదిభూతా యా సా మాయా గృహిణీ తవ ॥ 10 ॥

త్వత్సన్నికర్షాజ్ఞాయంతే తస్యాం బ్రహ్మదయః ప్రజాః ।
త్వదాశ్రయా సదా భాతి మాయా యా త్రిగుణాత్మికా ॥ 11 ॥

సూతేఽజస్రం శుక్లకృష్ణలోహితాః సర్వదా ప్రజాః ।
లోకత్రయమహాగేహే గృహస్థస్తవముదాహృతః ॥ 12 ॥

త్వం విష్ణుర్జానకీ లక్ష్మీః శివస్తవం జానకీ శివా ।
బ్రహ్మ త్వం జానకీ వాణీ సూర్యస్తవం జానకీ ప్రభా ॥ 13 ॥

భవాన్ శశాంజ్కః సీతా తు రోహిణీ శుభలక్షణా ।
శక్రస్తవమేవ పౌలోమీ సీతా స్వాహానలో భవాన్ ॥ 14 ॥

యమస్తవం కాలరూపశ్చ సీతా సంయమినీ ప్రభో ।
నిర్మతిస్తవం జగన్నాథ తామసీ జానకీ శుభా ॥ 15 ॥

రామ త్వమేవ వరుణో భార్గవీ జానకీ శుభా ।
వాయుస్తవం రామ సీతా తు సదాగతిరితీరితా ॥ 16 ॥

కుబేరస్తవం రామ సీతా సర్వసంప్రకీర్తితా ।
రుద్రాణీ జానకీ ప్రోక్తా రుద్రస్తవం లోకనాశకృత్ ॥ 17 ॥

లోకే స్త్రీవాచకం యావత్తత్సర్వం జానకీ శుభా ।
పున్నామవాచకం యావత్తత్సర్వం త్వం హి రాఘవ ॥ 18 ॥

॥ ॥ 19 ॥ ॥

తస్మాల్లోకత్రయే దేవ యువాభ్యాం నాస్తి కిఞ్చన

త్వదాభాసోదితాజ్ఞానమవ్యాకృతమితీర్యతే ।
తస్మాన్మహాస్తవతః సూత్రం లింగం సర్వాత్మకం తతః ॥ 20 ॥

అహఙ్కారశ్చ బుద్ధిశ్చ పశ్చాత్ప్రాణేంద్రియాణి చ ।
లింగమిత్యుచ్యతే ప్రాజ్ఞైరన్మమృత్యుసుఖాదిమత్ ॥ 21 ॥

స ఏవ జీవసంజ్ఞశ్చ లోకే భాతి జగన్మయః ।
అవాచ్యానాద్యవిద్యైవ కారణోపాధిరుచ్యతే ॥ 22 ॥

స్థూలం సూక్ష్మం కారణాఖ్యముపాధిత్రితయం చితేః ।
ఏతైర్విశిష్టో జీవః స్యాద్వియుక్తః పరమేశ్వరః ॥ 23 ॥

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యా సంస్కృతిర్యా ప్రవర్తతే ।
తస్యా విలక్షణః సాక్షీ చిన్మాత్రస్త్యం రఘూత్తమ ॥ 24 ॥

త్వత్త ఏవ జగజ్జాతం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
త్వయ్యేవ లీయతే కృత్స్నం తస్మాత్త్వం సర్వకారణమ్ ॥ 25 ॥

రజ్జావహిమివాత్మానం జీవం జ్ఞాత్వా భయం భవేత్ ।
పరాత్మాహమితి జ్ఞాత్వా భయదుఃఖైర్విముచ్యతే ॥ 26 ॥

చిన్మాత్రజ్యోతిషా సర్వాః సర్వదేహేషు బుద్ధయః ।
త్వయా యస్మాత్ప్రకాశ్యంతే సర్వస్యాత్మా తతో భవాన్ ॥ 27 ॥

॥ ॥ 28 ॥ ॥

అజ్ఞానాన్న్యస్యతే సర్వం త్వయి రజ్జౌ భుజజ్గవత్
త్వత్పాదభక్తియుక్తానాం విజ్ఞానం భవతి క్రమాత్ ।
తస్మాత్త్వద్భక్తియుక్తా యే ముక్తిభాజస్త ఏవ హి ॥ 29 ॥

అహం త్వద్భక్తభక్తానాం తద్భక్తానాం చ కింకరః ।
అతో మామనుగృహ్ణిష్య మోహయస్వ న మాం ప్రభో ॥ 30 ॥

త్వన్నాభికమలోత్పన్నో బ్రహ్మ మే జనకః ప్రభో ।

అతస్తవాహం పౌత్రోఽస్మి భక్తం మాం పాహి రాఘవ ॥ 31 ॥

ఇత్యుక్త్వా బహుశో నత్వా స్వానన్దాశ్రుపరిప్లుతః ।
ఉవాచ వచనం రామ బ్రహ్మణా నోదితోఽస్మ్యహమ్ ॥ 32 ॥

రావణస్య వధార్థాయ జాతోఽసి రఘుసత్తమ ।
ఇదానీం రాజ్యరక్షార్థం పితా త్వామభిషేక్ష్యతి ॥ 33 ॥

యది రాజ్యాభిసంసక్తో రావణం న హనిష్యసి ।
ప్రతిజ్ఞా తే కృతా రామ భూభారహరణాయ వై ॥ 34 ॥

తత్సత్యం కురు రాజేన్ద్ర సత్యసన్ధస్తవేవ హి ।
శ్రుత్వైతద్గదితం రామో నారదం ప్రాహ సస్మితమ్ ॥ 35 ॥

శృణు నారద మే కింఞ్చిద్విద్యతేఽవిదితం క్వచిత్ ।
ప్రతిజ్ఞాతం చ యత్పూర్వం కరిష్యే తన్న సంశయః ॥ 36 ॥

కిన్తు కాలానురోధేన తత్తత్ప్రార్థనజ్ఞయాత్ ।
హరిష్యే సర్వభూభారం క్రమేణాసురమణ్డలమ్ ॥ 37 ॥

రావణస్య వినాశార్థం శ్వో గన్తా దణ్డకాననమ్ ।
చతుర్దశ సమాస్తత్ర హ్యుషిత్యా మునివేషధృక్ ॥ 38 ॥

సీతామిషేణ తం దుష్టం సకులం నాశయామ్యహమ్ ।
ఏవం రామే ప్రతిజ్ఞాతే నారదః ప్రముమోద హ ॥ 39 ॥

ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా దణ్డవత్ప్రణిపత్య తమ్ ।
అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ యయౌ దేవగతిం మునిః ॥ 40 ॥

సంవాదం పఠతి శృణోతి సంస్మరేద్వా
యో నిత్యం మునివరరామయోః సభక్త్యా ।

సమ్ప్రప్నోత్యమరసుదుర్లభం విమోక్షమ్
కైవల్యం విరతిపురఃసరం క్రమేణ ॥ 41 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ 1 ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

అథ రాజా దశరథః కదాచిద్రహసి స్థితః ।

వసిష్ఠం స్వకులాచార్యమాహూయేదమభాషత ॥ 1 ॥

భగవన్ రామమఖిలాః ప్రశంసంతి ముహుర్ముహుః ।

పౌరాశ్చ నిగమా వృద్ధా మన్త్రిణశ్చ విశేషతః ॥ 2 ॥

తతః సర్వగుణోపేతం రామం రాజీవతోచనమ్ ।

జ్యేష్ఠం రాజ్యేభిషేక్య్యామి వృద్ధోఽహం మునిపుంగవ ॥ 3 ॥

భరతో మాతులం ద్రష్టుం గతః శత్రుఘ్నసంయుతః ।

అభిషేక్యే శ్వ ఏవాశు భవాన్తస్యచ్ఛానుమోదతామ్ ॥ 4 ॥

సమ్భారాః సమ్భ్రయంతాం చ గచ్ఛ మన్త్రయ రాఘవమ్ ।

ఉచ్ఛ్రయంతాం పతాకాశ్చ నానావర్ణాః సమన్తతః ॥ 5 ॥

తోరణాని విచిత్రాణి స్వర్ణముక్తామయాని వై ।

ఆహూయ మన్త్రిణం రాజా సుమన్త్రమ్ ॥ 6 ॥

ఆజ్ఞాపయతి యద్యత్త్వాం మునిస్తత్తత్సమానయ ।

యావరాజ్యేభిషేక్య్యామి శ్వోభూతే రఘునందనమ్ ॥ 7 ॥

తథేతి హర్షాత్స మునిం కిం కరోమీత్యభాషత ।

తమువాచ మహాతేజా వసిష్ఠో జ్ఞానినాం వరః ॥ 8 ॥

శ్వః ప్రభాతే మధ్యకక్షే కన్యకాః స్వర్ణభూషితాః ।

తిష్ఠన్తు షోడశ గజాః స్వర్ణరత్నాది భూషితాః ॥ 9 ॥

చతుర్దంతః సమాయాతు ఐరావతకుతోద్భవః ।
నానాతీర్థోదకైః పూర్ణాః స్వర్ణకుమ్భాః సహస్రశః ॥ 10 ॥

స్థాప్యంతాం నవవైయాఘ్రచర్మాణి త్రీణి చానయ ।
శ్వేతచ్ఛత్రం రత్నదణ్డం ముక్తామణివిరాజితమ్ ॥ 11 ॥

దివ్యమాల్యాని వస్త్రాణి దివ్యాన్యాభరణాని చ ।
మునయః సత్కృతాస్తత్ర తిష్ఠన్తు కుశపాణయః ॥ 12 ॥

నర్తకోఽవారముఖ్యాశ్చ గాయకా వేణుకాస్తథా ।
నానావాదిత్రకుశలా వాదయన్తు నృపాఙ్గాణే ॥ 13 ॥

హస్త్యశ్వరథపాదాతా బహిస్తిష్ఠన్తు సాయుధాః ।
నగరే యాని తిష్ఠన్తి దేవతాయతనాని చ ॥ 14 ॥

తేషు ప్రవర్తతాం పూజా నానాబలిభిరావృతా ।
రాజానః శీఘ్రమాయాన్తు నానోపాయనపాణయః ॥ 15 ॥

ఇత్యాదిశ్య మునిః శ్రీమాన్ సుమన్త్రం నృపమన్త్రిణమ్ ।
స్వయం జగామ భవనం రాఘవస్యాతిశోభనమ్ ॥ 16 ॥

రథమారుహ్య భగవాన్ వసిష్ఠో మునిసత్తమః ।
త్రీణి కక్షాణ్యతిక్రమ్య రథాత్క్షితిమవాతరత్ ॥ 17 ॥

అంతః ప్రవిశ్య భవనం స్వాచార్యత్వాదవారితః ।
గురుమాగతమాజ్ఞాయ రామస్తూర్ణః కృతాఙ్గాలిః ॥ 18 ॥

ప్రత్యుద్గమ్య నమస్కృత్య దణ్డవద్భక్తిసంయుతః ।
స్వర్ణపాత్రేణ పానీయమానినాయాఽఽశు జానకీ ॥ 19 ॥

రత్నాసనే సమావేశ్య పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః ।

తదపః శిరసా ధృత్వా సీతాయా సహ రాఘవః ॥ 20 ॥

ధన్యోఽస్మి త్యబ్రవీద్రామస్తవ పాదామ్బుధారణాత్ ।
శ్రీరామేణైవముక్తస్తు ప్రహసన్ మునిరబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

త్వత్పాదసలిలం ధృత్వా ధన్యోఽభూద్గిరిజాపతిః ।
బ్రహ్మోఽపి మత్ప్రతా తే హి పాదతీర్థహతాశుభః ॥ 22 ॥

ఇదానీం భాషసే యత్త్వం లోకానాముపదేశకృత్ ।
జానామి త్వాం పరాత్మానం లక్ష్మ్యో సజ్జాతమీశ్వరమ్ ॥ 23 ॥

దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థం భక్తానాం భక్తిసిద్ధయే ।
రావణస్య వధార్థాయ జాతం జానామి రాఘవ ॥ 24 ॥

తథాఽపి దేవకార్యార్థం గుహ్యం నోద్ఘాటయామ్యహమ్ ।
తథా త్వం మాయయా సర్వం కరోషి రఘునందన ॥ 25 ॥

తథైవానువిధాన్యోఽహం శిష్యస్త్యం గురురప్యహమ్ ।
గురుర్గురూణాం త్వం దేవ పితౄణాం త్వం పితామహః ॥ 26 ॥

అన్తర్యామీ జగద్యాత్రావాహకస్త్యమగోచరః ।
శుద్ధసత్త్వమయం దేహం ధృత్వా స్వాధీనసమ్భవమ్ ॥ 27 ॥

మనుష్య ఇవ లోకేఽస్మిన్ భాసి త్వం యోగమాయయా ।
పౌరోహిత్యమహం జానే విగర్హ్యం దూష్యజీవనమ్ ॥ 28 ॥

ఇక్ష్వక్ూణాం కులే రామః పరమాత్మా జనిష్యతే ।
ఇతి జ్ఞాతం మయా పూర్వం బ్రహ్మణా కథితం పురా ॥ 29 ॥

తతోఽహమాశయా రామ తవ సమ్బన్ధకాఙ్క్షయా ।
అకార్షం గర్హితమపి తవాచార్యత్వసిద్ధయే ॥ 30 ॥

తతో మనోరథో మేఽద్య ఫలితో రఘునందన ।
త్వదధీనా మహామాయా సర్వలోకైకమోహినీ ॥ 31 ॥

మాం యథా మోహయేన్నైవ తథా కురు రఘూద్వహ ।
గురునిష్క్రమికామస్త్యం యది దేహ్యేతదేవ మే ॥ 32 ॥

ప్రసక్తౌత్సర్వమప్యుక్తం న వాచ్యం కుత్రచిన్మయా ।
రాజ్ఞా దశరథేనాహం ప్రేషితోఽస్మి రఘూద్వహ ॥ 33 ॥

త్వామామస్త్రయితం రాజ్యే శ్వోఽభిషేష్యతి రాఘవ ।
అద్య త్వం సీతయా సార్థముపవాసం యథావిధి ॥ 34 ॥

కృత్వా శుచిర్భూమిశాయీ భవ రామ జితేంద్రియః ।
గచ్ఛామి రాజసాన్నిధ్యం త్వం తు ప్రాతర్గమిష్యసి ॥ 35 ॥

ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య యయా రాజగురుర్ద్వితమ్ ।
రామోఽపి లక్ష్మణం దృష్ట్వా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ॥ 36 ॥

సౌమిత్రే యావరాజ్యే మే శ్వోఽభిషేకో భవిష్యతి ।
నిమిత్తమాత్రమేవాహం కర్తా భోక్తా త్వమేవ హి ॥ 37 ॥

మమ త్వం హి బహిఃప్రాణో నాత్ర కార్యా విచారణా ।
తతో వసిష్ఠేన యథా భాషితం తత్తథాఽకరోత్ ॥ 38 ॥

వసిష్ఠోఽపి నృపం గత్వా కృతం సర్వం న్యవేదయత్ ।
వసిష్ఠస్య పురో రాజ్ఞా హ్యుక్తం రామాభిషేచనమ్ ॥ 39 ॥

యదా తదైవ నగరే శ్రుత్వా కశ్చిత్పుమాన్ జగౌ ।
కౌసల్యాయై రామమాత్రే సుమిత్రాయై తథైవ చ ॥ 40 ॥

శ్రుత్వా తే హర్షసమ్పూర్ణే దదతుర్హారముత్తమమ్ ।

తన్నై తతః ప్రీతమనాః కౌసల్యా పుత్రవత్సలా ॥ 41 ॥

లక్ష్మీం పర్యచరద్దేవీం రామస్యార్థప్రసిద్ధయే ।
సత్యవాదీ దశరథః కరోత్యేవ ప్రతిశ్రుతమ్ ॥ 42 ॥

కైకేయీవశగః కిన్తు కాముకః కిం కరిష్యతి ।
ఇతి వ్యాకులచిత్తా సా దుర్గాం దేవీమపూజయత్ ॥ 43 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే దేవా దేవీం వాణీమచోదయన్ ।
గచ్ఛ దేవి భువో లోకమయోధ్యాయాం ప్రయత్నతః ॥ 44 ॥

రామాభిషేకవిఘ్నార్థం యతస్య బ్రహ్మవాక్యతః ।
మన్థరాం ప్రవిశస్వాదౌ కైకేయీం చ తతః పరమ్ ॥ 45 ॥

తతో విఘ్నే సముత్పన్నే పునరేహి దివం శుభే ।
తథేత్యుక్త్వా తథా చక్రే ప్రవివేశాథ మన్థరామ్ ॥ 46 ॥

సాఽపి కుబ్జా త్రివక్రా తు ప్రాసాదాగ్రమథారుహాత్ ।
నగరం పరితో దృష్ట్వా సర్వతః సమలఙ్కృతమ్ ॥ 47 ॥

నానాతోరణసంబాధం పతాకాభిరలఙ్కృతమ్ ।
దానోత్సవసమాయుక్తా కౌసల్యా చాతిహర్షితా ॥ 48 ॥

ధాత్రీం పప్రచ్ఛ మాతః కిం నగరం సమలఙ్కృతమ్ ।
దానోత్సవసమాయుక్తా కౌసల్యా చాతిహర్షితా ॥ 49 ॥

దదాతి విప్రముఖ్యేభ్యో వస్త్రాణి వివిధాని చ ।
తామువాచ తదా ధాత్రీ రామచన్ద్రాభిషేచనమ్ ॥ 50 ॥

శ్వో భవిష్యతి తేనాద్య సర్వతోఽలఙ్కృతం పురమ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా త్వరితం గత్వా కైకేయీం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 51 ॥

పర్యజ్ఞస్థాం విశాలాక్షీమేకాన్తే పర్యవస్థితామ్ ।
కిం శేషే దుర్భగే మూఢే మహద్భయముపస్థితమ్ ॥ 52 ॥

॥ ॥ 53 ॥ ॥

న జానీషేఽతిసౌందర్యమానినీ మత్తగామినీ
రామస్యానుగ్రహద్రాజ్ఞః శ్వోఽభిషేకో భవిష్యతి ।
తచ్ఛుత్వా సహసోత్థాయ కైకేయీ ప్రియవాదినీ ॥ 54 ॥

తస్యై దివ్యం దదౌ స్వర్ణనూపురం రత్నభూషితమ్ ।
హర్షస్థానే కిమితి మే కథ్యతే భయమాగతమ్ ॥ 55 ॥

భరతాదధికో రామః ప్రియకృన్మే ప్రియంవదః ।
కౌసల్యాం మాం సమం పశ్యన్ సదా శుశ్రూషతే హి మామ్ ॥ 56 ॥

రామాద్భయం కిమాపన్నం తవ మూఢే వదస్వ మే ।
తచ్ఛుత్వా విషసాదాథ కుబ్జాఽకారణవైరిణీ ॥ 57 ॥

శృణు మద్వచనం దేవి యథార్థం తే మహద్భయమ్ ।
త్వాం తోషయన్ సదా రాజా ప్రియవాక్యాని భాషతే ॥ 58 ॥

కాముకోఽతథ్యవాదీ చ త్వాం వాచా పరితోషయన్ ।
కార్యం కరోతి తస్యా వై రామమాతుః సుపుష్కలమ్ ॥ 59 ॥

మనస్యేతన్నిధాయైవ ప్రేషయామాస తే సుతమ్ ।
భరతం మాతులకులే ప్రేషయామాస సానుజమ్ ॥ 60 ॥

సుమిత్రాయాః సమీచినం భవిష్యతి న సంశయః ।
లక్ష్మణో రామమన్వేతి రాజ్యం సోఽనుభవిష్యతి ॥ 61 ॥

భరతో రాఘవస్యాగ్రే కిజ్కరో వా భవిష్యతి ।
వివాస్యతే వా నగరాత్ప్రాణైర్వా హాయతేఽచిరాత్ ॥ 62 ॥

త్వం తు దాసీవ కౌసల్యాం నిత్యం పరిచరిష్యసి ।
తతోఽపి మరణం శ్రేయో యత్సపత్న్యః పరాభవః ॥ 63 ॥

అతః శీఘ్రం యతస్వాద్య భరతస్యాభిషేచనే ।
రామస్య వనవాసార్థం వర్షాణి నవ పఞ్చ చ ॥ 64 ॥

తతో రూఢోఽభయే పుత్రస్తవ రాజ్ఞి భవిష్యతి ।
ఉపాయం తే ప్రవక్ష్యామి పూర్వమేవ సునిశ్చితమ్ ॥ 65 ॥

పురా దేవాసురే యుద్ధే రాజా దశరథః స్వయమ్ ।
ఇన్ద్రేణ యాచితో ధన్వీ సహాయార్థం మహారథః ॥ 66 ॥

జగామ సేనయా సార్థం త్వయా సహ శుభాననే ।
యుద్ధం ప్రకుర్వతస్తస్య రాక్షసైః సహ ధన్వినః ॥ 67 ॥

తదాఽక్షకీలో న్యపతచ్ఛిన్నస్తస్య న వేద సః ।
త్వం తు హస్తం సమావేశ్య కీలరన్ద్రేఽతిధైర్యతః ॥ 68 ॥

స్థితవత్యసి తాపాఙ్గి పతిప్రాణపరీప్సయా ।
తతో హత్వాఽసురాన్ సర్వాన్ దదర్శ త్వామరిన్దమః ॥ 69 ॥

ఆశ్చర్యం పరమం లేభే త్వామాలిఙ్గ్య ముదాన్వితః ।
వృణీష్వ యత్తే మనసి వాఙ్మితం వరదోఽస్మ్యహమ్ ॥ 70 ॥

వరద్వయం వృణీష్వ త్వమేవం రాజావదత్స్వయమ్ ।
త్వయోక్తో వరదో రాజన్ యది దత్తం వరద్వయమ్ ॥ 71 ॥

త్వయ్యేవ తిష్ఠతు చిరం న్యాసభూతం మమానఘ ।
యదా మేఽవసరో భూయాత్తదా దేహి వరద్వయమ్ ॥ 72 ॥

తథేత్యుక్త్వా స్వయం రాజా మన్దిరం వ్రజ సువ్రతే ।

త్వత్తః శ్రుతం మయా పూర్వమిదానీం స్మృతిమాగతమ్ || 73 ||

అతః శీఘ్రం ప్రవిశ్యాద్య క్రోధాగారం రుషాన్వితా ।
విముచ్య సర్వాభరణం సర్వతో వినికీర్య చ || 74 ||

భూమావేవ శయానా త్వం తూష్ణీమాతిష్ఠ భామిని ।
యావత్సత్యం ప్రతిజ్ఞాయ రాజాభీష్టం కరోతి తే || 75 ||

శ్రుత్వా త్రివక్రయోక్తం తత్తదా కేకయనన్దినీ ।
తథ్యమేవాఖిలం మేనే దుఃసంక్లాహితవిభ్రమా || 76 ||

తామాహ కైకేయా దుష్టా కుతస్తే బుద్ధిరీదృశీ ।
ఏవం త్వాం బుద్ధిసంపన్నాం న జానే వక్రసున్దరి || 77 ||

భరతో యది రాజా మే భవిష్యతి సుతః ప్రియః ।
గ్రామాన్ శతం ప్రదాస్యామి మమ త్వం ప్రాణవల్లభా || 78 ||

ఇత్యుక్త్వా కోపభవనం ప్రవిశ్య సహసా రుషా ।
విముచ్య సర్వాభరణం పరికీర్య సమన్తతః || 79 ||

భూమౌ శయానా మలినా మలినామ్బరధారిణీ ।
ప్రోవాచ శృణు మే కుబ్జే యావద్రామో వనం వ్రజేత్ || 80 ||

ప్రాణాన్తస్యక్ష్యేఽథ వా వక్త్రే శయిష్యే తావదేవ హి ।
నిశ్చయం కురు కల్యాణి కల్యాణం తే భవిష్యతి || 81 ||

|| || 82 || ||

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా కుబ్జా గృహం సాఽపి తథాఽకరోత్

ధీరోఽత్యన్తదయాన్వితోఽపి సగుణాచారాన్వితో వాథవా
నీతిజ్ఞో విధివాదదేశికపరో విద్యావివేకోఽథవా ।
దుష్టానామతిపాపభావితధియాం సంజం సదా చేదృజేత్

తద్బుద్ధ్యా పరిభావితో వ్రజతి తత్సామ్యం క్రమేణ ॥ 83 ॥

అతః సజ్గః పరిత్యాజ్యో దుష్టానాం సర్వదైవ హి ।
దుఃసజ్గీ చ్యవతే స్వార్థాద్యథేయం రాజకన్యకా ॥ 84 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాండే ద్వితియః సర్గః ॥ 2 ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

తతో దశరథో రాజా రామాభ్యుదయకారణాత్ ।
ఆదిశ్య మన్త్రిప్రకృతిః సానన్దో గృహమావిశత్ ॥ ౧ ॥

తత్రాదృష్ట్వా ప్రియాం రాజా కిమేతదితి విహ్వలః ।
యా పురా మన్దిరం తస్యాః ప్రవిష్టే మయి శోభనా ॥ ౨ ॥

హసన్తి మాముపాయాతి సా కిం నైవాద్య దృశ్యతే ।
ఇత్యాత్మనేయ సశ్చిన్త్య మనసాతివిదూయతా ॥ ౩ ॥

పప్రచ్ఛ దాసీనికరం కుతో వః స్వామినీ శుభా ।
నాయాతి మాం యథాపూర్వం మత్ప్రియా ప్రియదర్శనా ॥ ౪ ॥

తా ఊచుః క్రోధభవనం ప్రవిష్టా నైవ విదృహే ।
కారణం తత్ర దేవ త్వం గచ్ఛ నిశ్చేతుమర్హసి ॥ ౫ ॥

ఇత్యుక్తో భయసన్తస్తో రాజా తస్యాః సమీపగః ।
ఉపవిశ్య శనైర్దేహం స్పృశన్వై పాణినాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

కిం శేషే వసుధాపృష్ఠే పర్యజ్ఞాదీన్ విహాయ చ ।
మాం త్వం ఖేదయసే భీరు యతో మాం నావభాషసే ॥ ౭ ॥

అలజ్ఞౌరం పరిత్యజ్య భూమౌ మలినవాససా ।
కిమర్థం బ్రూహి సకలం విధాన్యే తవ వాఞ్ఞితమ్ ॥ ౮ ॥

కో వా తవాహితం కర్తా నారీ వా పురుషోఽపి వా ।
స మే దణ్డ్యశ్చ వధ్యశ్చ భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౯ ॥

బ్రూహి దేవి యథా ప్రీతిస్తదవశ్యం మమాగ్రతః ।
తదిదానీం సాధయిష్యే సుదుర్లభమపి క్షణాత్ ॥ 10 ॥

జానాసి త్వం మమ స్వాంతం ప్రియం మాం స్వవశే స్థితమ్ ।
తథాఽపి మాం ఖేదయసే వృథా తవ పరిశ్రమః ॥ 11 ॥

బ్రూహి కిం ధనినం కుర్యాం దరిద్రం తే ప్రియజ్కరమ్ ।
ధనినం క్షణమాత్రేణ నిర్ధనం చ తవాహితమ్ ॥ 12 ॥

బ్రూహి కం వా వధిష్యామి వధార్హో వా విమోక్ష్యతే ।
కిమత్ర బహునోక్తేన ప్రాణాన్ దాస్యామి తే ప్రియే ॥ 13 ॥

మమ ప్రాణాత్ప్రియతరో రామో రాజీవతోచనః ।
తస్యోపరి శపే బ్రూహి త్వద్ధితం తత్కరోమ్యహమ్ ॥ 14 ॥

ఇతి బ్రువాణం రాజానం శపంతం రాఘవోపరి ।
శనైర్విమృజ్య నేత్రే సా రాజానం ప్రత్యభాషత ॥ 15 ॥

యది సత్యప్రతిజ్ఞోఽసి శపథం కురుషే యది ।
యాచ్ఛాం మే సఫలాం కర్తుం శీఘ్రమేవ త్వమర్హసి ॥ 16 ॥

పూర్వం దేవాసురే యుద్ధే మయా త్వం పరిరక్షితః ।
తదా వరద్వయం దత్తం త్వయా మే తుష్టచేతసా ॥ 17 ॥

తద్వ్యయం న్యాసభూతం మే స్థాపితం త్వయి సువ్రత ।
తత్రైకేన వరేణాశు భరతం మే ప్రియం సుతమ్ ॥ 18 ॥

ఏభిః సమృద్ధతసమ్భారైర్యోవరాజ్యేఽభిషేచయ ।
అపరేణ వరేణాశు రామో గచ్ఛతు దణ్డకాన్ ॥ 19 ॥

మునివేషధరః శ్రీమాన్ జటావల్కలభూషణః ।

చతుర్దశ సమాస్తత్ర కన్దమూలఫలాశనః ॥ 20 ॥

పునరాయాతు తస్యాన్తే వనే వా తిష్ఠతు స్వయమ్ ।
ప్రభాతే గచ్ఛతు వనం రామో రాజీవతోచనః ॥ 21 ॥

యది కిఞ్చిద్విలంబిత ప్రాణాన్తస్యక్షే తవాగ్రతః ।
భవ సత్యప్రతిజ్ఞస్త్యమేతదేవ మమ ప్రియమ్ ॥ 22 ॥

శ్రుత్వైతద్దారుణం వాక్యం కైకేయ్యా రోమహర్షణమ్ ।
నిపపాత మహిపాతో వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ 23 ॥

శనైరున్మీల్య నయనే విమృజ్య పరయా భియా ।
దుఃస్వప్నో వా మయా దృష్టో హ్యాథవా చిత్తవిభ్రమః ॥ 24 ॥

ఇత్యాలోక్య పురః పత్నీం వ్యాఘ్రమివ పురః స్థితామ్ ।
కిమిదం భాషసే భద్రే మమ ప్రాణహరం వచః ॥ 25 ॥

రామః కమపరాధం తే కృతవాన్ కమలేక్షణః ।
మమార్గే రాఘవగుణాన్ వర్ణయస్యనిశం శుభాన్ ॥ 26 ॥

కౌసల్యాం మాం సమం పశ్యన్ శుశ్రూషా కురుతే సదా ।
ఇతి బ్రువంతి త్వం పూర్వమిదానీం భాషసేఽన్యథా ॥ 27 ॥

రాజ్యం గృహాణ పుత్రాయ రామస్తిష్ఠతు మన్దిరే ।
అనుగృహ్ణిష్య మాం వామే రామాన్నాస్తి భయం తవ ॥ 28 ॥

ఇత్యుక్త్వాఽశ్రుపరీతాక్షః పాదయోర్నిపపాత హ ।
కైకేయీ ప్రత్యువాచేదం సాఽపి రక్తాన్తలోచనా ॥ 29 ॥

రాజేన్ద్ర కిం త్వం భ్రాన్తోఽసి ఉక్తం తద్భాషసేఽన్యథా ।
మిథ్యా కరోషి చేత్స్వియం భాషితం నరకో భవేత్ ॥ 30 ॥

వనం న గచ్ఛేద్యది రామచన్ద్రః
ప్రభాతకాలేఽజినచీరయుక్తః ।
ఉద్బన్ధనం వా విషభక్షణం వా
కృత్వా మరిష్యే పురతస్తవాహమ్ ॥ 31 ॥

సత్యప్రతిజ్ఞోఽహమితిహ లోకే
విడమ్బసే సర్వసభాన్తరేషు ।
రామోపరి త్వం శపథం చ కృత్వా
మిథ్యాప్రతిజ్ఞో నరకం ప్రయాహి ॥ 32 ॥

ఇత్యుక్తః ప్రియయా దీనో మగ్నో దుఃఖార్ణవే నృపః ।
మూర్చ్ఛితః పతితో భూమౌ విసంజ్ఞో మృతకో యథా ॥ 33 ॥

ఏవం రాత్రిర్గతా తస్య దుఃఖాత్సంవత్సరోపమా ।
అరుణోదయకాలే తు వన్దినో గాయకా జగుః ॥ 34 ॥

నివారయిత్వా తాన్ సర్వాన్ కైకేయా రోషమాస్థితా ।
తతః ప్రభాతసమయే మధ్యకక్షముపస్థితాః ॥ 35 ॥

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా ఋషయః కన్యకాస్తథా ।
ఛత్రం చ చామరం దివ్యం గజో వాజీ తథైవ చ ॥ 36 ॥

అన్యాశ్చ వారముఖ్యా యాః పౌరజానపదాస్తథా ।
వసిష్ఠేన యథాజ్ఞప్తం తత్సర్వం తత్ర సంస్థితమ్ ॥ 37 ॥

స్త్రియో బాలాశ్చ వృద్ధాశ్చ రాత్రౌ నిద్రాం న లేభిరే ।
కదా ద్రక్ష్యామహే రామం పీతకౌశేయవాససమ్ ॥ 38 ॥

సర్వాభరణసమ్పన్నం కిరీటకటకోజ్జ్వలమ్ ।
కౌస్తుభాభరణం శ్యామం కన్దర్పశతసున్దరమ్ ॥ 39 ॥

అభిషిక్తం సమాయాతం గజారూఢం స్మితాననమ్ ।
శ్వేతచ్ఛత్రధరం తత్ర లక్ష్మణం లక్షణాన్వితమ్ ॥ 40 ॥

రామం కదా వా ద్రక్ష్యామః ప్రభాతం వా కదా భవేత్ ।
ఇత్యుక్తుకథియః సర్వే బభూవుః పురవాసినః ॥ 41 ॥

నేదానీముత్థితో రాజా కిమర్థం చేతి చింతయన్ ।
సుమన్త్రః శనకైః ప్రాయాద్యత్ర రాజాఽవతిష్ఠతే ॥ 42 ॥

వర్ధయన్ జయశబ్దేన ప్రణమన్ శిరసా నృపమ్ ।
అతిఖిన్నం నృపం దృష్ట్వా కైకేయాం సమప్పచ్ఛత ॥ 43 ॥

దేవి కైకేయి వర్ధస్వ కిం రాజా దృశ్యతేఽన్యథా ।
తమాహ కైకేయీ రాజా రాత్రౌ నిద్రాం న లబ్ధవాన్ ॥ 44 ॥

రామ రామేతి రామేతి రామమేవానుచింతయన్ ।
ప్రజాగరేణ వై రాజా హ్యస్వస్థ ఇవ లక్ష్మితే ।
రామమానయ శీఘ్రం త్వం రాజా ద్రష్టుమిహేచ్ఛతి ॥ 45 ॥

అశ్రుత్వా రాజవచనం కథం గచ్ఛామి భామిని ।
తచ్ఛ్రుత్వా మన్త్రిణో వాక్యం రాజా మన్త్రిణమబ్రవీత్ ॥ 46 ॥

సుమన్త్ర రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రమానయ సున్దరమ్ ।
ఇత్యుక్తస్త్వరితం గత్వా సుమన్త్రో రామమన్దిరమ్ ॥ 47 ॥

అవారితః ప్రవిష్టోఽయం త్వరితం రామమబ్రవీత్ ।
శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రం తే రామ రాజీవతోచన ॥ 48 ॥

పితుర్గేహం మయా సార్థం రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
ఇత్యుక్తో రథమారుహ్య సమ్భ్రమాత్త్వరితో యయా ॥ 49 ॥

రామః సారథినా సార్థం లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
మధ్యకక్షే వసిష్ఠాదీన్ పశ్యన్నేవ త్వరాన్వితః ॥ 50 ॥

పితుః సమీపం సజ్గమ్య ననామ చరణౌ పితుః ।
రామమాలింగితుం రాజా సముత్థాయ ససమ్భ్రమః ॥ 51 ॥

బాహూ ప్రసార్య రామేతి దుఃఖాన్మధ్యే పపాత హ ।
హో హేతి రామస్తం శీఘ్రమాలిఙ్గాఙ్గే న్యవేశయత్ ॥ 52 ॥

రాజానం మూర్చ్ఛితం దృష్ట్వా చుక్రుశుః సర్వయోషితః ।
కిమర్థం రోదనమితి వసిష్ఠోఽపి సమావిశత్ ॥ 53 ॥

రామః పప్రచ్ఛ కిమిదం రాజ్ఞో దుఃఖస్య కారణమ్ ।
ఏవం పృచ్ఛతి రామే సా కైకేయీ రామమబ్రవీత్ ॥ 54 ॥

త్వమేవ కారణం హ్యత్ర రాజ్ఞో దుఃఖోపశాంతయే ।
కిఞ్చిత్కార్యం త్వయా రామ కర్తవ్యం నృపతేర్హితమ్ ॥ 55 ॥

కురు సత్యప్రతిజ్ఞస్త్వం రాజానం సత్యవాదినమ్ ।
రాజ్ఞా వరద్వయం దత్తం మమ సస్తుష్టచేతసా ॥ 56 ॥

త్వదధీనం తు తత్సర్వం వక్తుం త్వాం లజ్జతే నృపః ।
సత్యపాశేన సమ్బద్ధం పితరం త్రాతుమర్హసి ॥ 57 ॥

పుత్రశబ్దేన చైతద్ధి నరకాత్త్రాయతే పితా ।
రామస్తయోదితం శ్రుత్వా శూలేనాభిహతో యథా ॥ 58 ॥

వ్యధితః కైకేయీం ప్రాహ కిం మామేవం ప్రభాషసే ।
పిత్రర్థే జీవితం దాస్యే పిబేయం విషముల్బణమ్ ॥ 59 ॥

సీతాం త్యక్ష్యేఽథ కౌసల్యాం రాజ్యం చాపి త్యజామ్యహమ్ ।
అనాజ్ఞప్తోఽపి కురుతే పితుః కార్యం స ఉత్తమః ॥ 60 ॥

ఉక్తః కరోతి యః పుత్రః స మధ్యమ ఉదాహృతః ।
ఉక్తోఽపి కురుతే నైవ స పుత్రో మల ఉచ్యతే ॥ 61 ॥

అతః కరోమి తత్సర్వం యన్మామాహ పితా మమ ।
సత్యం సత్యం కరోమ్యేవ రామో ద్వీర్నాభిభాషతే ॥ 62 ॥

ఇతి రామప్రతిజ్ఞాం సా శ్రుత్వా వక్తుం ప్రచక్రమే ।
రామ త్వదభిషేకార్థం సమాభరాః సమభృతాశ్చ యే ॥ 63 ॥

తైరేవ భరతోఽవశ్యమభిషేచ్యః ప్రియో మమ ।
అపరేణ వరేణాశు చీరవాసా జటాధరః ॥ 64 ॥

వనం ప్రయాహి శీఘ్రం త్వమద్యైవ పితురాజ్ఞయా ।
చతుర్దశ సమాస్తత్ర వస మున్యన్నభోజనః ॥ 65 ॥

ఏతదేవ పితుస్తేఽద్య కార్యం త్వం కర్తుమర్హసి ।
రాజా తు లజ్జతే వక్తుం త్వమేవం రఘునందన ॥ 66 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

భరతస్యైవ రాజ్యం స్యాదహం గచ్ఛామి దణ్డకాన్ ।
కిన్తు రాజా న వక్తిహ మాం న జానేఽత్ర కారణమ్ ॥ 67 ॥

శ్రుత్వైతద్రామవచనం దృష్ట్వా రామం పురః స్థితమ్ ।
ప్రాహ రాజా దశరథో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః ॥ 68 ॥

స్త్రీజితం భ్రాన్తహృదయమున్మార్గపరివర్తినమ్ ।
నిగృహ్య మాం గృహాణేదం రాజ్యం పాపం న తదభవేత్ ॥ 69 ॥

ఏవం చేదన్మతం వైవ మాం స్పృశేద్రఘునన్దన ।
ఇత్యుక్త్వా దుఃఖసన్తప్తో విలలాప నృపన్తదా ॥ 70 ॥

హో రామ హో జగన్నాథ హో మమ ప్రాణవల్లభ ।
మాం విస్మజ్య కథం ఘోరం విపినం గన్తుమర్హసి ॥ 71 ॥

ఇతి రామం సమాలింగ్య ముక్తకణ్ఠో రురోద హ ।
విమృజ్య నయనే రామః పితుః సజలపాణినా ॥ 72 ॥

ఆశ్వాసయామాస నృపం శనైః స నయకోవిదః ।
కిమత్ర దుఃఖేన విభో రాజ్యం శాసతు మేఽనుజః ॥ 73 ॥

అహం ప్రతిజ్ఞాం నిస్తీర్య పునర్యాస్యామి తే పురమ్ ।
రాజ్యాత్కృటిగుణం సౌఖ్యం మమ రాజన్ వనే సతః ॥ 74 ॥

త్వత్సత్యపాలనం దేవ కార్యం చాపి భవిష్యతి ।
కైకేయ్యాశ్చ ప్రియో రాజన్ వనవాసో మహాగుణః ॥ 75 ॥

ఇదానీం గన్తుమిచ్ఛామి వ్యేతు మాతుశ్చ హృజ్జ్వరః ।
సమ్భారశోచపహ్రియంతామభిషేకార్థమాహృతాః ॥ 76 ॥

మాతరం సమనుశ్వాస్య అనునీయ చ జానకీమ్ ।
ఆగత్య పాదౌ వన్దిత్వా తవ యాస్యే సుఖం వనమ్ ॥ 77 ॥

ఇత్యుక్త్వా తు పరిక్రమ్య మాతరం ద్రష్టుమాయయౌ ।
కౌసల్యాఽపి హరేః పూజాం కురుతే రామకారణాత్ ॥ 78 ॥

హోమం చ కారయామాస బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ ధనమ్ ।
ధ్యాయతే విష్ణుమేకాగ్రమనసా మౌనమాస్థితా ॥ 79 ॥

అన్తఃస్థమేకం ఘనచిత్ప్రకాశమ్

నిరస్తసర్వాతిశయస్వరూపమ్ ।
విష్ణుం సదానందమయం హృదభే
సా భావయంతీ న దదర్శ రామమ్ ॥ 80 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాండే తృతీయః సర్గః ॥ 3 ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

తతః సుమిత్రా దృష్ట్యైవ రామం రాజ్ఞీం ససమ్భ్రమా ।
కౌసల్యాం బోధయామాస రామోఽయం సముపస్థితః ॥ ౧ ॥

శ్రుత్వైవ రామనామైషా బహిర్దృష్టిప్రవాహితా ।
రామం దృష్ట్వా విశాలాక్షమాలిజ్యోజ్ఞే న్యవేశయత్ ॥ ౨ ॥

మూర్ధ్నవస్థ్రాయ పస్పర్శ గాత్రం నీలోత్పలచ్ఛవి ।
భుజ్జ్వ పుత్రేతి చ ప్రాహ మిష్టమన్నం క్షుధార్ద్రితః ॥ ౩ ॥

రామః ప్రాహ న మే మాతర్భోజనావసరః కుతః ।
దణ్డకాగమనే శీఘ్రం మమ కాలోఽద్య నిశ్చితః ॥ ౪ ॥

కైకేయావరదానేన సత్యసన్ధః పితా మమ ।
భరతాయ దదౌ రాజ్యం మమాప్యారణ్యముత్తమమ్ ॥ ౫ ॥

చతుర్దశ సమాస్తత్ర హ్యుషితా మునివేషధృక్ ।
ఆగమిష్యే పునః శీఘ్రం న చింతాం కర్తుమర్హసి ॥ ౬ ॥

తచ్ఛ్చుత్వా సహసోద్విగ్నా మూర్చ్ఛితా పునరుత్థితా ।
ఆహ రామం సుదుఃఖార్తా దుఃఖసాగరసమ్మృతా ॥ ౭ ॥

యది రామ వనం సత్యం యాసి చేన్నయ మామపి ।
త్వద్విహీనా క్షణార్థం వా జీవితం ధారయే కథమ్ ॥ ౮ ॥

యథా గౌర్బాలకం వత్సం త్యక్త్వా తిష్ఠేన్న కుత్రచిత్ ।
తథైవ త్వాం న శక్నోమి త్యక్తుం ప్రాణాత్ప్రియం సుతమ్ ॥ ౯ ॥

భరతాయ ప్రసన్నశ్చేద్రాజ్యం రాజా ప్రయచ్ఛతు ।
కిమర్థం వనవాసాయ త్వామాజ్ఞాపయతి ప్రియమ్ ॥ 10 ॥

కైకేయ్యా వరదో రాజా సర్వస్వం వా ప్రయచ్ఛతు ।
త్వయా కిమపరాధం హి కైకేయ్యా వా నృపస్య వా ॥ 11 ॥

పితా గురుర్యథా రామ తవాహమధికా తతః ।
పిత్రాఽఽజ్ఞప్తో వనం గన్తుం వారయేయమహం సుతమ్ ॥ 12 ॥

యది గచ్ఛసి మద్వాక్యముల్లఙ్ఘ్య నృపవాక్యతః ।
తదా ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గచ్ఛామి యమసాదనమ్ ॥ 13 ॥

లక్ష్మణోఽపి తతః శ్రుత్వా కౌసల్యావచనం రుషా ।
ఉవాచ రాఘవం వీక్ష్య దహన్నివ జగత్త్రయమ్ ॥ 14 ॥

ఉన్మత్తం భ్రాన్తమనసం కైకేయావశవర్తినమ్ ।
బద్ధ్వా నిహన్మి భరతం తద్బన్ధూన్మాతులానపి ॥ 15 ॥

అద్య పశ్యన్తు మే శౌర్యం లోకాన్ ప్రదహతః పురా ।
రామ త్వమభిషేకాయ కురు యత్నమరిన్దమ ॥ 16 ॥

ధనుష్పాణిరహం తత్ర నిహన్యాం విఘ్నకారిణః ।
ఇతి బ్రువన్తం సౌమిత్రిమాలిఙ్గ్య రఘునన్దనః ॥ 17 ॥

శూరోఽసి రఘుశార్దూల మమాత్యన్తహితే రతః ।
జానామి సర్వం తే సత్యం కిన్తు తత్సమయో న హి ॥ 18 ॥

యదిదం దృశ్యతే సర్వం రాజ్యం దేహాదికం చ యత్ ।
యది సత్యం భవేత్తత్ర ఆయాసః సఫలశ్చ తే ॥ 19 ॥

భోగా మేఘవితానస్థవిద్యుల్లేఖేవ చఞ్చలాః ।

ఆయురప్యగ్నిసంతప్తతోహస్థజలబిందువత్ || 20 ||

యథా వ్యాలగలస్థోఽపి భేకో దంశానపేక్షతే ।
తథా కాలాహినా గ్రస్తో లోకో భోగానశాశ్వతాన్ || 21 ||

కరోతి దుఃఖేన హి కర్మతస్తమ్
శరీరభోగార్థమహర్నిశం నరః ।
దేహస్తు భిన్నః పురుషాత్సమీక్ష్యతే
కో వాత్ర భోగః పురుషేణ భుజ్యతే || 22 ||

పితృమాతృసుతభ్రాతృదారబన్ధ్వాదిసజ్గమః ।
ప్రపాయామివ జన్తూనాం నద్యాం కాష్ఠౌఘవచ్ఛలః || 23 ||

ఛాయేవ లక్ష్మీశ్చపలా ప్రతీతా
తారుణ్యమమ్బూర్మివదధ్రువం చ ।
స్వప్నోపమం స్త్రీసుఖమాయురల్పమ్
తథాఽపి జన్తోరభిమాన ఏషః || 24 ||

సంసృతిః స్వప్నసదృశీ సదా రోగాదిసజ్కులా ।
గన్ధర్వనగరప్రఖ్యా మూఢస్తామనువర్తతే || 25 ||

ఆయుష్యం క్షీయతే యస్మాదాదిత్యస్య గతాగతైః ।
దృష్ట్వాఽన్యేషాం జరామృత్యా కథజ్ఞోఽనైవ బుధ్యతే || 26 ||

స ఏవ దివసః సైవ రాత్రిరిత్యేవ మూఢధీః ।
భోగాననుపతత్యేవ కాలవేగం న పశ్యతి || 27 ||

ప్రతిక్షణం క్షరత్యేతదాయురామఘటామ్బువత్ ।
సపత్నా ఇవ రోగౌఘాః శరీరం ప్రహరన్త్యహో || 28 ||

జరా వ్యాఘ్రీవ పురతస్తర్జయన్త్యవతిష్ఠతే ।

మృత్యుః సహైవ యాత్యేష సమయం సమప్రతీక్షతే ॥ 29 ॥

దేహోఽహమ్భావమాపన్నో రాజాహం లోకవిశ్రుతః ।
ఇత్యస్మిన్మనుతే జన్తుః కృమివిడభస్మసంజ్ఞితే ॥ 30 ॥

త్వగస్థిమాన్సవిణ్మాత్రరేతోరక్తాదిసంయుతః ।
వికారీ పరిణామీ చ దేహ ఆత్మా కథం వద ॥ 31 ॥

యమాస్థాయ భవాన్లోకం దగ్ధమిచ్ఛతి లక్షణ ।
దేహాభిమానినః సర్వే దోషాః ప్రాదుర్భవన్తి హి ॥ 32 ॥

దేహోఽహమితి యా బుద్ధిరవిద్యా సా ప్రకీర్తితా ।
నాహం దేహశ్చిదాత్మేతి బుద్ధిర్విద్యేతి భణ్యతే ॥ 33 ॥

అవిద్యా సంసృతేర్హేతుర్విద్యా తస్యా నివర్తికా ।
తస్మాద్యత్నః సదా కార్యో విద్యాభ్యాసే ముముక్షుభిః ।
కామక్రోధాదయస్తత్ర శత్రవః శత్రుసూదన ॥ 34 ॥

తత్రాపి క్రోధ ఏవాలం మోక్షవిఘ్నాయ సర్వదా ।
యేనావిష్టః పుమాన్ హన్తి పితృభ్రాతృసుహృత్సఖీన్ ॥ 35 ॥

క్రోధమూలో మనస్తాపః క్రోధః సంసారబన్ధనమ్ ।
ధర్మక్షయకరః క్రోధస్తస్మాత్క్రోధం పరిత్యజ ॥ 36 ॥

క్రోధ ఏష మహాన్ శత్రుస్తృష్టా వైతరణీ నదీ ।
సంతోషో నన్దనవనం శాన్తిరేవ హి కామధుక్ ॥ 37 ॥

తస్మాచ్ఛాన్తిం భజస్వాద్య శత్రురేవం భవేన్న తే ।
దేహేన్ద్రియమనఃప్రాణబుద్ధ్యాదిభ్యో విలక్షణః ॥ 38 ॥

ఆత్మా శుద్ధః స్వయంజ్ఞోఽతిరవికారీ నిరాకృతిః ।

యావద్దేహేన్ద్రియప్రాణైర్భిన్నత్వం నాత్మనో విదుః ॥ 39 ॥

తావత్సంసారదుఃఖౌఘైః పీడ్యంతే మృత్యుసంయుతాః ।
తస్మాత్త్వం సర్వదా భిన్నమాత్మానం హృది భావయ ॥ 40 ॥

బుద్ధ్యాదిభ్యో బహిః సర్వమనువర్తస్వ మా ఖిదః ।
భుజ్జన్ ప్రారబ్ధమఖిలం సుఖం వా దుఃఖమేవ వా ॥ 41 ॥

ప్రవాహపతితం కార్యం కుర్వన్నపి న లిప్యసే ।
బాహ్యే సర్వత్ర కర్తృత్వమావహన్నపి రాఘవ ॥ 42 ॥

అన్తఃశుద్ధస్వభావస్త్యం లిప్యసే న చ కర్మభిః ।
ఏతన్మయోదితం కృత్స్నం హృది భావయ సర్వదా ॥ 43 ॥

సంసారదుఃఖైరఖిలైర్బాధ్యసే న కదాచన ।
త్వమప్యమ్బ మమాఽఽదిష్టం హృది భావయ నిత్యదా ॥ 44 ॥

సమాగమం ప్రతీక్షస్వ న దుఃఖైః పీడ్యసే చిరమ్ ।
న సదైకత్ర సంవాసః కర్మమార్గానువర్తినామ్ ॥ 45 ॥

యథా ప్రవాహపతితస్త్వవనాం సరితాం తథా ।
చతుర్ద్శసమా సజ్ఞ్యా క్షణార్థమివ జాయతే ॥ 46 ॥

అనుమన్యస్వ మామమ్బ దుఃఖం సన్త్యజ్య దూరతః ।
ఏవం చేత్సుఖసంవాసో భవిష్యతి వనే మమ ॥ 47 ॥

ఇత్యుక్త్వా దణ్డవన్మాతుః పాదయోరపతచ్ఛిరమ్ ।
ఉత్థాప్యజ్జే సమావేశ్య ఆశీర్భిరభ్యనన్దయత్ ॥ 48 ॥

సర్వే దేవాః సగన్ధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః ।
రక్షన్తు త్వాం సదా యాన్తం తిష్ఠన్తం నిద్రయా యుతమ్ ॥ 49 ॥

ఇతి ప్రస్థాపయామాస సమాలిక్ష్య పునః పునః ।
లక్ష్మణోఽపి తదా రామం నత్వా హర్షాశ్రుగద్గదః ॥ 50 ॥

ఆహ రామ మమాన్తఃస్థః సంశయోఽయం త్వయా హృతః ।
యాస్యామి పృష్ఠతో రామ సేవాం కర్తుం తదాదిశ ॥ 51 ॥

అనుగృహ్ణిష్య మాం రామ నోచేత్ప్రాణాన్తస్యజామ్యహమ్ ।
తథేతి రాఘవోఽప్యాహ లక్ష్మణం యాహి మా చిరమ్ ॥ 52 ॥

ప్రతస్థే తాం సమాధాతుం గతః సీతాపతిర్విభుః ।
ఆగతం పతిమాలోక్య సీతా సుస్మితభాషిణీ ॥ 53 ॥

స్వర్ణపాత్రస్థసలిలైః పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః ।
పప్రచ్ఛ పతిమాలోక్య దేవ కిం సేనయా వినా ॥ 54 ॥

ఆగతోఽసి గతః కుత్ర శ్వేతచ్ఛత్రం చ తే కుతః ।
వాదిత్రాణి న వాద్యన్తే కిరీటాదివివర్జితః ॥ 55 ॥

సామన్తరాజసహితః సమృద్ధిమాన్నాగతోఽసి కిమ్ ।
ఇతి స్మ సీతయా పృష్ఠో రామః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ 56 ॥

రాజ్ఞా మే దణ్డకారణ్యే రాజ్యం దత్తం శుభేఽఖిలమ్ ।
అతస్తత్పాలనార్థాయ శీఘ్రం యాస్యామి భామిని ॥ 57 ॥

అద్యైవ యాస్యామి వనం త్వం తు శ్వశ్రూసమీపగా ।
శుశ్రూషాం కురు మే మాతుర్న మిథ్యావాదినో వయమ్ ॥ 58 ॥

ఇతి బ్రువంతం శ్రీరామం సీతా భీతాబ్రవీద్వచః ।
కిమర్థం వనరాజ్యం తే పిత్రా దత్తం మహాత్మనా ॥ 59 ॥

తామాహ రామః కైకేయ్యై రాజా ప్రీతో వరం దదౌ ।

భరతాయ దదౌ రాజ్యం వనవాసం మమానఘే || 60 ||

చతుర్దశ సమాస్తత్ర వాసో మే కిల యాచితః ।
తయా దేవ్యా దదౌ రాజా సత్యవాదీ దయాపరః || 61 ||

అతః శీఘ్రం గమిష్యామి మా విఘ్నం కురు భామిని ।
శ్రుత్వా తద్రామవచనం జానకీ ప్రీతిసంయుతా || 62 ||

అహమగ్రే గమిష్యామి వనం పశ్చాత్త్వమేష్యసి ।
ఇత్యాహ మాం వినా గన్తుం తవ రాఘవ నోచితమ్ || 63 ||

తామాహ రాఘవః ప్రీతః స్వప్రియాం ప్రియవాదినీమ్ ।
కథం వనం త్వాం నేష్యేఽహం బహువ్యాఘ్రమృగాకులమ్ || 64 ||

రాక్షసా ఘోరరూపాశ్చ సన్తి మానుషభోజినః ।
సింహవ్యాఘ్రవరాహాశ్చ సశ్చరన్తి సమస్తతః || 65 ||

కట్వమ్లఫలమూలాని భోజనార్థం సుమధ్యమే ।
అపూపాన్నవ్యజ్ఞానాని విద్యంతే న కదాచన || 66 ||

కాలే కాలే ఫలం వాఽపి విద్యతే కుత్ర సుందరి ।
మార్గో న దృశ్యతే క్వాపి శర్కరాకణ్ణకాన్వితః || 67 ||

గుహాగహ్వరసమ్బాధం ఝల్లీదంశాదిభిర్యుతమ్ ।
ఏవం బహువిధం దోషం వనం దణ్డకసంజ్ఞితమ్ || 68 ||

పాదచారేణ గన్తవ్యం శీతవాతాతపాదిమత్ ।
రాక్షసాదీన్ వనే దృష్ట్వా జీవితం హాస్యసేఽచిరాత్ || 69 ||

తస్మాద్భద్రే గృహే తిష్ఠ శీఘ్రం ద్రక్ష్యసి మాం పునః ।
రామస్య వచనం శ్రుత్వా సీతా దుఃఖసమన్వితా || 70 ||

ప్రత్యువాచ స్ఫురద్యక్తా కిఞ్చిత్కౌపసమన్వితా ।
కథం మామిచ్ఛసే త్యక్తుం ధర్మపత్నిం పతివ్రతామ్ ॥ 71 ॥

త్వదనన్యామదోషాం మాం ధర్మజ్ఞోఽసి దయాపరః ।
త్వత్సమీపే స్థితాం రామ కో వా మాం ధర్షయేద్వనే ॥ 72 ॥

ఫలమూలాదికం యద్యత్తవ భుక్తావశేషితమ్ ।
తదేవామృతతుల్యం మే తేన తుష్టా రమామ్యహమ్ ॥ 73 ॥

త్వయా సహ చరన్త్యా మే కుశాః కాశాశ్చ కణ్ణకాః ।
పుష్పాస్తరణతుల్యా మే భవిష్యంతి న సంశయః ॥ 74 ॥

అహం త్వాం క్లేశయే నైవ భవేయం కార్యసాధినీ ।
బాల్యే మాం వీక్ష్య కశ్చిన్మాం జ్యోతిఃశాస్త్రవిశారదః ॥ 75 ॥

ప్రాహ తే విపినే వాసః పత్యా సహ భవిష్యతి ।
సత్యవాదీ ద్విజో భూయాద్గమిష్యామి త్వయా సహ ॥ 76 ॥

అన్యత్కిఞ్చిత్ప్రవక్ష్యామి శ్రుత్వా మాం నయ కాననమ్ ।
రామాయణాని బహుశః శ్రుతాని బహుభిర్ద్విజైః ॥ 77 ॥

సీతాం వినా వనం రామో గతః కిం కుత్రచిద్వద ।
అతస్త్వయా గమిష్యామి సర్వథా త్వత్సహాయినీ ॥ 78 ॥

యది గచ్ఛసి మాం త్యక్త్వా ప్రాణాన్తస్యక్ష్యామి తేఽగ్రతః ।
ఇతి తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా సీతాయా రఘునన్దనః ॥ 79 ॥

అబ్రవీద్దేవి గచ్ఛ త్వం వనం శీఘ్రం మయా సహ ।
అరున్ధత్యై ప్రయచ్ఛాశు హారానాభరణాని చ ॥ 80 ॥

బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం సర్వం దత్త్వా గచ్ఛామహే వనమ్ ।

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణేనాశు ద్విజానాహూయ భక్తితః ॥ 81 ॥

దదౌ గవాం వృన్దశతం ధనాని
వస్త్రాణి దివ్యాని విభూషణాని ।
కుటుమబ్దవదభ్యః శ్రుతశీలవదోభ్యః
ముదా ద్విజేభ్యో రఘువంశకేతుః ॥ 82 ॥

అరున్ధత్యై దదౌ సీతా ముఖ్యాన్యాభరణాని చ ।
రామో మాతుః సేవకేభ్యో దదౌ ధనమనేకధా ॥ 83 ॥

స్వకాన్తఃపురవాసిభ్యః సేవకేభ్యస్తథైవ చ ।
పౌరజానపదేభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యః సహస్రశః ॥ 84 ॥

లక్ష్మణోఽపి సుమిత్రాం తు కౌసల్యాయై సమర్పయత్ ।
ధనుష్పాణిః సమాగత్య రామస్యాగ్రే వ్యవస్థితః ॥ 85 ॥

॥ ॥ 86 ॥ ॥

రామః సీతా లక్ష్మణశ్చ జగ్ముః సర్వే నృపాలయమ్
శ్రీరామః సహ సీతయా నృపపథే గచ్ఛన్ శనైః సానుజః
పౌరాన్ జానపదాన్ కుతూహలదృశః సానన్దముద్వీక్షయన్
శ్యామః కామసహస్రసున్దరవపుః కాన్త్యా దిశో భాసయన్
పాదన్యాసపవిత్రితాఽఖిలజగత్ ప్రాపాలయం తత్ప్రీతుః
॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాణ్డే చతుర్థః సర్గః ॥ 4 ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

ఆయాన్తం నాగరా దృష్ట్వా మార్గే రామం సజానకీమ్ ।
లక్ష్మణేన సమం వీక్ష్య ఊచుః సర్వే పరస్పరమ్ ॥ 1 ॥

కైకేయ్యా వరదానాది శ్రుత్వా దుఃఖసమావృతాః ।
బత రాజా దశరథః సత్యసన్ధం ప్రియం సుతమ్ ॥ 2 ॥

స్త్రీహేతోరత్యజత్కామీ తస్య సత్యవతా కుతః ।
కైకేయీ వా కథం దుష్టా రామం సత్యం ప్రియఙ్కరమ్ ॥ 3 ॥

వివాసయామాస కథం క్రూరకర్మాఽతిమూఢధీః ।
హే జనా నాత్ర వస్తవ్యం గచ్ఛామోఽద్యైవ కాననమ్ ॥ 4 ॥

యత్ర రామః సభార్యశ్చ సానుజో గన్తుమిచ్ఛతి ।
పశ్యన్తు జానకీం సర్వే పాదచారేణ గచ్ఛతీమ్ ॥ 5 ॥

పుమ్భిః కదాచిద్దృష్ట్వా వా జానకీ లోకసున్దరీ ।
సాఽపి పాదేన గచ్ఛన్తి జనసజ్ఘేష్వనావృతా ॥ 6 ॥

రామోఽపి పాదచారేణ గజాశ్వాదివివర్జితః ।
గచ్ఛతి ద్రక్ష్యథ విభుం సర్వలోకసున్దరమ్ ॥ 7 ॥

రాక్షసీ కైకేయీనామ్నీ జాతా సర్వవినాశినీ ।
రామస్యాపి భవేద్దుఃఖం సీతాయాః పాదయానతః ॥ 8 ॥

బలవాన్ విధిరేవాత్ర పుష్ప్రయతో హి దుర్బలః ।
ఇతి దుఃఖాకులే వృన్దే సాధూనాం మునిపుఙ్గవః ॥ 9 ॥

అబ్రవీద్వామదేవోఽథ సాధూనాం సజ్జమధ్యగః ।
మానుశోచథ రామం వా సీతాం వా వచ్చి తత్త్వతః ॥ 10 ॥

ఏష రమః పరో విష్ణురాదినారాయణః స్మృతః ।
ఏషా సా జానకీ లక్ష్మీర్యోగమాయేతి విశ్రుతా ॥ 11 ॥

అసౌ శేషస్తమన్వేతి లక్ష్మణాఖ్యశ్చ సామప్రతమ్ ।
ఏష మాయాగుణైర్యుక్తస్తత్తదాకారవానివ ॥ 12 ॥

ఏష ఏవ రజోయుక్తో బ్రహ్మభూద్విశ్వభావనః ।
సత్త్వావిష్టస్తథా విష్ణుస్త్రిజగత్ప్రతిపాలకః ॥ 13 ॥

ఏష రుద్రస్తామసోఽన్తే జగత్ప్రలయకారణమ్ ।
ఏష మత్స్యః పురా భూత్వా భక్తం వైవస్వతం మనుమ్ ॥ 14 ॥

నావ్యారోప్య లయస్యాన్తే పాలయామాస రాఘవః ।
సముద్రమథనే పూర్వం మన్దరే సుతలం గతే ॥ 15 ॥

అధారయత్స్వప్రృష్టేఽద్రిం కూర్మరూపీ రఘూత్తమః ।
మహీ రసాతలం యాతా ప్రలయే సూకరోఽభవత్ ॥ 16 ॥

తోలయామాస దంష్ట్రాగ్రే తాం ఙ్గోణీం రఘునన్దనః ।
నారసింహం వపుః కృత్వా ప్రహ్లాదవరదః పురా ॥ 17 ॥

త్రైలోక్యకణ్ఠకం రక్షః పాటయామాస తన్నఖైః ।
పుత్రరాజ్యం హృతం దృష్ట్వా హ్యదిత్యా యాచితః పురా ॥ 18 ॥

వామనత్వముపాగమ్య యాష్టయా చాహరత్పునః ।
దుష్టక్షత్రియభూభారనివృత్త్యై భార్గవోఽభవత్ ॥ 19 ॥

స ఏవ జగతాం నాథ ఇదానీం రామతాం గతః ।

రావణాదీని రక్షాంసి కోటిశో నిహనిష్యతి || 20 ||

మానుషేణైవ మరణం తస్య దృష్టం దురాత్మనః ।
రాజ్ఞా దశరథేనాపి తపసారాధితో హరిః || 21 ||

పుత్రత్వాకాఙ్క్షయా విష్ణోస్తదా పుత్రోఽభవద్ధరిః ।
స ఏవ విష్ణుః శ్రీరామో రావణాదివధాయ హి || 22 ||

గంతాద్యైవ వనం రామో లక్ష్మణేన సహాయవాన్ ।
ఏషా సీతా హరేర్మాయా సృష్టిస్థిత్యంతకారిణీ || 23 ||

రాజా వా కైకేయా వాఽపి నాత్ర కారణమణ్వపి ।
పూర్వేద్యుర్నారదః ప్రాహ భూభారహరణాయ చ || 24 ||

రామోఽప్యహ స్వయం సాక్షాచ్ఛో గమిష్యామ్యహం వనమ్ ।
అతో రామం సముద్దిశ్య చింతాం త్యజత బాలిశాః || 25 ||

రామరామేతి యే నిత్యం జపంతి మనుజా భువి ।
తేషాం మృత్యుభయాదీని న భవంతి కదాచన || 26 ||

కా పునస్తస్య రామస్య దుఃఖశఙ్కా మహాత్మనః ।
రామనామ్నైవ ముక్తిః స్యాత్కలౌ నాన్యేన కేనచిత్ || 27 ||

మాయామానుషరూపేణ విడమ్బయతి లోకకృత్ ।
భక్తానాం భజనార్థాయ రావణస్య వధాయ చ || 28 ||

రాజ్ఞశ్చాభీష్టసిద్ధ్యర్థం మానుషం వపురాశ్రితః ।
ఇత్యుక్త్వా విరరామాథ వామదేవో మాహామునిః || 29 ||

శ్రుత్వా తేఽపి ద్విజాః సర్వే రామం జ్ఞాత్వా హరిం విభుమ్ ।
జహుర్హృత్సంశయగ్రన్థిం రామమేవాన్వచింతయన్ || 30 ||

య ఇదం చింతయేన్నిత్యం రహస్యం రామసీతయోః ।
తస్య రామే దృఢా భక్తిర్భవేద్విజ్ఞానపూర్వికా ॥ 31 ॥

రహస్యం గోపనీయం వో యూయం వై రాఘవప్రియాః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా విప్రస్తేఽపి రామం పరం విదుః ॥ 32 ॥

తతో రామః సమావిశ్య పితృగేహమవారితః ।
సానుజః సీతయా గత్వా కైకేయామిదమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

ఆగతాః స్మృ వయం మాతస్త్రయస్తే సమ్మతం వనమ్ ।
గన్తుం కృతధీయః శీఘ్రమాజ్ఞాపయతు నః పితా ॥ 34 ॥

ఇత్యుక్తా సహస్రోత్థాయ చీరాణి ప్రదదౌ స్వయమ్ ।
రామాయ లక్ష్మణాయాథ సీతాయై చ పృథక్ పృథక్ ॥ 35 ॥

రామస్తు వస్త్రాణ్యుత్సృజ్య వన్యచీరాణి పర్యధాత్ ।
లక్ష్మణోఽపి తథా చక్రే సీతా తన్న విజానతీ ॥ 36 ॥

హస్తే గృహీత్వా రామస్య లజ్జయా ముఖమైక్షత ।
రామో గృహీత్వా తచ్చిరమంశుకే పర్యవేష్టయత్ ॥ 37 ॥

తద్ దృష్ట్వా రురుదుః సర్వే రాజదారాః సమన్తతః ।
వసిష్ఠస్తు తదాకర్ణ్య రుదితం భర్తృయన్ రుషా ॥ 38 ॥

కైకేయాం ప్రాహ దుర్వృత్తే రామ ఏవ త్వయా వృతః ।
వనవాసాయ దుష్టే త్వం సీతాయై కిం ప్రయచ్ఛసి ॥ 39 ॥

యది రామం సమన్వేతి సీతా భక్త్యా పతివ్రతా ।
దివ్యామ్బరధరా నిత్యం సర్వాభరణభూషితా ॥ 40 ॥

రమయత్వనిశం రామం వనదుఃఖనివారిణీ ।

రాజా దశరథోఽప్యహ సుమన్త్రం రథమానయ ॥ 41 ॥

రథమారుహ్య గచ్ఛన్తు వనం వనచరప్రియాః ।
ఇత్యుక్త్వా రామమాలోక్య సీతాం చైవ సలక్ష్మణమ్ ॥ 42 ॥

దుఃఖాన్నిపతితో భూమౌ రురోదాశ్రుపరిప్లుతః ।
ఆరురోహ రథం సీతా శీఘ్రం రామస్య పశ్యతః ॥ 43 ॥

రామః ప్రదక్షిణం కృత్వా పితరం రథమారుహత్ ।
లక్ష్మణః ఖడ్గయుగలం ధనుస్తాణీయుగం తథా ॥ 44 ॥

గృహీత్వా రథమారుహ్య నోదయామాస సారథిమ్ ।
తిష్ఠ తిష్ఠ సుమన్త్రేతి రాజా దశరథోఽబ్రవీత్ ॥ 45 ॥

గచ్ఛ గచ్ఛేతి రామేణ నోదితోఽచోదయద్రథమ్ ।
రామే దూరం గతే రాజా మూర్చ్ఛితః ప్రాపతద్భువి ॥ 46 ॥

పౌరాస్త్ర బాలవృద్ధాశ్చ వృద్ధా బ్రాహ్మణసత్తమాః ।
తిష్ఠ తిష్ఠేతి రామేతి క్రోశన్తో రథమన్వయుః ॥ 47 ॥

రాజా రుదిత్వా సుచిరం మాం నయన్తు గృహం ప్రతి ।
కౌసల్యాయా రామమాతురిత్యాహ పరిచారకాన్ ॥ 48 ॥

కిఞ్చిత్కాలం భవేత్తత్ర జీవనం దుఃఖితస్య మే ।
అత ఊర్ధ్వం న జీవామి చిరం రామం వినా కృతః ॥ 49 ॥

తతో గృహం ప్రవిశ్యైవ కౌసల్యాయాః పపాత హ ।
మూర్చ్ఛితశ్చ చిరాదుబ్ధద్ధా తూష్ణిమేవావతస్థివాన్ ॥ 50 ॥

రామస్త తమసాతీరం గత్వా తత్రావసత్సుఖీ ।
జలం ప్రాశ్య నిరాహారో వృక్షమూలేఽస్వపద్విభుః ॥ 51 ॥

సీతయా సహ ధర్మాత్మా ధనుష్పాణీస్తు లక్ష్మణః ।
పాలయామాస ధర్మజ్ఞః సుమన్త్రేణ సమన్వితః ॥ 52 ॥

పౌరాః సర్వే సమాగత్య స్థితాస్తస్యావిదూరతః ।
శక్తా రామం పురం నేతుం నో చేద్గచ్ఛామహే వనమ్ ॥ 53 ॥

ఇతి నిశ్చయమాజ్ఞాయ తేషాం రామోఽతివిస్మితః ।
నాహం గచ్ఛామి నగరమేతే వై క్లేశభాగినః ॥ 54 ॥

భవిష్యన్తీతి నిశ్చిత్య సుమన్త్రమిదమబ్రవీత్ ।
ఇదానీమేవ గచ్ఛామః సుమన్త్ర రథమానయ ॥ 55 ॥

ఇత్యాజ్ఞప్తః సుమన్త్రోఽపి రథం వాహైరయోజయత్ ।
ఆరుహ్య రామః సీతా చ లక్ష్మణోఽపి యయుర్ద్వితమ్ ॥ 56 ॥

అయోధ్యాభిముఖం గత్వా కింశ్చిద్దూరం తతో యయుః ।
తేఽపి రామమదృష్ట్వైవ ప్రాతరుత్థాయ దుఃఖితాః ॥ 57 ॥

రథనేమిగతం మార్గం పశ్యంతస్తే పురం యయుః ।
హృది రామం ససీతం తే ధ్యాయంతస్తస్థురన్వహమ్ ॥ 58 ॥

సుమన్త్రోఽపి రథం శీఘ్రం నోదయామాస సాదరమ్ ।
స్థితాన్ జనపదాన్ పశ్యన్ రామః సీతాసమన్వితః ॥ 59 ॥

గంగాతీరం సమాగచ్ఛచ్ఛృజ్వేరావిదూరతః ।
గంగాం దృష్ట్వా నమస్కృత్య స్నాత్వా సానన్దమానసః ॥ 60 ॥

శింశపావృక్షమూలే స నిషసాద రఘూత్తమః ।
తతో గుహో జనైః శ్రుత్వా రామాగమమహోత్సవమ్ ॥ 61 ॥

సఖాయం స్వామినం ద్రష్టుం హర్షాత్పూర్ణం సమాపతత్ ।
ఫలాని మధుపుష్పాది గృహీత్వా భక్తినంయుతః ॥ 62 ॥

రామస్యాగ్రే వినిషీప్య దణ్ణవత్ప్రాపతద్భువి ।
గుహముత్థాప్య తం తూర్ణం రాఘవః పరిషస్వజే ॥ 63 ॥

సమృష్టకుశలో రామం గుహః ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ।
ధన్యోఽహమద్య మే జన్మ నైషాదం లోకపావన ॥ 64 ॥

బభూవ పరమానందః స్మృష్ట్యా తేఽఙ్గం రఘూత్తమ ।
నైషాదరాజ్యమేతత్తే కింకరస్య రఘూత్తమ ॥ 65 ॥

త్వదధీనం వసన్నత్ర పాలయాస్మాన్ రఘూద్వహ ।
ఆగచ్ఛ యామో నగరం పావనం కురు మే గృహమ్ ॥ 66 ॥

గృహాణ ఫలమూలాని త్వదర్థం సశ్చితాని మే ।
అనుగృహీష్వ భగవన్ దాసస్తేఽహం సురోత్తమ ॥ 67 ॥

రామస్తమాహ సుప్రీతో వచనం శృణు మే సఖే ।
న వేక్ష్యామి గృహం గ్రామం నవ వర్షాణి పశ్చా చ ॥ 68 ॥

దత్తమన్యేన నో భుజ్జే ఫలమూలాది కింఞ్చన ।
రాజ్యం మమైతత్తే సర్వం త్వం సఖా మేఽతివల్లభః ॥ 69 ॥

వటక్షీరం సమానాయ్య జటాముకుటమాదరాత్ ।
బబన్ధ లక్ష్మణేనాథ సహితో రఘునందనః ॥ 70 ॥

జలమాత్రం తు సమ్ప్రాశ్య సీతయా సహ రాఘవః ।
ఆస్తుతం కుశపర్ణాద్యైః శయనం లక్ష్మణేన హి ॥ 71 ॥

ఉవాస తత్ర నగరప్రాసాదాగ్రే యథా పురా ।

సుషాప తత్ర వైదేహ్య పర్యజ్ఞ ఇవ సంస్కృతే ॥ 72 ॥

తతోఽవిదూరే పరిగృహ్య చాపమ్
సబాణతూణీరథనుః స లక్ష్మణః ।
రరక్ష రామం పరితో విపశ్యనః
గుహేన సార్థం సశరాసనేన ॥ 73 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాండే పంచమః సర్గః ॥ 5 ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

సుప్తం రామం సమాలోక్య గుహః సోఽశ్రుపరిప్లుతః ।
లక్ష్మణం ప్రాహ వినయాద్ భ్రాతః పశ్యసి రాఘవమ్ ॥ ౧ ॥

శయానం కుశపత్రైఘసంస్తరే సీతయా సహ ।
యః శేతే స్వర్ణపర్యజ్కే స్వాస్తీరే భవనోత్తమే ॥ ౨ ॥

కైకేయా రామదుఃఖస్య కారణం విధినా కృతా ।
మన్థరాబుద్ధిమాస్థాయ కైకేయా పాపమాచరత్ ॥ ౩ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణః ప్రాహ సఖే శృణు వచో మమ ।
కః కస్య హేతుర్దుఃఖస్య కశ్చ హేతుః సుఖస్య చ ॥ ౪ ॥

॥ ౫ ॥

స్వపూర్వార్జితకర్మైవ కారణం సుఖదుఃఖయోః

సుఖస్య దుఃఖస్య న కోఽపి దాతా
పరో దదాతీతి కుబుద్ధిరేషా ।
అహం కరోమీతి వృథాభిమానః
స్వకర్మసూత్రగ్రథితో హి లోకః ॥ ౬ ॥

సుహృన్మిత్రార్యదాసీనదేవష్యమధ్యస్థబాన్ధవాః ।
స్వయమేవాచరన్ కర్మ తథా తత్ర విభావ్యతే ॥ ౭ ॥

సుఖం వా యది వా దుఃఖం స్వకర్మవశగో నరః ।
యద్యద్యథాగతం తత్తద్ భుక్త్వా స్వస్థమనా భవేత్ ॥ ౮ ॥

న మే భోగాగమే వాఞ్శ్చ న మే భోగవివర్జనే ।

ఆగచ్ఛత్వథ మాగచ్ఛత్వభోగవశగో భవేత్ ॥ 9 ॥

స్వస్మిన్ దేశే చ కాలే చ యస్మాద్వా యేన కేన వా ।
కృతం శుభాశుభం కర్మ భోజ్యం తత్తత్ర నాన్యథా ॥ 10 ॥

అలం హర్షవిషాదాభ్యాం శుభాశుభఫలోదయే ।
విధాత్రా విహితం యద్యత్తదలజ్ఞ్యం సురాసురైః ॥ 11 ॥

సర్వదా సుఖదుఃఖాభ్యాం నరః ప్రత్యవరుధ్యతే ।
శరీరం పుణ్యపాపాభ్యాముత్పన్నం సుఖదుఃఖవత్ ॥ 12 ॥

సుఖస్యానంతరం దుఃఖం దుఃఖస్యానంతరం సుఖమ్ ।
ద్వయమేతద్ధి జన్తూనామలజ్ఞ్యం దినరాత్రివత్ ॥ 13 ॥

సుఖమధ్యే స్థితం దుఃఖం దుఃఖమధ్యే స్థితం సుఖమ్ ।
ద్వయమన్యోన్యసంయుక్తం ప్రోచ్యతే జలపక్కువత్ ॥ 14 ॥

తస్మాద్ధైర్యేణ విద్వాంస ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు ।
న హృష్యన్తి న ముహ్యన్తి సమం మాయేతి భావనాత్ ॥ 15 ॥

గుహలక్ష్మణయోరేవం భాషతోర్విమలం నభః ।
బభూవ రామః సలిలం స్పృష్ట్వా ప్రాతః సమాహితః ॥ 16 ॥

ఉవాచ శీఘ్రం సుదృఢం నావమానయ మే సఖే ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ 17 ॥

స్వయమేవ దృఢం నావమానినాయ సులక్షణామ్ ।
స్వామిన్నరుహ్యతాం నౌకాం సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ 18 ॥

వాహయే జ్ఞాతిభిః సార్థమహమేవ సమాహితః ।
తథేతి రాఘవః సీతామారోప్య శుభలక్షణామ్ ॥ 19 ॥

గుహస్య హస్తావాలమబ్ధ్య స్వయం చారోహదచ్యుతః ।
ఆయుధాదీన్ సమారోప్య లక్ష్మణోఽప్యారురోహ చ ॥ 20 ॥

గుహస్తాన్ వాహయామాస జ్ఞాతిభిః సహితః స్వయమ్ ।
గంగామధ్యే గతాం గంగాం ప్రార్థయామాస జానకీ ॥ 21 ॥

దేవి గణే నమస్తుభ్యం నివృత్తా వనవాసతః ।
రామేణ సహితాహం త్వాం లక్ష్మణేన చ పూజయే ॥ 22 ॥

సురామానోపహరైశ్చ నానాబలిభిరాదృతా ।
ఇత్యుక్త్వా పరకూలం తౌ శనైరుత్తిర్య జగ్ముతః ॥ 23 ॥

గుహోఽపి రాఘవం ప్రాహ గమిష్యామి త్వయా సహ ।
అనుజ్ఞాం దేహి రాజేన్ద్ర నో చేత్ప్రాణాన్తస్యజామ్యహమ్ ॥ 24 ॥

శ్రుత్వా వైషాదివచనం శ్రీరామస్తమథాబ్రవీత్ ।
చతుర్దశ సమాః స్థిత్యా దణ్డకే పునరప్యహమ్ ॥ 25 ॥

ఆయాస్యామ్యుదితం సత్యం నాసత్యం రామభాషితమ్ ।
ఇత్యుక్త్వాఽఽలిక్య తం భక్తం సమాశ్వాస్య పునః పునః ॥ 26 ॥

॥ ॥ 27 ॥ ॥

నివర్తయామాస గుహం సోఽపి కృచ్ఛాద్భయౌ గృహమ్
తత్ర మేధ్యం మృగం హత్వా పక్త్వా హుత్వా చ తే త్రయః ।
భుక్త్వా వృక్షతలే సుప్త్వా సుఖమాసత తాం నిశామ్ ॥ 28 ॥

తతో రామస్తు వైదేహ్యో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
భరద్వాజాశ్రమపదం గత్వా బహిరుపస్థితః ।
తత్రైకం వటుకం దృష్ట్వా రామః ప్రాహ చ హే వటో ॥ 29 ॥

రామో దాశరథిః సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః ।

ఆస్తే బహిర్వనస్యేతి హుయచ్యతాం మునిసన్నిధౌ || 30 ||

తచ్ఛుత్వా సహసా గత్వా పాదయోః పతితో మునేః ।
స్వామిన్ రామః సమాగత్య వనాద్బహిరవస్థితః || 31 ||

సభార్యః సానుజః శ్రీమానాహ మాం దేవసన్నిభః ।
భరద్వాజాయ మునయే జ్ఞాపయస్వ యథోచితమ్ || 32 ||

తచ్ఛుత్వా సహసోత్థాయ భరద్వాజో మునీశ్వరః ।
గృహీత్వాఽర్ఘ్యం చ పాద్యం చ రామసామీప్యమాయయా || 33 ||

దృష్ట్వా రామం యథాన్యాయం పూజయిత్వా సలక్షణమ్ ।
ఆహ మే పరశాలాం భో రామ రాజీవతోచన || 34 ||

ఆగచ్ఛ పాదరజసా పునీహి రఘునందన ।
ఇత్యుక్త్వాటజమానీయ సీతయా సహ రఘూవౌ || 35 ||

భక్త్యా పునః పూజయిత్వా చకారాతిథ్యముత్తమమ్ ।
అద్యాహం తపసః పారం గతోఽస్మి తవ సజ్గమాత్ || 36 ||

జ్ఞాతం రామ తవోదంతం భూతం చాగామికం చ యత్ ।
జానామి త్వాం పరాత్మానం మాయయా కార్యమానుషమ్ || 37 ||

యదర్థమవతీర్ణోఽసి ప్రార్థితో బ్రహ్మణా పురా ।
యదర్థం వనవాసస్తే యత్కరిష్యసి వై పురః || 38 ||

జానామి జ్ఞానదృష్ట్యాహం జాతయా త్వదుపాసనాత్ ।
ఇతః పరం త్వాం కిం వక్ష్యే కృతార్థోఽహం రఘూత్తమ || 39 ||

యస్తాం పశ్యామి కాకుత్స్థం పురుషం ప్రకృతేః పరమ్ ।
రామస్తమభివాద్యాహ సీతాలక్షణసంయుతః || 40 ||

అనుగ్రాహ్యోస్త్యయా బ్రహ్మన్వయం క్షత్రియబాన్ధవాః ।
ఇతి సమాభిష్య తేఽన్యోన్యముషితావ మునిసన్నిధౌ ॥ 41 ॥

ప్రాతరుత్థాయ యమునాముత్తీర్య మునివారకైః ।
కృతాప్లవేన మునినా దృష్టమార్గేణ రాఘవః ॥ 42 ॥

ప్రయయా చిత్రకూటాద్రిం వాల్మీకేర్యత్ర చాశ్రమః ।
గత్వా రామోఽథ వాల్మీకేరాశ్రమం ఋషిసంక్కులమ్ ॥ 43 ॥

నానామృగద్విజాకీర్ణం నిత్యపుష్పఫలాకులమ్ ।
తత్ర దృష్ట్వా సమాసీనం వాల్మీకిం మునిసత్తమమ్ ॥ 44 ॥

ననామ శిరసా రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా ।
దృష్ట్వా రామం రమానాథం వాల్మీకిర్లోకసున్దరమ్ ॥ 45 ॥

జానకీలక్ష్మణోపేతం జటాముకుటమణ్డితమ్ ।
కన్దర్పసదృశాకారం కమనీయామ్బుజేక్షణమ్ ॥ 46 ॥

దృష్ట్వైవ సహసోత్తస్థౌ విస్మయానిమిషేక్షణః ।
ఆలింగ్య పరమానందం రామం హర్షాశ్రుతోచనః ॥ 47 ॥

పూజయిత్వా జగత్పూజ్యం భక్త్యర్హ్యదిభిరాదృతః ।
ఫలమూలైః స మధురైర్భోజయిత్వా చ లాలితః ॥ 48 ॥

రాఘవః ప్రాజ్ఞలిః ప్రాహ వాల్మీకిం వినయాన్వితః ।
పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దణ్డకానాగతా వయమ్ ॥ 49 ॥

భవంతో యది జానంతి కిం వక్ష్యామోఽత్ర కారణమ్ ।
యత్ర మే సుఖవాసాయ భవేత్థానం వదస్వ తత్ ॥ 50 ॥

సీతయా సహితః కాలం కింశ్చిత్తత్ర నయామ్యహమ్ ।

ఇత్యుక్తో రాఘవేణాసౌ మునిః సస్మితమబ్రవీత్ || 51 ||

త్వమేవ సర్వలోకానాం నివాసస్థానముత్తమమ్ ।
తవాపి సర్వభూతాని నివాససదనాని హి || 52 ||

ఏవం సాధారణం స్థానముక్తం తే రఘునందన ।
సీతయా సహితస్యేతి విశేషం పృచ్ఛతస్తవ ।
తద్వఙ్మ్యామి రఘుశ్రేష్ఠ యత్రే నియతమన్దిరమ్ || 53 ||

శాంతానాం సమదృష్టినామద్వేష్ట్యాణాం చ జన్తుషు ।
త్వామేవ భజతాం నిత్యం హృదయం తేఽధిమన్దిరమ్ || 54 ||

ధర్మాధర్మాన్ పరిత్యజ్య త్వామేవ భజతోఽనిశమ్ ।
సీతయా సహ తే రామ తస్య హృత్సుఖమన్దిరమ్ || 55 ||

త్వన్మన్త్రజాపకో యస్తు త్వామేవ శరణం గతః ।
నిర్దవన్దోఽనిఃస్పృహస్తస్య హృదయం తే సుమన్దిరమ్ || 56 ||

నిరహఙ్కారిణః శాంతా యే రాగద్వేషవర్జితాః ।
సమలోష్ఠాశ్మకనకాస్తేషాం తే హృదయం గృహమ్ || 57 ||

త్వయి దత్తమనోబుద్ధిర్యః సన్తుష్టః సదా భవేత్ ।
త్వయి సన్త్యక్తకర్మా యస్తన్మనస్తే శుభం గృహమ్ || 58 ||

యో న ద్వేష్ట్యప్రియం ప్రాప్య ప్రియం ప్రాప్య న హృష్యతి ।
సర్వం మాయేతి నిశ్చిన్య త్వాం భజేత్తన్మనో గృహమ్ || 59 ||

షడ్భావాదివికారాన్ యో దేహే పశ్యతి నాత్మని ।
క్షుత్పిత్ సుఖం భయం దుఃఖం ప్రాణబుద్ధ్యోర్నిరీక్షతే || 60 ||

సంసారధర్మైర్నిర్ముక్తస్తస్య తే మానసం గృహమ్

పశ్యన్తి యే సర్వగుహాశయస్థమ్

త్వాం చిద్ధనం సత్యమనంతమేకమ్ ।

అలేపకం సర్వగతం వరేణ్యమ్

తేషాం హృదభే సహ సీతయా వస ॥ 62 ॥

నిరంతరాభ్యాసదృఢీకృతాత్మనామ్

త్వత్పాదసేవాపరినిష్ఠితానామ్ ।

త్వన్నామకీర్త్యా హతకల్మషాణామ్

సీతాసమేతస్య గృహం హృదభే ॥ 63 ॥

రామ త్వన్నామమహిమా వర్జ్యతే కేన వా కథమ్ ।

యత్ప్రభావాదహం రామ బ్రహ్మర్షిత్వమవాప్తవాన్ ॥ 64 ॥

అహం పురా కిరాతేషు కిరాతైః సహ వర్ధితః ।

జన్మమాత్రద్విజత్వం మే శూద్రాచారరతః సదా ॥ 65 ॥

శూద్రాయాం బహవః పుత్రా ఉత్పన్నా మేఽజితాత్మనః ।

తతశ్చోర్జైశ్చ సజ్జమ్య చౌరోఽహమభవం పురా ॥ 66 ॥

ధనుర్బాణధరో నిత్యం జీవానామంతకోపమః ।

ఏకదా మునయః సప్త దృష్టా మహతి కాననే ॥ 67 ॥

సాక్షాన్మయా ప్రకాశంతో జ్వలనార్కసమప్రభాః ।

తానన్వధావం లోభేన తేషాం సర్వపరిచ్ఛదాన్ ॥ 68 ॥

గ్రహీతుకామస్తత్రాహం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవమ్ ।

దృష్ట్వా మాం మునయోఽపృచ్ఛన్ కిమాయాసి ద్విజాధమ ॥ 69 ॥

అహం తానబ్రవం కిఞ్చిదాదాతుం మునిసత్తమాః ।

పుత్రదారాదయః సన్తి బహవో మే బుభుక్షితాః ॥ 70 ॥

తేషాం సంరక్షణార్థాయ చరామి గిరికాననే ।

తతో మామూచురవ్యగ్రాః పృచ్ఛ గత్వా కుటుమ్బకమ్ ॥ 71 ॥

యో యో మయా ప్రతిదినం క్రియతే పాపసంహారయః ।

యూయం తద్భాగినః కిం వా నేతి వేతిపృథక్పృథక్ ॥ 72 ॥

వయం స్థాస్యామహే తావదాగమిష్యసి నిశ్చయః ।

తథేత్యుక్త్వా గృహం గత్వా మునిభిర్యదుదీరితమ్ ॥ 73 ॥

అపృచ్ఛం పుత్రదారాదీన్సైరుక్తోఽహం రఘూత్తమ ।

పాపం తవైవ తత్సర్వం వయం తు ఫలభాగినః ॥ 74 ॥

తచ్ఛుత్వా జాతనిర్వేదో విచార్య పునరాగమమ్ ।

మునయో యత్ర తిష్ఠంతి కరుణాపూర్ణమానసాః ॥ 75 ॥

మునీనాం దర్శనాదేవ శుద్ధాంతఃకరణోఽభవమ్ ।

ధనురాదీన్ పరిత్యజ్య దణ్డవత్పతితోఽస్మ్యహమ్ ॥ 76 ॥

రక్షధ్వం మాం మునిశ్రేష్ఠా గచ్ఛంతం నిరయార్ణవమ్ ।

ఇత్యగ్రే పతితం దృష్ట్వా మామూచుర్మునిసత్తమాః ॥ 77 ॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే సఫలః సత్సమాగమః ।

ఉపదేక్ష్యామహే తుభ్యం కింఞ్చిత్తేనైవ మోక్ష్యసే ॥ 78 ॥

పరస్పరం సమాలోచ్య దుర్వృత్త్యోయం ద్విజాధమః ।

ఉపేక్ష్య ఏవ సద్వృత్తైస్తథాఽపి శరణం గతః ।

రక్షణీయః ప్రయత్నేన మోక్షమార్గోపదేశితః ॥ 79 ॥

ఇత్యుక్త్వా రామ తే నామ వ్యత్యస్తాక్షరపూర్వకమ్ ।

ఏకాగ్రమనసాత్మైవ మరేతి జప సర్వదా ॥ 80 ॥

ఆగచ్ఛామః పునర్యావత్తావదుక్తం సదా జప ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయుః సర్వే మునయో దివ్యదర్శనాః ॥ 81 ॥

అహం యథోపదిష్టం తైస్తథాఽకరవమజ్ఞానా ।
జపన్నేకాగ్రమనసా బాహ్యం విస్మృతవానహమ్ ॥ 82 ॥

ఏవం బహుతిథే కాలే గతే నిశ్చలరూపిణః ।
సర్వసంక్లవిహీనస్య వల్మీకోఽభూన్మమోపరి ॥ 83 ॥

తతో యుగసహస్రాస్తే ఋషయః పునరాగమన్ ।
మామూచుర్నిష్క్రమస్వేతి తచ్ఛుత్వా తూర్ణముత్థితః ॥ 84 ॥

వల్మీకాన్నిర్గతశ్చహం నీహారాదివ భాస్కరః ।
మామప్యహుర్మునిగణా వాల్మీకిస్త్యం మునీశ్వర ॥ 85 ॥

వల్మీకాత్సమ్భవో యస్మాద్ ద్వితీయం జన్మ తేఽభవత్ ।
ఇత్యుక్త్వా తే యయుర్దివ్యగతిం రఘుకులోత్తమ ॥ 86 ॥

అహం తే రామ నామ్నశ్చ ప్రభావాదీదృశోఽభవమ్ ।
అద్య సాక్షాత్ప్రపశ్యామి ససీతం లక్ష్మణేన చ ॥ 87 ॥

రామం రాజీవపత్రాక్షం త్వాం ముక్తో నాత్ర సంశయః ।
ఆగచ్ఛ రామ భద్రం తే స్థలం వై దర్శయామ్యహమ్ ॥ 88 ॥

ఏవముక్త్వా మునిః శ్రీమాన్లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
శిష్యైః పరివృతో గత్వా మధ్యే పర్వతగజ్యయోః ॥ 89 ॥

తత్ర శాలాం సువిస్తీర్ణాం కారయామాస వాసభూః ।
ప్రాకృచ్ఛిమం దక్షిణోదక్ శోభనం మన్దిరద్వయమ్ ॥ 90 ॥

జానక్యా సహితో రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।

తత్ర తే దేవసదృశా హ్యవసన్ భవనోత్తమే ॥ 91 ॥

వాల్మీకినా తత్ర సుపూజితోఽయమ్
రామః ససీతః సహ లక్ష్మణేన ।
దేవైర్మునీద్యైః సహితో ముదాస్తే
స్వర్గే యథా దేవపతిః సశచ్యా ॥ 92 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాండే షష్ఠః సర్గః ॥ 6 ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

సుమన్తోఽపి తదాఽయోధ్యాం దినాన్తే ప్రవివేశ హా ।
వస్త్రేణ ముఖమాచ్ఛాద్య బాష్పాకులితతోచనః ॥ ౧ ॥

బహిరేవ రథం స్థాప్య రాజానం ద్రష్టుమాయయా ।
జయశబ్దేన రాజానం స్తుత్వా తం ప్రణనామ హా ॥ ౨ ॥

తతో రాజా నమంతం తం సుమన్త్రం విహ్వలోఽబ్రవీత్ ।
సుమన్త్ర రామః కుత్రాన్తే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౩ ॥

కుత్ర త్యక్తస్త్వయా రామః కిం మాం పాపినమబ్రవీత్ ।
సీతా వా లక్ష్మణో వాఽపి నిర్దయం మాం కిమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥

హా రామ హా గుణనిధే హా సీతే ప్రియవాదిని ।
దుఃఖార్ణవే నిమగ్నం మాం మ్రియమాణం న పశ్యసి ॥ ౫ ॥

విలప్యైవం చిరం రాజా నిమగ్నో దుఃఖసాగరే ।
ఏవం మన్త్రి రుదంతం తం ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

రామః సీతా చ సౌమిత్రిర్మయా సీతా రథేన తే ।
శృంగవేరపురాభ్యాశే గంగాకూలే వ్యవస్థితాః ॥ ౭ ॥

గుహేన కిఞ్చిదానీతం ఫలమూలాదికం చ యత్ ।
స్పృష్టా హస్తేన సమ్ప్రిత్యా నాగ్రహీద్విససర్జ తత్ ॥ ౮ ॥

వటక్షీరం సమానాయ్య గుహేన రఘునన్దనః ।
జటాముకుటమాబద్ధ్య మామాహ నృపతే స్వయమ్ ॥ ౯ ॥

సుమస్త్ర బ్రూహి రాజానం శోకస్తేఽస్తు న మత్కృతే ।
సాకేతాదధికం సౌఖ్యం విపినే నో భవిష్యతి ॥ 10 ॥

మాతుర్మే వన్దనం బ్రూహి శోకం త్యజతు మత్కృతే ।
ఆశ్వాసయతు రాజానం వృద్ధం శోకపరిప్లుతమ్ ॥ 11 ॥

సీతా చాశ్రుపరీతాక్షీ మామాహ నృపసత్తమ ।
దుఃఖగద్గదయా వాచా రామం కిఞ్చిదవేక్షతీ ॥ 12 ॥

సాష్టాంగం ప్రణిపాతం మే బ్రూహి శ్వశ్రోవః పదామ్బుజే ।
ఇతి ప్రరుదతీ సీతా గతా కిఞ్చిదవాజ్ముఖీ ॥ 13 ॥

తతస్తేఽశ్రుపరీతాక్షా నావమారురుహుస్తదా ।
యావద్గంగాం సముత్తిర్య గతాస్తావదహం స్థితః ॥ 14 ॥

తతో దుఃఖేన మహతా పునరేవాహమాగతః ।
తతో రుదంతి కౌసల్యా రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ 15 ॥

కైకేయ్యైః ప్రియభార్యాయై ప్రసన్నో దత్తవాన్ వరమ్ ।
త్వం రాజ్యం దేహి తస్యైవ మత్పుత్రః కిం వివాసితః ॥ 16 ॥

కృత్వా త్వమేవ తత్సర్వమిదానీం కిం ను రోదిషి ।
కౌసల్యావచనం శ్రుత్వా క్షతే స్పృష్ట ఇవాగ్నినా ॥ 17 ॥

పునః శోకాశ్రుపూర్ణాక్షః కౌసల్యామిదమబ్రవీత్ ।
దుఃఖేన మ్రియమాణం మాం కిం పునర్దుఃఖయస్యలమ్ ॥ 18 ॥

ఇదానీమేవ మే ప్రాణా ఉత్క్రమిష్యంతి నిశ్చయః ।
శస్త్రోఽహం బాల్యభావేన కేనచిన్మునినా పురా ॥ 19 ॥

పురాహం యౌవనే దృష్టశ్చాపబాణధరో నిశి ।

అచరం మృగయాసక్తో నద్యాస్తీరే మహావనే ॥ 20 ॥

తత్రార్థరాత్రసమయే మునిః కశ్చిత్పుషార్ధితః ।
పిపాసార్ధితయోః పిత్రోర్జలమానేతుముద్యతః ।
అపూరయజ్జలే కుమభం తదా శబ్దోఽభవన్మహాన్ ॥ 21 ॥

గజః పిబతి పానీయమితి మత్వా మహానిశి ।
బాణం ధనుషి సన్ధాయ శబ్దవేధినమక్షిపమ్ ॥ 22 ॥

హా హతోఽస్మీతి తత్రాభూచ్ఛబ్దో మానుషసూచకః ।
కస్యాపి న కృతో దోషో మయా కేన హతో విధే ॥ 23 ॥

ప్రతీక్షతే మాం మాతా చ పితా చ జలకాజ్జయా ।
తచ్ఛుత్వా భయసన్తప్తతోఽహం పౌరుషం వచః ॥ 24 ॥

శనైర్గత్వాఽథ తత్పార్శ్వం స్వామిన్ దశరథోఽస్మృహమ్ ।
అజానతా మయా విధస్తాతుమర్హసి మాం మునే ॥ 25 ॥

ఇత్యుక్త్వా పాదయోస్తస్య పతితో గద్గదాక్షరః ।
తదా మామాహ స మునిర్మా భైషీర్ఘ్నపసత్తమ ॥ 26 ॥

బ్రహ్మహత్యా స్పృశేన్న త్వాం వైశ్యోఽహం తపసి స్థితః ।
పితరో మాం ప్రతీక్షేతే క్షుత్తుడాభ్యం పరిపీడితౌ ॥ 27 ॥

తయోస్త్యముదకం దేహి శీఘ్రమేవావిచారయన్ ।
న చేత్త్వాం భస్మసాత్కుర్యాత్పితా మే యది కుప్యతి ॥ 28 ॥

జలం దత్వా తు తౌ నత్వా కృతం సర్వం నివేదయ ।
శల్యముద్ధర మే దేహాత్ప్రాణాన్తస్యజ్ఞామి పీడితః ॥ 29 ॥

ఇత్యుక్తో మునినా శీఘ్రం బాణముత్పాట్య దేహతః ।

సజలం కలశం ధృత్వా గతోఽహం యత్ర దమ్పతీ || 30 ||

అతివృద్ధావస్థదృశౌ క్షుత్పిపాసార్దితౌ నిశి ।
నాయాతి సలిలం గృహ్య పుత్రః కిం వాత్ర కారణమ్ || 31 ||

అనన్యగతికౌ వృద్ధౌ శోచ్యో తృట్పరిపీడితౌ ।
ఆవాముపేక్షతే కిం వా భక్తిమానావయోః సుతః || 32 ||

ఇతి చింతావ్యాకులౌ తౌ మత్పాదన్యాసజం ధ్వనిమ్ ।
శ్రుత్వా ప్రాహ పితా పుత్ర కిం విలమ్బః కృతస్త్వయా || 33 ||

దేహ్యోవయోః సుపానీయం పిబ త్వమపి పుత్రక ।
ఇత్యేవం లపతోర్భిత్వా సకాశమగమం శనైః || 34 ||

పాదయోః ప్రణిపత్యాహమబ్రవం వినయాన్వితః ।
నాహం పుత్రస్త్వయోధ్యాయా రాజా దశరథోఽస్మ్యహమ్ || 35 ||

పాపోఽహం మృగయాసక్తో రాత్రౌ మృగవిహింసకః ।
జలావతారాద్ధూరేఽహం స్థిత్వా జలగతం ధ్వనిమ్ || 36 ||

శ్రుత్వాఽహం శబ్దవేధిత్వాదేకం బాణమథాత్యజమ్ ।
హతోఽస్మీతి ధ్వనిం శ్రుత్వా భయాత్తత్రాహమాగతః || 37 ||

జటాం వికీర్య పతితం దృష్ట్వాఽహం మునిదారకమ్ ।
భీతో గృహీత్వా తత్పాదౌ రక్ష రక్షేతి చాబ్రవమ్ || 38 ||

మా భైషీరితి మాం ప్రాహ బ్రహ్మహత్యాభయం న తే ।
మత్పిత్రోః సలిలం దత్త్వా నత్వా ప్రార్థయ జీవితమ్ || 39 ||

ఇత్యుక్తో మునినా తేన హ్యగతో మునిహింసకః ।
రక్షేతాం మాం దయాయుక్తౌ యువాం హి శరణాగతమ్ || 40 ||

ఇతి శ్రుత్వా తు దుఃఖారౌ విలప్య బహు శోచ్య తమ్ ।
పతితో నౌ సుతో యత్ర నయ తత్రావిలम्భయన్ ॥ 41 ॥

తతో సీతౌ సుతో యత్ర మయా తౌ వృద్ధదమ్పతీ ।
స్పృష్ట్యా సుతం తౌ హస్తాభ్యాం బహుశోఽథ విలేపతుః ॥ 42 ॥

హోహతి క్రన్దమానౌ తౌ పుత్ర పుత్రేత్యవోచతామ్ ।
జలం దేహీతి పుత్రేతి కిమర్థం న దదాస్యలమ్ ॥ 43 ॥

తతో మామూచతుః శీఘ్రం చితిం రచయ భూపతే ।
మయా తదైవ రచితా చితిస్తత్ర నివేశితాః ।
త్రయస్తత్రాగ్నిరుత్స్పృష్టో దగ్ధాస్తే త్రిదివం యయుః ॥ 44 ॥

తత్ర వృద్ధః పితా ప్రాహ త్వమప్యేవం భవిష్యసి ।
పుత్రశోకేన మరణం ప్రాప్స్యసే వచనాన్మమ ॥ 45 ॥

స ఇదాసీం మమ ప్రాప్తః శాపకాలోఽనివారితః ।
ఇత్యుక్త్వా విలలాపాథ రాజా శోకసమాకులః ॥ 46 ॥

హా రామ పుత్ర హా సీతే హా లక్ష్మణ గుణాకర ।
త్వద్వియోగాదహం ప్రాప్తో మృత్యుం కైకేయిసమ్భవమ్ ॥ 47 ॥

వదన్నేవం దశరథః ప్రాణాన్తస్యక్త్వా దివం గతః ।
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ తథాఽన్య రాజయోషితః ॥ 48 ॥

చుక్రుశుశ్చ విలేపుశ్చ ఉరస్తాడనపూర్వకమ్ ।
వసిష్ఠః ప్రయయా తత్ర ప్రాతర్మన్త్రిభిరావృతః ॥ 49 ॥

తైలద్రోణ్యాం దశరథం క్షిప్త్వా దూతానథాబ్రవీత్ ।
గచ్ఛత త్వరితం సాశ్వా యుధాజిన్నగరం ప్రతి ॥ 50 ॥

తత్రాస్తే భరతః శ్రీమాఞ్చత్రఘ్నసహితః ప్రభుః ।
ఉచ్యతాం భరతః శీఘ్రమాగచ్ఛేతి మమాఽఽఞ్జయా ॥ 51 ॥

అయోధ్యాం ప్రతి రాజానం కైకేయాం చాపి పశ్యతు ।
ఇత్యుక్తాస్త్వరితం దూతా గత్వా భరతమాతులమ్ ॥ 52 ॥

యుధాజితం ప్రణమ్యోచుర్భరతం సానుజం ప్రతి ।
వసిష్ఠస్త్యబ్రవీద్రాజన్ భరతః సానుజః ప్రభుః ॥ 53 ॥

శీఘ్రమాగచ్ఛతు పురీమయోధ్యామవిచారయన్ ।
ఇత్యాఞ్జప్తోఽథ భరతస్త్వరితం భయవిహ్వలః ॥ 54 ॥

ఆయయా గురుణాదిష్టః సహ దూతైస్తు సానుజః ।
రాజ్ఞో వా రాఘవస్యాపి దుఃఖం కిఞ్చిదుపస్థితమ్ ॥ 55 ॥

ఇతి చింతాపరో మార్గే చింతయన్నగరం యయా ।
నగరం భ్రష్టలక్ష్మీకం జనసమ్బాధవర్జితమ్ ॥ 56 ॥

ఉత్సవైశ్చ పరిత్యక్తం దృష్ట్వా చింతాపరోఽభవత్ ।
ప్రవిశ్య రాజభవనం రాజలక్ష్మీవివర్జితమ్ ॥ 57 ॥

అపశ్యత్కైకేయాం తత్ర ఏకామేవాసనే స్థితామ్ ।
ననామ శిరసా పాదౌ మాతుర్భక్తిసమన్వితః ॥ 58 ॥

ఆగతం భరతం దృష్ట్వా కైకేయా ప్రేమసమ్భ్రమాత్ ।
ఉత్థాయాలిఙ్గ్య రభసా స్వాఙ్కమారోప్య సంస్థితా ॥ 59 ॥

మూర్ఘ్యవప్రూయ పప్రచ్ఛ కుశలం స్వకులస్య సా ।
పితా మే కుశలో భ్రాతా మాతా చ శుభలక్షణా ॥ 60 ॥

దిష్ట్వా త్వమద్య కుశలీ మయా దృష్టోఽసి పుత్రక ।

ఇతి పృష్టః స భరతో మాత్రా చింతాకులేంద్రియః ॥ 61 ॥

దూయమానేన మనసా మాతరం సమప్సచ్ఛత ।
మాతః పితా మే కుత్రాస్తే ఏకా త్వమిహ సంస్థితా ॥ 62 ॥

త్వయా వినా న మే తాతః కదాచిద్రహసి స్థితః ।
ఇదానీం దృశ్యతే నైవ కుత్ర తిష్ఠతి మే వద ॥ 63 ॥

అదృష్ట్వా పితరం మేఽద్య భయం దుఃఖం చ జాయతే ।
అథాహ కైకేయీ పుత్ర కిం దుఃఖేన తవానఘ ॥ 64 ॥

యా గతిర్ధర్మశీలానామశ్వమేధాదియాజినామ్ ।
తాం గతిం గతవానద్య పితా తే పితృవత్సల ॥ 65 ॥

తచ్ఛుత్వా నిపపాతోర్వ్యాం భరతః శోకవిహ్వలః ।
హా తాత క్వ గతోఽసి త్వం త్యక్త్వా మాం వృజినార్ణవే ॥ 66 ॥

అసమర్థ్యైవ రామాయ రాజ్ఞే మాం క్వ గతోఽసి భోః ।
ఇతి విలపితం పుత్రం పతితం ముక్తమూర్ధజమ్ ॥ 67 ॥

ఉత్థాప్యమృజ్య నయనే కైకేయీ పుత్రమబ్రవీత్ ।
సమాశ్వసిహి భద్రం తే సర్వం సమ్పాదితం మయా ॥ 68 ॥

తామాహ భరతస్తాతో మ్రియమాణః కిమబ్రవీత్ ।
తమాహ కైకేయీ దేవీ భరతం భయవర్జితా ॥ 69 ॥

హా రామ రామ సీతేతి లక్ష్మణేతి పునః పునః ।
విలపన్నేవ సుచిరం దేహం త్యక్త్వా దివం యయా ॥ 70 ॥

తామాహ భరతో హేఽమ్బ రామః సన్నిహితో న కిమ్ ।
తదానీం లక్ష్మణో వాఽపి సీతా వా కుత్ర తే గతాః ॥ 71 ॥

రామస్య యౌవరాజ్యార్థం పిత్రా తే సమ్భ్రమః కృతః ।
తవ రాజ్యప్రదానాయ తదాఽహం విఘ్నమాచరమ్ ॥ 72 ॥

రాజ్ఞా దత్తం హి మే పూర్వం వరదేన వరద్వయమ్ ।
యాచితం తదిదానీం మే తయోరేకేన తేఽఖిలమ్ ॥ 73 ॥

రాజ్యం రామస్య చైకేన వనవాసో మునివ్రతమ్ ।
తతః సత్యపరో రాజా రాజ్యం దత్త్వా తవైవ హి ॥ 74 ॥

రామం సమ్ప్రేషయామాస వనమేవ పితా తవ ।
సీతాప్యనుగతా రామం పాతివ్రత్యముపాశ్రితా ॥ 75 ॥

సౌభ్రాత్రం దర్శయన్ రామమనుయాతోఽపి లక్ష్మణః ।
వనం గతేషు సర్వేషు రాజా తానేవ చింతయన్ ॥ 76 ॥

ప్రలపన్ రామరామేతి మమార నృపసత్తమః ।
ఇతి మాతుర్వచః శ్రుత్వా వజ్రాహత ఇవ ద్రుమః ॥ 77 ॥

పపాత భూమౌ నిఃసంజ్ఞస్తం దృష్ట్వా దుఃఖితా తదా ।
కైకేయీ పునరప్యహ వత్స శోకేన కిం తవ ॥ 78 ॥

రాజ్యే మహతి సమ్ప్రాప్తే దుఃఖస్యావసరః కుతః ।
ఇతి బ్రువంతీమాలోక్య మాతరం ప్రదహన్నివ ॥ 79 ॥

అసమ్భాష్యాసి పాపే మే ఘోరే త్వం భర్తృఘాతినీ ।
పాపే త్వద్గర్భజాతోఽహం పాపవానస్మి సామృతమ్ ।
అహమగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి విషం వా భక్షయామ్యహమ్ ॥ 80 ॥

ఖడ్గేన వాథ చాత్మానం హత్వా యామి యమక్షయమ్ ।
భర్తృఘాతినీ దుష్టే త్వం కుమ్భిపాకం గమిష్యసి ॥ 81 ॥

ఇతి నిర్భర్త్య కైకేయాం కౌసల్యాభవనం యయా ।
సాఽపి తం భరతం దృష్ట్వా ముక్తకణ్ఠా రురోద హ ॥ 82 ॥

పాదయోః పతితస్తస్యా భరతోఽపి తదాఽరుదత్ ।
ఆలిఙ్గ్య భరతం సాధ్వీ రామమాతా యశస్వినీ ।
కృశాఽతిదీనవదనా సాశ్రునేత్రేదమబ్రవీత్ ॥ 83 ॥

పుత్ర త్వయి గతే దూరమేవం సర్వమభూదిదమ్ ।
ఉక్తం మాత్రా శ్రుతం సర్వం త్వయా తే మాతృచేష్టితమ్ ॥ 84 ॥

పుత్రః సభార్యో వనమేవ యాతః
సలక్ష్మణో మే రఘురామచన్ద్రః ।
చీరామృరో బద్ధజటాకలాపః
సన్త్యజ్య మాం దుఃఖసముద్రమగ్నామ్ ॥ 85 ॥

హా రామ హా మే రఘువంశనాథ
జాతోఽసి మే త్వం పరతః పరాత్మా ।
తథాఽపి దుఃఖం న జహాతి మాం వై
విధిర్బలీయానితి మే మనీషా ॥ 86 ॥

స ఏవం భరతో వీక్ష్య విలపన్తిం భృశం శుచా ।
పాదౌ గృహీత్వా ప్రాహేదం శృణు మాతర్వచో మమ ॥ 87 ॥

కైకేయ్యా యత్కృతం కర్మ రామరాజ్యాభిషేచనే ।
అన్యద్వా యది జానామి సా మయా నోదితా యది ॥ 88 ॥

పాపం మేఽస్తు తదా మాతర్బ్రహ్మహత్యాశతోద్భవమ్ ।
హత్యా వసిష్ఠం ఖడ్గేన అరున్ధత్యా సమన్వితమ్ ॥ 89 ॥

భూయాత్తత్పాపమఖిలం మమ జానామి యద్యహమ్ ।
ఇత్యేవం శపథం కృత్వా రురోద భరతస్తదా ॥ 90 ॥

కౌసల్యా తమథాలిక్కు పుత్ర జానామి మా శుచః ।
ఏతస్మిన్నంతరే శ్రుత్వా భరతస్య సమాగమమ్ ॥ 91 ॥

వసిష్ఠో మన్త్రిభిః సార్థం ప్రయయా రాజమన్దిరమ్ ।
రుదంతం భరతం దృష్ట్వా వసిష్ఠః ప్రాహ సాదరమ్ ॥ 92 ॥

వృద్ధో రాజా దశరథో జ్ఞానీ సత్యపరాక్రమః ।
భుక్త్వా మర్త్యసుఖం సర్వమిష్టా విపులదక్షిణైః ॥ 93 ॥

అశ్వమేధాదిభిర్యజ్ఞైర్భాగ్యై రామం సుతం హరిమ్ ।
అన్తే జగామ త్రిదివం దేవేన్ద్రార్థాసనం ప్రభుః ॥ 94 ॥

తం శోచసి వృధైవ త్వమశోచ్యం మోక్షభాజనమ్ ।
ఆత్మా నిత్యోఽవ్యయః శుద్ధో జన్మనాశాదివర్జితః ॥ 95 ॥

శరీరం జడమత్యర్థమపవిత్రం వినశ్వరమ్ ।
విచార్యమాణే శోకస్య నావకాశః కథంచన ॥ 96 ॥

పితా వా తనయో వాఽపి యది మృత్యువశం గతః ।
మూఢాస్తమనుశోచంతి స్వాత్మతాడనపూర్వకమ్ ॥ 97 ॥

నిఃసారే ఖలు సంసారే వియోగో జ్ఞానినాం యదా ।
భవేద్వైరాగ్యహేతుః స శాంతిసౌఖ్యం తనోతి చ ॥ 98 ॥

జన్మవాన్ యది లోకేఽస్మిన్సర్వై తం మృత్యురన్వగాత్ ।
తస్మాదపరిహార్యోఽయం మృత్యుర్జన్మవతాం సదా ॥ 99 ॥

స్వకర్మవశతః సర్వజన్తూనాం ప్రభవాప్యయా ।
విజానన్నప్యవిద్వాన్ యః కథం శోచతి బాన్ధవాన్ ॥ 100 ॥

బ్రహ్మణ్డకోటయో నష్టాః సృష్టయో బహుశో గతాః ।

శుష్యన్తి సాగరాః సర్వే కైవాస్థా ఉణజీవితే ॥ 101 ॥

చలపత్రాంతలగ్నా ముబ్బిన్దువత్క్షణభజ్గురమ్ ।
ఆయుస్త్యజత్యవేలాయాం కస్తత్ర ప్రత్యయస్తవ ॥ 102 ॥

దేహీ ప్రాక్తనదేహోత్థకర్మణా దేహవాన్ పునః ।
తద్దేహోత్థేన చ పునరేవం దేహః సదాత్మనః ॥ 103 ॥

యథా త్యజతి వై జీర్ణం వాసో గృహ్లాతి నూతనమ్ ।
తథా జీర్ణం పరిత్యజ్య దేహీ దేహం పునర్నవమ్ ॥ 104 ॥

భజత్యేవ సదా తత్ర శోకస్యావసరః కుతః ।
ఆత్మా న మ్రియతే జాతు జాయతే న చ వర్ధతే ॥ 105 ॥

షడ్భావరహితోఽనంతః సత్యప్రజ్ఞానవిగ్రహః ।
ఆనన్దరూపో బుద్ధ్యాదిసాక్షీ లయవివర్జితః ॥ 106 ॥

ఏక ఏవ పరో హ్యత్మా హ్యద్వితీయః సమః స్థితః ।
ఇత్యాత్మానం దృఢం జ్ఞాత్వా త్యక్త్వా శోకం కురు క్రియామ్ ॥ 107 ॥

తైలద్రోణ్యాః పితుర్దేహముద్భృత్య సచివైః సహ ।
కృత్యం కురు యథాన్యాయమస్మాభిః కులనన్దన ॥ 108 ॥

ఇతి సమ్బోధితః సాక్షాద్గురుణా భరతస్తదా ।
విస్మయ్యాజ్ఞానజం శోకం చక్రే సవిధివత్క్రియామ్ ॥ 109 ॥

గురుణోక్తప్రకారేణ ఆహితాగ్నేర్యథావిధి ।
సంస్కృత్య స పితుర్దేహం విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ 110 ॥

ఏకాదశేఽహని ప్రాప్తే బ్రాహ్మణాన్ వేదపారగాన్ ।

భోజయామాస విధివచ్ఛతశోఽథ సహస్రశః ॥ 111 ॥

ఉద్దిశ్య పితరం తత్ర బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం బహు ।
దదౌ గవాం సహస్రాణి గ్రామాన్ రత్నామ్బరాణి చ ॥ 112 ॥

అవసత్స్వగృహే యత్ర రామమేవానుచింతయన్ ।
వసిష్ఠేన సహ భ్రాత్రా మన్త్రిభిః పరివారితః ॥ 113 ॥

రామేఽరణ్యం ప్రయాతే సహ జనకసుతాలక్ష్మణాభ్యాం సుఘోరమ్
మాతా మే రాక్షసీవ ప్రదహతి హృదయం దర్శనాదేవ సద్యః ।
గచ్ఛామ్యరణ్యమద్య స్థిరమతిరఖిలం దూరతోఽపాస్య రాజ్యమ్
రామం సీతాసమేతం స్మితరుచిరముఖం నిత్యమేవానుసేవే ॥ 114 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాండే సప్తమః సర్గః ॥ 7 ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

వసిష్ఠో మునిభిః సార్థం మన్త్రిభిః పరివారితః ।
రాజ్ఞః సభాం దేవసభాసన్నిభామవిశద్విభుః ॥ ౧ ॥

తత్రాసనే సమాసీనశ్చతుర్ముఖ ఇవాపరః ।
ఆనీయ భరతం తత్ర ఉపవేశ్య సహానుజమ్ ॥ ౨ ॥

అబ్రవీద్వచనం దేశకాలోచితమరిన్దమమ్ ।
వత్స రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామస్త్వామద్య పితృశాసనాత్ ॥ ౩ ॥

కైకేయ్యా యాచితం రాజ్యం త్వదర్థే పురుషర్షభ ।
సత్యసన్ధో దశరథః ప్రతిజ్ఞాయ దదౌ కిల ॥ ౪ ॥

అభిషేకో భవత్వద్య మునిభిర్మన్త్రపూర్వకమ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా భరతోఽప్యహ మమ రాజ్యేన కిం మునే ॥ ౫ ॥

రామో రాజాధిరాజశ్చ వయం తస్యైవ కింకరః ।
శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామో రామమానేతుమజ్ఞాసా ॥ ౬ ॥

అహం యూయం మాతరశ్చ కైకేయీం రాక్షసీం వినా ।
హనిష్యామ్యధునైవాహం కైకేయీం మాతృగన్ధినీమ్ ॥ ౭ ॥

కిన్తు మాం నో రఘుశ్రేష్ఠః స్త్రీహన్తారం సహిష్యతే ।
తచ్ఛోభూతే గమిష్యామి పాదచారేణ దణ్డకాన్ ॥ ౮ ॥

శత్రుఘ్నసహితస్తూర్ణం యూయమాయాత వా న వా ।
రామో యథా వనే యాతస్తథాఽహం వల్కలామ్బరః ॥ ౯ ॥

ఫలమూలకృతాహారః శత్రుఘ్నసహితో మునే ।
భూమిశాయీ జటాధారీ యావద్ద్రామో నివర్తతే ॥ 10 ॥

ఇతి నిశ్చిత్య భరతస్తూష్ణిమేవావతస్థివాన్ ।
సాధుసాధ్వితి తం సర్వే ప్రశశంసుర్ముదాన్వితాః ॥ 11 ॥

తతః ప్రభాతే భరతం గచ్ఛంతం సర్వసైనికాః ।
అనుజగ్ముః సుమన్త్రేణ నోదితాః సాశ్వకుఞ్జారాః ॥ 12 ॥

కౌసల్యాద్యా రాజదారా వసిష్ఠప్రముఖా ద్విజాః ।
ఛాదయంతో భువం సర్వే పృష్ఠతః పార్శ్వతోఽగ్రతః ॥ 13 ॥

శృంగవేరపురం గత్వా గంగాకూలే సమన్తతః ।
ఉవాస మహతీ సేనా శత్రుఘ్నపరిచోదితా ॥ 14 ॥

ఆగతం భరతం శ్రుత్వా గుహః శక్కితమానసః ।
మహత్యా సేనయా సార్థమాగతో భరతః కిల ॥ 15 ॥

పాపం కర్తుం న వా యాతి రామస్యావిదితాత్మనః ।
గత్వా తద్ధృదయం జ్ఞేయం యది శుద్ధస్తరిష్యతి ॥ 16 ॥

గంగా నో చేతనమాకృష్య నావస్తిష్ఠన్తు సాయుధాః ।
జ్ఞాతయో మే సమాయత్తాః పశ్యంతః సర్వతోదిశమ్ ॥ 17 ॥

ఇతి సర్వాన్ సమాదిశ్య గుహో భరతమాగతః ।
ఉపాయనాని సజ్జుహ్య వివిధాని బహుాన్యపి ॥ 18 ॥

ప్రయయౌ జ్ఞాతిభిః సార్థం బహుభిర్వివిధాయుధైః ।
నివేద్యోపాయనాన్యగ్రే భరతస్య సమన్తతః ॥ 19 ॥

దృష్ట్వా భరతమాసీనం సానుజం సహ మన్త్రిభిః ।

చీరామ్బరం ఘనశ్యామం జటాముకుటధారిణమ్ || 20 ||

రామమేవానుశోచంతం రామరామేతి వాదినమ్ ।
ననామ శిరసా భూమౌ గుహోఽహమితి చాబ్రవీత్ || 21 ||

శీఘ్రముత్థాప్య భరతో గాఢమాలిఙ్గ్య సాదరమ్ ।
పృష్ట్యాఽనామయమవ్యగ్రః సఖాయమిదమబ్రవీత్ || 22 ||

భ్రాతస్త్వం రాఘవేణాత్ర సమేతః సమవస్థితః ।
రామేణాలిఙ్గితః సార్ద్రనయనేనామలాత్మనా || 23 ||

ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి యత్త్వయా పరిభాషితః ।
రామో రాజీవపత్రాక్షో లక్ష్మణేన చ సీతయా || 24 ||

యత్ర రామస్త్వయా దృష్టస్తత్ర మాం నయ సువ్రత ।
సీతయా సహితో యత్ర సుప్తస్తద్దర్శయస్వ మే || 25 ||

త్వం రామస్య ప్రియతమో భక్తిమానసి భాగ్యవాన్ ।
ఇతి సంస్మృత్య సంస్మృత్య రామం సాశ్రువిలోచనః || 26 ||

గుహేన సహితస్తత్ర యత్ర రామః స్థితో నిశి ।
యయా దదర్శ శయనస్థలం కుశసమాస్తృతమ్ || 27 ||

సీతాఽఽభరణసంలగ్నస్వర్ణబిన్దుభిరర్చితమ్ ।
దుఃఖసంతప్తహృదయో భరతః పర్యదేవయత్ || 28 ||

అహోఽతిసుకుమారీ యా సీతా జనకనన్దినీ ।
ప్రాసాదే రత్నపర్యజ్కే కోమలాస్తరణే శుభే || 29 ||

రామేణ సహితా శేతే సా కథం కుశవిష్టరే ।
సీతా రామేణ సహితా దుఃఖేన మమ దోషతః || 30 ||

ధిజ్ఞాం జాతోఽస్మి కైకేయ్యా పాపరాశిసమానతః ।
మన్నిమిత్తమిదం క్లేశం రామస్య పరమాత్మనః ॥ 31 ॥

అహోఽతిసఫలం జన్మ లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।
రామమేవ సదాన్వేతి వనస్థమపి హృష్టధీః ॥ 32 ॥

అహం రామస్య దాసా యే తేషాం దాసస్య కింకరః ।
యది స్యాం సఫలం జన్మ మమ భూయాన్న సంశయః ॥ 33 ॥

భ్రాతర్జానాసి యది తత్కథయస్వ మమాఖిలమ్ ।
యత్ర తిష్ఠతి తత్రాహం గచ్ఛామ్యానేతుమజ్ఞాసా ॥ 34 ॥

గుహస్తం శుద్ధహృదయం జ్ఞాత్వా సన్నేహమబ్రవీత్ ।
దేవ త్వమేవ ధన్యోఽసి యస్య తే భక్తిరీదృశీ ॥ 35 ॥

రామే రాజీవపత్రాక్షే సీతాయాం లక్ష్మణే తథా ।
చిత్రకూటాద్రినికటే మన్దాకిన్యవిదూరతః ॥ 36 ॥

మునీనామాశ్రమపదే రామస్తిష్ఠతి సానుజః ।
జానక్యా సహితో నన్దాత్సుఖమాస్తే కిల ప్రభుః ॥ 37 ॥

తత్ర గచ్ఛామహే శీఘ్రం గంగాం తర్తుమిహార్హసి ।
ఇత్యుక్త్వా త్వరితం గత్వా నావః పశ్చాశతాని హ ॥ 38 ॥

సమానయత్ససైన్యస్య తర్తుం గంగాం మహానదీమ్ ।
స్వయమేవానినాయైకాం రాజనావం గుహస్తదా ॥ 39 ॥

ఆరోప్య భరతం తత్ర శత్రుఘ్నం రామమాతరమ్ ।
వసిష్ఠం చ తథాఽన్యత్ర కైకేయాం చాన్యయోషితః ॥ 40 ॥

తీర్త్వా గంగాం యయా శీఘ్రం భరద్వాజాశ్రమం ప్రతి ।

దూరే స్థాప్య మహనైన్యం భరతః సానుజో యయా ॥ 41 ॥

ఆశ్రమే మునిమాసీనం జ్వలంతమివ పావకమ్ ।
దృష్ట్వా ననామ భరతః సాష్టాంగమతిభక్తితః ॥ 42 ॥

జ్ఞాత్వా దాశరథిం ప్రిత్యా పూజయామాస మౌనిరాట్ ।
పప్రచ్ఛ కుశలం దృష్ట్వా జటావల్కలధారిణమ్ ॥ 43 ॥

రాజ్యం ప్రశాసతస్తేఽద్య కిమేతద్వల్కలాదికమ్ ।
ఆగతోఽసి కిమర్థం త్వం విపినం మునిసేవితమ్ ॥ 44 ॥

భరద్వాజవచః శ్రుత్వా భరతః సాశ్రుతోచనః ।
సర్వం జానాసి భగవన్ సర్వభూతాశయస్థితః ॥ 45 ॥

తథాఽపి పృచ్ఛసే కిఞ్చిత్తదనుగ్రహ ఏవ మే ।
కైకేయ్యా యత్కృతం కర్మ రామరాజ్యవిఘాతనమ్ ॥ 46 ॥

వనవాసాదికం వాఽపి న హి జానామి కిఞ్చన ।
భవత్పాదయుగం మేఽద్య ప్రమాణం మునిసత్తమ ॥ 47 ॥

ఇత్యుక్త్వా పాదయుగలం మునేః స్పృష్ట్వాఽర్తమానసః ।
జ్ఞాతుమర్హసి మాం దేవ శుద్ధో వాఽశుద్ధ ఏవ వా ॥ 48 ॥

మమ రాజ్యేన కిం స్వామిన్ రామే తిష్ఠతి రాజని ।
కింకరోఽహం మునిశ్రేష్ఠ రామచంద్రస్య శాశ్వతః ॥ 49 ॥

అతో గత్వా మునిశ్రేష్ఠ రామస్య చరణాంతికే ।
పతిత్వా రాజ్యసంభారాన్ సమర్ప్యత్రైవ రాఘవమ్ ॥ 50 ॥

అభిషేక్ష్యే వసిష్ఠాద్యైః పౌరజానపదైః సహ ।
నేష్యేఽయోధ్యాం రమానాథం దాసః సేవేఽతినీచవత్ ॥ 51 ॥

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య భరతస్య వచో మునిః ।
ఆలిఙ్గ్య మూర్ధ్న్యవప్త్రాయ ప్రశశంస సవిస్మయః ॥ 52 ॥

వత్స జ్ఞాతం పురైవైతద్భవిష్యం జ్ఞానచక్షుషా ।
మా శుచన్త్వం పరో భక్తః శ్రీరామే లక్ష్మణాదపి ॥ 53 ॥

ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి ససైన్యస్య తవానఘ ।
అద్య భుక్త్వా ససైన్యన్త్వం శోఽగంతా రామసన్నిధిమ్ ॥ 54 ॥

యథాఽఽజ్ఞాపయతి భవాన్తస్థేతి భరతోఽబ్రవీత్ ।
భరద్వాజన్త్వపః స్పృష్ట్యా మానీ హోమగృహే స్థితః ॥ 55 ॥

దధ్యౌ కామదుఘాం కామవర్షిణీం కామదో మునిః ।
అస్పృజత్కామధుక్ సర్వం యథాకామమతౌకికమ్ ॥ 56 ॥

భరతస్య ససైన్యస్య యథేష్టం చ మనోరథమ్ ।
యథా వవర్ష సకలం తృప్తాస్తే సర్వసైనికాః ॥ 57 ॥

వసిష్ఠం పూజయిత్వాఽగ్రే శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।
పశ్చాత్ససైన్యం భరతం తర్పయామాస యోగిరాట్ ॥ 58 ॥

ఉషిత్వా దినమేకం తు ఆశ్రమే స్వర్గసన్నిభే ।
అభివాద్య పునః ప్రాతర్భరద్వాజం సహానుజః ॥ 59 ॥

భరతస్తు కృతానుజ్ఞః ప్రయయా రామసన్నిధిమ్ ।
చిత్రకూటమనుప్రాప్య దూరే సంస్థాప్య సైనికాన్ ।
రామసన్దర్శనాకాఙ్క్షీ ప్రయయా భరతః స్వయమ్ ॥ 60 ॥

శత్రుఘ్నేన సుమన్త్రేణ గుహేన చ పరన్తపః ।
తపస్విమణ్డలం సర్వం విచిన్వానో న్యవర్తత ॥ 61 ॥

అదృష్టాన్తే రామభవనమపృచ్ఛదృషిమణ్డలమ్ ।
కుత్రాన్తే సీతయా సార్థం లక్ష్మణేన రఘూత్తమః ॥ 62 ॥

ఊచురగ్రే గిరేః పశ్చాద్గంగాయా ఉత్తరే తటే ।
వివిక్తం రామసదనం రమ్యం కాననమణితమ్ ॥ 63 ॥

సఫలైరామ్రపనసైః కదలీఖణ్డసంవృతమ్ ।
చమ్పకైః కోవిదారైశ్చ పున్నాగైర్విపులైస్తథా ॥ 64 ॥

ఏవం దర్శితమాలోక్య మునిభిర్భరతోఽగ్రతః ।
హర్షాద్యయౌ రఘుశ్రేష్ఠభవనం మన్త్రిణా సహ ॥ 65 ॥

దదర్శ దూరాదతిభాసురం శుభమ్
రామస్య గేహం మునివృన్దసేవితమ్ ।
వృక్షాగ్రసంలగ్నసువల్కలాజినమ్
రామాభిరామం భరతః సహానుజః ॥ 66 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాణ్డే అష్టమః సర్గః ॥ 8 ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

అథ గత్వాఽఽశ్రమపదసమీపం భరతో ముదా ।
సీతారామపదైర్ఘ్యక్తం పవిత్రమతిశోభనమ్ ॥ 1 ॥

స తత్ర వజ్రాఙ్కుశవారిజాఞ్చిత-
ధ్వజాదిచిహ్నాని పదాని సర్వతః ।
దదర్శ రామస్య భువోఽతిమఙ్గలాని
అచేష్టయత్పాదరజఃసు సానుజః ॥ 2 ॥

అహో సుధన్యోఽహమమూని
రామపాదారవిన్దాఙ్కితభూతలాని ।
పశ్యామి యత్పాదరజో విమృగ్యమ్
బ్రహ్మాదిదేవైః శ్రుతిభిశ్చ నిత్యమ్ ॥ 3 ॥

ఇత్యద్భుతప్రేమరసాప్లుతాశయో
విగాఢచేతా రఘునాథభావనే ।
ఆనన్దజాశ్రున్నపితస్తనాన్తరః
శనైరవాపాశ్రమసన్నిధిం హరేః ॥ 4 ॥

స తత్ర దృష్ట్వా రఘునాథమాస్థితమ్
దూర్వాదలశ్యామలమాయతేక్షణమ్ ।
జటాకిరీటం నవవల్కలామ్బరమ్
ప్రసన్నవక్త్రం తరుణారుణద్యుతిమ్ ॥ 5 ॥

విలోకయన్తం జనకాత్మజాం శుభామ్
సౌమిత్రిణా సేవితపాదపఙ్కజమ్ ।
తదాఽభిదుద్రావ రఘూత్తమం శుచా
హర్షాచ్చ తత్పాదయుగం త్వరాగ్రహీత్ ॥ 6 ॥

రామస్తమాకృష్య సుదీర్ఘబాహుర్దోర్భ్యమ్
పరిష్వజ్య సిషిశ్చ నేత్రజైః ।
జలైరథాజ్కృపరి సన్న్యవేశయత్
పునః పునః సమృదిషస్వజే విభుః ॥ 7 ॥

అథ తా మాతరః సర్వాః సమాజగ్ముస్త్యరాన్వితాః ।
రాఘవం ద్రష్టుకామాస్తాస్తృషార్తా గౌర్యథా జలమ్ ॥ 8 ॥

రామః స్వమాతరం వీక్ష్య ద్రుతముత్థాయ పాదయోః ।
వవన్దే సాశ్రు సా పుత్రమాలిజ్ఞ్యాతీవ దుఃఖితా ॥ 9 ॥

ఇతరాశ్చ తథా నత్వా జననీ రఘునన్దనః ।
తతః సమాగతం దృష్ట్వా వసిష్ఠం మునిపుంగవమ్ ॥ 10 ॥

సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాహ ధన్యోఽస్మీతి పునః పునః ।
యథార్హముపవేశ్యాహ సర్వానేవ రఘూద్వహః ॥ 11 ॥

పితా మే కుశలీ కిం వా మాం కిమాహోతిదుఃఖితః ।
వసిష్ఠస్తమువాచేదం పితా తే రఘునన్దన ॥ 12 ॥

త్వద్వియోగాభితప్తాత్మా త్వామేవ పరిచింతయన్ ।
రామరామేతి సీతేతి లక్ష్మణేతి మమార హ ॥ 13 ॥

శ్రుత్వా తత్కర్ణశూలాభం గురోర్వచనమజ్ఞాసా ।
హో హతోఽస్మీతి పతితో రుదన్ రామః సలక్ష్మణః ॥ 14 ॥

తతోఽనురురుదుః సర్వా మాతరశ్చ తథాఽపరే ।
హో తాత మాం పరిత్యజ్య క్వ గతోఽసి ఘృణాకర ॥ 15 ॥

అనాథోఽస్మి మహాబాహో మాం కో వా లాలయేదితః ।
సీతా చ లక్ష్మణశ్చైవ విలేపతురతో భృశమ్ ॥ 16 ॥

వసిష్ఠః శాస్త్రవచనైః శమయామాస తాం శుచమ్ ।
తతో మన్దాకినీం గత్వా స్నాత్వా తే వీతకల్మషాః ॥ 17 ॥

రాజ్ఞే దదుర్జలం తత్ర సర్వే తే జలకాజ్ఞిణే ।
పిణ్డాన్నిర్వాపయామాస రామో లక్ష్మణసంయుతః ॥ 18 ॥

ఇజ్జుదీఫలపిణ్యాకరచితాన్మధుసమ్మృతాన్ ।
వయం యదన్నాః పితరస్తదన్నాః స్మృతినోదితాః ॥ 19 ॥

ఇతి దుఖాశ్రుపూర్ణాక్షః పునః స్నాత్వా గృహం యయా ।
సర్వే రుదిత్వా సుచిరం స్నాత్వా జగ్ముస్తదాశ్రమమ్ ॥ 20 ॥

తస్మిన్తు దివసే సర్వే ఉపవాసం ప్రచక్రిరే ।
తతః పరేద్యుర్విమలే స్నాత్వా మన్దాకినీజలే ॥ 21 ॥

ఉపవిష్టం సమాగమ్య భరతో రామమబ్రవీత్ ।
రామ రామ మహాభాగ స్వాత్మానమభిషేచయ ॥ 22 ॥

రాజ్యం పాలయ పిత్ర్యం తే జ్యేష్ఠస్త్యం మే పితా తథా ।
క్షత్రియాణామయం ధర్మో యత్ప్రజాపరిపాలనమ్ ॥ 23 ॥

ఇష్టా యజ్ఞైర్బహువిధైః పుత్రానుత్పాద్య తన్తవే ।
రాజ్యే పుత్రం సమారోప్య గమిష్యసి తతో వనమ్ ॥ 24 ॥

ఇదానీం వనవాసస్య కాలో వైవ ప్రసీద మే ।
మాతుర్మే దుష్కృతం కింశ్చత్స్మర్తుం నార్హసి పాహి నః ॥ 25 ॥

ఇత్యుక్త్వా చరణౌ భ్రాతుః శిరస్యాధాయ భక్తితః ।
రామస్య పురతః సాక్షాద్దణ్డవత్పతితో భువి ॥ 26 ॥

ఉత్థాప్య రాఘవః శీఘ్రమారోప్యాజ్కేఽతిభక్తితః ।

ఉవాచ భరతం రామః స్నేహార్ద్రనయనః శనైః ॥ 27 ॥

శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి త్వయోక్తం యత్తథైవ తత్ ।
కింతు మామబ్రవీత్తాతో నవ వర్షాణి పశ్చా చ ॥ 28 ॥

ఉషిత్వా దణ్డకారణ్యే పురం పశ్చాత్సమావిశ ।
ఇదానీం భరతాయేదం రాజ్యం దత్తం మయాఽఖిలమ్ ॥ 29 ॥

తతః పిత్రైవ సువ్యక్తం రాజ్యం దత్తం తవైవ హి ।
దణ్డకారణ్యరాజ్యం మే దత్తం పిత్రా తథైవ చ ॥ 30 ॥

అతః పితుర్వచః కార్యమావాభ్యామతియత్నతః ।
పితుర్వచనముల్లఙ్ఘ్య స్వతస్త్రో యస్తు వర్తతే ॥ 31 ॥

స జీవన్నేవ మృతకో దేహాన్తే నిరయం వ్రజేత్ ।
తస్మాద్రాజ్యం ప్రశాధి త్వం వయం దణ్డకపాలకాః ॥ 32 ॥

భరతస్త్యబ్రవీద్రామం కాముకో మూఢధీః పితా ।
స్త్రీజితో భ్రాన్తహృదయ ఉన్మత్తో యది వక్ష్యతి ।
తత్సత్యమితి న గ్రాహ్యం భ్రాన్తవాక్యం యథా సుధీః ॥ 33 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

న స్త్రీజితః పితా బ్రూయాన్న కామి వైవ మూఢధీః ।
పూర్వం ప్రతిశ్రుతం తస్య సత్యవాదీ దదౌ భయాత్ ॥ 34 ॥

అసత్యాదీభితిరధికా మహతాం నరకాదపి ।
కరోమిత్యహమప్యేతత్సత్యం తస్యై ప్రతిశ్రుతమ్ ॥ 35 ॥

కథం వాక్యమహం కుర్యామసత్యం రాఘవో హి సన్ ।
ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య రామస్య భరతోఽబ్రవీత్ ॥ 36 ॥

శ్రీభరత ఉవాచ

తథైవ చీరవసనో వనే వత్స్యామి సువ్రత ।
చతుర్దశ సమాస్త్యం తు రాజ్యం కురు యథాసుఖమ్ ॥ 37 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

పిత్రా దత్తం తవైవైతద్రాజ్యం మహ్యం వనం దదౌ ।
వ్యత్యయం యద్యహం కుర్యామసత్యం పూర్వవత్ స్థితమ్ ॥ 38 ॥

అహమప్యగమిష్యామి సేవే త్వాం లక్ష్మణో యథా ।
నోచేత్ప్రాయోపవేశేన త్యజామ్యేతత్కలేవరమ్ ॥ 39 ॥

ఇత్యేవం నిశ్చయం కృత్వా దర్భానాస్తీర్య చాతపే ।
మనసాఽపి వినిశ్చిత్య ప్రాజ్ఞుభోపవివేశ సః ॥ 40 ॥

భరతస్యాపి నిర్బంధం దృష్ట్వా రామోఽతివిస్మితః ।
నేత్రాంతసంజ్ఞాం గురవే చకార రఘునన్దనః ॥ 41 ॥

ఏకాన్తే భరతం ప్రాహ వసిష్ఠో జ్ఞానినాం వరః ।
వత్స గుహ్యం శృణుష్వేదం మమ వాక్యాత్సునిశ్చితమ్ ॥ 42 ॥

రామో నారాయణః సాక్షాద్బ్రహ్మణా యాచితః పురా ।
రావణస్య వధార్థాయ జాతో దశరథాత్మజః ॥ 43 ॥

యోగమాయాఽపి సీతేతి జాతా జనకనన్దినీ ।
శేషోఽపి లక్ష్మణో జాతో రామమన్వేతి సర్వదా ॥ 44 ॥

రావణం హన్తుకామాస్తే గమిష్యంతి న సంశయః ।
కైకేయ్యా వరదానాది యద్యన్నిష్ఠురభాషణమ్ ॥ 45 ॥

సర్వం దేవకృతం నో చేదేవం సా భాషయేత్కథమ్ ।
తస్మాత్త్యజాఽఽగ్రహం తాత రామస్య వినివర్తనే ॥ 46 ॥

నివర్తస్వ మహాస్యైస్యైర్భాతృభిః సహితః పురమ్ ।
రావణం సకులం హత్వా శీఘ్రమేవాగమిష్యతి ॥ 47 ॥

ఇతి శ్రుత్వా గురోర్వాక్యం భరతో విస్మయాన్వితః ।
గత్వా సమీపం రామస్య విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ 48 ॥

పాదుకే దేహి రాజేన్ద్ర రాజ్యాయ తవ పూజితే ।
తయోః నేవాం కరోమ్యేవ యావదాగమనం తవ ॥ 49 ॥

ఇత్యుక్త్వా పాదుకే దివ్యే యోజయామాస పాదయోః ।
రామస్య తే దదౌ రామో భరతాయాతిభక్తితః ॥ 50 ॥

గృహీత్వా పాదుకే దివ్యే భరతో రత్నభూషితే ।
రామం పునః పరిక్రమ్య ప్రణనామ పునః పునః ॥ 51 ॥

భరతః పునరాహేదం భక్త్యా గద్గదయా గిరా ।
నవపశ్చాసమాన్తే తు ప్రథమే దివసే యది ॥ 52 ॥

నాగమిష్యసి చేద్రామ ప్రవిశామి మహానలమ్ ।
బాధమిత్యేవ తం రామో భరతం సన్న్యవర్తయత్ ॥ 53 ॥

ససైన్యః సవసిష్ఠశ్చ శత్రుఘ్నసహితః సుధీః ।
మాతృభిర్మన్త్రిభిః సార్థం గమనాయోపచక్రమే ॥ 54 ॥

కైకేయా రామమేకాన్తే స్రవన్నేత్రజలాకులా ।
ప్రాజ్ఞలిః ప్రాహ హే రామ తవ రాజ్యవిఘాతనమ్ ॥ 55 ॥

కృతం మయా దుష్టధియా మాయామోహితచేతసా ।
క్షమస్వ మమ దౌరాత్మ్యం క్షమాసారా హి సాధవః ॥ 56 ॥

త్వం సాక్షాద్విష్ణురవ్యక్తః పరమాత్మా సనాతనః ।
మాయామానుషరూపేణ మోహయస్యఖిలం జగత్ ॥

త్వయైవ ప్రేరితో లోకః కురుతే సాధ్వసాధు వా ॥ 57 ॥

త్వదధీనమిదం విశ్వమస్వతంత్రం కరోతి కిమ్ ।
యథా కృత్రిమనర్తకోఽన్యత్యన్తి కుహకేచ్ఛయా ॥ 58 ॥

త్వదధీనా తథా మాయా నర్తకీ బహురూపిణీ ।
త్వయైవ ప్రేరితాహం చ దేవకార్యం కరిష్యతా ॥ 59 ॥

పాపిష్ఠం పాపమనసా కర్మాచరమరిన్దమ ।
అద్య ప్రతీతోఽసి మమ దేవానామప్యగోచరః ॥ 60 ॥

పాహి విశ్వేశ్వరానన్త జగన్నాథ నమోఽస్తు తే ।
భిన్ది స్నేహమయం పాశం పుత్రవిత్తాదిగోచరమ్ ॥ 61 ॥

త్వజ్ఞానానలఖణ్డేన త్వామహం శరణం గతా ।
కైకేయ్యా వచనం శ్రుత్వా రామః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ 62 ॥

యదాహ మాం మహాభాగే నాన్యతం సత్యమేవ తత్ ।
మయైవ ప్రేరితా వాణీ తవ వక్త్రాద్వినిర్గతా ॥ 63 ॥

దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థమత్ర దోషః కుతస్తవ ।
గచ్ఛ త్వం హృది మాం నిత్యం భావయన్తి దివానిశమ్ ॥ 64 ॥

సర్వత్ర విగతస్నేహో మద్భక్త్యా మోక్ష్యసేఽచిరాత్ ।
అహం సర్వత్ర సమదృగ్ ద్వేషో వా ప్రియ ఏవ వా ॥ 65 ॥

నాస్తి మే కల్పకన్యేవ భజతోఽనుభజామ్యహమ్ ।
మన్మాయామోహితథియో మామమ్భ మనుజాకృతిమ్ ॥ 66 ॥

సుఖదుఃఖాద్యనుగతం జానన్తి న తు తత్త్వతః ।
దిష్ట్యా మద్గోచరం జ్ఞానముత్పన్నం తే భవాపహమ్ ॥ 67 ॥

స్మరన్తి తిష్ఠ భవనే లిప్యనే న చ కర్మభిః ।
ఇత్యుక్తా సా పరిక్రమ్య రామం సానన్దవిస్మయా ॥ 68 ॥

ప్రణమ్య శతశో భూమౌ యయా గేహం ముదాన్వితా ।
భరతస్తు సహమాత్యైర్మాతృభిర్గురుణా సహ ॥ 69 ॥

అయోధ్యామగమచ్ఛిప్రుం రామమేవానుచిన్తయన్ ।
పౌరజానపదాన్ సర్వానయోధ్యాయాముదారధీః ॥ 70 ॥

స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం నన్దిగ్రామం యయా స్వయమ్ ।
తత్ర సింహాసనే నిత్యం పాదుకే స్థాప్య భక్తితః ॥ 71 ॥

పూజయిత్వా యథా రామం గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిః ।
రాజోపచారైరఖిలైః ప్రత్యహం నియతవ్రతః ॥ 72 ॥

ఫలమూలాశనో దాన్తో జటావల్కలధారకః ।
అధఃశాయీ బ్రహ్మచారీ శత్రుఘ్నసహితస్తదా ॥ 73 ॥

రాజకార్యాణి సర్వాణి యావన్తి పృథివీతలే ।
తాని పాదుకయోః సమ్యజ్నివేదయతి రాఘవః ॥ 74 ॥

గణయన్ దివసాన్యేవ రామాగమనకాఙ్క్షయా ।
స్థితో రామార్పితమనాఃసాక్షాద్బ్రహ్మమునిర్యథా ॥ 75 ॥

రామస్తు చిత్రకూటాద్రౌ వసన్మునిభిరావృతః ।
సీతయా లక్ష్మణేనాపి కిఞ్చిత్కాలముపావసత్ ॥ 76 ॥

నాగరాశ్చ సదా యాన్తి రామదర్శనలాలసాః ।
చిత్రకూటస్థితం జ్ఞాత్వా సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ 77 ॥

దృష్ట్వా తజ్జననమ్బాధం రామస్తత్యాజ తం గిరిమ్ ।

దణ్డకారణ్యగమనే కార్యమప్యనుచింతయన్ || 78 ||

అన్యగాత్సితయా భ్రాత్రా హ్యత్రేరాశ్రమముత్తమమ్ ।
సర్వత్ర సుఖసంవాసం జనసమ్బాధవర్జితమ్ || 79 ||

గత్వా మునిముపాసీనం భాసయంతం తపోవనమ్ ।
దణ్డవత్ప్రణిపత్యాహ రామోఽహమభివాదయే || 80 ||

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దణ్డకాననమాగతః ।
వనవాసమిషేణాపి ధన్యోఽహం దర్శనాత్తవ || 81 ||

శ్రుత్వా రామస్య వచనం రామం జ్ఞాత్వా హరిం పరమ్ ।
పూజయామాస విధివద్భక్త్యా పరమయా మునిః || 82 ||

వన్యైః ఫలైః కృతాతిథ్యముపవిష్టం రఘూత్తమమ్ ।
సీతాం చ లక్ష్మణం చైవ సస్తుష్టో వాక్యమబ్రవీత్ || 83 ||

భార్యా మేఽతీవ సంవృద్ధా హ్యనసూయేతి విశ్రుతా ।
తపశ్చరన్తి సుచిరం ధర్మజ్ఞా ధర్మవత్సలా || 84 ||

అన్తస్తిష్ఠతి తాం సీతా పశ్యత్వరినిషూదన ।
తథేతి జానకీం ప్రాహ రామో రాజీవతోచనః || 85 ||

గచ్ఛ దేవీం నమస్కృత్య శీఘ్రమేహి పునః శుభే ।
తథేతి రామవచనం సీతా చాపి తథాఽకరోత్ || 86 ||

దణ్డవత్ప్రతితామగ్రే సీతాం దృష్ట్వాఽతిహృష్టధీః ।
అనసూయా సమాలిక్య వత్సే సీతేతి సాదరమ్ || 87 ||

దివ్యే దదౌ కుణ్డలే ద్వే నిర్మితే విశ్వకర్మణా ।
దుకూలే ద్వే దదౌ తస్యై నిర్మలే భక్తిసంయుతా || 88 ||

అజ్గరాగం చ సీతాయై దదౌ దివ్యం శుభాననా ।
న త్యక్త్యతేఽజ్గరాగేణ శోభా త్వాం కమలాననే ॥ 89 ॥

పాతివ్రత్యం పురస్కృత్య రామమన్వేహి జానకి ।
కుశలీ రాఘవో యాతు త్వయా సహ పునర్లహమ్ ॥ 90 ॥

భోజయిత్వా యథాన్యాయం రామం సీతాసమన్వితమ్ ।
లక్ష్మణం చ తదా రామం పునః ప్రాహ కృతాజ్ఞలిః ॥ 91 ॥

రామ త్వమేవ భువనాని విధాయ తేషామ్
సంరక్షణాయ సురమానుషతిర్యగాదీన్ ।
దేహన్ బిభర్షి న చ దేహగుణైర్విలిప్తస్-
త్వత్తో బిభేత్యఖిలమోహకరీ చ మాయా ॥ 92 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాణ్డే నవమః సర్గః ॥ 9 ॥
ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే అయోధ్యాకాణ్డః సమాప్తః ॥

Chapter 4

॥ ଅରଣ୍ୟକାଞ୍ଚ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ తత్ర దినం స్థిత్యా ప్రభాతే రఘునందనః ।
స్నాత్వా మునిం సమామన్త్య ప్రయాణాయోపచక్రమే ॥ ౧ ॥

మునే గచ్ఛామహే సర్వే మునిమణ్డలమణ్డితమ్ ।
విపినం దణ్డకం యత్ర త్వమాజ్ఞాతుమిహోర్హసి ॥ ౨ ॥

మార్గప్రదర్శనార్థాయ శిష్యానాంజ్ఞప్తుమర్హసి ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం ప్రహస్యాత్రిర్మహాయశాః ।
ప్రాహ తత్ర రఘుశ్రేష్ఠం రామ రామ సురాశ్రయ ॥ ౩ ॥

సర్వస్య మార్గద్రష్టా త్వం తవ కో మార్గదర్శకః ।
తథాఽపి దర్శయిష్యన్తి తవ లోకానుసారిణః ॥ ౪ ॥

ఇతి శిష్యాన్ సమాదిశ్య స్వయం కింఞ్చిత్తమన్వగాత్ ।
రామేణ వారితః ప్రీత్యా అత్రిః స్వభవనం యయా ॥ ౫ ॥

క్రోశమాత్రం తతో గత్వా దదర్శ మహతీం నదీమ్ ।
అత్రేః శిష్యానువాచేదం రామో రాజీవలోచనః ॥ ౬ ॥

నద్యాః సంతరణే కశ్చిదుపాయో విద్యతే న వా ।
ఊచుస్తే విద్యతే నౌకా సుదృఢా రఘునందన ॥ ౭ ॥

తారయిష్యామహే యుష్మాన్ వయమేవ క్షణాదిహ ।
తతో నావి సమారోప్య సీతాం రాఘవలక్ష్మణౌ ॥ ౮ ॥

క్షణాత్సంతారయామాసుర్నదీం మునికుమారకాః ।

రామాభినన్దితాః సర్వే జగ్మురత్రేరథాశ్రమమ్ ॥ 9 ॥

తావేత్య విపినం ఘోరం ఝిల్లీర్ముజ్కారనాదితమ్ ।
నానామృగగణాకీర్ణం సింహవ్యాఘ్రాదిభీషణమ్ ॥ 10 ॥

రాక్షసైర్ఘోరరూపైశ్చ సేవితం రోమహర్షణమ్ ।
ప్రవిశ్య విపినం ఘోరం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

ఇతః పరం ప్రయత్నేన గన్తవ్యం సహితేన మే ।
ధనుర్గుణేన సంయోజ్య శరానపి కరే దధత్ ॥ 12 ॥

అగ్రే యాస్యామ్యహం పశ్చాత్త్వమన్వేహి ధనుర్ధర ।
ఆవయోర్మధ్యగా సీతా మాయేవాఽఽత్మపరాత్మనోః ॥ 13 ॥

చక్షుశ్చరయ సర్వత్ర దృష్టం రక్షోభయం మహత్ ।
విద్యతే దణ్డకారణ్యే శ్రుతపూర్వమరిన్దమ ॥ 14 ॥

ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ జగ్ముతుః సార్థయోజనమ్ ।
తత్రైకా పుష్కరిణ్యాస్తే కల్హారకుముదోత్పలైః ॥ 15 ॥

అమ్బుజైః శీతలోదేన శోభమానా వ్యదృశ్యత ।
తత్సమీపమథో గత్వా పీత్వా తత్సలిలం శుభమ్ ॥ 16 ॥

ఊషస్తే సలిలాభ్యాశే క్షణం ఛాయాముపాశ్రితాః ।
తతో దదృశురాయాన్తం మహాసత్త్వం భయానకమ్ ॥ 17 ॥

కరాలదంష్ట్రవదనం భీషయన్తం స్వగర్జితైః ।
వామానే న్యస్తశూలాగ్రగ్రథితానేకమానుషమ్ ॥ 18 ॥

భక్షయన్తం గజవ్యాఘ్రమహిషం వనగోచరమ్ ।
జ్యారోపితం ధనుర్ధృత్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

పశ్య భ్రాతర్మహాకాయో రాక్షసోఽయముపాగతః ।
ఆయాత్యభిముఖం నోఽగ్రే భీరూణాం భయమావహన్ ॥ 20 ॥

సజ్జీకృతధనుస్తిప్త మా భైరవనకనన్దిని ।
ఇత్యుక్త్వా బాణమాదాయ స్థితో రామ ఇవాచలః ॥ 21 ॥

స తు దృష్ట్వా రమానాథం లక్ష్మణం జానకీం తదా ।
అట్టహాసం తతః కృత్వా భీషయన్నిదమబ్రవీత్ ॥ 22 ॥

కౌ యువాం బాణతూణీరజటావల్కలధారిణౌ ।
మునివేషధరౌ బాలౌ స్త్రీసహాయౌ సుదుర్మదౌ ॥ 23 ॥

సున్దరౌ బత మే వక్త్రప్రవిష్టకవలోపమా ।
కిమర్థమాగతౌ ఘోరం వనం వ్యాలనిషేవితమ్ ॥ 24 ॥

శ్రుత్వా రక్షోవచో రామః స్మయమాన ఉవాచ తమ్ ।
అహం రామస్త్యయం భ్రాతౌ లక్ష్మణో మమ సమ్మతః ॥ 25 ॥

ఏషా సీతా మమ ప్రాణవల్లభా వయమాగతాః ।
పితృవాక్యం పురస్కృత్య శిక్షణార్థం భవాదృశామ్ ॥ 26 ॥

శృత్వా తద్రామవచనమట్టహాసమథాకరోత్ ।
వ్యాదాయ వక్త్రం బాహుభ్యాం శూలమాదాయ సత్వరః ॥ 27 ॥

మాం న జానాసి రామ త్వం విరాధం లోకవిశ్రుతమ్ ।
మద్భయాన్మునయః సర్వే త్యుక్త్వా వనమితో గతాః ॥ 28 ॥

యది జీవితుమిచ్ఛాస్తి త్యుక్త్వా సీతాం నిరాయుధౌ ।
పలాయత న చేచ్ఛిస్తుం భక్షయామి యువామహమ్ ॥ 29 ॥

ఇత్యుక్త్వా రాక్షసః సీతామాదాతుమభిదుద్రువే ।

రామశ్చిచ్ఛేద తద్బాహూ శరేణ ప్రహసన్నివ ॥ 30 ॥

తతః క్రోధపరీతాత్మా వ్యాదాయ వికటం ముఖమ్ ।
రామమభ్యద్రవద్రామశ్చిచ్ఛేద పరిధావతః ॥ 31 ॥

॥ ॥ 32 ॥ ॥

పదద్వయం విరాధస్య తదద్భుతమివాభవత్
తతః సర్ప ఇవాస్యేన గ్రసితుం రామమాపతత్ ।
తతోఽర్థచంద్రాకారేణ బాణేనాస్య మహచ్ఛరః ॥ 33 ॥

చిచ్ఛేద రుధిరోఘేణ పపాత ధరణీతలే ।
తతః సీతా సమాలిక్ష్య ప్రశశంస రఘూత్తమమ్ ॥ 34 ॥

తతో దున్దభయో నేదుర్ద్ధివి దేవగణేరితాః ।
నన్మతుశ్చాప్సరా హృష్టా జగుర్గన్ధర్వకిన్నరాః ॥ 35 ॥

విరాధకాయాదతిసున్దరాకృతిః
విభ్రాజమానో విమలామ్బరావృతః ।
ప్రతప్తచామీకరచారుభూషణో
వ్యదృశ్యతాగ్రే గగనే రవిర్యథా ॥ 36 ॥

ప్రణమ్య రామం ప్రణతార్తిహారిణమ్
భవప్రవాహోపరమం ఘృణాకరమ్ ।
ప్రణమ్య భూయః ప్రణనామ దణ్డవతః
ప్రపన్నసర్వార్తిహరం ప్రసన్నధీః ॥ 37 ॥

విరాధ ఉవాచ

శ్రీరామ రాజీవదలాయతాక్ష
విద్యాధరోఽహం విమలప్రకాశః ।
దుర్వాససాకారణకోపమూర్తినా
శప్తః పురా సోఽద్య విమోచితస్త్వయా ॥ 38 ॥

ఇతః పరం త్వచ్చరణారవిన్దయోః
స్మృతిః సదా మేఽస్తు భవోపశాంతయే ।
త్వన్నామసజ్జీర్తనమేవ వాణీ
కరోతు మే కర్ణపుటం త్వదీయమ్ ॥ 39 ॥

కథామృతం పాతు కరద్వయం తే
పాదారవిందార్చనమేవ కుర్యాత్ ।
శిరశ్చ తే పాదయుగప్రణామమ్
కరోతు నిత్యం భవదీయమేవమ్ ॥ 40 ॥

నమస్తుభ్యం భగవతే విశుద్ధజ్ఞానమూర్తయే ।
ఆత్మారామాయ రామాయ సీతారామాయ వేధసే ॥ 41 ॥

ప్రపన్నం పాహి మాం రామ యాస్యామి త్వదనుజ్ఞయా ।
దేవలోకం రఘుశ్రేష్ఠ మాయా మాం మా వృణోతు తే ॥ 42 ॥

ఇతి విజ్ఞాపితస్తేన ప్రసన్నో రఘునందనః ।
దదౌ వరం తదా ప్రితో విరాధాయ మహామతిః ॥ 43 ॥

గచ్ఛ విద్యాధరాశేషమాయాదోషగుణా జితాః ।
త్వయా మద్ధర్మనాత్సద్యో ముక్తో జ్ఞానవతాం వరః ॥ 44 ॥

మద్భక్తిర్దుర్లభా లోకే జాతా చేన్ముక్తిదా యతః ।
అతస్త్వం భక్తిసంప్రన్నః పరం యాహి మమాఽఽజ్ఞయా ॥ 45 ॥

రామేణ రక్షోనిధనం సుఘోరమ్
శాపాద్విముక్తిర్వరదానమేవమ్ ।
విద్యాధరత్వం పునరేవ లబ్ధమ్
రామం గృణన్నేతి నరోఽఖిలార్థాన్ ॥ 46 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ ౧ ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విరాధే స్వర్గతే రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా ।
జగామ శరభజ్ఞస్య వనం సర్వసుఖావహమ్ ॥ ౧ ॥

శరభజ్ఞస్తతో దృష్ట్వా రామం సౌమిత్రిణా సహ ।
ఆయాంతం సీతయా సార్థం సమ్భ్రమాదుత్థితః సుధీః ॥ ౨ ॥

అభిగమ్య సుసమ్పూజ్య విష్ణరేషూపవేశయత్ ।
ఆతిథ్యమకరోత్తేషాం కన్దమూలఫలాదిభిః ॥ ౩ ॥

ప్రీత్యాఽఽహ శరభజ్ఞోఽపి రామం భక్తిపరాయణమ్ ।
బహుకాలమిహైవాఽఽసం తపసే కృతనిశ్చయః ॥ ౪ ॥

అద్య మత్తపసా సిద్ధం యత్పుణ్యం బహు విద్యతే ।
తత్సర్వం తవ దాస్యామి తతో ముక్తిం వ్రజామ్యహమ్ ॥ ౫ ॥

సమర్ప్య రామస్య మహత్సుపుణ్యఫలమ్
విరక్తః శరభజ్ఞయోగీ ।
చితిం సమారోహయదప్రమేయమ్
రామం ససీతం సహసా ప్రణమ్య ॥ ౬ ॥

ధ్యాయన్స్మరం రామమశేషహృత్స్థమ్
దూర్వాదలశ్యామలమమ్బుజాక్షమ్ ।
చీరామ్బరం స్నిగ్ధజటాకలాపమ్
సీతాసహాయం సహలక్ష్మణం తమ్ ॥ ౭ ॥

కో వా దయాలుః స్మృతకామధేనురనోఽ
జగత్యాం రఘునాయకాదహో ।
స్మృతో మయా నిత్యమనన్యభాజా
జ్ఞాత్వా స్మృతిం మే స్వయమేవ యాతః ॥ 8 ॥

పశ్యత్విదానీం దేవేశో రామో దాశరథిః ప్రభుః ।
దగ్ధా స్వదేహం గచ్ఛామి బ్రహ్మలోకమకల్మషః ॥ 9 ॥

అయోధ్యాధిపతిర్మృతస్తు హృదయే రాఘవః సదా ।
యద్వామాజ్ఞే స్థితా సీతా మేఘస్యేవ తటిల్లతా ॥ 10 ॥

ఇతి రామం చిరం ధ్యాత్వా దృష్ట్వా చ పురతః స్థితమ్ ।
ప్రజ్ఞాన్య సహసా వహ్నిం దగ్ధా పశ్చాత్మకం వపుః ॥ 11 ॥

దివ్యదేహధరః సాక్షాద్యయా లోకపతేః పదమ్ ।
తతో మునిగణాః సర్వే దణ్డకారణ్యవాసినః ।
ఆజగ్మా రాఘవం ద్రష్టుం శరభజ్ఞనివేశనమ్ ॥ 12 ॥

దృష్ట్వా మునిసమూహం తం జానకీరామలక్ష్మణాః ।
ప్రణేముః సహసా భూమౌ ॥ 13 ॥

ఆశీర్భరభినన్ద్యాథ రామం సర్వహృది స్థితమ్ ।
ఊచుః ప్రాజ్ఞాలయః సర్వే ధనుర్బాణధరం హరిమ్ ॥ 14 ॥

భూమేర్భారావతారాయ జాతోఽసి బ్రహ్మణార్థితః ।
జానీమస్తాం హరిం లక్ష్మీం జానకీం లక్ష్మణం తథా ॥ 15 ॥

శేషాంశం శఙ్ఖచక్రే ద్వే భరతం సానుజం తథా ।
అతశ్చాదౌ ఋషీణాం త్వం దుఃఖం మోక్షమిహార్హసి ॥ 16 ॥

ఆగచ్ఛ యామో మునిసేవితాని

వనాని సర్వాణి రఘూత్తమ క్రమాత్ ।
ద్రష్టుం సుమిత్రాసుతజానకీభ్యామ్
తదా దయాఽస్మాను దృఢా భవిష్యతి ॥ 17 ॥

ఇతి విజ్ఞాపితో రామః కృతాఞ్జలిపుటైర్విభుః ।
జగామ మునిభిః సార్థం ద్రష్టుం మునివనాని సః ॥ 18 ॥

దదర్శ తత్ర పతితాన్యనేకాని శిరాంసి సః ।
అస్థిభూతాని సర్వత్ర రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ 19 ॥

అస్థీని కేషామేతాని కిమర్థం పతితాని వై ।
తమూచుర్మునయో రామ ఋషీణాం మస్తకాని హి ॥ 20 ॥

రాక్షసైర్భక్షితానీశ ప్రమత్తానాం సమాధితః ।
అన్తరాయం మునీనాం తే పశ్యంతోఽనుచరన్తి హి ॥ 21 ॥

శ్రుత్వా వాక్యం మునీనాం స భయదైన్యసమన్వితమ్ ।
ప్రతిజ్ఞామకరోద్రామో వధాయాశేషరక్షసామ్ ॥ 22 ॥

పూజ్యమానః సదా తత్ర మునిభిర్వనవాసిభిః ।
జానక్యా సహితో రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ 23 ॥

ఉవాస కతిచిత్తత్ర వర్షాణి రఘునన్దనః ।
ఏవం క్రమేణ సమృశ్యన్నృషీణామాశ్రమాన్ విభుః ॥ 24 ॥

సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం ప్రాగాత్ప్రఖ్యాతమృషిసంజ్ఞులమ్ ।
సర్వర్తుగుణసంపన్నం సర్వకాలసుఖావహమ్ ॥ 25 ॥

రామమాగతమాకర్ణ్య సుతీక్ష్ణః స్వయమాగతః ।
అగస్త్యశిష్యో రామస్య మన్త్రోపాసనతత్పరః ।
విధివత్పూజయామాస భక్త్యుత్కణ్ఠితలోచనః ॥ 26 ॥

త్వన్మన్తజ్ఞాప్యహమనన్తగుణాప్రమేయ
సీతాపతే శివవిరిఞ్చసమాశ్రితాఞ్చే ।
సంసారసిన్ధుతరణామలపోతపాద
రామాభిరామ సతతం తవ దాసదాసః ॥ 27 ॥

మామద్య సర్వజగతామవిగోచరస్త్వమ్
త్వన్మాయయా సుతకలత్రగృహాన్ధకూపే ।
మగ్నం నిరీక్ష్య మలపుద్గలపిణ్డమోహ-
పాశానుబద్ధహృదయం స్వయమాగతోఽసి ॥ 28 ॥

త్వం సర్వభూతహృదయేషు కృతాలయోఽపి
త్వన్మన్తజ్ఞాప్యవిముఖేషు తనోషి మాయామ్ ।
త్వన్మన్తసాధనపరేష్వపయాతి మాయా
నేవానురూపఫలదోఽసి యథా మహీపః ॥ 29 ॥

విశ్వస్య సృష్టిలయసంస్థితహేతురేకః
త్వం మాయయా త్రిగుణయా విధిరీశవిష్ణూ ।
భాసీశ మోహితధియాం వివిధాకృతిస్త్వమ్
యద్వద్భవిః సలిలపాత్రగతో హ్యనేకః ॥ 30 ॥

ప్రత్యక్షతోఽద్య భవతశ్చరణారవిన్దమ్
పశ్యామి రామ తమసః పరతః స్థితస్య ।
దృగ్రూపతస్త్వమసతామవిగోచరోఽపి
త్వన్మన్తపూతహృదయేషు సదా ప్రసన్నః ॥ 31 ॥

పశ్యామి రామ తవ రూపమరూపిణోఽపి
మాయావిడమ్భనకృతం సుమనుష్యవేషమ్ ।
కన్దర్పకోటిసుభగం కమనీయచాపబాణమ్
దయార్ద్రహృదయం స్మితచారువక్త్రమ్ ॥ 32 ॥

సీతాసమేతమజినామ్భరమప్రథృష్యమ్
సౌమిత్రిణా నియతనేవితపాదపద్మమ్ ।
సీతోత్పలద్యుతిమనన్తగుణం ప్రశాన్తమ్
మద్భాగధేయమనిశం ప్రణమామి రామమ్ ॥ 33 ॥

జానన్తు రామ తవ రూపమశేషదేశ-
కాలాద్యుపాధిరహితం ఘనచిత్ప్రకాశమ్ ।
ప్రత్యక్షతోఽద్య మమ గోచరమేతదేవ
రూపం విభాతు హృదయే న పరం వికాఙ్క్షే ॥ 34 ॥

ఇత్యేవం స్తువతస్తస్య రామః సస్మితమబ్రవీత్ ।
మునే జానామి తే చిత్తం నిర్మలం మదుపాసనాత్ ॥ 35 ॥

అతోఽహమాగతో ద్రష్టుం మదృతే నాన్యసాధనమ్ ।
మన్మన్త్రోపాసకా లోకే మామేవ శరణం గతాః ॥ 36 ॥

నిరపేక్షా నాన్యగతాస్తేషాం దృశ్యోఽహమన్వహమ్ ।
స్తోత్రమేతత్పరేద్యస్తు త్వత్కృతం మత్ప్రియం సదా ॥ 37 ॥

సద్భక్తిర్మే భవేత్తస్య జ్ఞానం చ విమలం భవేత్ ।
త్వం మమోపాసనాదేవ విముక్తోఽసీహ సర్వతః ॥ 38 ॥

దేహాన్తే మమ సాయూజ్యం లప్స్యసే నాత్ర సంశయః ।
గురుం తే ద్రష్టుమిచ్ఛామి హ్యగస్త్యం మునినాయకమ్ ।
కిఞ్చిత్కాలం తత్ర వస్తుం మనో మే త్వరయత్యలమ్ ॥ 39 ॥

సుతీక్ష్ణోఽపి తథేత్యాహ శ్వో గమిష్యసి రాఘవ ।
అహమప్యగమిష్యామి చిరాద్ దృష్టో మహామునిః ॥ 40 ॥

అథ ప్రభాతే మునినా సమేతో
రామః ససీతః సహ లక్ష్మణేన ।

అగస్త్యసంభాషణతోలమానసః
శనైరగస్త్యానుజమన్దిరం యయా ॥ 41 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ 2 ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

అథ రామః సుతీక్ష్ణేన జానక్యా లక్ష్మణేన చ ।
అగస్త్యస్యానుజస్థానం మధ్యాహ్న సమపద్యత ॥ ౧ ॥

తేన సమ్పూజితః సమ్యగ్భక్త్యా మూలఫలాదికమ్ ।
పరేద్యుః ప్రాతరుత్థాయ జగ్ముస్తేఽగస్త్యమణ్డలమ్ ॥ ౨ ॥

సర్వర్తుఫలపుష్పాఢ్యం నానామృగగణైర్యుతమ్ ।
పక్షిసజ్జైశ్చ వివిధైర్నాదితం నన్దనోపమమ్ ॥ ౩ ॥

బ్రహ్మర్షిభిర్దేవర్షిభిః సేవితం మునిమన్దిరైః ।
సర్వతోఽలంకృతం సాక్షాద్ బ్రహ్మలోకమివాపరమ్ ॥ ౪ ॥

బహిరేవాశ్రమస్యాథ స్థిత్యా రామోఽబ్రవీన్మునిమ్ ।
సుతీక్ష్ణ గచ్ఛ త్వం శీఘ్రమాగతం మాం నివేదయ ॥ ౫ ॥

అగస్త్యమునివర్యాయ సీతయా లక్ష్మణేన చ ।
మహాప్రసాద ఇత్యుక్త్యా సుతీక్ష్ణః ప్రయయా గురోః ॥ ౬ ॥

ఆశ్రమం త్వరయా తత్ర ఋషిసంఘసమావృతమ్ ।
ఉపవిష్టం రామభక్తైర్వశేషేణ సమాయుతమ్ ॥ ౭ ॥

వ్యాఖ్యాతరామమన్తార్థం శిష్యేభ్యశ్చాతిభక్తితః ।
దృష్ట్వాఽగస్త్యం మునిశ్రేష్ఠం సుతీక్ష్ణః ప్రయయా మునేః ॥ ౮ ॥

దణ్డవత్ప్రణిపత్యాహ వినయావనతః సుధీః ।
రామో దాశరథిర్బ్రహ్మన్ సీతయా లక్ష్మణేన చ ।

ఆగతో దర్శనార్థం తే బహిస్తిష్ఠతి సాజ్ఞానిః ॥ 9 ॥

అగస్త్య ఉవాచ

శీఘ్రమానయ భద్రం తే రామం మమ హృదిస్థితమ్ ।
తమేవ ధ్యాయమానోఽహం కాఙ్క్షమాణోఽత్ర సంస్థితః ॥ 10 ॥

ఇత్యుక్త్వా స్వయముత్థాయ మునిభిః సహితో ద్రుతమ్ ।
అభ్యగత్పరయా భక్త్యా గత్వా రామమథాబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

ఆగచ్ఛ రామ భద్రం తే దిష్ట్యా తేఽద్య సమాగమః ।
ప్రియాతిథిర్మమ ప్రాప్తోఽస్యద్య మే సఫలం దినమ్ ॥ 12 ॥

రామోఽపి మునిమాయాంతం దృష్ట్వా హర్షసమాకులః ।
సీతయా లక్ష్మణేనాపి దణ్డవత్పతితో భువి ॥ 13 ॥

ద్రుతముత్థాప్య మునిరాడ్ రామమాలిఙ్గ్య భక్తితః ।
తద్గాత్రస్పర్శజాహ్లాదస్రవన్నేత్రజలాకులః ॥ 14 ॥

గృహీత్వా కరమేకేన కరేణ రఘునందనమ్ ।
జగామ స్వాశ్రమం హృష్టో మనసా మునిపుఙ్గవః ॥ 15 ॥

సుఖోపవిష్టం సమ్పూజ్య పూజయా బహువిస్తరమ్ ।
భోజయిత్వా యథాన్యాయం భోజ్యైర్వన్యైరనేకథా ॥ 16 ॥

సుఖోపవిష్టమేకాంతే రామం శశినిభాననమ్ ।
కృతాజ్ఞానిరువాచేదమగస్త్యో భగవాన్పషిః ॥ 17 ॥

త్వదాగమనమేవాహం ప్రతిక్షన్ సమవస్థితః ।
యదా క్షీరసముద్రాన్తే బ్రహ్మణా ప్రార్థితః పురా ॥ 18 ॥

భూమేర్భారాపనుత్త్యర్థం రావణస్య వధాయ చ ।
తదాది దర్శనాకాఙ్క్షీ తవ రామ తపశ్చరన్ ।
వసామి మునిభిః సార్థం త్వామేవ పరిచింతయన్ ॥ 19 ॥

సృష్టేః ప్రాగేక ఏవాసీర్నిర్వికల్పోఽనుపాధికః ।
త్వదాశ్రయా త్వద్విషయా మాయా తే శక్తిరుచ్యతే ॥ 20 ॥

త్వామేవ నిర్గుణం శక్తిరావృణోతి యదా తదా ।
అవ్యాకృతమితి ప్రాహుర్వేదాంతపరినిష్ఠితాః ॥ 21 ॥

మూలప్రకృతిరిత్యేకే ప్రాహుర్మాయేతి కేచన ।
అవిద్యా సంసృతిర్బన్ధ ఇత్యాది బహుధోచ్యతే ॥ 22 ॥

త్వయా సజ్జోభ్యమాణా సా మహత్తత్త్వం ప్రసూయతే ।
మహత్తత్త్వాదహఙ్కారస్త్వయా సఞ్చోద్దితాదభూత్ ॥ 23 ॥

అహఙ్కారో మహత్తత్త్వసంవృతస్త్రివిధోఽభవత్ ।
సాత్త్వికో రాజసశ్చైవ తామసశ్చైతి భణ్యతే ॥ 24 ॥

తామసాత్సూక్ష్మతన్మాత్రాణ్యాసన్ భూతాన్యతః పరమ్ ।
స్థూలాని క్రమశో రామ క్రమోత్తరగుణాని హ ॥ 25 ॥

రాజసానీన్ద్రియాణ్యేవ సాత్త్వికా దేవతా మనః ।
తేభ్యోఽభవత్సూత్రరూపం లింగం సర్వగతం మహత్ ॥ 26 ॥

తతో విరాట్ సముత్పన్నః స్థూలాద్భూతకదంబకాత్ ।
విరాజః పురుషాత్సర్వం జగత్సావరజజ్జమమ్ ॥ 27 ॥

దేవతిర్యజ్మనుష్యాశ్చ కాలకర్మక్రమేణ తు ।
త్వం రజోగుణతో బ్రహ్మ జగతః సర్వకారణమ్ ॥ 28 ॥

సత్వాద్విష్ణుస్తవమేవాస్య పాలకః సద్భిరుచ్యతే ।
లయే రుద్రస్తవమేవాస్య త్వన్నాయాగుణభేదతః ॥ 29 ॥

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యా వృత్తయో బుద్ధిజైర్గుణైః ।
తాసాం విలక్షణో రామ త్వం సాక్షీ చిన్మయోఽవ్యయః ॥ 30 ॥

సృష్టిలీలాం యదా కర్తుమీహసే రఘునందన ।
అజ్ఞీకరోషి మాయాం త్వం తదా వై గుణవానివ ॥ 31 ॥

రామ మాయా ద్విధా భాతి విద్యాఽవిద్యేతి తే సదా ।
ప్రవృత్తిమార్గనిరతా అవిద్యావశవర్తినః ।
నివృత్తిమార్గనిరతా వేదాంతార్థవిచారకాః ॥ 32 ॥

త్వద్భక్తినిరతా యే చ తే వై విద్యామయాః స్మృతాః ।
అవిద్యావశగా యే తు నిత్యం సంసారిణశ్చ తే ।
విద్యాభ్యాసరతా యే తు నిత్యముక్తాస్త ఏవ హి ॥ 33 ॥

లోకే త్వద్భక్తినిరతాస్తన్మన్త్రోపాసకాశ్చ యే ।
విద్యా ప్రాదుర్భవేత్తేషాం నేతరేషాం కదాచన ॥ 34 ॥

అతస్త్వద్భక్తిసంపన్నా ముక్తా ఏవ న సంశయః ।
త్వద్భక్త్యమృతహీనానాం మోక్షః స్వప్నోఽపి నో భవేత్ ॥ 35 ॥

కిం రామ బహునోక్తేన సారం కింఞ్చిద్బ్రవీమి తే ।
సాధుసజ్జతిరేవాత్ర మోక్షహేతురుదాహృతా ॥ 36 ॥

సాధవః సమచిత్తా యే నిఃస్పృహో విగతైషిణః ।
దాంతాః ప్రశాంతాస్త్వద్భక్తా నివృత్తాఖిలకామనాః ॥ 37 ॥

ఇష్టప్రాప్తివిపత్త్యోశ్చ సమాః సజ్జవివర్జితాః ।
సన్న్యస్తాఖిలకర్మాణః సర్వదా బ్రహ్మతత్పరాః ॥ 38 ॥

యమాదిగుణసమ్పన్నాః సస్తుష్టా యేన కేనచిత్ ।
సత్సంజమో భవేద్యర్హి త్వత్కథాశ్రవణే రతిః ॥ 39 ॥

సముదేతి తతో భక్తిస్త్యయి రామ సనాతనే ।
త్వద్భక్తావపపన్నాయాం విజ్ఞానం విపులం స్ఫుటమ్ ॥ 40 ॥

ఉదేతి ముక్తిమార్గోఽయమాద్యశ్చతురసేవితః ।
తస్మాద్రాఘవ సద్భక్తిస్త్యయి మే ప్రేమలక్షణా ॥ 41 ॥

సదా భూయాద్ధరే సజ్గస్త్యద్భక్తేషు విశేషతః ।
అద్య మే సఫలం జన్మ భవత్సన్దర్శనాదభూత్ ॥ 42 ॥

అద్య మే క్రతవః సర్వే బభూవుః సఫలాః ప్రభో ।
దీర్ఘకాలం మయా తప్తమనన్యమతినా తపః ।
తస్యేహ తపసో రామ ఫలం తవ యదర్చనమ్ ॥ 43 ॥

సదా మే సీతయా సార్థం హృదయే వస రాఘవ ।
గచ్ఛతస్తిష్ఠతో వాఽపి స్మృతిః స్యాన్నే సదా త్వయి ॥ 44 ॥

ఇతి స్తుత్వా రమానాథమగస్త్యో మునిసత్తమః ।
దదౌ చాపం మహేంద్రేణ రామార్థే స్థాపితం పురా ॥ 45 ॥

అక్షయ్యౌ బాణతూణీరౌ ఖడ్గౌ రత్నవిభూషితః ।
జహి రాఘవ భూభారభూతం రాక్షసమణ్డలమ్ ॥ 46 ॥

యదర్థమవతీర్ణోఽసి మాయయా మనుజాకృతిః ।
ఇతో యోజనయుగ్మే తు పుణ్యకాననమణ్డితః ॥ 47 ॥

అస్తి పశ్చావతీనామ్నా ఆశ్రమో గౌతమీతటే ।
నేతవ్యస్తత్ర తే కాలః శేషో రఘుకులోద్వహ ॥ 48 ॥

తత్రైవ బహుకార్యాణి దేవానాం కురు సత్పతే

శ్రుత్వా తదాఽగస్త్యసుభాషితం వచః

స్తోత్రం చ తత్త్వార్థసమన్వితం విభుః ।

మునిం సమాభాష్య ముదాన్వితో యయా

ప్రదర్శితం మార్గమశేషవిద్ధరిః ॥ 50 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాణ్డే తృతీయః సర్గః ॥ 3 ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

మార్గే వ్రజన్ దదర్శాథ శైలశృంగమివ స్థితమ్ ।
వృద్ధం జటాయుషం రామః కిమేతదితి విస్మితః ॥ ౧ ॥

ధనురానయ సౌమిత్రే రాక్షసోఽయం పురః స్థితః ।
ఇత్యాహ లక్ష్మణం రామో హనిష్యామ్యుషిభక్షకమ్ ॥ ౨ ॥

తచ్ఛ్చుత్వా రామవచనం గృధ్రరాడ్ భయపీడితః ।
వధార్హోఽహం న తే రామ పితుస్తేఽహం ప్రియః సఖా ॥ ౩ ॥

॥ ॥ ౪ ॥ ॥

జటాయుర్నామ భద్రం తే గృధ్రోఽహం ప్రియకృత్తవ
పశ్చావట్యామహం వత్సే తవైవ ప్రియకామ్యయా ।
మృగయాయాం కదాచిత్తు ప్రయాతే లక్ష్మణేఽపి చ ॥ ౫ ॥

సీతా జనకకన్యా మే రక్షితవ్యా ప్రయత్నతః ।
శ్రుత్వా తద్గృధ్రవచనం రామః సన్నేహమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

సాధు గృధ్ర మహారాజ తథైవ కురు మే ప్రియమ్ ।
అత్రైవ మే సమీపస్థో నాతిదూరే వనే వసన్ ॥ ౭ ॥

ఇత్యామన్త్రితమాలింగ్య యయౌ పశ్చావటీం ప్రభుః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా రఘునన్దనః ॥ ౮ ॥

గత్వా తే గౌతమీతీరం పశ్చావట్యాం సువిస్తరమ్ ।
మన్దిరం కారయామాస లక్ష్మణేన సుబుద్ధినా ॥ ౯ ॥

తత్ర తే న్యవసన్ సర్వే గజాయా ఉత్తరే తటే ।
కదమ్బపనసామ్రాదిఫలవృక్షసమాకులే ॥ 10 ॥

వివిక్తే జనసమ్బాధవర్జితే నీరుజస్థలే ।
వినోదయన్ జనకజాం లక్ష్మణేన విపశ్చితా ॥ 11 ॥

అధ్యువాస సుఖం రామో దేవలోక ఇవాపరః ।
కన్దమూలఫలాదీని లక్ష్మణోఽనుదినం తయోః ॥ 12 ॥

ఆనీయ ప్రదదౌ రామనేవాతత్పరమానసః ।
ధనుర్బాణధరో నిత్యం రాత్రౌ జాగర్తి సర్వతః ॥ 13 ॥

స్నానం కుర్వన్త్యనుదినం త్రయస్తే గౌతమీజలే ।
ఉభయోర్మధ్యగా సీతా కురుతే చ గమాగమా ॥ 14 ॥

ఆనీయ సలిలం నిత్యం లక్ష్మణః ప్రీతమానసః ।
నేవతేఽహరహః ప్రీత్యా ఏవమాసన్ సుఖం త్రయః ॥ 15 ॥

ఏకదా లక్ష్మణో రామమేకాన్తే సముపస్థితమ్ ।
వినయావనతో భూత్వా పప్రచ్ఛ పరమేశ్వరమ్ ॥ 16 ॥

భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి మోక్షస్యైకాన్తికిం గతిమ్ ।
త్వత్తః కమలపత్రాక్ష సజ్జేపాద్యక్తుమర్హసి ॥ 17 ॥

జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం భక్తివైరాగ్యబృంహితమ్ ।
ఆచక్ష్య మే రఘుశ్రేష్ఠ వక్తా నాన్యోఽన్తి భూతలే ॥ 18 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

శృణు వక్ష్యామి తే వత్స గుహ్యోద్గుహ్యతరం పరమ్ ।
యద్విజ్ఞాయ నరో జహ్యోత్సద్యో వైకల్పకం భ్రమమ్ ॥ 19 ॥

ఆదౌ మాయాస్వరూపం తే వక్ష్యామి తదనంతరమ్ ।
జ్ఞానస్య సాధనం పశ్చాజ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతమ్ ॥ 20 ॥

జ్ఞేయం చ పరమాత్మానం యజ్ఞాత్వా ముచ్యతే భయాత్ ।
అనాత్మని శరీరాదావాత్మబుద్ధిస్తు యా భవేత్ ॥ 21 ॥

సైవ మాయా తయైవాసౌ సంసారః పరికల్ప్యతే ।
రూపే దేవీ నిశ్చితే పూర్వే మాయాయాః కులనన్దన ॥ 22 ॥

విక్షేపావరణే తత్ర ప్రథమం కల్పయేజ్జగత్ ।
లిఙ్గాద్యబ్రహ్మపర్యంతం స్థూలసూక్ష్మవిభేదతః ॥ 23 ॥

అపరం త్వఖిలం జ్ఞానరూపమావృత్య తిష్ఠతి ।
మాయయా కల్పితం విశ్వం పరమాత్మని కేవలే ॥ 24 ॥

రజ్జౌ భుజ్జగదాభ్రాన్త్యా విచారే నాస్తి కిఞ్చన ।
శ్రూయతే దృశ్యతే యద్యత్స్మర్యతే వా నరైః సదా ॥ 25 ॥

అసదేవ హి తత్సర్వం యథా స్వప్నమనోరథౌ ।
దేహ ఏవ హి సంసారవృక్షమూలం దృఢం స్మృతమ్ ॥ 26 ॥

॥ ॥ 27 ॥ ॥

తన్మూలః పుత్రదారాదిబంధః కిం తేనన్యథానన్యతానః

దేహస్తు స్థూలభూతానాం పశ్చ తన్మాత్రపశ్చకమ్ ।
అహఙ్కారశ్చ బుద్ధిశ్చ ఇన్ద్రియాణి తథా దశ ॥ 28 ॥

చిదాభాసో మనశ్చైవ మూలప్రకృతిరేవ చ ।
ఏతత్తేత్రమితి జ్ఞేయం దేహ ఇత్యభిధీయతే ॥ 29 ॥

ఏతైర్విలక్షణో జీవః పరమాత్మా నిరామయః ।

తస్య జీవస్య విజ్ఞానే సాధనాన్యపి మే శృణు ॥ 30 ॥

జీవశ్చ పరమాత్మా చ పర్యాయో నాత్ర భేదధీః ।
మానాభావస్తథా దమృభిహింసాదిపరివర్జనమ్ ॥ 31 ॥

పరాక్షేపాదిసహనం సర్వత్రావక్రతా తథా ।
మనోవాక్కాయసద్భక్త్యా సద్గురోః పరిసేవనమ్ ॥ 32 ॥

బాహ్యోభ్యంతరసంశుద్ధిః స్థిరతా సత్కియాదిషు ।
మనోవాక్కాయదణ్డశ్చ విషయేషు నిరీహతా ॥ 33 ॥

నిరహజ్కారతా జన్మజరాద్యాలోచనం తథా ।
అసక్తిః స్నేహశూన్యత్వం పుత్రదారధనాదిషు ॥ 34 ॥

ఇష్టానిష్టాగమే నిత్యం చిత్తస్య సమతా తథా ।
మయి సర్వాత్మకే రామే హ్యనన్యవిషయా మతిః ॥ 35 ॥

జనసమ్బాధరహితశుద్ధదేశనిషేవణమ్ ।
ప్రాకృతైర్జనసజ్జైశ్చ హ్యరతిః సర్వదా భవేత్ ॥ 36 ॥

ఆత్మజ్ఞానే సదోద్యోగో వేదాంతార్థావలోకనమ్ ।
ఉక్తైరేతైర్భవేజ్జ్ఞానం విపరీతైర్విపర్యయః ॥ 37 ॥

బుద్ధిప్రాణమనోదేహాహజ్కృతిభ్యో విలక్షణః ।
చిదాత్మాఽహం నిత్యశుద్ధో బుద్ధ ఏవేతి నిశ్చయమ్ ॥ 38 ॥

యేన జ్ఞానేన సంవిత్తే తజ్ఞానం నిశ్చితం చ మే ।
విజ్ఞానం చ తద్వైవైతత్సాక్షాదనుభవేద్యదా ॥ 39 ॥

ఆత్మా సర్వత్ర పూర్ణః స్యాచ్చిదానన్దాత్మకోఽవ్యయః ।

బుద్ధ్యాద్యుపాధిరహితః పరిణామాదివర్జితః ॥ 40 ॥

స్వప్రకాశేన దేహాదీన్ భాసయన్ననపావృతః ।
ఏక ఏవాద్వితీయశ్చ సత్యజ్ఞానాదిలక్షణః ॥ 41 ॥

అసంజః స్వప్రభో ద్రష్టా విజ్ఞానేనావగమ్యతే ।
ఆచార్యశాస్త్రోపదేశాద్యైక్యజ్ఞానం యదా భవేత్ ॥ 42 ॥

ఆత్మనోర్జీవపరయోర్మూలావిద్యా తదైవ హి ।
లీయతే కార్యకరణైః సహైవ పరమాత్మని ॥ 43 ॥

సావస్థా ముక్తిరిత్యుక్తా హ్యుపచారోఽయమాత్మని ।
ఇదం మోక్షస్వరూపం తే కథితం రఘునందన ॥ 44 ॥

జ్ఞానవిజ్ఞానవైరాగ్యసహితం మే పరాత్మనః ।
కిన్త్వేతద్దుర్లభం మన్యే మద్భక్తివిముఖాత్మనామ్ ॥ 45 ॥

చక్షుష్మతామపి తథా రాత్రౌ సమ్యజ్ న దృశ్యతే ।
పదం దీపసమేతానాం దృశ్యతే సమ్యగేవ హి ॥ 46 ॥

ఏవం మద్భక్తియుక్తానామాత్మా సమ్యక్ ప్రకాశతే ।
మద్భక్తైః కారణం కిఞ్చిద్వఙ్మయమి శృణు తత్త్వతః ॥ 47 ॥

మద్భక్తసంజ్ఞో మత్సేవా మద్భక్తానాం నిరంతరమ్ ।
ఏకాదశ్యుపవాసాది మమ పర్వానుమోదనమ్ ॥ 48 ॥

మత్కథాశ్రవణే పాఠే వ్యాఖ్యానే సర్వదా రతిః ।
మత్పూజాపరినిష్ఠా చ మమ నామానుకీర్తనమ్ ॥ 49 ॥

ఏవం సతతయుక్తానాం భక్తిరవ్యభిచారిణీ ।
మయి సజ్జాయతే నిత్యం తతః కిమవశిష్యతే ॥ 50 ॥

అతో మద్భక్తియుక్తస్య జ్ఞానం విజ్ఞానమేవ చ ।
వైరాగ్యం చ భవేచ్ఛిప్రుం తతో ముక్తిమవాప్నయాత్ ॥ 51 ॥

కథితం సర్వమేతత్తే తవ ప్రశ్నానుసారతః ।
అస్మిన్మనః సమాధాయ యస్తిష్ఠేత్స తు ముక్తిభాక్ ॥ 52 ॥

న వక్తవ్యమిదం యత్నాన్మద్భక్తివిముఖాయ హి ।
మద్భక్తాయ ప్రదాతవ్యమాహూయాపి ప్రయత్నతః ॥ 53 ॥

య ఇదం తు పరేన్నిత్యం శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ।
అజ్ఞానపటలధ్వాంతం విధూయ పరిముచ్యతే ॥ 54 ॥

భక్తానాం మమ యోగినాం సువిమలస్వాంతాతిశాంతాత్మనామ్
మత్సేవాభిరతాత్మనాం చ విమలజ్ఞానాత్మనాం సర్వదా ।
సజ్గం యః కురుతే సదోద్యతమతిస్తత్సేవనానన్యధీః
మోక్షస్తస్య కరే స్థితోఽహమనిశం దృశ్యో భవే నాన్యథా ॥ 55 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే చతుర్థః సర్గః ॥ 4 ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

తస్మిన్ కాలే మహారణ్యే రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
విచచార మహాసత్త్వా జనస్థాననివాసిని ॥ ౧ ॥

ఏకదా గౌతమీతీరే పఞ్చవట్యాం సమీపతః ।
పద్మవజ్రాఙ్కుశాఙ్కాని పదాని జగతీపతేః ॥ ౨ ॥

దృష్ట్వా కామపరీతాత్మా పాదసౌందర్యమోహితా ।
పశ్యంతీ సా శనైరాయాద్రాఘవస్య నివేశనమ్ ॥ ౩ ॥

తత్ర సా తం రమానాథం సీతయా సహ సంస్థితమ్ ।
కన్దర్పసదృశం రామం దృష్ట్వా కామవిమోహితా ॥ ౪ ॥

రాక్షసీ రాఘవం ప్రాహ కస్య త్వం కః కిమాశ్రమే ।
యుక్తో జటావల్కలాద్యైః సాధ్యం కిం తేఽత్ర మే వద ॥ ౫ ॥

అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
భగినీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౬ ॥

ఖరేణ సహితా భ్రాత్రా వసామ్యుత్త్రైవ కాననే ।
రాజ్ఞా దత్తం చ మే సర్వం మునిభిక్షా వసామ్యహమ్ ॥ ౭ ॥

త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి వద మే వదతాం వర ।
తామాహ రామనామాహమయోధ్యాధిపతేః సుతః ॥ ౮ ॥

ఏషా మే సున్దరీ భార్యా సీతా జనకనన్దినీ ।
స తు భ్రాతా కనీయాన్ మే లక్ష్మణోఽతీవసున్దరః ॥ ౯ ॥

కిం కృత్యం తే మయా బ్రూహి కార్యం భువనసుందరి ।
ఇతి రామవచః శ్రుత్వా కామార్తా సాబ్రవీదిదమ్ ॥ 10 ॥

ఏహి రామ మయా సార్థం రమస్వ గిరికాననే ।
కామార్తాహం న శక్నోమి త్యక్తుం త్వాం కమలేక్షణమ్ ॥ 11 ॥

రామః సీతాం కటాక్షేణ పశ్యన్ సస్మితమబ్రవీత్ ।
భార్యా మమైషా కల్యాణీ విద్యతే హ్యనపాయినీ ॥ 12 ॥

త్వం తు సాపత్న్యదుఃఖేన కథం స్థాస్యసి సుందరి ।
బహిరాస్తే మమ భ్రాతా లక్ష్మణోఽతీవ సుందరః ॥ 13 ॥

తవానురూపో భవితా పతిస్తేనైవ సశ్చర ।
ఇత్యుక్తా లక్ష్మణం ప్రాహ పతిర్మే భవ సుందర ॥ 14 ॥

భ్రాతురాజ్ఞాం పురస్కృత్య సజ్గచ్ఛావోఽద్య మా చిరమ్ ।
ఇత్యాహ రాక్షసీ ఘోరా లక్ష్మణం కామమోహితా ॥ 15 ॥

తామాహ లక్ష్మణః సాధ్వి దాసోఽహం తస్య ధీమతః ।
దాసీ భవిష్యసి త్వం తు తతో దుఃఖతరం ను కిమ్ ॥ 16 ॥

తమేవ గచ్ఛ భద్రం తే స తు రాజాఖిలేశ్వరః ।
తచ్ఛ్రుత్వా పునరప్యగద్రాఘవం దుష్టమానసా ॥ 17 ॥

క్రోధాద్రామ కిమర్థం మాం భ్రామయస్యనవస్థితః ।
ఇదానీమేవ తాం సీతాం భక్షయామి తవాగ్రతః ॥ 18 ॥

ఇత్యుక్త్వా వికటాకారా జానకీమనుధావతి ।
తతో రామాజ్ఞయా ఖడ్గమాదాయ పరిగృహ్య తామ్ ॥ 19 ॥

చిచ్ఛేద నాసాం కర్ణౌ చ లక్ష్మణో లఘువిక్రమః ।

తతో ఘోరధ్వనిం కృత్వా రుధిరాక్తవపుర్ద్రుతమ్ ॥ 20 ॥

క్రన్దమానా పపాతాగ్రే ఖరస్య పరుషాక్షరా ।
కిమేతదితి తామాహ ఖరః ఖరతరాక్షరః ॥ 21 ॥

కేనైవం కారితాసి త్వం మృత్యోర్వక్త్రానువర్తినా ।
వద మే తం వధిష్యామి కాలకల్పమపి క్షణాత్ ॥ 22 ॥

తమాహ రాక్షసీ రామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ।
దణ్డకం నిర్భయం కుర్వన్నాస్తే గోదావరీతటే ॥ 23 ॥

మామేవం కృతవాన్తస్య భ్రాతా తేనైవ చోదితః ।
యది త్వం కులజాతోఽసి వీరోఽసి జహి తౌ రిపూ ॥ 24 ॥

తయోస్తు రుధిరం పాస్యే భక్షయైతౌ సుదుర్మదౌ ।
నో చేత్ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య యాస్యామి యమసాదనమ్ ॥ 25 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా త్వరితం ప్రాగాత్థరః క్రోధేన మూర్ఛితః ।
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ 26 ॥

చోదయామాస రామస్య సమీపం వధకాఙ్క్షయా ।
ఖరశ్చ త్రిశిరాశ్చైవ దూషణశ్చైవ రాక్షసః ॥ 27 ॥

సర్వే రామం యయుః శీఘ్రం నానాప్రహరణోద్యతాః ।
శ్రుత్వా కోలాహలం తేషాం రామః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ 28 ॥

శ్రూయతే విపులః శబ్దో నూనమాయాన్తి రాక్షసాః ।
భవిష్యతి మహద్భయం నూనమద్య మయా సహ ॥ 29 ॥

సీతాం నీత్వా గుహాం గత్వా తత్ర తిష్ఠ మహాబల ।
హన్తుమిచ్ఛామ్యహం సర్వాన్ రాక్షసాన్ ఘోరరూపిణః ॥ 30 ॥

అత్ర కిఞ్చిన్న వక్తవ్యం శాపితోఽసి మమోపరి ।
తథేతి సీతామాదాయ లక్ష్మణో గహ్వరం యయా ॥ 31 ॥

రామః పరికరం బద్ధ్వా ధనురాదాయ నిష్ఠురమ్ ।
తూణీరావక్షయశరో బద్ధ్వా యత్తోఽభవత్ప్రభుః ॥ 32 ॥

తత ఆగత్య రక్షాంసి రామస్యోపరి చిక్షిపుః ।
ఆయుధాని విచిత్రాణి పాషాణాన్ పాదపానపి ॥ 33 ॥

తాని చిచ్ఛేద రామోఽపి లీలయా తిలశః క్షణాత్ ।
తతో బాణసహస్రేణ హత్వా తాన్ సర్వరాక్షసాన్ ॥ 34 ॥

ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసమ్ ।
జఘాన ప్రహరార్ధేన సర్వానేవ రఘూత్తమః ॥ 35 ॥

లక్ష్మణోఽపి గుహామధ్యాత్సీతామాదాయ రాఘవే ।
సమర్ప్య రాక్షసాన్ దృష్ట్వా హతాన్ విస్మయమాయయా ॥ 36 ॥

సీతా రామం సమాలిక్ష్య ప్రసన్నముఖపజ్కజా ।
శస్త్రవణాని చాజ్ఞేషు మమార్జ జనకాత్మజా ॥ 37 ॥

సాఽపి దుద్రావ దృష్ట్వా తాన్ హతాన్ రాక్షసపుంగవాన్ ।
లఙ్కాం గత్వా సభామధ్యే క్రోశంతి పాదసన్నిధౌ ॥ 38 ॥

రావణస్య పపాతోర్వాం భగినీ తస్య రక్షసః ।
దృష్ట్వా తాం రావణః ప్రాహ భగినీం భయవిహ్వలామ్ ॥ 39 ॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ వత్సే త్వం విరూపకరణం తవ ।
కృతం శక్రేణ వా భద్రే యమేన వరుణేన వా ॥ 40 ॥

కుబేరేణాథవా బ్రూహి భస్మీకుర్యాం క్షణేన తమ్ ।

రాక్షసీ తమువాచేదం త్వం ప్రమత్తో విమూఢధీః ॥ 41 ॥

పానాసక్తః స్త్రీవిజితః షణ్ణః సర్వత్ర లక్ష్యసే ।
చారచక్షుర్విహీనస్త్యం కథం రాజా భవిష్యసి ॥ 42 ॥

ఖరశ్చ నిహతః సజ్ఞేయో దూషణస్త్రిశిరాస్తథా ।
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ ॥ 43 ॥

నిహతాని క్షణేనైవ రామేశాసురశత్రుణా ।
జనస్థానమశేషేణ మునీనాం నిర్భయం కృతమ్ ।
న జానాసి విమూఢస్త్యమత ఏవ మయోచ్యతే ॥ 44 ॥

రావణ ఉవాచ

కో వా రామః కిమర్థం వా కథం తేనాసురా హతాః ।
సమ్యక్కథయ మే తేషాం మూలఘాతం కరోమ్యహమ్ ॥ 45 ॥

శూర్పణఖోవాచ

జనస్థానాదహం యాతా కదాచిత్ గౌతమీతటే ।
తత్ర పశ్చాత్తపతీ నామ పురా మునిజనాశ్రయా ॥ 46 ॥

తత్రాశ్రమే మయా దృష్టో రామో రాజీవలోచనః ।
ధనుర్బాణధరః శ్రీమాన్ జటావల్కలమణ్డితః ॥ 47 ॥

కనీయాననుజస్తస్య లక్ష్మణోఽపి తథావిధః ।
తస్య భార్యా విశాలాక్షీ రూపిణీ శ్రీరివాపరా ॥ 48 ॥

దేవగన్ధర్వనాగానాం మనుష్యాణాం తథావిధా ।
న దృష్టా న శ్రుతా రాజన్ ద్యోతయన్తి వనం శుభా ॥ 49 ॥

ఆనేతుమహముద్యుక్తా తాం భార్యార్థం తవానఘ ।

లక్ష్మణో నామ తద్భ్రాతా చిచ్ఛేద మమ నాసికామ్ || 50 ||

కర్ణౌ చ నోదితస్తేన రామేణ స మహాబలః ।
తతోఽహమతిదుఃఖేన రుదతీ ఖరమన్వగామ్ || 51 ||

సోఽపి రామం సమాసాద్య యుద్ధం రాక్షసయూథపైః ।
అతః క్షణేన రామేణ తేనైవ బలశాలినా || 52 ||

సర్వే తేన వినష్టా వై రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
యది రామో మనః కుర్యాత్తైలోక్యం నిమిషార్థతః || 53 ||

భస్మీకుర్యాన్న సన్దేహ ఇతి భాతి మమ ప్రభో ।
యది సా తవ భార్యా స్యాత్సఫలం తవ జీవితమ్ || 54 ||

అతో యతస్య రాజేన్ద్ర యథా తే వల్లభా భవేత్ ।
సీతా రాజీవపత్రాక్షీ సర్వలోకైకసుందరీ || 55 ||

సాక్షాద్రామస్య పురతః స్థాతుం త్వం న క్షమః ప్రభో ।
మాయయా మోహయిత్వా తు ప్రాప్స్యసే తాం రఘూత్తమమ్ || 56 ||

శ్రుత్వా తత్సూక్తవాక్యైశ్చ దానమానాదిభిస్తథా ।
ఆశ్వాస్య భగినీం రాజా ప్రవివేశ స్వకం గృహమ్ ।
తత్ర చింతాపరో భూత్వా నిద్రాం రాత్రౌ న లబ్ధవాన్ || 57 ||

ఏకేన రామేణ కథం మనుష్య
మాత్రేణ నష్టః సబలః ఖరో మే ।
భ్రాతా కథం మే బలవీర్యదర్ప-
యుతో వినష్టో బత రాఘవేణ || 58 ||

యద్వా న రామో మనుజః పరేశో
మాం హన్తుకామః సబలం బతౌఘైః ।

సమ్పార్థితోఽయం ద్రుహిణేన పూర్వమ్
మనుష్యరూపోఽద్య రఘాః కులేఽభూత్ || 59 ||

వధోఽయది స్యాం పరమాత్మనాహమ్
వైకుణ్ఠరాజ్యం పరిపాలయేఽహమ్ ।
నో చేదిదం రాక్షసరాజ్యమేవ
భోక్ష్యే చిరం రామమతో వ్రజామి || 60 ||

ఇత్థం విచిన్త్యాఖిలరాక్షసేన్ద్రో
రామం విదిత్వా పరమేశ్వరం హరిమ్ ।
విరోధబుద్ధ్యైవ హరిం ప్రయామి
ద్రుతం న భక్త్యా భగవాన్ ప్రసీదేత్ || 61 ||

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే పంచమః సర్గః || 5 ||

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

విచిన్త్యైవం నిశాయాం స ప్రభాతే రథమాస్థితః ।
రావణో మనసా కార్యమేకం నిశ్చిత్య బుద్ధిమాన్ ॥ 1 ॥

యయా మారీచసదనం పరం పారముదన్వతః ।
మారీచస్తత్ర మునివజ్జటావల్కలధారకః ॥ 2 ॥

ధ్యాయన్ హృది పరాత్మానం నిర్గుణం గుణభాసకమ్ ।
సమాధివిరమేఽపశ్యద్రావణం గృహమాగతమ్ ॥ 3 ॥

ద్రుతముత్థాయ చాలిక్ల్య పూజయిత్వా యథావిధి ।
కృతాతిథ్యం సుఖాసీనం మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥

సమాగమనమేతత్తే రథేనైకేన రావణ ।
చింతాపర ఇవాభాసి హృది కార్యం విచింతయన్ ॥ 5 ॥

బ్రూహి మే న హి గోప్యం చేత్కరవాణి తవ ప్రియమ్ ।
న్యాయ్యం చేదూబ్రహి రాజేన్ద్ర వృజినం మాం స్పృశేన్న హి ॥ 6 ॥

రావణ ఉవాచ

అస్తి రాజా దశరథః సాకేతాధిపతిః కిల ।
రామనామా సుతస్తస్య జ్యేష్ఠః సత్యపరాక్రమః ॥ 7 ॥

వివాసయామాస సుతం వనం వనజనప్రియమ్ ।
భార్యయా సహితం భ్రాత్రా లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ ॥ 8 ॥

స ఆస్తే విపినే ఘోరే పశ్చావట్యాశ్రమే శుభే ।
తస్య భార్యా విశాలాక్షీ సీతా లోకవిమోహినీ ॥ 9 ॥

రామో నిరపరాధాన్మే రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।
ఖరం చ హత్వా విపినే సుఖమాస్తేఽతినిర్భయః ॥ 10 ॥

భగిన్యాః శూర్పణఖాయా నిర్దోషాయాశ్చ నాసికామ్ ।
కర్ణౌ చిచ్ఛేద దుష్టాత్మా వనే తిష్ఠతి నిర్భయః ॥ 11 ॥

అతస్త్వయా సహాయేన గత్వా తత్ప్రాణవల్లభామ్ ।
ఆనయిష్యామి విపినే రహితే రాఘవేణ తామ్ ॥ 12 ॥

త్వం తు మాయామృగో భూత్వా హ్యశ్రమాదపనేష్యసి ।
రామం చ లక్ష్మణం చైవ తదా సీతాం హరామ్యహమ్ ॥ 13 ॥

త్వం తు తావత్సహాయం మే కృత్వా స్థాస్యసి పూర్వవత్ ।
ఇత్యేవం భాషమాణం తం రావణం వీక్ష్య విస్మితః ॥ 14 ॥

కేనేదముపదిష్టం తే మూలఘాతకరం వచః ।
స ఏవ శత్రుర్వధ్యశ్చ యస్తవ్నాశం ప్రతిక్షతే ॥ 15 ॥

రామస్య పౌరుషం స్మృత్వా చిత్తమద్యాపి రావణ ।
బాలోఽపి మాం కౌశికస్య యజ్ఞసంరక్షణాయ సః ॥ 16 ॥

ఆగతస్త్విషుణ్ణైకేన పాతయామాస సాగరే ।
యోజనానాం శతం రామస్తదాది భయవిహ్వలః ॥ 17 ॥

॥ 18 ॥

స్మృత్వా స్మృత్వా తదేవాహం రామం పశ్యామి సర్వతః

దణ్డకేఽపి పునరప్యహం వనే
పూర్వవైరమనుచింతయన్ హృది ।
తీక్షణశృంగమృగరూపమేకదా
మాద్మశైర్భహుభిరావృతోఽభ్యయామ్ ॥ 19 ॥

రాఘవం జనకజాసమన్వితమ్
లక్ష్మణేన సహితం త్వరాన్వితః ।
ఆగతోఽహమథ హస్తముద్యతో
మాం విలోక్య శరమేకమక్షిపత్ ॥ 20 ॥

తేన విధహృదయోఽహముదభ్రమనః
రాక్షసేన్ద్ర పతితోఽస్మి సాగరే ।
తత్ప్రభృత్యహమిదం సమాశ్రితః
స్థానమూర్జితమిదం భయార్జితః ॥ 21 ॥

రామమేవ సతతం విభావయే
భీతభీత ఇవ భోగరాశితః ।
రాజరత్నరమణీరథాదికమ్
శ్రోత్రయోర్యది గతం భయం భవేత్ ॥ 22 ॥

రామ ఆగత ఇహేతిశక్కుయా
బాహ్యకార్యమపి సర్వమత్యజమ్ ।
నిద్రయా పరివృతో యదా స్వపే
రామమేవ మనసానుచింతయన్ ॥ 23 ॥

స్వప్నదృష్టిగతరాఘవం తదా
బోధితో విగతనిద్ర ఆస్థితః ।
తద్భవానపి విముచ్య చాగ్రహమ్
రాఘవం ప్రతి గృహం ప్రయాహి భోః ॥ 24 ॥

రక్ష రాక్షసకులం చిరాగతమ్
తత్స్మృతౌ సకలమేవ నశ్యతి ।
తవ హితం వదతో మమ భాషితమ్
పరిగృహాణ పరాత్మని రాఘవే ॥ 25 ॥

త్యజ విరోధమతిం భజ భక్తితః
పరమకారుణికో రఘునందనః ।

అహమశేషమిదం మునివాక్యతః
అశృణవమాదియుగే పరమేశ్వరః ।
బ్రహ్మణార్థిత ఉవాచ తం హరిః
కిం తవేప్సితమహం కరవాణి తత్ ॥ 26 ॥

బ్రహ్మణోక్తమరవిన్దతోచన
త్వం ప్రయాహి భువి మానుషం వపుః ।
దశరథాత్మజభావమజ్ఞానా
జహి రిపుం దశకన్ధరం హరే ॥ 27 ॥

అతో న మానుషో రామః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః ।
మాయామానుషవేషేణ వనం యాతోఽతినిర్భయః ॥ 28 ॥

భూభారహరణార్థాయ గచ్ఛ తాత గృహం సుఖమ్ ।
శ్రుత్వా మారీచవచనం రావణః ప్రత్యభాషత ॥ 29 ॥

పరమాత్మా యదా రామః ప్రార్థితో బ్రహ్మణా కిల ।
మాం హన్తుం మానుషో భూత్వా యత్నాదిహ సమాగతః ॥ 30 ॥

కరిష్యత్యచిరాదేవ సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ।
అతోఽహం యత్నతః సీతామానేష్యామ్యేవ రాఘవాత్ ॥ 31 ॥

వధే ప్రాప్తే రణే వీర ప్రాప్స్యామి పరమం పదమ్ ।
యద్వా రామం రణే హత్వా సీతాం ప్రాప్స్యామి నిర్భయః ॥ 32 ॥

తదుత్తిష్ఠ మహాభాగ విచిత్రమృగరూపధృక్ ।
రామం సలక్ష్మణం శీఘ్రమాశ్రమాదతిదూరతః ॥ 33 ॥

ఆక్రమ్య గచ్ఛ త్వం శీఘ్రం సుఖం తిష్ఠ యథా పురా ।

అతః పరం చేద్యత్కిఞ్చిద్భాషనే మద్విభీషణమ్ ॥ 34 ॥

హనిష్యామ్యసినానేన త్వామత్రైవ న సంశయః ।
మారీచస్తద్వచః శ్రుత్వా స్యాత్మనేయవాన్వచింతయత్ ॥ 35 ॥

యది మాం రాఘవో హన్యాత్తదా ముక్తో భవార్ణవాత్ ।
మాం హన్యాద్యది చేద్దుష్టస్తదా మే నిరయో ధ్రువమ్ ॥ 36 ॥

ఇతి నిశ్చిత్య మరణం రామాదుత్థాయ వేగతః ।
అబ్రవీద్రావణం రాజన్ కరోమ్యాజ్ఞాం తవ ప్రభో ॥ 37 ॥

ఇత్యుక్త్వా రథమాస్థాయ గతో రామాశ్రమం ప్రతి ।
శుద్ధజామ్బూనదప్రఖ్యో మృగోఽభూద్రౌప్యబిస్తుకః ॥ 38 ॥

రత్నశృంగో మణిఖురో నీలరత్నవిలోచనః ।
విద్యుత్ప్రభో విముగ్ధాస్యో విచచార వనాంతరే ॥ 39 ॥

॥ 40 ॥

రామాశ్రమపదస్యాన్తే సీతాదృష్టిపథే చరన్

క్షణం చ ధావత్యవతిష్ఠతే క్షణమ్
సమీపమాగత్య పునర్భయావృతః ।
ఏవం స మాయామృగవేషరూపధృకః
చచార సీతాం పరిమోహయన్ ఖిలః ॥ 41 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే షష్ఠః సర్గః ॥ 6 ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ రామోఽపి తత్సర్వం జ్ఞాత్వా రావణచేష్టితమ్ ।
ఉవాచ సీతామేకాన్తే శృణు జానకి మే వచః ॥ 1 ॥

రావణో భిక్షురూపేణ ఆగమిష్యతి తేఽన్తికమ్ ।
త్వం తు ఛాయాం త్వదాకారాం స్థాపయిత్వోటజే విశ ॥ 2 ॥

అగ్నావదృశ్యరూపేణ వర్షం తిష్ఠ మమ్ఽఽజ్ఞయా ।
రావణస్య వధాన్తే మాం పూర్వవత్ప్రాప్స్యసే శుభే ॥ 3 ॥

శ్రుత్వా రామోదితం వాక్యం సాఽపి తత్ర తథాఽకరోత్ ।
మాయాసీతాం బహిః స్థాప్య స్వయమన్తర్దధేఽనలే ॥ 4 ॥

మాయాసీతా తదాఽపశ్యన్మృగం మాయావినిర్మితమ్ ।
హసన్తి రామమభ్యేత్య ప్రోవాచ వినయాన్వితా ॥ 5 ॥

పశ్య రామ మృగం చిత్రం కానకం రత్నభూషితమ్ ।
విచిత్రబిన్దుభిర్యుక్తం చరన్తమకుతోభయమ్ ।
బద్ధ్వా దేహి మమ క్రీడామృగో భవతు సున్దరః ॥ 6 ॥

తథేతి ధనురాదాయ గచ్ఛన్ లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
రక్ష త్వమతియత్నేన సీతాం మత్ప్రాణవల్లభామ్ ॥ 7 ॥

మాయినః సన్తి విపినే రాక్షసా ఘోరదర్శనాః ।
అతోఽత్రావహితః సాధ్వీం రక్ష సీతామనిన్దితామ్ ॥ 8 ॥

లక్ష్మణో రామమాహేదం దేవాయం మృగరూపధృక్ ।

మారీచోఽత్ర న సన్దేహ ఏవమ్భూతో మృగః కుతః ॥ 9 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

యది మారీచ ఏవాయం తదా హన్మి న సంశయః ।
మృగశ్చేదానయిష్యామి సీతావిశ్రమహేతవే ॥ 10 ॥

గమిష్యామి మృగం బద్ధ్వా హ్యనయిష్యామి సత్వరః ।
త్వం ప్రయత్నేన సన్తిష్ఠ సీతాసంరక్షణోద్యతః ॥ 11 ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ రామో మాయామృగమనుద్రుతః ।
మాయా యదాశ్రయా లోకమోహినీ జగదాకృతిః ॥ 12 ॥

నిర్వికారశ్చిదాత్మాఽపి పూర్ణోఽపి మృగమన్వగాత్ ।
భక్తానుకమ్పి భగవానితి సత్యం వచో హరిః ॥ 13 ॥

కర్తుం సీతాప్రియార్థాయ జానన్నపి మృగం యయౌ ।
అన్యథా పూర్ణకామస్య రామస్య విదితాత్మనః ॥ 14 ॥

॥ ॥ 15 ॥ ॥

మృగేణ వా స్త్రియా వాఽపి కిం కార్యం పరమాత్మనః

కదాచిద్ దృశ్యతేఽభ్యాశే క్షణం ధావతి లీయతే ।
దృశ్యతే చ తతో దూరాదేవం రామమపాహరత్ ।
తతో రామోఽపి విజ్ఞాయ రాక్షసోఽయమితి స్ఫుటమ్ ॥ 16 ॥

వివ్యాధ శరమాదాయ రాక్షసం మృగరూపిణమ్ ।
పపాత రుధిరాక్తాస్యో మారీచః పూర్వరూపధృక్ ॥ 17 ॥

హో హతోఽస్మి మహాబాహో త్రాహి లక్ష్మణ మాం ద్రుతమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా రామవద్వాచా పపాత రుధిరాశనః ॥ 18 ॥

యన్నామాజ్ఞోఽపి మరణే స్మృత్వా తత్సామ్యమాప్పుయాత్ ।

కిముతాగ్రే హరిం పశ్యన్సైవ నిహతోఽసురః ॥ 19 ॥

తద్దేహోదుత్థితం తేజః సర్వలోకస్య పశ్యతః ।
రామమేవావిశద్దేవా విస్మయం పరమం యయుః ॥ 20 ॥

కిం కర్మ కృత్వా కిం ప్రాప్తః పాతకీ మునిహింసకః ।
అథవా రాఘవస్యాయం మహిమా నాత్ర సంశయః ॥ 21 ॥

రామబాణేన సంవిధ్ధః పూర్వం రామమనుస్మరన్ ।
భయాత్సర్వం పరిత్యజ్య గృహవిత్తాదికం చ యత్ ॥ 22 ॥

హృది రామం సదా ధ్యాత్వా నిర్ధూతాశేషకల్మషః ।
అన్తే రామేణ నిహతః పశ్యన్ రామమవాప సః ॥ 23 ॥

ద్విజో వా రాక్షసో వాఽపి పాపీ వా ధార్మికోఽపి వా ।
త్యజన్ కలేవరం రామం స్మృత్వా యాతి పరం పదమ్ ॥ 24 ॥

ఇతి తేఽన్యోన్యమాభాష్య తతో దేవా దివం యయుః ।
రామస్తచ్చింతయామాస మ్రియమాణోఽసురాధమః ॥ 25 ॥

హో లక్ష్మణేతి మద్వాక్యమనుకుర్వన్మమార కిమ్ ।
శ్రుత్వా మద్వాక్యసదృశం వాక్యం సీతాఽపి కిం భవేత్ ॥ 26 ॥

ఇతి చింతాపరీతాత్మా రామో దూరాన్న్యవర్తత ।
సీతా తద్భాషితం శ్రుత్వా మారీచస్య దురాత్మనః ॥ 27 ॥

భీతాతిదుఃఖసంవిగ్నా లక్ష్మణం త్విదమబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ లక్ష్మణ వేగేన భ్రాతా తేఽసురపీడితః ॥ 28 ॥

హో లక్ష్మణేతి వచనం భ్రాతుస్తే న శృణోషి కిమ్ ।
తామాహ లక్ష్మణో దేవి రామవాక్యం న తద్భవేత్ ॥ 29 ॥

యః కశ్చిద్రాక్షసో దేవి మ్రియమాణోఽబ్రవీద్యచః ।
రామస్త్రిలోక్యమపి యః క్రుద్ధో నాశయతి క్షణాత్ ॥ 30 ॥

స కథం దీనవచనం భాషతేఽమరపూజితః ।
క్రుద్ధా లక్ష్మణమాలోక్య సీతా బాష్పవిలోచనా ॥ 31 ॥

ప్రాహ లక్ష్మణ దుర్బుధే భ్రాతుర్వ్యసనమిచ్ఛసి ।
ప్రేషితో భరతేనైవ రామనాశాభికాఙ్క్షిణా ॥ 32 ॥

మాం నేతుమాగతోఽసి త్వం రామనాశ ఉపస్థితే ।
న ప్రాప్స్యసే త్వం మామద్య పశ్య ప్రాణాన్తస్యజామ్యహమ్ ॥ 33 ॥

న జానాతీదృశం రామస్తావం భార్యాహరణోద్యతమ్ ।
రామాదన్యం న స్పృశామి త్వాం వా భరతమేవ వా ॥ 34 ॥

ఇత్యుక్త్వా వధ్యమానా సా స్వబాహుభ్యాం రురోద హ ।
తచ్ఛ్చుత్వా లక్ష్మణః కర్ణౌ పిథాయాతీవ దుఃఖితః ॥ 35 ॥

మామేవం భాషసే చణ్డి ధిక్ త్వాం నాశముపైష్యసి ।
ఇత్యుక్త్వా వనదేవీభ్యః సమర్ప్య జనకాత్మజామ్ ॥ 36 ॥

యయౌ దుఃఖాతిసంవిగ్నౌ రామమేవ శనైః శనైః ।
తతోఽన్తరం సమాలోక్య రావణో భిక్షువేషధృక్ ॥ 37 ॥

సీతాసమీపమగమత్ స్ఫురద్దణ్డకమణ్డలుః ।
సీతా తమవలోక్యాఽఽశు నత్వా సమ్పూజ్య భక్తీతః ॥ 38 ॥

కన్దమూలఫలాదీని దత్త్వా స్వాగతమబ్రవీత్ ।
మునే భుజ్ష్వి ఫలాదీని విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్ ॥ 39 ॥

ఇదానీమేవ భర్తా మే హ్యగమిష్యతి తే ప్రియమ్ ।

కరిష్యతి విశేషేణ తిష్ఠ త్వం యది రోచతే || 40 ||

భిక్షురువాచ

కా త్వం కమలపత్రాక్షి కో వా భర్తా తవానఘే ।
కిమర్థమత్ర తే వాసో వనే రాక్షససేవితే ।
బ్రూహి భద్రే తతః సర్వం స్వవృత్తాంతం నివేదయే || 41 ||

సీతోవాచ

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథో మహాన్ ।
తస్య జ్యేష్ఠః సుతో రామః సర్వలక్షణలక్షితః || 42 ||

తస్యాహం ధర్మతః పత్నీ సీతా జనకనన్దినీ ।
తస్య భ్రాతా కనీయాన్కుచ లక్ష్మణో భ్రాతృవత్సలః || 43 ||

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దణ్డకే వస్తుమాగతః ।
చతుర్దశ సమాస్తావం తు జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మే వద || 44 ||

భిక్షురువాచ

పౌలస్త్యతనయోఽహం తు రావణో రాక్షసాధిపః ।
త్వత్కామపరితప్తోఽహం త్వాం నేతుం పురమాగతః || 45 ||

మునివేషేణ రామేణ కిం కరిష్యసి మాం భజ ।
భుజ్ష్వి భోగాన్ మయా సార్థం త్యజ దుఃఖం వనోద్భవమ్ || 46 ||

శ్రుత్వా తద్వచనం సీతా భీతా కిఞ్చిదువాచ తమ్ ।
యద్యేవం భాషసే మాం త్వం నాశమేష్యసి రాఘవాత్ || 47 ||

ఆగమిష్యతి రామోఽపి క్షణం తిష్ఠ సహానుజః ।
మాం కో ధర్షయితుం శక్తో హరేర్భార్యం శశో యథా || 48 ||

రామబాణైర్విభిన్నస్తవం పతిష్యసి మహీతలే

ఇతి సీతావచః శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః ।
స్వరూపం దర్శయామాస మహాపర్వతసన్నిభమ్ ।
దశాస్యం వింశతిభుజం కాలమేఘసమద్యుతిమ్ ॥ 50 ॥

తద్దృష్ట్వా వనదేవ్యశ్చ భూతాని చ వితత్రసుః ।
తతో విదార్య ధరణీం నఖైరుద్ధృత్య బాహుభిః ॥ 51 ॥

తోలయిత్వా రథే క్షిప్త్వా యయా క్షిప్రం విహాయసా ।
హా రామ హా లక్ష్మణేతి రుదతీ జనకాత్మజా ॥ 52 ॥

భయోద్విగ్నమనా దీనా పశ్యంతీ భువమేవ సా ।
శ్రుత్వా తత్క్రందితం దీనం సీతాయాః పక్షిసత్తమః ॥ 53 ॥

జటాయురుత్థితః శీఘ్రం నగాగ్రాత్తిక్షతుణ్డకః ।
తిష్ఠ తిష్ఠేతి తం ప్రాహ కో గచ్ఛతి మమాగ్రతః ॥ 54 ॥

ముషిత్యా లోకనాథస్య భార్యాం శూన్యాద్వనాలయాత్ ।
శునకో మన్తపూతం త్వం పురోడాశమివాధ్వరే ॥ 55 ॥

ఇత్యుక్త్వా తీక్షణుణ్డేన చూర్ణయామాస తద్రథమ్ ।
వాహాన్ బిభేద పాదాభ్యాం చూర్ణయామాస తద్ధనుః ॥ 56 ॥

తతః సీతాం పరిత్యజ్య రావణః ఖడ్గమాదదే ।
చిచ్ఛేద పక్షౌ సామర్షః పక్షిరాజస్య ధీమతః ॥ 57 ॥

పపాత కిఞ్చిచ్ఛేషేణ ప్రాణేన భువి పక్షిరాట్ ।
పునరన్యరథేనాశు సీతామాదాయ రావణః ॥ 58 ॥

క్రోశంతి రామరామేతి త్రాతారం నాథిగచ్ఛతి ।
హా రామ హా జగన్నాథ మాం న పశ్యసి దుఃఖితామ్ ॥ 59 ॥

రక్షసా నీయమానాం స్వాం భార్యాం మోచయ రాఘవ ।
హో లక్ష్మణ మహాభాగ త్రాహి మామపరాధినీమ్ ॥ 60 ॥

వాకఃశరేణ హతస్త్యం మే క్షన్తుమర్హసి దేవర ।
ఇత్యేవం క్రోశమానాం తాం రామాగమనశఙ్కయా ॥ 61 ॥

॥ ॥ 62 ॥ ॥

జగామ వాయువేగేన సీతామాదాయ సత్వరః

విహాయసా నీయమానా సీతాపశ్యదధోముఖీ ।
పర్వతాగ్రే స్థితాన్ పశ్చ వానరాన్ వారిజాననా ।
ఉత్తరీయార్థఖణ్డేన విముచ్యాభరణాదికమ్ ॥ 63 ॥

॥ ॥ 64 ॥ ॥

బద్ధ్వా చిక్షేప రామాయ కథయన్త్వితీ పర్వతే

తతః సముద్రముల్లఙ్ఘ్య లఙ్కాం గత్వా స రావణః ।
స్వాన్తఃపురే రహస్యే తామశోకవిపినేఽక్షిపత్ ।
రాక్షసీభిః పరివృతాం మాతృబుద్ధ్యాన్వపాలయత్ ॥ 65 ॥

కృశాఽతిదీనా పరికర్మవర్జితా
దుఃఖేన శుష్యద్వదనాఽతివిహ్వలా ।
హో రామ రామేతి విలప్యమానా
సీతా స్థితా రాక్షసవృన్దమధ్యే ॥ 66 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే సప్తమః సర్గః ॥ 7 ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామో మాయావినం హత్వా రాక్షసం కామరూపిణమ్ ।
ప్రతస్థే స్వాశ్రమం గన్తుం తతో దూరాద్దదర్శ తమ్ ॥ ౧ ॥

ఆయాన్తం లక్ష్మణం దీనం ముఖేన పరిశుష్యతా ।
రాఘవశ్చిన్తయామాస స్వాత్మన్యేవ మహామతిః ॥ ౨ ॥

లక్ష్మణస్తన్న జానాతి మాయాసీతాం మయా కృతామ్ ।
జ్ఞాత్వాఽప్యేనం వజ్రచయిత్వా శోచామి ప్రాకృతో యథా ॥ ౩ ॥

యద్యహం విరతో భూత్వా తూష్ణిం స్థాస్యామి మన్దిరే ।
తదా రాక్షసకోటీనాం వధోపాయః కథం భవేత్ ॥ ౪ ॥

యది శోచామి తాం దుఃఖసన్తప్తః కాముకో యథా ।
తదా క్రమేణానుచిన్వన్ సీతాం యాన్యేఽసురాలయమ్ ।
రావణం సకులం హత్వా సీతామగ్నౌ స్థితాం పునః ॥ ౫ ॥

॥ ॥ ౬ ॥ ॥

మయైవ స్థాపితాం సీత్వా యాతాయోధ్యామతన్ద్రితః

అహం మనుష్యభావేన జాతోఽస్మి బ్రహ్మణార్థితః ।
మనుష్యభావమాపన్నః కిఞ్చిత్కాలం వసామి కౌ ।
తతో మాయామనుష్యస్య చరితం మేఽనుశృణ్వతామ్ ॥ ౭ ॥

ముక్తిః స్యాదప్రయాసేన భక్తిమార్గానువర్తినామ్ ।
నిశ్చిన్త్యైవం తదా దృష్ట్వా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥

కిమర్థమాగతోఽసి త్వం సీతాం త్యక్త్వా మమ ప్రియామ్ ।
సీతా వా భక్షితా వాఽపి రాక్షసైర్జనకాత్మజా ॥ 9 ॥

లక్ష్మణః ప్రాజ్ఞులిః ప్రాహ సీతాయా దుర్వచో రుదన్ ।
హో లక్ష్మణేతి వచనం రాక్షసోక్తం శ్రుతం తయా ॥ 10 ॥

త్వద్వాక్యసదృశం శ్రుత్వా మాం గచ్ఛేతి త్వరాబ్రవీత్ ।
రుదన్తి సా మయా ప్రోక్తా దేవి రాక్షసభాషితమ్ ।
నేదం రామస్య వచనం స్వస్థా భవ శుచిస్మితే ॥ 11 ॥

ఇత్యేవం సాన్వితా సాధ్వీ మయా ప్రోవాచ మాం పునః ।
యదుక్తం దుర్వచో రామ న వాచ్యం పురతస్తవ ॥ 12 ॥

॥ ॥ 13 ॥ ॥

కర్ణౌ పిథాయ నిర్గత్య యాతోఽహం త్వాం సమీక్షితుమ్
రామస్తు లక్ష్మణం ప్రాహ తథాఽప్యనుచితం కృతమ్ ।
త్వయా స్త్రీభాషితం సత్యం కృత్వా త్యక్తా శుభాననా ।
సీతా వా భక్షితా వాఽపి రాక్షసైర్నాత్ర సంశయః ॥ 14 ॥

ఇతి చింతాపరో రామః స్వాశ్రమం త్వరితో యయా ।
తత్రాదృష్ట్వా జనకజాం విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ 15 ॥

హో ప్రియే క్వ గతాసి త్వం నాసి పూర్వవదాశ్రమే ।
అథవా మద్విమోహార్థం లీలయా క్వ విలీయసే ॥ 16 ॥

ఇత్యాచిన్వన్ వనం సర్వం నాపశ్యజ్ఞానకీం తదా ।
వనదేవ్యః కుతః సీతాం బ్రువన్తు మమ వల్లభామ్ ॥ 17 ॥

మృగాశ్చ పక్షిణో వృక్షా దర్శయన్తు మమ ప్రియామ్ ।
ఇత్యేవం విలపన్నేవ రామః సీతాం న కుత్రచిత్ ॥ 18 ॥

సర్వజ్ఞః సర్వథా క్వాపి నాపశ్యద్రఘునన్దనః ।
ఆనన్దోఽప్యన్వశోచత్తామచలోఽప్యనుధావతి ॥ 19 ॥

నిర్మమో నిరహజ్కారోఽప్యఖణ్డానన్దరూపవాన్ ।
మమ జాయేతి సీతేతి విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ 20 ॥

ఏవం మాయామనుచరన్నసక్తోఽపి రఘూత్తమః ।
ఆసక్త ఇవ మూఢానాం భాతి తత్త్వవిదాం న హి ॥ 21 ॥

ఏవం విచిన్వన్ సకలం వనం రామః సలక్ష్మణః ।
భగ్నం రథం చత్రచాపం కూబరం పతితం భువి ॥ 22 ॥

దృష్ట్వా లక్ష్మణమాహేదం పశ్య లక్ష్మణ కేనచిత్ ।
సీయమానాం జనకజాం తం జిత్వాఽన్యో జహార తామ్ ॥ 23 ॥

తతః కఞ్చిద్భువో భాగం గత్వా పర్వతసన్నిభమ్ ।
రుధిరాక్తవపుర్దృష్ట్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

ఏష వై భక్షయిత్వా తాం జానకీం శుభదర్శనామ్ ।
శేతే వివిక్తేఽతితృప్తః పశ్య హన్మి నిశాచరమ్ ॥ 25 ॥

చాపమానయ శీఘ్రం మే బాణం చ రఘునన్దన ।
తచ్చుత్వా రామవచనం జటాయుః ప్రాహ భీతవత్ ॥ 26 ॥

మాం న మారయ భద్రం తే మ్రియమాణం స్వకర్మణా ।
అహం జటాయుస్తే భార్యాహారిణం సమనుద్రుతః ॥ 27 ॥

రావణం తత్ర యుద్ధం మే బభూవారివిమర్దన ।
తస్య వాహన్ రథం చాపం చిత్వాఽహం తేన ఘాతితః ॥ 28 ॥

పతితోఽస్మి జగన్నాథ ప్రాణాన్తస్యజ్ఞామి పశ్య మామ్ ।
తచ్చుత్వా రాఘవో దీనం కణప్రాణం దదర్శ హ ॥ 29 ॥

హస్తాభ్యాం సంస్పృశన్ రామో దుఃఖాశ్రువృతతోచనః
జటాయో బ్రూహి మే భార్యా కేన నీతా శుభాననా ।
మత్కార్యార్థం హతోఽసి త్వమతో మే ప్రియబాంధవః ॥ 31 ॥

జటాయుః సన్నయా వాచా వక్త్రద్రక్షం సముద్వమన్ ।
ఉవాచ రావణో రామ రాక్షసో భీమవిక్రమః ॥ 32 ॥

ఆదాయ మైథిలీం సీతాం దక్షిణాభిముఖో యయా ।
ఇతో వక్తుం న మే శక్తిః ప్రాణాన్తస్య ష్యామి తేఽగ్రతః ॥ 33 ॥

దీప్త్యా దృష్టోఽసి రామ త్వం మ్రియమాణేన మేఽనఘ ।
పరమాత్మాసి విష్ణుస్త్యం మాయామనుజరూపధృక్ ॥ 34 ॥

అన్తకాలేఽపి దృష్ట్వా త్వాం ముక్తోఽహం రఘుసత్తమ ।
హస్తాభ్యాం స్పృశ మాం రామ పునర్యాస్యామి తే పదమ్ ॥ 35 ॥

తథేతి రామః పస్పర్శ తదఙ్గం పాణీనా స్మయన్ ।
తతః ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య జటాయుః పతితో భువి ॥ 36 ॥

రామస్తమనుశోచిత్వా బద్ధవత్ సాశ్రుతోచనః ।
లక్ష్మణేన సమానాయ్య కాష్ఠాని ప్రదదాహ ॥ 37 ॥

స్నాత్వా దుఃఖేన రామోఽపి లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
హత్వా వనే మృగం తత్ర మాంసఖణ్డాన్ సమన్తతః ॥ 38 ॥

శాద్యలే ప్రాక్షిపద్రామః పృథక్ పృథగనేకథా ।
భక్షన్తు పక్షిణః సర్వే తృప్తో భవతు పక్షిరాట్ ॥ 39 ॥

ఇత్యుక్త్వా రాఘవః ప్రాహ జటాయో గచ్ఛ మత్పదమ్ ।
మత్సారూప్యం భజస్వాద్య సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥ 40 ॥

తతోఽనస్తరమేవాసౌ దివ్యరూపధరః శుభః ।
విమానవరమారుహ్యా భాస్వరం భానుసన్నిభమ్ ॥ 41 ॥

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మకిరీటవరభూషణైః ।
ద్యోతయన్ స్వప్రకాశేన పీతామ్బరధరోఽమలః ॥ 42 ॥

చతుర్భుజః పార్శ్వదైర్విష్ణోస్తాద్భుతైరభిపూజితః ।
స్తూయమానో యోగిగణైః రామమాభాష్య సత్వరః ।
కృతాఙ్జలిపుటో భూత్వా తుష్టావ రఘునన్దనమ్ ॥ 43 ॥

జటాయురువాచ

అగణితగుణమప్రమేయమాద్యమ్
సకలజగత్స్థితిసంయమాదిహేతుమ్ ।
ఉపరమపరమం పరాత్మభూతమ్
సతతమహం ప్రణతోఽస్మి రామచన్ద్రమ్ ॥ 44 ॥

నిరవధిసుఖమిన్దిరాకటాక్షమ్
క్షపితసురేన్ద్రచతుర్ముఖాదిదుఃఖమ్ ।
నరవరమనిశం నతోఽస్మి రామమ్
వరదమహం వరచాపబాణహస్తమ్ ॥ 45 ॥

త్రిభువనకమనీయరూపమీడ్యమ్
రవిశతభాసురమీహితప్రదానమ్ ।
శరణదమనిశం సురాగమూలే
కృతనిలయం రఘునన్దనం ప్రపద్యే ॥ 46 ॥

భవవిపినదవాగ్నినామధేయమ్
భవముఖదైవతదైవతం దయాలుమ్ ।
దనుజపతిసహస్రకోటినాశమ్
రవితనయాసదృశం హరిం ప్రపద్యే ॥ 47 ॥

అవిరతభవభావనాతిదూరమ్
భవవిముఖైర్మునిభిః సదైవ దృశ్యమ్ ।
భవజలధిసుతారణాఙ్ఘ్రిపోతమ్
శరణమహం రఘునందనం ప్రపద్యే ॥ 48 ॥

గిరిశగిరిసుతామనోనివాసమ్
గిరివరధారిణమీహితాభిరామమ్ ।
సురవరదనుజేన్ద్రనేవితాఙ్ఘ్రిమ్
సురవరదం రఘునాయకం ప్రపద్యే ॥ 49 ॥

పరధనపరదారవర్జితానామ్
పరగుణభూతిషు తుష్టమానసానామ్ ।
పరహితనిరతాత్మనాం సుసేవ్యమ్
రఘువరమముబ్బజతోచనం ప్రపద్యే ॥ 50 ॥

స్మితరుచిరవికాసితాననాబ్జ-
మతిసులభం సురరాజనీలనీలమ్ ।
సితజలరుహచారునేత్రశోభమ్
రఘుపతిమీశగురోర్గురుం ప్రపద్యే ॥ 51 ॥

హరికమలజశమ్భురూపభేదాత్
త్వమిహ విభాసి గుణత్రయానువృత్తః ।
రవిరివ జలపూరితోదపాత్రే-
ష్వమరపతిస్తుతిపాత్రమీశమీడే ॥ 52 ॥

రతిపతిశతకోటిసుందరాఙ్గమ్
శతపథగోచరభావనావిదూరమ్ ।
యతిపతిహృదయే సదా విభాతమ్
రఘుపతిమార్తిహరం ప్రభుం ప్రపద్యే ॥ 53 ॥

ఇత్యేవం స్తుతస్తస్య ప్రసన్నోఽభూద్రఘూత్తమః ।

ఉవాచ గచ్ఛ భద్రం తే మమ విష్ణోః పరం పదమ్ || 54 ||

శృణోతి య ఇదం స్తోత్రం లిఖేద్వా నియతః పఠేత్ |
స యాతి మమ సారూప్యం మరణే మత్స్మృతిం లభేత్ || 55 ||

ఇతి రాఘవభాషితం తదా
శ్రుతవాన్ హర్షసమాకులో ద్విజః |
రఘునందనసామ్యమాస్థితః
ప్రయయౌ బ్రహ్మసుపూజితం పదమ్ || 56 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే అష్టమః సర్గః || 8 ||

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో రామో లక్ష్మణేన జగామ విపినాంతరమ్ ।
పునర్దుఃఖం సమాశ్రిత్య సీతాన్వేషణతత్పరః ॥ ౧ ॥

తత్రాద్భుతసమాకారో రాక్షసః ప్రత్యదృశ్యత ।
వక్షస్యేవ మహావక్త్రశ్చక్షురాదివివర్జితః ॥ ౨ ॥

బాహూ యోజనమాత్రేణ వ్యాప్యతౌ తస్య రక్షసః ।
కబంధో నామ దైత్యేంద్రః సర్వసత్త్వవిహింసకః ॥ ౩ ॥

తద్బాహ్వోర్మధ్యదేశే తౌ చరంతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
దదర్శతుర్మహాసత్త్వం తద్బాహుపరివేష్టితౌ ॥ ౪ ॥

రామః ప్రోవాచ విహసన్ పశ్య లక్ష్మణ రాక్షసమ్ ।
శిరఃపాదవిహింసాయం యస్య వక్షసి చాననమ్ ॥ ౫ ॥

బాహుభ్యాం లభ్యతే యద్యత్తత్తద్భక్షన్ స్థితో ధ్రువమ్ ।
ఆవామప్యేతయోర్బాహ్వోర్మధ్యే సజ్కులితౌ ధ్రువమ్ ॥ ౬ ॥

గన్తుమన్యత్ర మార్గో న దృశ్యతే రఘునన్దన ।
కిం కర్తవ్యమితోఽస్మాభిరిదానీం భక్షయేత్స నౌ ॥ ౭ ॥

లక్ష్మణస్తమువాచేదం కిం విచారేణ రాఘవ ।
ఆవామేకైకమవ్యగ్రౌ చిన్ద్యావాస్య భుజౌ ధ్రువమ్ ॥ ౮ ॥

తథేతి రామః ఖడ్గేన భుజం దక్షిణమచ్ఛినత్ ।
తథైవ లక్ష్మణో వామం చిచ్ఛేద భుజమజ్ఞాసౌ ॥ ౯ ॥

తతోఽతివిస్మితో దైత్యః కౌ యువాం సురపుజ్జవౌ ।
మద్బాహుచ్ఛేదకౌ లోకే దివి దేవేషు వా కుతః ॥ 10 ॥

తతోఽబ్రవీధ్యసన్నేవ రామో రాజీవలోచనః ।
అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథో మహాన్ ॥ 11 ॥

రామోఽహం తస్య పుత్రోఽసౌ భ్రాతా మే లక్ష్మణః సుధీః ।
మమ భార్యా జనకజా సీతా త్రైలోక్యసుందరీ ॥ 12 ॥

ఆవాం మృగయయా యాతౌ తదా కేనాపి రక్షసా ।
సీతాం సీతాం విచిన్వన్తౌ చాగతౌ ఘోరకాననే ॥ 13 ॥

బాహుభ్యాం వేష్టితావత్ర తవ ప్రాణరిరక్షయా ।
ఛిన్నౌ తవ భుజౌ త్వం చ కో వా వికటరూపధృక్ ॥ 14 ॥

కబన్ధ ఉవాచ

ధన్యోఽహం యది రామస్త్యమాగతోఽసి మమాన్తికమ్ ।
పురా గన్ధర్వరాజోఽహం రూపయౌవనదర్పితః ॥ 15 ॥

విచరన్లోకమఖిలం వరనారీమనోహరః ।
తపసా బ్రహ్మణో లబ్ధమవధ్యత్వం రఘూత్తమ ॥ 16 ॥

అష్టావక్రం మునిం దృష్ట్వా కదాచిదహసం పురా ।
క్రుద్ధోఽసావాహ దుష్ట త్వం రాక్షసో భవ దుర్మతే ॥ 17 ॥

అష్టావక్రః పునః ప్రాహ వన్దితో మే దయాపరః ।
శాపస్యాన్తం చ మే ప్రాహ తపసా ద్యోతితప్రభః ॥ 18 ॥

త్రేతాయుగే దాశరథిర్భూత్వా నారాయణః స్వయమ్ ।
ఆగమిష్యతి తే బాహూ ఛిద్యేతే యోజనాయతౌ ॥ 19 ॥

తేన శాపాద్వినిర్ముక్తో భవిష్యసి యథా పురా ।
ఇతి శప్తోఽహమద్రాక్షం రాక్షసీం తనుమాత్మనః ॥ 20 ॥

కదాచిద్దేవరాజానమభ్యద్రవమహం రుషా ।
సోఽపి వజ్రేణ మాం రామ శిరోదేశేఽభ్యతాడయత్ ॥ 21 ॥

తదా శిరో గతం కుక్షిం పాదౌ చ రఘునన్దన ।
బ్రహ్మదత్తవరాన్మృత్యుర్నాభూన్మే వజ్రతాడనాత్ ॥ 22 ॥

ముఖాభావే కథం జీవేదయమిత్యమరాధిపమ్ ।
ఊచుః సర్వే దయావిష్టా మాం విలోక్యాఽఽస్యవర్జితమ్ ॥ 23 ॥

తతో మాం ప్రాహ మఘవా జతరే తే ముఖం భవేత్ ।
బాహూ తే యోజనాయామౌ భవిష్యత ఇతో వ్రజ ॥ 24 ॥

ఇత్యుక్తోఽత్ర వసన్నిత్యం బాహుభ్యాం వనగోచరాన్ ।
భక్షయామ్యధునా బాహూ ఖణ్డితౌ మే త్వయాఽనఘ ॥ 25 ॥

ఇతః పరం మాం శ్వభ్రాన్యే నిక్షిపాగ్నిన్దనావృతే ।
అగ్నినా దహ్యామానోఽహం త్వయా రఘుకులోత్తమ ॥ 26 ॥

॥ ॥ 27 ॥ ॥

పూర్వరూపమనుప్రాప్య భార్యామార్గం వదామి తే

ఇత్యుక్తే లక్ష్మణేనాశు శ్వభ్రం నిర్మిత్య తత్ర తమ్ ।
నిక్షిప్య ప్రాదహత్కాష్టైస్తతో దేహాత్సముత్థితః ।
కన్దర్పసదృశాకారః సర్వాభరణభూషితః ॥ 28 ॥

రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా సాష్టాంగం ప్రణిపత్య చ ।
కృతాజ్ఞలిరువాచేదం భక్తిగద్గదయా గిరా ॥ 29 ॥

గన్ధర్వ ఉవాచ

స్తోతుముత్సహతే మేఽద్య మనో రామాతిసమ్భ్రమాత్ ।
త్వామనంతమనాద్యంతం మనోవాచామగోచరమ్ ॥ 30 ॥

సూక్ష్మం తే రూపమవ్యక్తం దేహద్వయవిలక్షణమ్ ।
దృగ్రూపమితరత్సర్వం దృశ్యం జడమనాత్మకమ్ ।
తత్కథం త్వాం విజానీయాద్యవ్యతిరిక్తం మనః ప్రభో ॥ 31 ॥

బుద్ధ్యాత్మాభాసయోరైక్యం జీవ ఇత్యభిధీయతే ।
బుద్ధ్యాది సాక్షీ బ్రహ్మైవ తస్మిన్నిర్విషయేఽఖిలమ్ ॥ 32 ॥

ఆరోప్యతేఽజ్ఞానవశాన్నిర్వికారేఽఖిలాత్మని ।
హిరణ్యగర్భస్తే సూక్ష్మం దేహం స్థూలం విరాట్ స్మృతమ్ ॥ 33 ॥

భావనావిషయో రామ సూక్ష్మం తే ధ్యాత్వమజ్గలమ్ ।
భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చ యత్రేదం దృశ్యతే జగత్ ॥ 34 ॥

స్థూలేఽణ్ణకోశే దేహే తే మహదాదిభిరావృతే ।
సప్తభిరుత్తరగుణైర్వైరాజో ధారణాశ్రయః ॥ 35 ॥

త్వమేవ సర్వకైవల్యం లోకాస్తేఽవయవాః స్మృతాః ।
పాతాలం తే పాదమూలం పార్శ్విస్తవ మహాతలమ్ ॥ 36 ॥

రసాతలం తే గుల్ఫౌ తు తలాతలమితిర్యతే ।
జానునీ సుతలం రామ ఊరూ తే వితలం తథా ॥ 37 ॥

అతలం చ మహి రామ జఘనం నాభిగం నభః ।
ఉరఃస్థలం తే జ్యోతింషి గ్రీవా తే మహ ఉచ్యతే ॥ 38 ॥

వదనం జనలోకస్తే తపస్తే శఙ్ఖదేశగమ్ ।

సత్యలోకో రఘుశ్రేష్ఠ శీర్షణ్యాస్తే సదా ప్రభో ॥ 39 ॥

ఇన్ద్రాదయో లోకపాలా బాహవస్తే దిశః శ్రుతీ ।
అశ్వినౌ నాసికే రామ వక్త్రం తేఽగ్నిరుదాహృతః ॥ 40 ॥

చక్షుస్తే సవితా రామ మనశ్చన్ద్ర ఉదాహృతః ।
భ్రూభక్త ఏవ కాలస్తే బుద్ధిస్తే వాక్పతిర్భవేత్ ॥ 41 ॥

రుద్రోఽహఙ్కారరూపస్తే వాచశ్చన్దాంసి తేఽవ్యయ ।
యమస్తే దంష్ట్రదేశస్థో నక్షత్రాణి ద్విజాలయః ॥ 42 ॥

హాసో మోహకరీ మాయా సృష్టిస్తేఽపాఙ్గమోక్షణమ్ ।
ధర్మః పురస్తేఽధర్మశ్చ పృష్ఠభాగ ఉదీరితః ॥ 43 ॥

నిమిషోన్మేషణే రాత్రిర్దివా చైవ రఘూత్తమ ।
సముద్రాః సప్త తే కుక్షిర్నాడ్యో నద్యస్తవ ప్రభో ॥ 44 ॥

రోమాణి వృక్షౌషధయో రేతో వృష్టిస్తవ ప్రభో ।
మహిమా జ్ఞానశక్తిస్తే ఏవం స్థూలం వపుస్తవ ॥ 45 ॥

యదస్మిన్ స్థూలరూపే తే మనః సన్ధార్యతే నరైః ।
అనాయాసేన ముక్తిః స్యాదతోఽన్యన్నహి కిఞ్చన ॥ 46 ॥

అతోఽహం రామ రూపం తే స్థూలమేవానుభావయే ।
యస్మిన్ ధ్యాతే ప్రేమరసః సరోమపులకో భవేత్ ॥ 47 ॥

తదైవ ముక్తిః స్యాద్ద్రామ యదా తే స్థూలభావకః ।
తదప్యస్తాం తవైవాహమేతద్ద్రూపం విచింతయే ॥ 48 ॥

ధనుర్బాణధరం శ్యామం జటావల్కలభూషితమ్ ।

అపీచ్యవయసం సీతాం విచిన్వంతం సలక్ష్మణమ్ || 49 ||

|| 50 ||

ఇదమేవ సదా మే స్యాన్నానసే రఘునన్దన

సర్వజ్ఞః శక్కురః సాక్షాత్పర్వత్యా సహితః సదా ।

త్వద్రూపమేవ సతతం ధ్యాయన్నాస్తే రఘూత్తమ ।

ముమూర్షాణాం తదా కాశ్యాం తారకం బ్రహ్మవాచకమ్ || 51 ||

రామరామేత్యుపదిశన్ సదా సన్తుష్టమానసః ।

అతస్త్వం జానకీనాథ పరమాత్మా సునిశ్చితః || 52 ||

సర్వే తే మాయయా మూఢాస్త్యాం న జానంతి తత్త్వతః ।

నమస్తే రామభద్రాయ వేధసే పరమాత్మనే || 53 ||

అయోధ్యాధిపతే తుభ్యం నమః సౌమిత్రినేవిత ।

త్రాహి త్రాహి జగన్నాథ మాం మాయా నావృణోతు తే || 54 ||

శ్రీరామ ఉవాచ

తుష్టోఽహం దేవగన్ధర్వ భక్త్యా స్తుత్యా చ తేఽనఘ ।

యాహి మే పరమం స్థానం యోగిగమ్యం సనాతనమ్ || 55 ||

జపంతి యే నిత్యమనన్యబుద్ధ్యా

భక్త్యా త్వదుక్తం స్తవమాగమోక్తమ్ ।

తేఽజ్ఞానసమ్భూతభవం విహాయ

మాం యాన్తి నిత్యానుభవానుమేయమ్ || 56 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాణ్డే నవమః సర్గః || 9 ||

॥ దశమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

లభ్యా వరం స గన్ధర్వః ప్రయాస్యన్ రామమబ్రవీత్ ।
శబర్యాస్తే పురోభాగే ఆశ్రమే రఘునన్దన ॥ ౧ ॥

భక్త్యా త్వత్పాదకమలే భక్తిమార్గవిశారదా ।
తాం ప్రయాహి మహాభాగ సర్వం తే కథయిష్యతి ॥ ౨ ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా సోఽపి విమానేనార్కవర్చసా ।
విష్ణోః పదం రామనామస్మరణే ఫలమీదృశమ్ ॥ ౩ ॥

త్యుక్త్వా తద్విపినం ఘోరం సింహవ్యాఘ్రాదిదూషితమ్ ।
శనైరథాశ్రమపదం శబర్యా రఘునన్దనః ॥ ౪ ॥

శబరీ రామమాలోక్య లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ ।
ఆయాన్తమారాధ్యర్షేణ ప్రత్యుత్థాయాచిరేణ సా ॥ ౫ ॥

పతిత్వా పాదయోరగ్రే హర్షపూర్ణాశ్రుతోచనా ।
స్వాగతేనాభినన్ద్యాథ స్వాసనే సన్న్యవేశయత్ ॥ ౬ ॥

రామలక్ష్మణయోః సమ్యక్పదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః ।
తజ్జలేనాభిషిచ్యాఙ్గమథార్హ్యాదిభిరాదృతా ॥ ౭ ॥

సమ్పూజ్య విధివద్రామం ససౌమిత్రిం సపర్యయా ।
సఙ్గృహీతాని దివ్యాని రామార్థం శబరీ ముదా ॥ ౮ ॥

ఫలాన్యమృతకల్పాని దదౌ రామాయ భక్తితః ।

పాదౌ సమ్పూజ్య కుసుమైః సుగన్ధైః సానులేపనైః ॥ 9 ॥

కృతాతిథ్యం రఘుశ్రేష్ఠముపవిష్టం సహానుజమ్ ।
శబరీ భక్తిసమ్పన్నా ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

అత్రాశ్రమే రఘుశ్రేష్ఠ గురవో మే మహర్షయః ।
స్థితాః శుశ్రూషణం తేషాం కుర్వతీ సముపస్థితా ॥ 11 ॥

బహువర్షసహస్రాణి గతాస్తే బ్రహ్మణః పదమ్ ।
గమిష్యంతోఽబ్రువన్మాం త్వం వసాత్రైవ సమాహితా ॥ 12 ॥

రామో దాశరథిర్జాతః పరమాత్మా సనాతనః ।
రాక్షసానాం వధార్థాయ ఋషీణాం రక్షణాయ చ ॥ 13 ॥

ఆగమిష్యతి చైకాగ్రధ్యాననిష్ఠా స్థిరా భవ ।
ఇదానీం చిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతి ప్రభుః ॥ 14 ॥

యావదాగమనం తస్య తావద్రక్ష కలేవరమ్ ।
దృష్ట్వైవ రాఘవం దగ్ధ్వా దేహం యాస్యసి తత్పదమ్ ॥ 15 ॥

తథైవాకరవం రామ త్వద్ధ్యానైకపరాయణా ।
ప్రతిక్ష్యాగమనం తేఽద్య సఫలం గురుభాషితమ్ ॥ 16 ॥

తవ సన్దర్శనం రామ గురూణామపి మే న హి ।
యోషిన్ముఢాఽప్రమేయాత్మాన్ హినజాతిసముద్భవా ॥ 17 ॥

తవ దాసస్య దాసానాం శతసంఖ్యోత్తరస్య వా ।
దాసీత్వే నాధికారోఽస్తి కుతః సాక్షాత్తువైవ హి ॥ 18 ॥

కథం రామాద్య మే దృష్టస్త్యం మనోవాగగోచరః ।

స్తోత్రం న జానే దేవేశ కిం కరోమి ప్రసీద మే ॥ 19 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

పుంస్త్యే స్త్రీత్యే విశేషో వా జాతినామాశ్రమాదయః ।
న కారణం మద్భజనే భక్తిరేవ హి కారణమ్ ॥ 20 ॥

యజ్ఞదానతపోభిర్వా వేదాధ్యయనకర్మభిః ।
నైవ ద్రష్టుమహం శక్యో మద్భక్తివిముఖైః సదా ॥ 21 ॥

॥ ॥ 22 ॥ ॥

తస్మాద్భామిని సజ్జేపాద్యక్ష్యేఽహం భక్తిసాధనమ్
సతాం సజ్గతిరేవాత్ర సాధనం ప్రథమం స్మృతమ్ ।
ద్వితీయం మత్కథాలాపస్తృతీయం మద్గుణేరణమ్ ।
వ్యాఖ్యాతృత్వం మద్వచసాం చతుర్థం సాధనం భవేత్ ॥ 23 ॥

ఆచార్యోపాసనం భద్రే సద్బుద్ధ్యాఽమాయయా సదా ।
పశ్చాత్తమం పుణ్యశీలత్వం యమాది నియమాది చ ॥ 24 ॥

నిష్ఠా మత్పూజనే నిత్యం షష్ఠం సాధనమీరితమ్ ।
మమ మన్త్రోపాసకత్వం సాఙ్గం సప్తమముచ్యతే ॥ 25 ॥

మద్భక్తేష్వధికా పూజా సర్వభూతేషు మన్మతిః ।
బాహ్యార్థేషు విరాగిత్వం శమాదిసహితం తథా ॥ 26 ॥

అష్టమం నవమం తత్త్వవిచారో మమ భామిని ।
ఏవం నవవిధా భక్తిః సాధనం యస్య కస్య వా ॥ 27 ॥

స్త్రీయో వా పురుషస్యాపి తిర్యగ్యోనిగతస్య వా ।
భక్తిః సజ్జాయతే ప్రేమలక్షణా శుభలక్షణే ॥ 28 ॥

భక్తో సజ్జాతమాత్రాయాం మత్తత్వానుభవస్తదా ।
మమానుభవసిద్ధస్య ముక్తిస్తత్రైవ జన్మని ॥ 29 ॥

స్యాత్తస్మాత్కారణం భక్తిర్మోక్షస్యేతి సునిశ్చితమ్ ।
ప్రథమం సాధనం యస్య భవేత్తస్య క్రమేణ తు ॥ 30 ॥

భవేత్సర్వం తతో భక్తిర్ముక్తిరేవ సునిశ్చితమ్ ।
యస్మాన్మద్భక్తియుక్తా త్వం తతోఽహం త్వాముపస్థితః ॥ 31 ॥

ఇతో మద్దర్శనాన్ముక్తిస్తవ నాస్త్యత్ర సంశయః ।
యది జానాసి మే బ్రూహి సీతా కమలలోచనా ॥ 32 ॥

॥ ॥ 33 ॥ ॥

కుత్రాస్తే కేన వా సీతా ప్రియా మే ప్రియదర్శనా
శబర్యువాచ

దేవ జానాసి సర్వజ్ఞ సర్వం త్వం విశ్వభావన ।
తథాఽపి పృచ్ఛనే యన్మాం లోకాననుసృతః ప్రభో ॥ 34 ॥

తతోఽహమభిధాస్యామి సీతా యత్రాధునా స్థితా ।
రావణేన హృతా సీతా లజ్కాయాం వర్తతేఽధునా ॥ 35 ॥

ఇతః సమీపే రామాఽఽస్తే పమ్పానామ సరోవరమ్ ।
ఋష్యమూకగిరిర్నామ తత్సమీపే మహానగః ॥ 36 ॥

చతుర్భిర్మన్త్రిభిః సార్థం సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
భీతభీతః సదా యత్ర తిష్ఠత్యతులవిక్రమః ॥ 37 ॥

వాలినశ్చ భయాద్ భ్రాతుస్తదగమ్యమృషేర్భయాత్ ।
వాలినస్తత్ర గచ్ఛ త్వం తేన సఖ్యం కురు ప్రభో ॥ 38 ॥

సుగ్రీవేణ స సర్వం తే కార్యం సమ్పాదయిష్యతి ।

అహమగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి తవాగ్రే రఘునన్దన ॥ 39 ॥

ముహూర్తం తిష్ఠ రాజేన్ద్ర యావద్దగ్ధ్వా కలేవరమ్ ।
యాస్యామి భగవన్ రామ తవ విష్ణోః పరం పదమ్ ॥ 40 ॥

ఇతి రామం సమామన్త్ర్య ప్రవివేశ హుతాశనమ్ ।
క్షణాన్నిర్ధూయ సకలమవిద్యాకృతబన్ధనమ్ ।
రామప్రసాదాచ్ఛబరీ మోక్షం ప్రాపాతిదుర్లభమ్ ॥ 41 ॥

కిం దుర్లభం జగన్నాథే శ్రీరామే భక్తవత్సలే ।
ప్రసన్నేఽథమజన్మాఽపి శబరీ ముక్తిమాప సా ॥ 42 ॥

కిం పునర్బ్రాహ్మణా ముఖ్యాః పుణ్యాః శ్రీరామచింతకాః ।
ముక్తిం యాన్తితి తద్భక్తిర్ముక్తిరేవ న సంశయః ॥ 43 ॥

భక్తిర్ముక్తివిధాయినీ భగవతః శ్రీరామచన్ద్రస్య హే
లోకాః కామదుఃఖాఙ్ఘ్రిపద్మయుగలం నేవధ్వమత్యుత్సుకాః ।
నానాజ్ఞానవిశేషమన్త్రవితతిం త్యక్త్వా సుదూరే భృశమ్
రామం శ్యామతనుం స్మరారిహృదయే భాన్తం భజధ్వం బుధాః ॥ 44 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే దశమః సర్గః ॥ 10 ॥
ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే అరణ్యకాణ్డః సమాప్తః ॥

Chapter 5

॥ ಕೆಪ್ಪಿನ್ಯಾಕಾಣಃ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతః సలక్షణో రామః శనైః పమ్నాసరస్తటమ్ ।
ఆగత్య సరసాం శ్రేష్ఠాం దృష్ట్వా విస్మయమాయయా ॥ 1 ॥

క్రోశమాత్రం సువిస్తీర్ణమగాధామలశమ్భరమ్ ।
ఉత్ఫుల్లాముబ్బజకల్హారకుముదోత్పలమణితమ్ ॥ 2 ॥

హంసకారణవాకీర్ణం చక్రవాకాదిశోభితమ్ ।
జలకుక్కుటకోయష్టికౌశ్చనాదోపనాదితమ్ ॥ 3 ॥

నానాపుష్పలతాకీర్ణం నానాఫలసమావృతమ్ ।
సతాం మనఃస్వచ్ఛజలం పద్మకింజల్కవాసితమ్ ॥ 4 ॥

తత్రోపస్పృశ్య సలిలం పీత్వా శ్రమహరం విభుః ।
సానుజః సరసస్తీరే శీతలేన పథా యయా ॥ 5 ॥

ఋష్యమూకగిరేః పార్శ్వే గచ్ఛంతౌ రామలక్షణౌ ।
ధనుర్బాణకరౌ దాంతౌ జటావల్కలమణితౌ ।
పశ్యంతౌ వివిధాన్ వృక్షాన్ గిరేః శోభాం సువిక్రమా ॥ 6 ॥

సుగ్రీవస్తు గిరేర్మూర్ధ్ని చతుర్భిః సహ వానరైః ।
స్థిత్యా దదర్శ తౌ యాంతావారురోహ గిరేః శిరః ॥ 7 ॥

భయాదాహ హనూమన్తం కౌ తౌ వీరవరౌ సఖే ।
గచ్ఛ జానీహి భద్రం తే వటుర్భూత్వా ద్విజాకృతిః ॥ 8 ॥

వాలినా ప్రేషితౌ కింవా మాం హన్తుం సముపాగతౌ ।

తాభ్యాం సమాభిషణం కృత్వా జానీహి హృదయం తయోః ॥ 9 ॥

యది తౌ దుష్టహృదయౌ సంజ్ఞాం కురు కరాగ్రతః ।
వినయావనతో భూత్వా ఏవం జానీహి నిశ్చయమ్ ॥ 10 ॥

తథేతి వటురూపేణ హనుమాన్ సముపాగతః ।
వినయావనతో భూత్వా రామం నత్వేదమబ్రవీత్ ॥ 11 ॥

కౌ యువాం పురుషవ్యాఘ్రౌ యువానౌ వీరసమ్మతౌ ।
ద్యోతయంతౌ దిశః సర్వాః ప్రభయా భాస్కరావివ ॥ 12 ॥

యువాం త్రైలోక్యకర్తారావితి భాతి మనో మమ ।
యువాం ప్రధానపురుషౌ జగద్ధేతూ జగన్మయౌ ॥ 13 ॥

మాయయా మానుషాకారౌ చరంతావివ లీలయా ।
భూభారహరణార్థాయ భక్తానాం పాలనాయ చ ॥ 14 ॥

అవతీర్ణావిహ పరౌ చరంతౌ క్షత్రియాకృతీ ।
జగత్స్థితిలయౌ సర్గం లీలయా కర్తుముద్యతౌ ॥ 15 ॥

స్వతంత్రౌ ప్రేరకౌ సర్వహృదయస్థావిహేశ్వరౌ ।
నరనారాయణౌ లోకే చరంతావితి మే మతిః ॥ 16 ॥

శ్రీరామౌ లక్ష్మణం ప్రాహ పశ్యేనం వటురూపిణమ్ ।
శబ్దశాస్త్రమశేషేణ శ్రుతం నూనమనేకథా ॥ 17 ॥

అనేన భాషితం కృత్స్నం న కిచ్ఛేదపశబ్దితమ్ ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం రాఘవో జ్ఞానవిగ్రహః ॥ 18 ॥

అహం దాశరథీ రామస్త్యయం మే లక్ష్మణోఽనుజః ।
సీతయా భార్యయా సార్థం పితుర్వచనగౌరవాత్ ॥ 19 ॥

ఆగతస్తత్ర విపినే స్థితోఽహం దణ్డకే ద్విజ ।
 తత్ర భార్యా హృతా సీతా రక్షసా కేనచిన్మమ ।
 తామన్వేష్టుమిహాయాతౌ త్వం కో వా కస్య వా వద ॥ 20 ॥

వటురువాచ

సుగ్రీవో నామ రాజా యో వానరాణాం మహామతిః ।
 చతుర్భిర్మన్త్రిభిః సార్థం గిరిమూర్ధని తిష్ఠతి ॥ 21 ॥

భ్రాతా కనియాన్ సుగ్రీవో వాలినః పాపచేతసః ।
 తేన నిష్కాసితో భార్యా హృతా తస్యేహ వాలినా ॥ 22 ॥

తద్భయాదృష్యమూకాఖ్యం గిరిమాశ్రిత్య సంస్థితః ।
 అహం సుగ్రీవసచివో వాయుపుత్రో మహామతే ॥ 23 ॥

హనుమాన్నామ విఖ్యాతో హ్యజ్ఞానీగర్భసమ్భవః ।
 తేన సఖ్యం త్వయా యుక్తం సుగ్రీవేణ రఘూత్తమ ॥ 24 ॥

భార్యాపహారిణం హన్తుం సహాయస్తే భవిష్యతి ।
 ఇదానీమేవ గచ్ఛామ ఆగచ్ఛ యది రోచతే ॥ 25 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

అహమప్యగతస్తేన సఖ్యం కర్తుం కపిశ్వర ।
 సఖ్యుస్తస్యాపి యత్కార్యం తత్కరిష్యామ్యసంశయమ్ ॥ 26 ॥

హనుమాన్ స్వస్వరూపేణ స్థితో రామమథాబ్రవీత్ ।
 ఆరోహతాం మమ స్కన్ధౌ గచ్ఛామః పర్వతోపరి ॥ 27 ॥

యత్ర తిష్ఠతి సుగ్రీవో మన్త్రిభిర్వాలినో భయాత్ ।
 తథేతి తస్యారురోహ స్కన్ధం రామోఽథ లక్ష్మణః ॥ 28 ॥

ఉత్పాత గిరేర్ముద్ధి క్షణాదేవ మహాకపిః ।
వృక్షచ్ఛాయాం సమాశ్రిత్య స్థితౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 29 ॥

హనుమానపి సుగ్రీవముపగమ్య కృతాజ్ఞలిః ।
వ్యేతు తే భయమాయాతౌ రాజన్ శ్రీరామలక్ష్మణౌ ॥ 30 ॥

శీఘ్రముత్తిష్ఠ రామేణ సఖ్యం తే యోజితం మయా ।
అగ్నిం సాక్షిణమారోప్య తేన సఖ్యం ద్రుతం కురు ॥ 31 ॥

తతోఽతిహర్షాత్సుగ్రీవః సమాగమ్య రఘూత్తమమ్ ।
వృక్షశాఖాం స్వయం చిత్వా విష్టరాయ దదౌ ముదా ॥ 32 ॥

హనూమాన్లక్ష్మణాయాదాత్సుగ్రీవాయ చ లక్ష్మణః ।
హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టాః సర్వ ఏవావతస్థిరే ॥ 33 ॥

లక్ష్మణస్త్యబ్రవీత్సర్వం రామవృత్తాంతమాదితః ।
వనవాసాభిగమనం సీతాహరణమేవ చ ॥ 34 ॥

లక్ష్మణోక్తం వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో రామమబ్రవీత్ ।
అహం కరిష్యే రాజేన్ద్ర సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ॥ 35 ॥

సాహాయ్యమపి తే రామ కరిష్యే శత్రుఘాతినః ।
శృణు రామ మయా దృష్టం కింశ్చిత్తే కథయామ్యహమ్ ॥ 36 ॥

ఏకదా మన్త్రిభిః సార్థం స్థితోఽహం గిరిమూర్ధని ।
విహాయసా నీయమానాం కేనచిత్ప్రమదోత్తమామ్ ॥ 37 ॥

క్రోశంతి రామరామేతి దృష్ట్వాఽస్మాన్ పర్వతోపరి ।
ఆముచ్యాభరణాన్యాశు స్వోత్తరీయేణ భామినీ ॥ 38 ॥

నిరీక్ష్యాధః పరిత్యజ్య క్రోశంతి తేన రక్షసా ।

నీతాహం భూషణాన్యాశు గుహాయామక్షిపం ప్రభో ॥ 39 ॥

ఇదానీమపి పశ్య త్వం జానీహి తవ వా న వా ।
ఇత్యుక్త్వాఽఽనీయ రామాయ దర్శయామాస వానరః ॥ 40 ॥

విముచ్య రామస్తద్దృష్ట్వా హా సీతేతి ముహుర్ముహుః ।
హృది నిక్షిప్య తత్సర్వం రురోద ప్రాకృతో యథా ॥ 41 ॥

ఆశ్వాస్య రాఘవం భ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
అచిరేణైవ తే రామ ప్రాప్యతే జానకీ శుభా ।
వానరేంద్రసహాయేన హత్వా రావణమాహవే ॥ 42 ॥

సుగ్రీవోఽప్యహ హే రామ ప్రతిజ్ఞాం కరవాణి తే ।
సమరే రావణం హత్వా తవ దాస్యామి జానకీమ్ ॥ 43 ॥

తతో హనూమాన్ ప్రజ్వాల్య తయోరగ్నిం సమీపతః ।
తావుభౌ రామసుగ్రీవావగ్నౌ సాక్షిణి తిష్ఠతి ॥ 44 ॥

బాహూ ప్రసార్య చాలిక్ల్య పరస్పరమకల్మషౌ ।
సమీపే రఘునాథస్య సుగ్రీవః సముపావిశత్ ॥ 45 ॥

స్వోదంతం కథయామాస ప్రణయాద్రఘునాయకే ।
సఖే శృణు మమోదంతం వాలినా యత్కృతం పురా ॥ 46 ॥

మయపుత్రోఽథ మాయాపీ నామ్నా పరమదుర్మదః ।
కిష్కిన్ధాం సముపాగత్య వాలినం సముపాహ్వయత్ ॥ 47 ॥

సింహనాదేన మహతా వాలీ తు తదమర్షణః ।
నిర్యయా క్రోధతామ్రాక్షో జఘాన దృఢముష్ఠినా ॥ 48 ॥

దుద్రావ తేన సంవిగ్నో జగామ స్వగుహం ప్రతి ।

అనుదుద్రావ తం వాలీ మాయావినమహం తథా || 49 ||

తతః ప్రవిష్టమాలోక్య గుహం మాయావినం రుషా ।
వాలీ మామాహ తిష్ఠ త్వం బహిర్గచ్ఛామ్యహం గుహమ్ ।
ఇత్యుక్త్వాఽఽవిశ్య స గుహం మాసమేకం న నిర్యయౌ || 50 ||

మాసాదూర్ధ్వం గుహాద్వారాన్నిర్గతం రుధిరం బహు ।
తద్బ్రష్టా పరితప్తాఙ్గో మృతో వాలీతి దుఃఖితః || 51 ||

గుహాద్వారి శిలామేకాం నిధాయ గృహమాగతః ।
తతోఽబ్రవం మృతో వాలీ గుహాయాం రక్షసా హతః || 52 ||

తచ్ఛ్చుత్వా దుఃఖితాః సర్వే మామనిచ్ఛంతమప్యత ।
రాజ్యేఽభిషేచనం చక్రుః సర్వే వానరమన్త్రిణః || 53 ||

శిష్టం తదా మయా రాజ్యం కిఞ్చిత్కాలమరిన్దమ ।
తతః సమాగతో వాలీ మామాహ పరుషం రుషా || 54 ||

బహుధా భర్త్యయిత్వా మాం నిజఘాన చ ముష్టిభిః ।
తతో నిర్గత్య నగరాదధావం పరయా భియా || 55 ||

లోకాన్ సర్వాన్ పరిక్రమ్య ఋష్యమూకం సమాశ్రితః ।
ఋషేః శాపభయాత్సోఽపి నాయాతీమం గిరిం ప్రభో || 56 ||

తదాది మమ భార్యాం స స్వయం భుజ్జ్యే విమూఢధీః ।
అతో దుఃఖేన సంతప్తో హృతదారో హృతాశ్రయః || 57 ||

వసామ్యద్య భవత్వాదసంస్పర్శాత్సుఖితోఽస్మ్యహమ్ ।
మిత్రదుఃఖేన సంతప్తో రామో రాజీవలోచనః || 58 ||

హనిష్యామి తవ ద్వేష్యం శీఘ్రం భార్యాపహారిణమ్ ।
ఇతి ప్రతిజ్ఞామకరోత్సుగ్రీవస్య పురస్తదా || 59 ||

సుగ్రీవోఽప్యహ రాజేన్ద్ర వాలీ బలవతాం బలీ ।
కథం హనిష్యతి భవాన్ దేవైరపి దురాసదమ్ ॥ 60 ॥

శృణు తే కథయిష్యామి తద్బలం బలినాం వర ।
కదాచిద్దున్దుభిర్నామ మహాకాయో మహాబలః ॥ 61 ॥

కిష్కిన్ధామగమద్రామ మహామహిషరూపధృక్ ।
యుద్ధాయ వాలినం రాత్రౌ సమాహ్వయత భీషణః ॥ 62 ॥

తచ్ఛుత్వాఽసహమానోఽసౌ వాలీ పరమకోపనః ।
మహిషం శృంజయోర్ధృత్వా పాతయామాస భూతలే ॥ 63 ॥

పాదేనైకేన తత్కాయమాక్రమ్యాస్య శిరో మహత్ ।
హస్తాభ్యాం భ్రామయంశ్చిత్వా తోలయిత్వాఽక్షిపదుభివి ॥ 64 ॥

పపాత తచ్ఛిరో రామ మాతఙ్గాశ్రమసన్నిధౌ ।
యోజనాత్పతితం తస్మాన్మునేరాశ్రమమణ్డలే ॥ 65 ॥

రక్తవృష్టిః పపాతోఽచైర్ద్వష్టా తాం క్రోధమూర్చ్ఛితః ।
మాతఙ్గో వాలినం ప్రాహ యద్యాగంతాసి మే గిరిమ్ ॥ 66 ॥

ఇతః పరం భగ్నుశిరా మరిష్యసి న సంశయః ।
ఏవం శప్తస్తదారభ్య ఋష్యమూకం న యాత్యసౌ ॥ 67 ॥

ఏతజ్ఞాత్వాఽహమప్యత్ర వసామి భయవర్జితః ।
రామ పశ్య శిరస్తస్య దున్దుభేః పర్వతోపమమ్ ॥ 68 ॥

తత్తేపణే యదా శక్తః శక్తస్త్వం వాలినో వధే ।
ఇత్యుక్త్వా దర్శయామాస శిరస్తద్గిరిసన్నిభమ్ ॥ 69 ॥

దృష్ట్వా రామః స్మితం కృత్వా పాదాఙ్గుష్ఠేన చాక్షిపత్ ।

దశయోజనపర్యంతం తదద్భుతమివాభవత్ || 70 ||

సాధు సాధ్వితి సమ్ప్రాహ సుగ్రీవో మన్త్రిభిః సహ ।
పునరప్యాహ సుగ్రీవో రామం భక్తపరాయణమ్ || 71 ||

ఏతే తాలా మహాసారాః సప్త పశ్య రఘూత్తమ ।
ఏకైకం చాలయిత్వాఽసౌ నిష్పత్రాన్ కురుతేఽఙ్ఞాసౌ || 72 ||

యది త్వమేకబాణేన విద్ధ్వా చిద్రం కరోషి చేత్ ।
హతస్త్వయా తదా వాలీ విశ్వాసో మే ప్రజాయతే ।
తథేతి ధనురాదాయ సాయకం తత్ర సన్దధే || 73 ||

బిభేద చ తదా రామః సప్త తాలాన్ మహాబలః ।
తాలాన్ సప్త వినిర్భిద్య గిరిం భూమిం చ సాయకః || 74 ||

పునరాగత్య రామస్య తూణీరే పూర్వవత్త్రితః ।
తతోఽతిహర్షాత్సుగ్రీవో రామమాహాతివిస్మితః || 75 ||

దేవ త్వం జగతాం నాథః పరమాత్మా న సంశయః ।
మత్పూర్వకృతపుణ్యైః సజ్గతోఽద్య మయా సహ || 76 ||

త్వాం భజన్తి మహాత్మానః సంసారవినివృత్తయే ।
త్వాం ప్రాప్య మోక్షసచివం ప్రార్థయేఽహం కథం భవమ్ || 77 ||

దారాః పుత్రా ధనం రాజ్యం సర్వం త్వన్మాయయా కృతమ్ ।
అతోఽహం దేవదేవేశ నాకాఙ్క్షేఽన్యత్ప్రసీద మే || 78 ||

ఆనన్దానుభవం త్వాఽద్య ప్రాప్తోఽహం భాగ్యగౌరవాత్ ।
మృదర్థం యతమానేన నిధానమివ సత్పతే || 79 ||

అనాద్యవిద్యాసంసిద్ధం బద్ధనం చిన్నమద్య నః ।

యజ్ఞదానతపఃకర్మపూర్వేష్టాదిభిరప్యసౌ ॥ 80 ॥

న జీర్యతే పునర్దార్థ్యం భజతే సంసృతిః ప్రభో ।
త్వత్పాదదర్శనాత్సద్యో నాశమేతి న సంశయః ॥ 81 ॥

క్షణార్థమపి యచ్ఛిత్తం త్వయి తిష్ఠత్యచఞ్చలమ్ ।
తస్యోజ్ఞానమనర్థానాం మూలం నశ్యతి తత్క్షణాత్ ॥ 82 ॥

॥ ८३ ॥

తత్తిష్ఠతు మనో రామ త్వయి నాన్యత్ర మే సదా
రామరామేతి యద్వాణీ మధురం గాయతి క్షణమ్ ।
స బ్రహ్మహా సురాపో వా ముచ్యతే సర్వపాతకైః ॥ 84 ॥

న కాక్షే విజయం రామ న చ దారసుఖాదికమ్ ।
భక్తిమేవ సదా కాక్షే త్వయి బంధవిమోచనీమ్ ॥ 85 ॥

త్వన్మాయాకృతసంసారస్త్వదంశోఽహం రఘూత్తమ ।
స్వపాదభక్తిమాదిశ్య త్రాహి మాం భవసంకటాత్ ॥ 86 ॥

పూర్వం మిత్రార్ఘ్యదాసీనాస్త్వన్మాయావృతచేతసః ।
ఆసన్నేఽద్య భవత్పాదదర్శనాదేవ రాఘవ ॥ 87 ॥

సర్వం బ్రహ్మైవ మే భాతి క్వ మిత్రం క్వ చ మే రిపుః ।
యావత్త్వన్మాయయా బద్ధస్తావద్గుణవిశేషతా ॥ 88 ॥

సా యావదస్తి నానాత్వం తావద్భవతి నాన్యథా ।
యావన్నానాత్వమజ్ఞానాత్తావత్కాలకృతం భయమ్ ॥ 89 ॥

అతోఽవిద్యాముపాస్తే యః సోఽన్ధే తమసి మజ్జతి ।
మాయామూలమిదం సర్వం పుత్రదారాదిబంధనమ్ ।
తదుత్సారయ మాయాం త్వం దాసీం తవ రఘూత్తమ ॥ 90 ॥

త్వత్పాదపద్మార్పితచిత్తవృత్తి
స్త్వన్నామసజ్జీతకథాసు వాణీ ।
త్వద్భక్తసేవానిరతౌ కరౌ మే
త్వద్భక్తసంఘం లభతాం మదభ్యమ్ ॥ 91 ॥

త్వన్మూర్తిభక్తాన్ స్వగురుం చ చక్షుః
పశ్యత్వజస్రం స శృణోతు కర్ణః ।
త్వజన్మకర్మాణి చ పాదయుగ్మమ్
వ్రజత్వజస్రం తవ మన్దిరాణి ॥ 92 ॥

అఙ్గాని తే పాదరజోవిమిశ్ర
తీర్థాని బిభ్రత్వహిశత్రుకేతో ।
శిరస్త్యదీయం భవపద్మజాద్యైర్
జుష్టం పదం రామ నమత్వజస్రమ్ ॥ 93 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాండే
ప్రథమః సర్గః ॥ 1 ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

ఇత్థం స్వాత్మపరిష్వజ్గనిర్ధూతాశేషకల్మషమ్ ।
రామః సుగ్రీవమాలోక్య సస్మితం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

మాయాం మోహకరీం తస్మిన్ వితన్వన్ కార్యసిద్ధయే ।
సఖే త్వదుక్తం యత్తన్మాం సత్యమేవ న సంశయః ॥ ౨ ॥

కిన్తు లోకా వదిష్యంతి మామేవం రఘునందనః ।
కృతవాన్ కిం కపిన్ద్రాయ సఖ్యం కృత్వాఽగ్నిసాక్షికమ్ ॥ ౩ ॥

ఇతి లోకాపవాదో మే భవిష్యతి న సంశయః ।
తస్మాదాహ్వాయ భద్రం తే గత్వా యుద్ధాయ వాలినమ్ ॥ ౪ ॥

బాణేనైకేన తం హత్వా రాజ్యే త్వామభిషేచయే ।
తథేతి గత్వా సుగ్రీవః కిష్కిన్ధోపవనం ద్రుతమ్ ॥ ౫ ॥

కృత్వా శబ్దం మహానాదం తమాహ్వాయత వాలినమ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా భ్రాతృనినదం రోషతామ్రవిలోచనః ॥ ౬ ॥

నిర్జగామ గృహాచ్ఛిఘ్రం సుగ్రీవో యత్ర వానరః ।
తమాపతంతం సుగ్రీవః శీఘ్రం వక్షస్యతాడయత్ ॥ ౭ ॥

సుగ్రీవమపి ముష్టిభ్యాం జఘాన క్రోధమూర్ఛితః ।
వాలీ తమపి సుగ్రీవ ఏవం క్రుద్ధౌ పరస్పరమ్ ॥ ౮ ॥

అయుద్ధ్యేతామేకరూపౌ దృష్ట్వా రామోఽతివిస్మితః ।
న ముమోచ తదా బాణం సుగ్రీవవధశజ్జయా ॥ ౯ ॥

తతో దుద్రావ సుగ్రీవో వమన్ రక్తం భయాకులః ।
వాళీ స్వభవనం యాతః సుగ్రీవో రామమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

కిం మాం ఘాతయసే రామ శత్రుణా భ్రాతృరూపిణా ।
యది మద్ధనసే వాఞ్గా త్వమేవ జహి మాం విభో ॥ 11 ॥

ఏవం మే ప్రత్యయం కృత్వా సత్యవాదీన్ రఘూత్తమ ।
ఉపేక్షసే కిమర్థం మాం శరణాగతవత్సల ॥ 12 ॥

శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం రామః సాశ్రువిలోచనః ।
ఆలిఙ్గ్య మా స్మ భైషీస్త్యం దృష్ట్వా వామేకరూపిణౌ ॥ 13 ॥

మిత్రఘాతిత్వమాశఙ్క్య ముక్తవాన్ సాయకం న హి ।
ఇదానీమేవ తే చిహ్నం కరిష్యే భ్రమశాన్తయే ॥ 14 ॥

గత్వాఽఽహ్వయ పునః శత్రుం హతం ద్రక్ష్యసి వాలినమ్ ।
రామోఽహం త్వాం శపే భ్రాతర్హనిష్యామి రిపుం క్షణాత్ ॥ 15 ॥

ఇత్యాశ్వాస్య స సుగ్రీవం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
సుగ్రీవస్య గలే పుష్పమాలామాముచ్య పుష్పితామ్ ॥ 16 ॥

ప్రేషయస్య మహాభాగ సుగ్రీవం వాలినం ప్రతి ।
లక్ష్మణస్తు తదా బద్ధ్వా గచ్ఛ గచ్ఛేతి సాదరమ్ ॥ 17 ॥

ప్రేషయామాస సుగ్రీవం సోఽపి గత్వా తథాఽకరోత్ ।
పునరప్యదుభృతం శబ్దం కృత్వా వాలినమాహ్వయత్ ॥ 18 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా విస్మితో వాళీ క్రోధేన మహతాఽఽవృతః ।
బద్ధ్వా పరికరం సమ్యగ్గమనాయోపచక్రమే ॥ 19 ॥

గచ్ఛంతం వాలినం తారా గృహీత్వా నిషిషేధ తమ్ ।

న గస్తవ్యం త్వయేదానీం శక్కా మేఽతీవ జాయతే ॥ 20 ॥

ఇదానీమేవ తే భగ్నః పునరాయాతి సత్వరః ।
సహాయో బలవాంస్తస్య కశ్చిన్నూనం సమాగతః ॥ 21 ॥

వాలీ తామాహ హే సుభ్రు శక్కా తే వ్యేతు తద్గతా ।
ప్రియే కరం పరిత్యజ్య గచ్ఛ గచ్ఛామి తం రిపుమ్ ॥ 22 ॥

హత్వా శీఘ్రం సమాయాస్యే సహాయస్తస్య కో భవేత్ ।
సహాయో యది సుగ్రీవస్తతో హత్వోభయం క్షణాత్ ॥ 23 ॥

ఆయాస్యే మా శుచః శూరః కథం తిష్ఠేద్ గృహే రిపుమ్ ।
జ్ఞాత్వాఽప్యహ్వామహానం హి హత్వాఽఽయాస్యామి సున్దరి ॥ 24 ॥

తారోవాచ

మత్తోఽన్యచ్ఛృణు రాజేన్ద్ర శ్రుత్వా కురు యథోచితమ్ ।
ఆహ మామఙ్గదః పుత్రో మృగయాయాం శ్రుతం వచః ॥ 25 ॥

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రామో దాశరథిః కిల ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా భార్యయా సహ ॥ 26 ॥

ఆగతో దణ్డకారణ్యం తత్ర సీతా హృతా కిల ।
రావణేన సహ భ్రాత్రా మార్గమాణోఽథ జానకీమ్ ॥ 27 ॥

ఆగతో ఋష్యమూకాద్రిం సుగ్రీవేణ సమాగతః ।
చకార తేన సుగ్రీవః సఖ్యం చానలసాక్షికమ్ ॥ 28 ॥

ప్రతిజ్ఞాం కృతవాన్ రామః సుగ్రీవాయ సలక్ష్మణః ।
వాలినం సమరే హత్వా రాజానం త్వాం కరోమ్యహమ్ ॥ 29 ॥

ఇతి నిశ్చిత్య తౌ యాతౌ నిశ్చితం శృణు మద్వచః ।

ఇదానీమేవ తే భగ్నః కథం పునరుపాగతః ॥ 30 ॥

అతస్త్యం సర్వథా వైరం త్యక్త్వా సుగ్రీవమానయ ।
యౌవరాజ్యేఽభిషిచ్ఛాశు రామం త్వం శరణం వ్రజ ॥ 31 ॥

పాహి మామజ్గదం రాజ్యం కులం చ హరిపుజ్గవ ।
ఇత్యుక్త్వాఽశ్రుముఖీ తారా పాదయోః ప్రణీపత్య తమ్ ॥ 32 ॥

హస్తాభ్యాం చరణౌ ధృత్వా రురోద భయవిహ్వలా ।
తామాలిజ్య తదా వాలీ సన్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

స్త్రీస్వభావాద్భిభేషి త్వం ప్రియే నాస్తి భయం మమ ।
రామో యది సమాయాతో లక్ష్మణేన సమం ప్రభుః ॥ 34 ॥

తదా రామేణ మే స్నేహో భవిష్యతి న సంశయః ।
రామో నారాయణః సాక్షాదవతీర్ణోఽఖిలప్రభుః ॥ 35 ॥

భూభారహరణార్థాయ శ్రుతం పూర్వం మయాఽనఘే ।
స్వపక్షః పరపక్షో వా నాస్తి తస్య పరాత్మనః ॥ 36 ॥

ఆనేష్యామి గృహం సాధ్వీ నత్వా తచ్ఛరణామ్బుజమ్ ।
భజతోఽనుభజత్యేష భక్తిగమ్యః సురేశ్వరః ॥ 37 ॥

యది స్వయం సమాయాతి సుగ్రీవో హన్మి తం క్షణాత్ ।
యదుక్తం యౌవరాజ్యాయ సుగ్రీవస్యాభిషేచనమ్ ॥ 38 ॥

కథమాహూయమానోఽహం యుద్ధాయ రిపుణా ప్రియే ।
శూరోఽహం సర్వలోకానాం సమ్మతః శుభలక్షణే ॥ 39 ॥

భీతభీతమిదం వాక్యం కథం వాలీ వదేత్ప్రియే ।
తస్మాచ్ఛోకం పరిత్యజ్య తిష్ఠ సున్దరి వేశ్మని ॥ 40 ॥

ఏవమాశ్వాస్య తారాం తాం శోచంతీమశ్రుతోచనామ్ ।
గతో వాలీ సముద్యుక్తః సుగ్రీవస్య వధాయ సః ॥ 41 ॥

దృష్ట్వా వాలినమాయాంతం సుగ్రీవో భీమవిక్రమః ।
ఉత్పాత గలే బద్ధపుష్పమాలో మతఙ్గవత్ ॥ 42 ॥

ముష్టిభ్యాం తాడయామాస వాలినం సోఽపి తం తథా ।
అహన్వాలీ చ సుగ్రీవం సుగ్రీవో వాలినం తథా ॥ 43 ॥

రామం విలోకయన్నేవ సుగ్రీవో యుయుధే యుధి ।
ఇత్యేవం యుద్ధ్యమానౌ తౌ దృష్ట్వా రామః ప్రతాపవాన్ ॥ 44 ॥

బాణమాదాయ తూణీరాదైన్ద్రే ధనుషి సన్దధే ।
ఆకృష్య కర్ణపర్యంతమదృశ్యో వృక్షఖణ్డగః ॥ 45 ॥

నిరీక్ష్య వాలినం సమ్యగ్లక్ష్యం తద్ధృదయం హరిః ।
ఉత్ససర్జాశనిసమం మహావేగం మహాబలః ॥ 46 ॥

బిభేద స శరో వక్షో వాలినః కంఠాయన్ మహీమ్ ।
ఉత్పాత మహాశబ్దం ముఞ్చన్ స నిపపాత హ ॥ 47 ॥

తదా ముహూర్తం నిఃసంజ్ఞో భూత్వా చేతనమాప సః ।
తతో వాలీ దదర్శాగ్రే రామం రాజీవలోచనమ్ ।
ధనురాలమ్బ్య వామేన హస్తేనాన్యేన సాయకమ్ ॥ 48 ॥

బిభ్రాణం చీరవసనం జటాముకుటధారిణమ్ ।
విశాలవక్షసం భ్రాజద్వనమాలావిభూషితమ్ ॥ 49 ॥

పీనచార్వాయతభుజం నవదూర్వాదలచ్ఛవిమ్ ।
సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాం చ పార్శ్వయోః పరిసేవితమ్ ॥ 50 ॥

విలోక్య శనకైః ప్రాహ వాలీ రామం విగర్హయన్ ।

కిం మయాఽపకృతం రామ తవ యేన హతోఽస్మ్యహమ్ ॥ 51 ॥

రాజధర్మమవిజ్ఞాయ గర్హితం కర్మ తే కృతమ్ ।

వృక్షఖణ్డే తిరోభూత్వా త్యజతా మయి సాయకమ్ ॥ 52 ॥

యశః కిం లప్స్యసే రామ చోరవత్కృతసజ్గరః ।

యది క్షత్రియదాయాదో మనోర్వంశసముద్భవః ॥ 53 ॥

యుద్ధం కృత్వా సమక్షం మే ప్రాప్యసే తత్ఫలం తదా ।

సుగ్రీవేణ కృతం కిం తే మయా వా న కృతం కిము ॥ 54 ॥

రావణేన హృతా భార్యా తవ రామ మహావనే ।

సుగ్రీవం శరణం యాతస్తదర్థమితి శుశ్రుమ ॥ 55 ॥

బత రామ న జానీషే మద్బలం లోకవిశ్రుతమ్ ।

రావణం సకులం బద్ధ్వా ససీతం లఙ్కయా సహ ॥ 56 ॥

ఆనయామి ముహూర్తార్థాద్యది చేచ్ఛామి రాఘవ ।

ధర్మిష్ఠ ఇతి లోకేఽస్మిన్ కథ్యసే రఘునన్దన ॥ 57 ॥

వానరం వ్యాధవద్ధత్వా ధర్మం కం లప్స్యసే వద ।

అభిక్ష్యం వానరం మాంసం హత్వా మాం కిం కరిష్యసి ॥ 58 ॥

ఇత్యేవం బహు భాషంతం వాలినం రాఘవోఽబ్రవీత్ ।

ధర్మస్య గోప్తా లోకేఽస్మింశ్చరామి సశరాసనః ॥ 59 ॥

అధర్మకారిణం హత్వా సద్ధర్మం పాలయామ్యహమ్ ।

దుహితా భగినీ భ్రాతుర్భార్యా చైవ తథా స్నుషా ॥ 60 ॥

సమా యో రమతే తాసామేకామపి విమూఢధీః ।

పాతకీ స తు విజ్ఞేయః స వధోఽస్య రాజభిః సదా ॥ 61 ॥

త్వం తు భ్రాతుః కనిష్ఠస్య భార్యాయాం రమనే బలాత్ ।
అతో మయా ధర్మవిదా హతోఽసి వనగోచర ॥ 62 ॥

త్వం కపిత్వాన్న జానీషే మహాంతో విచరంతి యత్ ।
లోకం పునానాః సశ్చార్హైరతస్తాన్నాతిభాషయేత్ ॥ 63 ॥

తచ్ఛుత్వా భయసంత్రస్తో జ్ఞాత్వా రామం రమాపతిమ్ ।
వాలీ ప్రణమ్య రభసాద్రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ 64 ॥

రామ రామ మహాభాగ జానే త్వాం పరమేశ్వరమ్ ।
అజానతా మయా కిఞ్చిదుక్తం తత్క్షన్తుమర్హసి ॥ 65 ॥

సాక్షాత్త్వచ్ఛరఘాతేన విశేషేణ తవగ్రతః ।
త్యజామ్యసూన్ మహాయోగిదుర్లభం తవ దర్శనమ్ ॥ 66 ॥

యన్నామ వివశో గృహ్లాన్ మ్రియమాణః పరం పదమ్ ।
యాతి సాక్షాత్స ఏవాద్య ముమూర్షోర్మే పురః స్థితః ॥ 67 ॥

దేవ జానామి పురుషం త్వాం శ్రియం జానకీం శుభామ్ ।
రావణస్య వధార్థాయ జాతం త్వాం బ్రహ్మణాఽర్థితమ్ ॥ 68 ॥

అనుజానీహి మాం రామ యాంతం త్వత్పదముత్తమమ్ ।
మమ తుల్యబలే బాలే అఙ్గదే త్వం దయాం కురు ॥ 69 ॥

విశల్యం కురు మే రామ హృదయం పాణినా స్పృశన్ ।
తథేతి బాణముద్ధృత్య రామః పస్పర్శ పాణినా ।
త్యక్త్వా తద్వానరం దేహమమరేన్ద్రోఽభవత్క్షణాత్ ॥ 70 ॥

వాలీ రఘూత్తమశరాభిహతో విమృష్టో

రామేణ శీతలకరేణ సుఖాకరేణ ।
సద్యో విముచ్య కపిదేహమనన్యలభ్యమ్
ప్రాప్తం పదం పరమహంసగణైర్దురాపమ్ ॥ 71 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాండే
ద్వితీయః సర్గః ॥ 2 ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

నిహతే వాలిని రణే రామేణ పరమాత్మనా ।
దుద్రువుర్వానరాః సర్వే కిష్కిన్ధాం భయవిహ్వలాః ॥ ౧ ॥

తారామూచుర్మహాభాగే హతో వాలీ రణాజరే ।
అఙ్గదం పరిరక్షాద్య మన్త్రిణః పరినోదయ ॥ ౨ ॥

చతుర్ద్వారకపాటాదీన్ బద్ధ్వా రక్షామహే పురీమ్ ।
వానరాణాం తు రాజానమఙ్గదం కురు భామిని ॥ ౩ ॥

నిహతం వాలినం శ్రుత్వా తారా శోకవిమూర్ఛితా ।
అతాడయత్స్వపాణిభ్యాం శిరో వక్షశ్చ భూరిశః ॥ ౪ ॥

కిమఙ్గదేన రాజ్యేన నగరేణ ధనేన వా ।
ఇదానీమేవ నిధనం యాస్యామి పతినా సహ ॥ ౫ ॥

ఇత్యుక్త్వా త్వరితా తత్ర రుదతీ ముక్తమూర్ధజా ।
యయౌ తారాఽతిశోకార్తా యత్ర భర్తృకలేవరమ్ ॥ ౬ ॥

పతితం వాలినం దృష్ట్వా రక్తైః పాంసుభిరావృతమ్ ।
రుదతీ నాథనాథేతి పతితా తస్య పాదయోః ॥ ౭ ॥

కరుణం విలపంతీ సా దదర్శ రఘునన్దనమ్ ।
రామ మాం జహి బాణేన యేన వాలీ హతస్త్వయా ॥ ౮ ॥

గచ్ఛామి పతిసాలోక్యం పతిర్మామభికాఙ్క్షతే ।
స్వర్గేఽపి న సుఖం తస్య మాం వినా రఘునన్దన ॥ ౯ ॥

పత్నివియోగజం దుఃఖమనుభూతం త్వయాఽనఘ ।
వాలినే మాం ప్రయచ్ఛాశు పత్నిదానఫలం భవేత్ ॥ 10 ॥

సుగ్రీవ త్వం సుఖం రాజ్యం దాపితం వాలిఘాతినా ।
రామేణ రుమయా సార్థం భుజ్జ్వ సాపత్నవర్జితమ్ ॥ 11 ॥

ఇత్యేవం విలపంతీ తాం తారాం రామో మహామనాః ।
సాన్త్వయామాస దయయా తత్త్వజ్ఞానోపదేశతః ॥ 12 ॥

కిం భీరు శోచసి వ్యర్థం శోకస్యావిషయం పతిమ్ ।
పతిస్తవాయం దేహో వా జీవో వా వద తత్త్వతః ॥ 13 ॥

పశ్చాత్మకో జడో దేహాన్త్వజ్ఞాన్సరుధిరాస్థిమాన్ ।
కాలకర్మగుణోత్పన్నః సోఽప్యాస్తేఽద్యాపి తే పురః ॥ 14 ॥

మన్యసే జీవమాత్మానం జీవస్తర్హి నిరామయః ।
న జాయతే న మ్రియతే న తిష్ఠతి న గచ్ఛతి ॥ 15 ॥

న స్త్రీ పుమాన్వా షణ్ఢో వా జీవః సర్వగతోఽవ్యయః ।
ఏక ఏవాద్వితీయోఽయమాకాశవదలేపకః ।
నిత్యో జ్ఞానమయః శుద్ధః స కథం శోకమర్హతి ॥ 16 ॥

తారోవాచ

దేహోఽచిత్కాష్టవద్రామ జీవో నిత్యశ్చిదాత్మకః ।
సుఖదుఃఖాదిసమృద్ధః కస్య స్యాద్రామ మే వద ॥ 17 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

అహంకారాదిసమృద్ధో యావద్దేహేన్ద్రియైః సహ ।
సంసారస్తావదేవ స్యాదాత్మనస్త్యవివేకినః ॥ 18 ॥

మిథ్యారోపితసంసారో న స్వయం వినివర్తతే ।
విషయాన్ ధ్యాయమానస్య స్వప్న మిథ్యాగమో యథా ॥ 19 ॥

అనాద్యవిద్యాసమృద్ధాత్తత్కార్యాహజ్జుతేస్తథా ।
సంసారోఽపార్థకోఽపి స్యాద్రాగద్వేషాదిసజ్కులః ॥ 20 ॥

మన ఏవ హి సంసారో బన్ధశ్చైవ మనః శుభే ।
ఆత్మా మనఃసమానత్వమేత్య తద్గతబన్ధభాక్ ॥ 21 ॥

యథా విశుద్ధః స్ఫటికోఽలక్తకాదినమీపగః ।
తత్తద్వర్ణయుగాభాతి వస్తుతో నాస్తి రజ్జునమ్ ॥ 22 ॥

బుద్ధీన్ద్రియాదిసామీప్యాదాత్మనః సంసృతిర్బలాత్ ।
ఆత్మా స్వలింగం తు మనః పరిగృహ్య తదుదభవాన్ ॥ 23 ॥

కామాన్ జషన్ గుణైర్బద్ధః సంసారే వర్తతేఽవశః ।
ఆదౌ మనోగుణాన్ సృష్ట్వా తతః కర్మాణ్యనేకథా ॥ 24 ॥

శుక్లలోహితకృష్ణాని గతయస్తత్సమానతః ।
ఏవం కర్మవశాజ్జీవో భ్రమత్యాభూతసమ్ప్లవమ్ ॥ 25 ॥

సర్వోపసంహృతౌ జీవో వాసనాభిః స్వకర్మభిః ।
అనాద్యవిద్యావశగన్తిష్ఠత్యభినివేశతః ॥ 26 ॥

సృష్టికాలే పునః పూర్వవాసనామాననైః సహ ।
జాయతే పునరప్యేవం ఘటీయస్త్రమివావశః ॥ 27 ॥

యదా పుణ్యవిశేషేణ లభతే సజ్గతిం సతామ్ ।
మద్భక్తానాం సుశాంతానాం తదా మద్విషయా మతిః ॥ 28 ॥

మత్కథాశ్రవణే శ్రద్ధా దుర్లభా జాయతే తతః ।
తతః స్వరూపవిజ్ఞానమనాయాసేన జాయతే ॥ 29 ॥

తదాఽఽచార్యప్రసాదేన వాక్యార్థజ్ఞానతః క్షణాత్ ।
దేహేంద్రియమనఃప్రాణాహజ్కృతిభ్యః పృథక్ స్థితమ్ ॥ 30 ॥

స్వాత్మానుభవతః సత్యమానన్దాత్మానమద్వయమ్ ।
జ్ఞాత్వా సద్యో భవేన్ముక్తః సత్యమేవ మయోదితమ్ ॥ 31 ॥

ఏవం మయోదితం సమ్యగాలోచయతి యోఽనిశమ్ ।
తస్య సంసారదుఃఖాని న స్పృశంతి కదాచన ॥ 32 ॥

త్వమప్యేతన్మయా ప్రోక్తమాలోచయ విశుద్ధధీః ।
న స్పృశ్యసే దుఃఖజాలైః కర్మబన్ధాద్విమోక్ష్యసే ॥ 33 ॥

పూర్వజన్మని తే సుఖృ కృతా మద్భక్తిరుత్తమా ।
అతస్తవ విమోక్షాయ రూపం మే దర్శితం శుభే ॥ 34 ॥

ధ్యాత్వా మద్రూపమనిశమాలోచయ మయోదితమ్ ।
ప్రవాహపతితం కార్యం కుర్వన్త్యపి న లిప్యసే ॥ 35 ॥

శ్రీరామేణోదితం సర్వం శ్రుత్వా తారాఽతివిస్మితా ।
దేహాభిమానజం శోకం త్యక్త్వా నత్వా రఘూత్తమమ్ ॥ 36 ॥

ఆత్మానుభవసన్తుష్టా జీవన్ముక్తా బభూవ హ ।
క్షణసంజమమాశ్రేణ రామేణ పరమాత్మనా ॥ 37 ॥

అనాదిబన్ధం నిర్ధూయ ముక్తా సాఽపి వికల్మషా ।
సుగ్రీవోఽపి చ తచ్ఛృత్వా రామవక్త్రాత్సమీరితమ్ ॥ 38 ॥

జహోవజ్ఞానమఖిలం స్వస్థచిత్తోఽభవత్తదా ।
తతః సుగ్రీవమాహేదం రామో వానరపుజ్గవమ్ ॥ 39 ॥

భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య పుత్రేణ యదుక్తం సామృథాయకమ్ ।
కురు సర్వం యథాన్యాయం సంస్కారాది మమాఽఽజ్ఞయా ॥ 40 ॥

తథేతి బలిభిర్ముఖ్యైర్వానరైః పరిణీయ తమ్ ।
వాలినం పుష్పకే క్షిప్త్వా సర్వరాజోపచారకైః ॥ 41 ॥

భేరీదున్దుభినిర్ఘోషైర్బ్రాహ్మణైర్మన్త్రిభిః సహ ।
యూథపైర్వానరైః పౌరైస్తారయా చాజ్ఞదేన చ ॥ 42 ॥

గత్వా చకార తత్సర్వం యథాశాస్త్రం ప్రయత్నతః ।
స్నాత్వా జగామ రామస్య సమీపం మన్త్రిభిః సహ ॥ 43 ॥

నత్వా రామస్య చరణౌ సుగ్రీవః ప్రాహ హృష్టధీః ।
రాజ్యం ప్రశాధి రాజేన్ద్ర వానరాణాం సమృద్ధిమత్ ॥ 44 ॥

దాసోఽహం తే పాదపద్మం నేవే లక్ష్మణవచ్చిరమ్ ।
ఇత్యుక్తో రాఘవః ప్రాహ సుగ్రీవం సస్మితం వచః ॥ 45 ॥

త్వమేవాహం న సన్దేహః శీఘ్రం గచ్ఛ మమ్ఽఽజ్ఞయా ।
పురరాజ్యాధిపత్యే త్వం స్వాత్మానమభిషేచయ ॥ 46 ॥

నగరం న ప్రవేక్ష్యామి చతుర్ద్వార సమాః సఖే ।
ఆగమిష్యతి మే భ్రాతా లక్ష్మణః పత్తనం తవ ॥ 47 ॥

అజ్గదం యౌవరాజ్యే త్వమభిషేచయ సాదరమ్ ।
అహం సమీపే శిఖరే పర్వతస్య సహానుజః ॥ 48 ॥

వత్స్యామి వర్షదివసాన్తతస్తస్వం యత్నవాన్ భవ ।

కిఞ్చిత్కాలం పురే స్థిత్యా సీతాయాః పరిమార్గణే ॥ 49 ॥

సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాహ సుగ్రీవో రామపాదయోః ।
యదాజ్ఞాపయసే దేవ తత్తథైవ కరోమ్యహమ్ ॥ 50 ॥

అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ సుగ్రీవస్తు సలక్షణః ।
గత్వా పురం తథా చక్రే యథా రామేణ చోదితః ॥ 51 ॥

సుగ్రీవేణ యథాన్యాయం పూజితో లక్షణస్తదా ।
ఆగత్య రాఘవం శీఘ్రం ప్రణిపత్యోపతస్థివాన్ ॥ 52 ॥

తతో రామో జగామాఽఽశు లక్షణేన సమన్వితః ।
ప్రవర్షణగిరేరూర్ధ్వం శిఖరం భూరివిస్తరమ్ ॥ 53 ॥

తత్రైకం గహ్వరం దృష్ట్వా స్ఫాటికం దీప్తిమచ్ఛభమ్ ।
వర్షవాతాతపసహం ఫలమూలసమీపగమ్ ।
వాసాయ రోచయామాస తత్ర రామః సలక్షణః ॥ 54 ॥

దివ్యమూలఫలపుష్పసంయుతే మాక్తికోపమజలౌఘపల్వలే ।
చిత్రవర్ణమృగపక్షిశోభితే పర్వతే రఘుకులోత్తమోఽవసత్ ॥ 55 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాణ్డే
తృతీయః సర్గః ॥ 3 ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

తత్ర వార్షికదినాని రాఘవో లీలయా మణిగుహాసు సశ్చరన్ ।
పక్వమూలఫలభోగతోషితో లక్ష్మణేన సహితోఽవసత్సుఖమ్ ॥ 1 ॥

వాతనున్నజలపూరితమేఘానంతరస్తనితవైద్యుతగర్భాన్ ।
వీక్ష్య విస్మయమగార్థజయూథాన్ యద్వదాహితసుకాశ్చనకజ్ఞాన్ ॥ 2 ॥

నవఘాసం సమాస్వాద్య హృష్టపుష్టమృగద్విజాః ।
ధావంతో పరితో రామం వీక్ష్య విస్ఫురితేక్షణాః ॥ 3 ॥

న చలన్తి సదా ధ్యాననిష్ఠా ఇవ మునీశ్వరాః ।
రామం మానుషరూపేణ గిరికాననభూమిషు ॥ 4 ॥

చరన్తం పరమాత్మానం జ్ఞాత్వా సిద్ధగణా భువి ।
మృగపక్షిగణా భూత్వా రామమేవానుసేవిరే ॥ 5 ॥

సౌమిత్రిరేకదా రామమేకాన్తే ధ్యానతత్పరమ్ ।
సమాధివిరమే భక్త్యా ప్రణయాద్వినయాన్వితః ॥ 6 ॥

అబ్రవీద్దేవ తే వాక్యాత్పూర్వోక్తాద్విగతో మమ ।
అనాద్యవిద్యాసమ్భూతః సంశయో హృది సంస్థితః ॥ 7 ॥

ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి క్రియామార్గేణ రాఘవ ।
భవదారాధనం లోకే యథా కుర్వన్తి యోగినః ॥ 8 ॥

ఇదమేవ సదా ప్రాహుర్యోగినో ముక్తిసాధనమ్ ।
నారదోఽపి తథా వ్యాసో బ్రహ్మ కమలసమ్భవః ॥ 9 ॥

బ్రహ్మక్షత్రాదివర్ణానామాశ్రమాణాం చ మోక్షదమ్ ।
స్త్రీశూద్రాణాం చ రాజేన్ద్ర సులభం ముక్తిసాధనమ్ ।
తవ భక్తాయ మే భ్రాత్రే బ్రూహి లోకోపకారకమ్ ॥ 10 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

మమ పూజావిధానస్య నాన్తోఽస్తి రఘునన్దన ।
తథాఽపి వక్ష్యే సజ్జేపాద్యథావదనుపూర్వశః ॥ 11 ॥

స్వగృహోక్తప్రకారేణ ద్విజత్వం ప్రాప్య మానవః ।
సకాశాత్సద్గురోర్మన్త్రం లభ్యా మద్భక్తిసంయుతః ॥ 12 ॥

తేన సన్దర్శితవిధిర్మామేవారాధయేత్సుధీః ।
హృదయే వాఽనలే వార్చేత్ప్రతిమాదౌ విభావసౌ ॥ 13 ॥

శాలగ్రామశిలాయాం వా పూజయేన్మామతన్ద్రితః ।
ప్రాతఃస్నానం ప్రకుర్వీత ప్రథమం దేహశుద్ధయే ॥ 14 ॥

వేదతన్త్రోదితైర్మన్తైర్మల్లేపనవిధానతః ।
సన్ధ్యాది కర్మ యన్నిత్యం తత్కుర్యాద్విధినా బుధః ॥ 15 ॥

సంకల్పమాదౌ కుర్వీత సిద్ధ్యర్థం కర్మణాం సుధీః ।
స్వగురుం పూజయేద్భక్త్యా మద్భుద్ధ్యా పూజకో మమ ॥ 16 ॥

శిలాయాం స్నపనం కుర్యాత్ప్రతిమాసు ప్రమార్జనమ్ ।
ప్రసిద్ధైర్గర్భపుష్పాద్వైర్మత్పూజా సిద్ధిదాయికా ॥ 17 ॥

అమాయికోఽనువృత్త్యా మాం పూజయేన్నియతవ్రతః ।
ప్రతిమాదిష్వలజ్కారః ప్రియో మే కులనన్దన ॥ 18 ॥

అగ్నౌ యజేత హవిషా భాస్కరే స్థణీలే యజేత్ ।

భక్తేనోపహృతం ప్రిత్యై శ్రద్ధయా మమ వార్యపి || 19 ||

కిం పునర్భక్ష్యభోజ్యాది గన్ధపుష్పాక్షతాదికమ్ ।
పూజాద్రవ్యాణి సర్వాణి సమ్పాద్యైవం సమారభేత్ || 20 ||

చైలాజినకుశైః సమ్యగాసనం పరికల్పయేత్ ।
తత్రోపవిశ్య దేవస్య సమ్ముఖే శుద్ధమానసః || 21 ||

తతో న్యాసం ప్రకుర్వీత మాతృకాబహిరాంతరమ్ ।
కేశవాది తతః కుర్యాత్తత్త్వన్యాసం తతః పరమ్ || 22 ||

మన్మూర్తిపజ్జారన్యాసం మన్తన్యాసం తతో న్యసేత్ ।
ప్రతిమాదావపి తథా కుర్యాన్నిత్యమతన్ద్రితః || 23 ||

కలశం స్వపురో వామే ఊపేత్పుష్పాది దక్షిణే ।
అర్ఘ్యపాద్యప్రదానార్థం మధుపర్కార్థమేవ చ || 24 ||

తథైవాచమనార్థం తు న్యసేత్పాత్రచతుష్టయమ్ ।
హృత్పద్మే భానువిమలే మత్కలాం జీవసంజ్ఞితామ్ || 25 ||

ధ్యాయేత్స్వదేహమఖిలం తయా వ్యాప్తమరిన్దమ ।
తామేవావాహయేన్నిత్యం ప్రతిమాదిషు మత్కలామ్ || 26 ||

పాద్యార్ఘ్యార్చనసీయాద్యైః స్నానవస్త్రవిభూషణైః ।
యావచ్ఛక్యోపచారైర్వా త్వర్చయేన్మామమాయయా || 27 ||

విభవే సతి కర్పూరకుంజుమాగరుచంద్రైః ।
అర్చయేన్మన్త్రవన్నిత్యం సుగన్ధకుసుమైః శుభైః || 28 ||

దశావరణపూజాం వై హ్యేగమోక్తాం ప్రకారయేత్ ।

సీరాజనైర్ధూపదీపైర్నైవేద్యైర్బహువిస్తరైః ॥ 29 ॥

శ్రద్ధయోపహరేన్నిత్యం శ్రద్ధాభుగహమీశ్వరః ।
హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నేన విధినా మస్త్రకోవిదః ॥ 30 ॥

అగస్త్యేనోక్తమార్గేణ కుణ్డేనాగమవిత్తమః ।
జహుయాన్మూలమస్త్రేణ పుంసూక్తేనాథవా బుధః ॥ 31 ॥

అథవోపాసనాగ్నౌ వా చరుణా హవిషా తథా ।
తప్తజామ్బూనదప్రఖ్యం దివ్యాభరణభూషితమ్ ॥ 32 ॥

ధ్యాయేదనలమధ్యస్థం హోమకాలే సదా బుధః ।
పార్షదేభ్యో బలిం దత్త్వా హోమశేషం సమాపయేత్ ॥ 33 ॥

తతో జపం ప్రకుర్వీత ధ్యాయేన్మాం యతవాక్ స్మరన్ ।
ముఖవాసం చ తామ్బూలం దత్త్వా ప్రీతిసమన్వితః ॥ 34 ॥

మదర్థే నృత్యగీతాది స్తుతిపారాది కారయేత్ ।
ప్రణమేద్దణ్డవద్భూమౌ హృదయే మాం నిధాయ చ ॥ 35 ॥

శిరస్యాధాయ మద్దత్తం ప్రసాదం భావనామయమ్ ।
పాణిభ్యాం మత్ప్రదే మూర్ధ్ని గృహీత్వా భక్తిసంయుతః ॥ 36 ॥

రక్ష మాం ఘోరసంసారాదిత్యుక్తా ప్రణమేత్సుధీః ।
ఉద్వాసయేద్యథాపూర్వం ప్రత్యగ్జ్యోతిషి సంస్మరన్ ॥ 37 ॥

ఏవముక్తప్రకారేణ పూజయేద్విధివద్యది ।
ఇహాముత్ర చ సంసిద్ధిం ప్రాప్నోతి మదనుగ్రహత్ ॥ 38 ॥

మద్భక్తో యది మామేవం పూజాం చైవ దినే దినే ।

కరోతి మమ సారూప్యం ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః ॥ 39 ॥

ఇదం రహస్యం పరమం చ పావనమ్
మయైవ సాక్షాత్కృతం సనాతనమ్ ।
పఠత్యజస్రం యది వా శృణోతి యః
స సర్వపూజాఫలభాజ్ను సంశయః ॥ 40 ॥

ఏవం పరాత్మా శ్రీరామః క్రియామోగమనుత్తమమ్ ।
పృష్టః ప్రాహ స్వభక్తాయ శేషాంశాయ మహాత్మానే ॥ 41 ॥

పునః ప్రాకృతవద్రామో మాయామాలమ్భ్య దుఃఖితః ।
హా సీతేతి వదన్నైవ నిద్రాం లేభే కథశ్చన ॥ 42 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర కిష్కిన్ధాయాం సుబుద్ధిమాన్ ।
హనూమాన్ ప్రాహ సుగ్రీవమేకాంతే కపినాయకమ్ ॥ 43 ॥

శృణు రాజన్ ప్రవక్ష్యామి తవైవ హితముత్తమమ్ ।
రామేణ తే కృతః పూర్వముపకారో హ్యనుత్తమః ॥ 44 ॥

కృతఘ్నవత్త్వయా నూనం విస్మృతః ప్రతిభాతి మే ।
త్వత్కృతే నిహతో వాలీ వీరస్త్రిలోక్యసమ్మతః ॥ 45 ॥

రాజ్యే ప్రతిష్ఠితోఽసి త్వం తారాం ప్రాప్తోఽసి దుర్లభామ్ ।
స రామః పర్వతస్యాగ్రే భ్రాత్రా సహ వసన్ సుధీః ॥ 46 ॥

త్వదాగమనమేకాగ్రమిక్షతే కార్యగౌరవాత్ ।
త్వం తు వానరభావేన స్త్రీసక్తో నావబుద్ధ్యనే ॥ 47 ॥

కరోమీతి ప్రతిజ్ఞాయ సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ।
న కరోషి కృతఘ్నస్త్వం హన్యనే వాలివద్దృతమ్ ॥ 48 ॥

హనూమద్వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో భయవిహ్వలః ।
ప్రత్యువాచ హనూమంతం సత్యమేవ త్వయోదితమ్ ॥ 49 ॥

శీఘ్రం కురు మమాజ్ఞాం త్వం వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
సహస్రాణి దశేదానిం ప్రేషయాఽఽశు దిశో దశ ॥ 50 ॥

సప్తద్వీపగతాన్ సర్వాన్ వానరానానయన్తు తే ।
పక్షమధ్యే సమాయాన్తు సర్వే వానరపుంగవాః ॥ 51 ॥

యే పక్షమతివర్తంతే తే వధ్యా మే న సంశయః ।
ఇత్యాజ్ఞాప్య హనూమంతం సుగ్రీవో గృహమావిశత్ ॥ 52 ॥

సుగ్రీవాజ్ఞాం పురస్కృత్య హనూమాన్ మన్త్రిసత్తమః ।
తత్క్షణే ప్రేషయామాస హరీన్ దశ దిశః సుధీః ॥ 53 ॥

అగణితగుణసత్త్వాన్ వాయువేగప్రచారాన్
వనచరగణముఖ్యాన్ పర్వతాకారరూపాన్ ।
పవనహితకుమారః ప్రేషయామాస దూతా
నతిరభసతరాత్మా దానమానాదితృప్తాన్ ॥ 54 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాండే
చతుర్థః సర్గః ॥ 4 ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

రామస్తు పర్వతస్యాగ్రే మణిసానౌ నిశాముఖే ।
సీతావిరహజం శోకమసహన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

పశ్య లక్ష్మణ మే సీతా రాక్షసేన హృతా బలాత్ ।
మృతాఽమృతా వా నిశ్చేతుం న జానేఽద్యాపి భామినీమ్ ॥ ౨ ॥

జీవతీతి మమ బ్రూయాత్కశ్చిద్వా ప్రియకృత్ స మే ।
యది జానామి తాం సాధ్వీం జీవంతీం యత్ర కుత్ర వా ॥ ౩ ॥

హరాదేవాహరిష్యామి సుధామివ పయోనిధేః ।
ప్రతిజ్ఞాం శృణు మే భ్రాతర్యేన మే జనకాత్మజా ॥ ౪ ॥

సీతా తం భస్మసాత్కుర్యాం సపుత్రబలవాహనమ్ ।
హే సీతే చన్ద్రవదనే వసంతి రాక్షసాలయే ॥ ౫ ॥

దుఃఖార్తా మామపశ్యంతీ కథం ప్రాణాన్ ధరిష్యసి ।
చన్ద్రోఽపి భానువద్భాతి మమ చన్ద్రాననాం వినా ॥ ౬ ॥

చన్ద్ర త్వం జానకీం సప్తష్టావ కరైర్మాం సప్తశ శీతలైః ।
సుగ్రీవోఽపి దయాహీనో దుఃఖితం మాం న పశ్యతి ॥ ౭ ॥

రాజ్యం నిష్కణ్ఠకం ప్రాప్య స్త్రీభిః పరివృతో రహః ।
కృతఘ్నా దృశ్యతే వ్యక్తం పానాసక్తోఽతికాముకః ॥ ౮ ॥

నాఽఽయాతి శరదం పశ్యన్నపి మార్గయితుం ప్రియామ్ ।
పూర్వోపకారిణం దుష్టః కృతఘ్నా విస్మృతో హి మామ్ ॥ ౯ ॥

హన్మి సుగ్రీవమప్యేవం సపురం సహబాన్ధవమ్ ।
వాలీ యథా హతో మేఽద్య సుగ్రీవోఽపి తథా భవేత్ ॥ 10 ॥

ఇతి రుష్టం సమాలోక్య రాఘవం లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ ।
ఇదానీమేవ గత్వాఽహం సుగ్రీవం దుష్టమానసమ్ ॥ 11 ॥

మామాజ్ఞాపయ హత్వా తమాయాస్యే రామ తేఽన్తికమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా ధనురాదాయ స్వయం తూణీరమేవ చ ॥ 12 ॥

గన్తుమభ్యుద్యతం వీక్ష్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
న హన్తవ్యస్త్యయా వత్స సుగ్రీవో మే ప్రియః సఖా ॥ 13 ॥

కిన్తు భీషయ సుగ్రీవం వాలివత్త్వం హనిష్యసే ।
ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాదాయ సుగ్రీవప్రతిభాషితమ్ ॥ 14 ॥

ఆగత్య పశ్చాద్యత్కార్యం తత్కరిష్యామ్యసంశయమ్ ।
తథేతి లక్ష్మణోఽగచ్ఛత్త్వరితో భీమవిక్రమః ॥ 15 ॥

కిష్కిన్ధాం ప్రతి కోపేన నిర్దహన్నివ వానరాన్ ।
సర్వజ్ఞో నిత్యలక్ష్మీకో విజ్ఞానాత్మాఽపి రాఘవః ॥ 16 ॥

సీతామనుశుశోచార్తః ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ ।
బుద్ధ్యాదిసాక్షిణస్తస్య మాయాకార్యాతివర్తినః ॥ 17 ॥

రాగాదిరహితస్యాస్య తత్కార్యం కథముద్భవేత్ ।
బ్రహ్మణోక్తమృతం కర్తుం రాజ్ఞో దశరథస్య హి ॥ 18 ॥

తపసః ఫలదానాయ జాతో మానుషవేషధృక్ ।
మాయయా మోహితాః సర్వే జనా అజ్ఞానసంయుతాః ॥ 19 ॥

కథమేషాం భవేన్మోక్ష ఇతి విష్ణుర్విచిన్తయన్ ।

కథాం ప్రథయితుం తోకే సర్వలోకమలాపహమ్ ॥ 20 ॥

రామాయణాభిధాం రామో భూత్వా మానుషచేష్టకః ।
క్రోధం మోహం చ కామం చ వ్యవహారార్థసిద్ధయే ॥ 21 ॥

తత్తత్కాలోచితం గృహ్ణాన్ మోహయత్యవశాః ప్రజాః ।
అనురక్త ఇవాశేషగుణేషు గుణవర్జితః ॥ 22 ॥

విజ్ఞానమూర్తిర్విజ్ఞానశక్తిః సాక్ష్యగుణాన్వితః ।
అతః కామాదిభిర్నిత్యమవిలిప్తో యథా నభః ॥ 23 ॥

విన్దన్తి మునయః కేచిజ్ఞానన్తి జనకాదయః ।
తద్భక్తా నిర్మలాత్మానః సమ్యగ్జానన్తి నిత్యదా ।
భక్తచిత్తానుసారేణ జాయతే భగవానజః ॥ 24 ॥

లక్ష్మణోఽపి తదా గత్వా కిష్కిన్ధానగరాన్తికమ్ ।
జ్యౌహిషమకరోత్తీవ్రం భీషయన్ సర్వవానరాన్ ॥ 25 ॥

తం దృష్ట్వా ప్రాకృతాస్తత్ర వానరా వప్రమూర్ధని ।
చక్రుః కిలకిలాశబ్దం ధృతపాషాణపాదపాః ॥ 26 ॥

తాన్ దృష్ట్వా క్రోధతామ్రాక్షో వానరాన్ లక్ష్మణస్తదా ।
నిర్మూలాన్ కర్తుముద్యుక్తో ధనురానమ్య వీర్యవాన్ ॥ 27 ॥

॥ ॥ 28 ॥ ॥

తతః శీఘ్రం సమాప్లుత్య జ్ఞాత్వా లక్ష్మణమాగతమ్

నివార్య వానరాన్ సర్వానఙ్గదో మన్త్రిసత్తమః ।
గత్వా లక్ష్మణసామీప్యం ప్రణనామ స దణ్డవత్ ॥ 29 ॥

తతోఽఙ్గదం పరిష్వజ్య లక్ష్మణః ప్రియవర్ధనః ।
ఉవాచ వత్స గచ్ఛ త్వం పితృవ్యాయ నివేదయ ॥ 30 ॥

మామాగతం రాఘవేణ చోదితం రౌద్రమూర్తినా ।
తథేతి త్వరితం గత్వా సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ ॥ 31 ॥

లక్ష్మణః క్రోధతామ్రాక్షః పురద్వారి బహిః స్థితః ।
తచ్ఛుత్యాఽతీవ సన్తప్తః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ 32 ॥

ఆహూయ మన్త్రిణాం శ్రేష్ఠం హనూమంతమథాబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ త్వమఙ్గదేనాశు లక్ష్మణం వినయాన్వితః ॥ 33 ॥

సాన్త్వయన్ కోపితం వీరం శనైరానయ సాదరమ్ ।
ప్రేషయిత్వా హనూమంతం తారామాహ కపిశ్వరః ॥ 34 ॥

త్వం గచ్ఛ సాన్త్వయన్తీ తం లక్ష్మణం మృదుభాషితైః ।
శాన్తమంతఃపురం నీత్వా పశ్చాద్దర్శయ మేఽనఘే ॥ 35 ॥

భవత్స్వితీ తతస్తారా మధ్యకక్షం సమావిశత్ ।
హనుమానఙ్గదేనైవ సహితో లక్ష్మణాన్తికమ్ ॥ 36 ॥

గత్వా ననామ శిరసా భక్త్యా స్వాగతమబ్రవీత్ ।
ఏహి వీర మహాభాగ భవద్గృహమశక్కితమ్ ॥ 37 ॥

ప్రవిశ్య రాజదారాదీన్ దృష్ట్వా సుగ్రీవమేవ చ ।
యదాఙ్గాపయనే పశ్చాత్తత్సర్వం కరవాణి భోః ॥ 38 ॥

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం భక్త్యా కరే గృహ్యా స మారుతిః ।
ఆనయామాస నగరమధ్యాద్రాజగృహం ప్రతి ॥ 39 ॥

పశ్యంస్తత్ర మహాసౌధాన్ యూథపానాం సమన్తతః ।
జగామ భవనం రాజ్ఞః సురేంద్రభవనోపమమ్ ॥ 40 ॥

మధ్యకక్షే గతా తత్ర తారా తారాధిపాననా ।

సర్వాభరణసమ్పన్నా మదరక్తాంతతోచనా ॥ 41 ॥

ఉవాచ లక్ష్మణం నత్వా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ ।
ఏహి దేవర భద్రం తే సాధుస్త్యం భక్తవత్సలః ॥ 42 ॥

కిమర్థం కోపమాకాశ్చీర్భక్తే భృత్యే కపిశ్వరే ।
బహుకాలమనాశ్వాసం దుఃఖమేవానుభూతవాన్ ॥ 43 ॥

ఇదానీం బహుదుఃఖౌఘాదభవద్భిరభిరక్షితః ।
భవత్ప్రసాదాత్సుగ్రీవః ప్రాప్తసౌఖ్యో మహామతిః ॥ 44 ॥

కామాసక్తో రఘుపతేః సేవార్థం నాగతో హరిః ।
ఆగమిష్యన్తి హరయో నానాదేశగతాః ప్రభో ॥ 45 ॥

ప్రేషితో దశసాహస్రా హరయో రఘుసత్తమ ।
ఆనేతుం వానరాన్ దిగ్భ్యో మహాపర్వతసన్నిభాన్ ॥ 46 ॥

సుగ్రీవః స్వయమాగత్య సర్వవానరయూథపైః ।
వధయిష్యతి దైత్యేఘాన్ రావణం చ హనిష్యతి ॥ 47 ॥

త్వయైవ సహితోఽద్యైవ గన్తా వానరపుంగవః ।
పశ్యాన్తరభవనం తత్ర పుత్రదారసుహృద్వృతమ్ ॥ 48 ॥

దృష్ట్వా సుగ్రీవమభయం దత్త్వా నయ సహైవ తే ।
తారాయా వచనం శ్రుత్వా కృశక్రోధోఽథ లక్ష్మణః ॥ 49 ॥

జగామాన్తఃపురం యత్ర సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
రుమామాలింగ్య సుగ్రీవః పర్యజ్ఞే పర్యవస్థితః ॥ 50 ॥

దృష్ట్వా లక్ష్మణమత్యర్థముత్పపాతాతిభీతవత్ ।
తం దృష్ట్వా లక్ష్మణః క్రుద్ధో మదవిహ్వలితేక్షణమ్ ॥ 51 ॥

సుగ్రీవం ప్రాహ దుర్వృత్త విస్మృతోఽసి రఘూత్తమమ్ ।
వాళీ యేన హతో వీరః స బాణోఽద్య ప్రతీక్షతే ॥ 52 ॥

త్వమేవ వాలినో మార్గం గమిష్యసి మయా హతః ।
ఏవమత్యంతపరుషం వదంతం లక్ష్మణం తదా ॥ 53 ॥

ఉవాచ హనుమాన్ వీరః కథమేవం ప్రభాషసే ।
త్వత్తోఽధికతరో రామే భక్తోఽయం వానరాధిపః ॥ 54 ॥

రామకార్యార్థమనిశం జాగర్తి న తు విస్మృతః ।
ఆగతాః పరితః పశ్య వానరాః కోటిశః ప్రభో ॥ 55 ॥

గమిష్యన్యచిరేణైవ సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ।
సాధయిష్యతి సుగ్రీవో రామకార్యమశేషతః ॥ 56 ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ ।
సుగ్రీవోఽప్యర్హ్యపాద్యాద్యైర్లక్ష్మణం సమపూజయత్ ॥ 57 ॥

ఆలింగ్య ప్రాహ రామస్య దాసోఽహం తేన రక్షితః ।
రామః స్వతేజసా లోకాన్ క్షణార్ధేనైవ జేష్యతి ॥ 58 ॥

సహాయమాత్రమేవాహం వానరైః సహితః ప్రభో ।
సౌమిత్రిరపి సుగ్రీవం ప్రాహ కిఞ్చిన్మయోదితమ్ ॥ 59 ॥

తత్తమస్య మహాభాగ ప్రణయాదభిషితం మయా ।
గచ్ఛామోఽద్యైవ సుగ్రీవ రామస్తిష్ఠతి కాననే ॥ 60 ॥

ఏక ఏవాతిదుఃఖార్తో జానకీవిరహాత్ప్రభుః ।
తథేతి రథమారుహ్య లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ 61 ॥

వానరైః సహితో రాజా రామమేవాన్వపద్యత

భేరీమృదఙ్గైర్బహుఋక్షవానరైః శ్వేతాతపత్రైర్వ్యజనైశ్చ శోభితః ।

నీలాఙ్గదాద్యైర్హనుమత్ప్రధానైః సమావృతో రాఘవమభ్యుగాద్ధరిః ॥ 63 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాండే
పంచమః సర్గః ॥ 5 ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

దృష్ట్వా రామం సమాసీనం గుహాద్వారి శిలాతలే ।
చైలాజినధరం శ్యామం జటామౌలివిరాజితమ్ ॥ ౧ ॥

విశాలనయనం శాంతం స్మితచారుముఖామ్బుజమ్ ।
సీతావిరహసన్నప్తం పశ్యంతం మృగపక్షిణః ॥ ౨ ॥

రథాద్ధూరాత్సముత్పత్య వేగాత్సుగ్రీవలక్ష్మణౌ ।
రామస్య పాదయోరగ్రే పేతతుర్భక్తిసంయుతౌ ॥ ౩ ॥

రామః సుగ్రీవమాలిఙ్గ్య పృష్ఠ్వాఽనామయమన్తికే ।
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం పూజయామాస ధర్మవిత్ ॥ ౪ ॥

తతోఽబ్రవీద్రఘశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో భక్తినమ్రధీః ।
దేవ పశ్య సమాయాన్తిం వానరాణాం మహాచమూమ్ ॥ ౫ ॥

కులాచలాద్రిసమ్భూతా మేరుమన్దరసన్నిభాః ।
నానాదీప్తపసరిచ్ఛైలవాసినః పర్వతోపమాః ॥ ౬ ॥

అసంఖ్యాతాః సమాయాన్తి హరయః కామరూపిణః ।
సర్వే దేవాంశసమ్భూతాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః ॥ ౭ ॥

అత్ర కేచిద్గజబలాః కేచిద్దశగజోపమాః ।
గజాయుతబలాః కేచిదన్యేఽమితబలాః ప్రభో ॥ ౮ ॥

కేచిదఙ్గానకూటాభాః కేచిత్కనకసన్నిభాః ।
కేచిద్రక్తాన్తవదనా దీర్ఘవాలాస్తథాఽపరే ॥ ౯ ॥

శుద్ధస్ఫటికసజ్జాశాః కేచిద్రాక్షససన్నిభాః ।
గర్జంతః పరితో యాన్తి వానరా యుద్ధకాఙ్క్షిణః ॥ 10 ॥

త్వదాజ్ఞాకారిణః సర్వే ఫలమూలాశనాః ప్రభో ।
ఋక్షాణామధిపో వీరో జామ్బవాన్నామ బుద్ధిమాన్ ॥ 11 ॥

ఏష మే మన్త్రిణాం శ్రేష్ఠః కోటిభల్లూకవృన్దపః ।
హనూమానేష విఖ్యాతో మహాసత్త్వపరాక్రమః ॥ 12 ॥

వాయుపుత్రోఽతితేజస్వీ మన్త్రి బుద్ధిమతాం వరః ।
నతో నీలశ్చ గవయో గవాక్షో గన్ధమాదనః ॥ 13 ॥

శరభో మైన్దవశ్చైవ గజః పనస ఏవ చ ।
వలీముఖో దధిముఖః సుషేణస్తార ఏవ చ ॥ 14 ॥

కేసరీ చ మహాసత్త్వః పితా హనుమతో బలీ ।
ఏతే తే యూథపా రామ ప్రాధాన్యేన మయోదితాః ॥ 15 ॥

మహాత్మానో మహావీర్యాః శక్రతుల్యపరాక్రమాః ।
ఏతే ప్రత్యేకతః కోటికోటివానరయూథపాః ॥ 16 ॥

తవాజ్ఞాకారిణః సర్వే సర్వే దేవాంశసమ్భవాః ।
ఏష వాలిసుతః శ్రీమానఙ్గదో నామ విశ్రుతః ॥ 17 ॥

వాలితుల్యబలో వీరో రాక్షసానాం బలాన్తకః ।
ఏతే చాన్యే చ బహవస్త్యదర్థే త్యక్తజీవితాః ॥ 18 ॥

యోద్ధారః పర్వతాగ్రైశ్చ నిపుణాః శత్రుఘాతనే ।
ఆజ్ఞాపయ రఘుశ్రేష్ఠ సర్వే తే వశవర్తినః ॥ 19 ॥

రామః సుగ్రీవమాలిజ్య హర్షపూర్ణాశ్రుతోచనః ।
ప్రాహ సుగ్రీవ జానాసి సర్వం త్వం కార్యగౌరవమ్ ॥ 20 ॥

మార్గణార్థం హి జానక్య నియుజ్జ్వ యది రోచతే ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం సుగ్రీవః ప్రీతమానసః ॥ 21 ॥

ప్రేషయామాస బలినో వానరాన్ వానరర్షభః ।
దిక్షు సర్వాసు వివిధాన్ వానరాన్ ప్రేష్య సత్వరమ్ ॥ 22 ॥

దక్షిణాం దిశమత్యర్థం ప్రయత్నేన మహాబలాన్ ।
యువరాజం జామ్భవంతం హనూమంతం మహాబలమ్ ॥ 23 ॥

నలం సుషేణం శరభం మైన్దం ద్వివిదమేవ చ ।
ప్రేషయామాస సుగ్రీవో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

విచిన్వన్తు ప్రయత్నేన భవన్తో జానకీం శుభామ్ ।
మాసాదర్వాజ్ఞివర్తధ్వం మచ్ఛాసనపురఃసరాః ॥ 25 ॥

సీతామదృష్ట్వా యది వో మాసాదూర్ధ్వం దినం భవేత్ ।
తదా ప్రాణాన్తికం దణ్డం మత్తః ప్రాప్స్యథ వానరాః ॥ 26 ॥

ఇతి ప్రస్థాప్య సుగ్రీవో వానరాన్ భీమవిక్రమాన్ ।
రామస్య పార్శ్వే శ్రీరామం నత్వా చోపవివేశ సః ॥ 27 ॥

గచ్ఛంతం మారుతిం దృష్ట్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ।
అభిజ్ఞానార్థమేతన్మే హ్యజ్ఞులీయకముత్తమమ్ ॥ 28 ॥

మన్నామాక్షరసంయుక్తం సీతాయై దీయతాం రహః ।
అస్మిన్ కార్యే ప్రమాణం హి త్వమేవ కపిసత్తమ ।
జానామి సత్త్వం తే సర్వం గచ్ఛ పన్థాః శుభస్తవ ॥ 29 ॥

ఏవం కపీనాం రాజ్ఞా తే విస్పృష్టాః పరిమార్గణే ।
సీతాయా అఙ్గదముఖా బభ్రుముస్తత్ర తత్ర హ ॥ 30 ॥

భ్రమన్తో విన్ధ్యగహనే దదృశుః పర్వతోపమమ్ ।
రాక్షసం భీషణాకారం భక్షయంతం మృగాన్ గజాన్ ॥ 31 ॥

రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా కేచిద్వానరపుఙ్గవాః ।
జఘ్నుః కిలకిలాశబ్దం ముఞ్చన్తో ముష్టిభిః షణాత్ ॥ 32 ॥

నాయం రావణ ఇత్యుక్త్వా యయురన్యన్మహద్వనమ్ ।
తృషార్తా సలిలం తత్ర నావిన్దన్ హరిపుఙ్గవాః ॥ 33 ॥

విభ్రమన్తో మహారణ్యే శుష్కకణ్ఠోష్ఠతాలుకాః ।
దదృశుర్గర్హ్వరం తత్ర తృణగుల్మవృతం మహత్ ॥ 34 ॥

ఆర్ద్రపక్షాన్ క్రౌఞ్చహంసాన్నిఃసృతాన్ దదృశుస్తతః ।
అత్రాస్తే సలిలం నూనం ప్రవిశామో మహాగుహమ్ ॥ 35 ॥

ఇత్యుక్త్వా హనుమానగ్రే ప్రవివేశ తమన్వయుః ।
సర్వే పరస్పరం ధృత్వా బాహూన్ బాహుభిరుత్సుకాః ॥ 36 ॥

అన్ధకారే మహద్ధూరం గత్వాఽపశ్యన్ కపీశ్వరాః ।
జలాశయాన్ మణినిభతోయాన్ కల్పద్రుమోపమాన్ ॥ 37 ॥

వృక్షాన్ పక్వఫలైర్నమ్రాన్ మధుద్రోణసమన్వితాన్ ।
గృహాన్ సర్వగుణోపేతాన్ మణివస్త్రాదిపూరితాన్ ॥ 38 ॥

దివ్యభిక్ష్యాన్నసహితాన్ మానుషైః పరివర్జితాన్ ।
విస్మితాస్తత్ర భవనే దివ్యే కనకవిష్టరే ॥ 39 ॥

ప్రభయా దీప్యమానాం తు దదృశుః స్త్రియమేకకామ్ ।

ధ్యాయంతీ చీరవసనాం యోగినిం యోగమాస్థితామ్ || 40 ||

ప్రణేముస్తాం మహాభాగాం భక్త్యా భీత్యా చ వానరాః ।
దృష్ట్వా తాన్ వానరాన్ దేవీ ప్రాహ యూయం కిమాగతాః || 41 ||

కుతో వా కస్య దూతా వా మత్స్థానం కిం ప్రధర్షథ ।
తచ్ఛ్రుత్వా హనుమానాహ శృణు వక్ష్యామి దేవి తే || 42 ||

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథః ప్రభుః ।
తస్య పుత్రో మహాభాగో జ్యేష్ఠో రామ ఇతి శ్రుతః || 43 ||

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య సభార్యః సానుజో వనమ్ ।
గతస్తత్ర హృతా భార్యా తస్య సాధ్వీ దురాత్మనా || 44 ||

రావణేన తతో రామః సుగ్రీవం సానుజో యయా ।
సుగ్రీవో మిత్రభావేన రామస్య ప్రియవల్లభామ్ || 45 ||

మృగయధ్వమితి ప్రాహ తతో వయముపాగతాః ।
తతో వనం విచిన్వంతో జానకీం జలకాజ్ఞీణః || 46 ||

ప్రవిష్టా గహ్వరం ఘోరం దైవాదత్ర సమాగతాః ।
త్వం వా కిమర్థమత్రాసి కా వా త్వం వద నః శుభే || 47 ||

యోగిని చ తథా దృష్ట్వా వానరాన్ ప్రాహ హృష్టధీః ।
యథేష్టం ఫలమూలాని జగ్ధ్వా పీత్వాఽమృతం పయః || 48 ||

ఆగచ్ఛత తతో వక్ష్యే మమ వృత్తాంతమాదితః ।
తథేతి భుక్త్వా పీత్వా చ హృష్టాస్తే సర్వవానరాః || 49 ||

దేవ్యాః సమీపం గత్వా తే బద్ధాఙ్గాలిపుటాః స్థితాః ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం యోగిని దివ్యదర్శనా || 50 ||

హేమా నామ పురా దివ్యరూపిణీ విశ్వకర్మణః ।
పుత్రీ మహేశం నృత్యేన తోషయామాస భామిని ॥ 51 ॥

తుష్టో మహేశః ప్రదదావిదం దివ్యపురం మహత్ ।
అత్ర స్థితా సా సుదతీ వర్షాణామయుతాయుతమ్ ॥ 52 ॥

తస్యా అహం సఖీ విష్ణుతత్పరా మోక్షకాజీణీ ।
నామ్నా స్వయంప్రభా దివ్యగర్భర్వతనయా పురా ॥ 53 ॥

గచ్ఛంతీ బ్రహ్మలోకం సా మామాహేదం తపశ్చర ।
అత్రైవ నివసంతీ త్వం సర్వప్రాణివివర్జితే ॥ 54 ॥

త్రేతాయుగే దాశరథీర్భాత్వా నారాయణోఽవ్యయః ।
భూభారహరణార్థాయ విచరిష్యతి కాననే ॥ 55 ॥

మార్గంతో వానరాస్తస్య భార్యామాయాంతి తే గుహామ్ ।
పూజయిత్వాఽథ తాన్ నత్వా రామం స్తుత్వా ప్రయత్నతః ॥ 56 ॥

యాతాసి భవనం విష్ణోర్యోగిగమ్యం సనాతనమ్ ।
ఇతోఽహం గన్తుమిచ్ఛామి రామం ద్రష్టుం త్వరాన్వితా ॥ 57 ॥

యూయం పిదధ్వమక్షీణీ గమిష్యథ బహిర్గుహామ్ ।
తథైవ చక్రుస్తే వేగాధతాః పూర్వస్థితం వనమ్ ॥ 58 ॥

సాఽపి త్యక్త్వా గుహాం శీఘ్రం యయా రాఘవసన్నిధిమ్ ।
తత్ర రామం ససుగ్రీవం లక్ష్మణం చ దదర్శ హ ॥ 59 ॥

కృత్వా ప్రదక్షిణం రామం ప్రణమ్య బహుశః సుధీః ।
ఆహ గద్గదయా వాచా రోమాఞ్చితతనూరుహో ॥ 60 ॥

దాసీ తవాహం రాజేన్ద్ర దర్శనార్థమిహోఽఽగతా ।

బహువర్షసహస్రాణి తప్తం మే దుశ్చరం తపః ॥ 61 ॥

గుహాయాం దర్శనార్థం తే ఫలితం మేఽద్య తత్తపః ।
అద్య హి త్వాం నమస్యామి మాయాయాః పరతః స్థితమ్ ॥ 62 ॥

సర్వభూతేషు చాలక్ష్యం బహిరంతరవస్థితమ్ ।
యోగమాయాజవనికాచ్ఛన్నో మానుషవిగ్రహః ॥ 63 ॥

న లక్ష్యనేఽజ్ఞానదృశాం శైలూష ఇవ రూపధృక్ ।
మహాభాగవతానాం త్వం భక్తియోగవిధిత్యయా ॥ 64 ॥

అవతీర్ణోఽసి భగవన్ కథం జానామి తామసీ ।
తోకే జానాతు యః కశ్చిత్తవ తత్త్వం రఘూత్తమ ॥ 65 ॥

మమైతదేవ రూపం తే సదా భాతు హృదాలయే ।
రామ తే పాదయుగలం దర్శితం మోక్షదర్శనమ్ ॥ 66 ॥

అదర్శనం భవార్థానాం సన్మార్గపరిదర్శనమ్ ।
ధనపుత్రకలత్రాదివిభూతిపరిదర్శితః ।
అకిఞ్చనధనం త్వాఽద్య నాభిధాతుం జనోఽర్హతి ॥ 67 ॥

॥ ॥ 68 ॥ ॥

నివృత్తగుణమార్గాయ నిష్కిఞ్చనధనాయ తే ॥ 68 ॥

నమః స్వాత్మాభిరామాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే ।
కాలరూపిణమీశానమాదిమధ్యాంతవర్జితమ్ ॥ 69 ॥

సమం చరంతం సర్వత్ర మన్యే త్వాం పురుషం పరమ్ ।
దేవ తే చేష్టితం కశ్చిన్న వేద నృవిడమృణమ్ ॥ 70 ॥

న తేఽస్తి కశ్చిద్దయితో ద్వేషోఽవౌపర ఏవ చ ।
త్వన్మాయాపిహితాత్మానస్తాం పశ్యన్తి తథావిధమ్ ॥ 71 ॥

అజస్యాకర్తురీశస్య దేవతిర్యజ్నరాదిషు ।
జన్మకర్మాదికం యద్యత్తదత్యన్తవిడమ్భనమ్ ॥ 72 ॥

త్వామాహురక్షరం జాతం కథాశ్రవణసిద్ధయే ।
కేచిత్కోసలరాజస్య తపసః ఫలసిద్ధయే ॥ 73 ॥

కౌసల్యయా ప్రార్థ్యమానం జాతమాహుః పరే జనాః ।
దుష్టరాక్షసభూభారహరణార్థితో విభుః ॥ 74 ॥

బ్రహ్మణా నరరూపేణ జాతోఽయమితి కేచన ।
శృణ్వన్తి గాయన్తి చ యే కథాన్తే రఘునన్దన ॥ 75 ॥

పశ్యన్తి తవ పాదాబ్జం భవార్ణవసుతారణమ్ ।
త్వన్మాయాగుణబద్ధాహం వ్యతిరిక్తం గుణాశ్రయమ్ ॥ 76 ॥

కథం త్వాం దేవ జానీయాం స్తోతుం వాఽవిషయం విభుమ్ ।
నమస్యామి రఘుశ్రేష్ఠం బాణాసనశరాన్వితమ్ ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సుగ్రీవాదిభిరన్వితమ్ ॥ 77 ॥

ఏవం స్తుతో రఘుశ్రేష్ఠః ప్రసన్నః ప్రణతాఘహృత్ ।
ఉవాచ యోగినీం భక్తాం కిం తే మనసి కాఙ్క్షితమ్ ॥ 78 ॥

సా ప్రాహ రాఘవం భక్త్యా భక్తిం తే భక్తవత్సల ।
యత్ర కుత్రాపి జాతాయా నిశ్చలాం దేహి మే ప్రభో ॥ 79 ॥

త్వద్భక్తేషు సదా సజ్జో భూయాన్మే ప్రాకృతేషు న ।
జిహ్వో మే రామరామేతి భక్త్యా వదతు సర్వదా ॥ 80 ॥

మానసం శ్యామలం రూపం సీతాలక్ష్మణసంయుతమ్ ।
ధనుర్బాణధరం పీతవాససం ముకుటోజ్జ్వలమ్ ॥ 81 ॥

అజ్ఞదైర్ఘ్యపురైర్ముక్తాహరైః కౌస్తుభకుణ్డలైః ।
భాంతం స్మరతు మే రామ వరం నాన్యం వృణే ప్రభో ॥ 82 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

భవత్వేవం మహాభాగే గచ్ఛ త్వం బదరీవనమ్ ।
తత్రైవ మాం స్మరన్తి త్వం త్యక్త్వేదం భూతపశ్చాకమ్ ।
మామేవ పరమాత్మానమచిరాత్ప్రతిపద్యసే ॥ 83 ॥

శ్రుత్వా రఘూత్తమవచోఽమృతసారకల్పమ్
గత్వా తదైవ బదరీతరుఖణ్డజుష్టమ్ ।
తీర్థం తదా రఘుపతిం మనసా స్మరన్తి
త్యక్త్వా కలేవరమవాప పరం పదం సా ॥ 84 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాణ్డే
షష్ఠః సర్గః ॥ 6 ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ తత్ర సమాసీనా వృక్షఖణ్డేషు వానరాః ।
చింతయంతో విముహ్యంతః సీతామార్గణకర్శితాః ॥ ౧ ॥

తత్రోవాచాఙ్గదః కాంశ్చిద్వానరాన్ వానరర్షభః ।
భ్రమతాం గహ్వరేఽస్మాకం మాసో నూనం గతోఽభవత్ ॥ ౨ ॥

సీతా నాధిగతాఽస్మాభిర్న కృతం రాజశాసనమ్ ।
యది గచ్ఛామ కిష్కిన్ధాం సుగ్రీవోఽస్మాన్ హనిష్యతి ॥ ౩ ॥

విశేషతః శత్రుసుతం మాం మిషాన్నిహనిష్యతి ।
మయి తస్య కుతః ప్రీతిరహం రామేణ రక్షితః ॥ ౪ ॥

ఇదాసీం రామకార్యం మే న కృతం తన్మిషం భవేత్ ।
తస్య మద్ధననే నూనం సుగ్రీవస్య దురాత్మనః ॥ ౫ ॥

మాతృకల్పాం భ్రాతృభార్యాం పాపాత్మాఽనుభవత్యసౌ ।
న గచ్ఛేయమతః పార్శ్వం తస్య వానరపుఙ్గవాః ॥ ౬ ॥

త్యక్ష్యామి జీవితం చాత్ర యేన కేనాపి మృత్యునా ।
ఇత్యశ్రునయనం కేచిద్దృష్ట్వా వానరపుఙ్గవాః ॥ ౭ ॥

॥ ౮ ॥ ॥

వ్యథితాః సాశ్రునయనా యువరాజమథాబ్రువన్

కిమర్థం తవ శోకోఽత్ర వయం తే ప్రాణరక్షకాః ।
భవామో నివసామోఽత్ర గుహాయాం భయవర్జితాః ॥ ౯ ॥

సర్వసౌభాగ్యసహితం పురం దేవపురోపమమ్ ।
శనైః పరస్పరం వాక్యం వదతాం మారుతాత్మజః ॥ 10 ॥

శ్రుత్వాఽఙ్గదం సమాలిఙ్గ్య ప్రోవాచ నయకోవిదః ।
విచార్యతే కిమర్థం తే దుర్విచారో న యుజ్యతే ॥ 11 ॥

రాజ్ఞోఽత్యంతప్రియస్త్యం హి తారాపుత్రోఽతివల్లభః ।
రామస్య లక్ష్మణాత్ప్రియస్త్వయి నిత్యం ప్రవర్ధతే ॥ 12 ॥

అతో న రాఘవాద్భితిస్తవ రాజ్ఞో విశేషతః ।
అహం తవ హితే సక్తో వత్స నాన్యం విచారయ ॥ 13 ॥

గుహావాసశ్చ నిర్భేద్య ఇత్యుక్తం వానరైస్తు యత్ ।
తదేతద్రామబాణానామభేద్యం కిం జగత్త్రయే ॥ 14 ॥

యే త్వాం దుర్బోధయన్త్యేతే వానరా వానరర్షభ ।
పుత్రదారాదికం త్యక్త్వా కథం స్థాస్యన్తి తే త్వయా ॥ 15 ॥

అన్యధ్గుహ్యతమం వక్ష్యే రహస్యం శృణు మే సుత ।
రామో న మానుషో దేవః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః ॥ 16 ॥

సీతా భగవతీ మాయా జనసమ్మోహకారిణీ ।
లక్ష్మణో భువనాధారః సాక్షాచ్ఛేషః ఫణిశ్వరః ॥ 17 ॥

బ్రహ్మణా ప్రార్థితాః సర్వే రక్షోగణవినాశనే ।
మాయామానుషభావేన జాతా లోకైకరక్షకాః ॥ 18 ॥

వయం చ పార్షదాః సర్వే విష్ణోర్వైకుణ్ఠవాసినః ।
మనుష్యభావమాపన్నే స్వేచ్ఛయా పరమాత్మని ॥ 19 ॥

వయం వానరరూపేణ జాతాస్తస్యైవ మాయయా ।

వయం తు తపసా పూర్వమారాధ్య జగతాం పతిమ్ || 20 ||

తేనైవానుగృహీతాః స్మః పార్షదత్వముపాగతాః ।
ఇదాసీమపి తస్యైవ సేవాం కృత్వైవ మాయయా || 21 ||

పునర్వైకుణ్ఠమాసాద్య సుఖం స్థాస్యామహే వయమ్ ।
ఇత్యుజ్జదమథాఽశ్వాస్య గతా విన్ధ్యం మహాచలమ్ || 22 ||

విచిన్వన్తోఽథ శన్తకైర్జ్ఞానకీం దక్షిణామ్బుధేః ।
తీరే మహేన్ద్రాఖ్యగిరేః పవిత్రం పాదమాయయుః || 23 ||

దృష్ట్వా సముద్రం దుష్పారమగాథం భయవర్ధనమ్ ।
వానరా భయసన్తప్తాః కిం కుర్మ ఇతి వాదినః || 24 ||

నిషేదురుదధేస్తీరే సర్వే చింతాసమన్వితాః ।
మన్తయామాసురన్యోన్యమజ్గదాద్యా మహాబలాః || 25 ||

భ్రమతో మే వనే మాసో గతోఽత్రైవ గుహాన్తరే ।
న దృష్టో రావణో వాఽద్య సీతా వా జనకాత్మజా || 26 ||

సుగ్రీవస్తీక్షణ్డణ్డోఽస్మాన్నిహన్త్యైవ న సంశయః ।
సుగ్రీవవధతోఽస్మాకం శ్రేయః ప్రాయోపవేశనమ్ || 27 ||

ఇతి నిశ్చిత్య తత్రైవ దర్భానాస్తీర్య సర్వతః ।
ఉపావివేశుస్తే సర్వే మరణే కృతనిశ్చయాః || 28 ||

ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర మహేన్ద్రాద్రిగుహాన్తరాత్ ।
నిర్గత్య శన్తకైరాగాద్ధృఢః పర్వతసన్నిభః || 29 ||

దృష్ట్వా ప్రాయోపవేశేన స్థితాన్ వానరపుంగవాన్ ।
ఉవాచ శన్తకైర్గృధః ప్రాప్తో భక్ష్యోఽద్య మే బహుః || 30 ||

ఏకైకశః క్రమాత్సర్వాన్ భక్షయామి దినే దినే ।
శ్రుత్వా తద్గుర్ధ్రవచనం వానరా భీతమానసాః ॥ 31 ॥

భక్షయిష్యతి నః సర్వానసౌ గృధ్రో న సంశయః ।
రామకార్యం చ నాస్మాభిః కృతం కిఞ్చిద్ధరీశ్వరాః ॥ 32 ॥

సుగ్రీవస్యాపి చ హితం న కృతం స్వాత్మనామపి ।
వృథాఽనేన వధం ప్రాప్తా గచ్ఛామో యమసాదనమ్ ॥ 33 ॥

అహో జటాయుర్ధర్మాత్మా రామస్యార్థే మృతః సుధీః ।
మోక్షం ప్రాప దురావాపం యోగినామప్యరిన్దమః ॥ 34 ॥

సమ్పాతిస్తు తదా వాక్యం శ్రుత్వా వానరభాషితమ్ ।
కే వా యూయం మమ భ్రాతుః కర్ణపీయూషసన్నిభమ్ ॥ 35 ॥

జటాయురితి నామాద్య వ్యాహరంతః పరస్పరమ్ ।
ఉచ్యతాం వో భయం మా భూన్మత్తః ప్లవగసత్తమాః ॥ 36 ॥

తమువాచాఙ్గదః శ్రీమానుత్థితో గృధ్రసన్నిధౌ ।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ 37 ॥

సీతయా భార్యయా సార్ధం విచచార మహావనే ।
తస్య సీతా హృతా సాధ్వీ రావణేన దురాత్మనా ॥ 38 ॥

మృగయాం నిర్గతే రామే లక్ష్మణే చ హృతా బలాత్ ।
రామరామేతి క్రోశంతి శ్రుత్వా గృధ్రః ప్రతాపవాన్ ॥ 39 ॥

జటాయుర్నామ పక్షిన్ద్రో యుద్ధం కృత్వా సుదారుణమ్ ।
రావణేన హతో వీరో రాఘవార్థం మహాబలః ॥ 40 ॥

రామేణ దగ్ధో రామస్య సాయుజ్యమగమత్క్షణాత్ ।

రామః సుగ్రీవమాసాద్య సఖ్యం కృత్వాఽగ్నిసాక్షికమ్ || 41 ||

సుగ్రీవచోదితో హత్వా వాలినం సుదురాసదమ్ ।
రాజ్యం దదౌ వానరాణాం సుగ్రీవాయ మహాబలః || 42 ||

సుగ్రీవః ప్రేషయామాస సీతాయాః పరిమార్గణే ।
అస్మాన్ వానరవృన్దాన్ వై మహాసత్త్వాన్ మహాబలః || 43 ||

మాసాదర్వాఙ్మివర్తధ్వం నో చేత్ప్రాణాన్ హరామి వః ।
ఇత్యాఙ్మయా భ్రమంతోఽస్మిన్ వనే గహ్వరమధ్యగాః || 44 ||

గతో మాసో న జానీమః సీతాం వా రావణం చ వా ।
మర్తుం ప్రాయోపవిష్టా స్మస్తీరే లవణవారిధేః || 45 ||

యది జానాసి హే పక్షిన్ సీతాం కథయ నః శుభామ్ ।
అఙ్గదస్య వచః శ్రుత్వా సమృతిర్హృష్టమానసః || 46 ||

ఉవాచ మత్ప్రియో భ్రాతా జటాయుః ప్లవగేశ్వరాః ।
బహువర్షసహస్రాస్తే భ్రాతృవార్తా శ్రుతా మయా || 47 ||

వాక్సాహాయ్యం కరిష్యేఽహం భవతాం ప్లవగేశ్వరాః ।
భ్రాతుః సలిలదానాయ నయధ్వం మాం జలాన్తికమ్ || 48 ||

పశ్చాత్సర్వం శుభం వక్ష్యే భవతాం కార్యసిద్ధయే ।
తథేతి నిన్యస్తే తీరం సముద్రస్య విహఙ్గమమ్ || 49 ||

సోఽపి తత్సలిలే స్నాత్వా భ్రాతుర్దత్త్వా జలాఙ్ఘలిమ్ ।
పునః స్వస్థానమాసాద్య స్థితో నీతో హరీశ్వరైః ।
సమ్పాతిః కథయామాస వానరాన్ పరిహర్షయన్ || 50 ||

లఙ్కా నామ నగర్యాస్తే త్రికూటగిరిమూర్ధని ।

తత్రాశోకవనే సీతా రాక్షసీభిః సురక్షితా ॥ 51 ॥

సముద్రమధ్యే సా లఙ్కా శతయోజనదూరతః ।
దృశ్యతే మే న సందేహః సీతా చ పరిదృశ్యతే ॥ 52 ॥

గృధ్రత్వాద్ధూరదృష్టిరే నాత్ర సంశయితుం క్షమమ్ ।
శతయోజనవిస్తీర్ణం సముద్రం యస్తు లఙ్ఘయేత్ ॥ 53 ॥

స ఏవ జానకీం దృష్ట్వా పునరాయాస్యతి ధ్రువమ్ ।
అహమేవ దురాత్మానం రావణం హస్తుముత్సహే ।
భ్రాతుర్హంతారమేకాకీ కిన్తు పక్షవివర్జితః ॥ 54 ॥

యతధ్వమతియత్నేన లఙ్ఘితుం సరితాం పతిమ్ ।
తతో హంతా రఘుశ్రేష్ఠో రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ 55 ॥

ఉల్లఙ్ఘ్య సిన్ధుం శతయోజనాయతమ్
లఙ్కాం ప్రవిశ్యాథ విదేహకన్యకామ్ ।
దృష్ట్వా సమాభాష్య చ వారిధిం పునః
తర్తుం సమర్థః కతమో విచార్యతామ్ ॥ 56 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాణ్డే
సప్తమః సర్గః ॥ 7 ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

అథ తే కౌతుకావిష్టాః సమ్పాతిం సర్వవానరాః ।
పప్రచ్ఛుర్భగవన్ బ్రూహి స్వముదంతం త్వమాదితః ॥ ౧ ॥

సమ్పాతిః కథయామాస స్వవృత్తాంతం పురా కృతమ్ ।
అహం పురా జటాయుశ్చ భ్రాతరో రూఢయావనౌ ॥ ౨ ॥

బలేన దర్పితావావాం బలజిజ్ఞాసయా ఖగౌ ।
సూర్యమణ్డలపర్యంతం గన్తుముత్పతితౌ మదాత్ ॥ ౩ ॥

బహుయోజనసాహస్రం గతౌ తత్ర ప్రతాపితః ।
జటాయుస్తం పరిత్రాతుం పక్షైరాచ్ఛాద్య మోహతః ॥ ౪ ॥

స్థితోఽహం రశ్మిభిర్దగ్ధపక్షోఽస్మిన్ విన్ధ్యమూర్ధని ।
పతితో దూరపతనాన్మూర్చ్ఛితోఽహం కపిశ్వరాః ॥ ౫ ॥

దినత్రయాత్పునః ప్రాణసహితో దగ్ధపక్షకః ।
దేశం వా గిరికూటాన్ వా న జానే భ్రాంతమానసః ॥ ౬ ॥

శనైరుస్మిల్య నయనే దృష్ట్వా తత్రాఽశ్రమం శుభమ్ ।
శనైః శనైరాశ్రమస్య సమీపం గతవానహమ్ ॥ ౭ ॥

చన్ద్రమా నామ మునిరాడ్ । దృష్ట్వా మాం విస్మితోఽవదత్
సమ్పాతే కిమిదం తేఽద్య విరూపం కేన వా కృతమ్ ॥ ౮ ॥

జానామి త్వామహం పూర్వమత్యంతం బలవానసి ।
దగ్ధౌ కిమర్థం తే పక్షౌ కథ్యతాం యది మన్యసే ॥ ౯ ॥

తతః స్వచేష్టితం సర్వం కథయిత్వాఽతిదుఃఖితః ।
అబ్రవం మునిశార్దూల దహ్యేఽహం దావవహ్నినా ॥ 10 ॥

కథం ధారయితుం శక్తో విపక్షో జీవితం ప్రభో ।
ఇత్యుక్తోఽథ మునిర్వీక్ష్య మాం దయార్ద్రవిలోచనః ॥ 11 ॥

శృణు వత్స వచో మేఽద్య శ్రుత్వా కురు యథేచ్ఛితమ్ ।
దేహమూలమిదం దుఃఖం దేహః కర్మసముదభవః ॥ 12 ॥

కర్మ ప్రవర్తతే దేహేఽహమ్బుద్ధ్యా పురుషస్య హి ।
అహఙ్కరస్తస్వినాదిః స్యాదవిద్యాసమ్భవో జడః ॥ 13 ॥

చిచ్ఛాయయా సదా యుక్తస్తప్తాయఃపిణ్డవత్ సదా ।
తేన దేహస్య తాదాత్మ్యాద్దేహశ్చేతనవాన్ భవేత్ ॥ 14 ॥

దేహోఽహమితి బుద్ధిః స్యాదాత్మనోఽహఙ్కృతేర్బలాత్ ।
తస్మాల్ ఏష సంసారః సుఖదుఃఖాదిసాధకః ॥ 15 ॥

ఆత్మనో నిర్వికారస్య మిథ్యా తాదాత్మ్యతః సదా ।
దేహోఽహం కర్మకర్తాఽహమితి సజ్కల్ప్య సర్వదా ॥ 16 ॥

జీవః కరోతి కర్మాణి తత్ఫలైర్బద్ధ్యతేఽవశః ।
ఊర్ధ్వాథో భ్రమతే నిత్యం పాపపుణ్యాత్మకః స్వయమ్ ॥ 17 ॥

కృతం మయాఽధికం పుణ్యం యజ్ఞదానాది నిశ్చితమ్ ।
స్వర్గం గత్వా సుఖం భోక్ష్య ఇతి సజ్కల్ప్వాన్ భవేత్ ॥ 18 ॥

తథైవాధ్యాసతస్తత్ర చిరం భుక్త్వా సుఖం మహత్ ।
క్షీణపుణ్యః పతత్యర్వాగనిచ్ఛన్ కర్మచోదితః ॥ 19 ॥

పతిత్వా మణ్డలే చేన్దోస్తతో నీహారసంయుతః ।

భూమౌ పతిత్వా ప్రీహ్యదౌ తత్ర స్థిత్వా చిరం పునః ॥ 20 ॥

భూత్వా చతుర్విధం భోజ్యం పురుషైర్భుజ్యతే తతః ।
రేతో భూత్వా పునస్తేన ఋతౌ స్త్రీయోనిసిశ్చితః ॥ 21 ॥

యోనిరక్తేన సంయుక్తం జరాయుపరివేష్టితమ్ ।
దినేనైకేన కలలం భూత్వా రూఢత్వమాపున్నయాత్ ॥ 22 ॥

తత్పునః పశ్చరాత్రేణ బుద్బుదాకారతామియాత్ ।
సప్తరాత్రేణ తదపి మాంసపేశిత్యమాపున్నయాత్ ॥ 23 ॥

పక్షమాత్రేణ సా పేశీ రుధిరేణ పరిప్లుతా ।
తస్యా ఏవాఙ్కరోత్పత్తిః పశ్చావింశతిరాత్రిషు ॥ 24 ॥

గ్రీవా శిరశ్చ స్కన్ధశ్చ పృష్ఠవంశస్తథోదరమ్ ।
పశ్చాధాఙ్గాని చైకైకం జాయంతే మాసతః క్రమాత్ ॥ 25 ॥

పాణిపాదౌ తథా పార్శ్వః కటిర్జాను తథైవ చ ।
మాసద్వయాత్ ప్రజాయంతే క్రమేణైవ న చాన్యథా ॥ 26 ॥

త్రిభిర్మాసైః ప్రజాయంతే అఙ్గానాం సన్ధయః క్రమాత్ ।
సర్వాఙ్గుల్యః ప్రజాయంతే క్రమాన్మాసచతుష్టయే ॥ 27 ॥

నాసా కర్ణౌ చ నేత్రే చ జాయంతే పశ్చమాసతః ।
దంతపక్షిర్నఖా గుహ్యం పశ్చమే జాయతే తథా ॥ 28 ॥

అర్వాక్ షణ్మాసతశ్చిద్రం కర్ణయోర్భవతి స్ఫుటమ్ ।
పాయుర్మేథ్రముపస్థం చ నాభిశ్చాపి భవేన్నృణామ్ ॥ 29 ॥

సప్తమే మాసి రోమాణి శిరః కేశాస్తథైవ చ ।
విభక్తావయవత్వం చ సర్వం సమృద్యతేఽష్టమే ॥ 30 ॥

జఠరే వర్ధతే గర్భః స్త్రియా ఏవం విహజ్జమ ।
పఞ్చమే మాసి చైతన్యం జీవః ప్రాప్నోతి సర్వశః ॥ 31 ॥

నాభిసూత్రాల్పరస్థేణ మాతృభుక్తాన్నసారతః ।
వర్ధతే గర్భతః పిణ్డో న మ్రియేత స్వకర్మతః ॥ 32 ॥

స్మృత్వా సర్వాణి జన్మాని పూర్వకర్మాణి సర్వశః ।
జఠరానలతప్తోఽయమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 33 ॥

నానాయోనిసహస్రేషు జాయమానోఽనుభూతవాన్ ।
పుత్రదారాదిసమ్బంధం కోటిశః పశుబాన్ధవాన్ ॥ 34 ॥

కుటుమ్బభరణాసక్త్యా న్యాయాన్యాయైర్ధనార్జనమ్ ।
కృతం నాకరవం విష్ణుచింతాం స్వప్నోఽపి దుర్భగః ॥ 35 ॥

ఇదానీం తత్ఫలం భుజ్జ్ఞే గర్భదుఃఖం మహత్తరమ్ ।
అశాశ్వతే శాశ్వతవద్దేహే తృష్ణాసమన్వితః ॥ 36 ॥

అకార్యాణ్యేవ కృతవాన్న కృతం హితమాత్మనః ।
ఇత్యేవం బహుధా దుఃఖమనుభూయ స్వకర్మతః ॥ 37 ॥

కదా నిష్క్రమణం మే స్యాద్గర్భాన్నిరయసన్నిభాత్ ।
ఇత ఊర్ధ్వం నిత్యమహం విష్ణుమేవానుపూజయే ॥ 38 ॥

ఇత్యాది చింతయన్ జీవో యోనియస్తప్రపీడితః ।
జాయమానోఽతిదుఃఖేన నరకాత్పాతకీ యథా ॥ 39 ॥

పూతివ్రణాన్నిపతితః కృమిరేష ఇవాపరః ।
తతో బాల్యాదిదుఃఖాని సర్వ ఏవం విభుజ్జ్ఞతే ॥ 40 ॥

త్వయా చైవానుభూతాని సర్వత్ర విదితాని చ ।

న వర్ణితాని మే గృథ్ర యౌవనాదిషు సర్వతః ॥ 41 ॥

ఏవం దేహోఽహమిత్యస్మాదభ్యాసాన్నిరయాదికమ్ ।
గర్భవాసాదిదుఃఖాని భవన్త్యభినివేశతః ॥ 42 ॥

తస్మాద్దేహద్వయాదన్యమాత్మానం ప్రకృతేః పరమ్ ।
జ్ఞాత్వా దేహాదిమమతాం త్యక్త్వాఽఽత్మజ్ఞానవాన్ భవేత్ ॥ 43 ॥

జాగ్రదాదివినిర్ముక్తం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణమ్ ।
శుద్ధం బుద్ధం సదా శాస్త్రమాత్మానమవధారయేత్ ॥ 44 ॥

చిదాత్మని పరిజ్ఞాతే నష్టే మోహేఽజ్ఞసమభవే ।
దేహః పతతు వాఽరబ్ధకర్మవేగేన తిష్ఠతు ॥ 45 ॥

యోగినో న హి దుఃఖం వా సుఖం వాఽజ్ఞానసమభవమ్ ।
తస్మాద్దేహేన సహితో యౌవత్ప్రార్బభసజ్జయః ॥ 46 ॥

తావత్తిష్ఠ సుఖేన త్వం ధృతకఙ్కుకసర్పవత్ ।
అన్యద్వక్ష్యామి తే పక్షిన్ శృణు మే పరమం హితమ్ ॥ 47 ॥

త్రేతాయుగే దాశరథిర్భూత్వా నారాయణోఽవ్యయః ।
రావణస్య వధార్థాయ దణ్డకానాగమిష్యతి ॥ 48 ॥

సీతయా భార్యయా సార్థం లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
తత్రాఽశ్రమే జనకజాం భ్రాతృభ్యాం రహితే వనే ॥ 49 ॥

రావణశ్చోరవన్నీత్వా లక్ష్మణాయాం స్థాపయిష్యతి ।
తస్యాః సుగ్రీవనిర్దేశాద్వానరాః పరిమార్గణే ॥ 50 ॥

ఆగమిష్యన్తి జలధేస్తీరం తత్ర సమాగమః ।

తవ్యయా తైః కారణవశాద్భవిష్యతి న సంశయః ॥ 51 ॥

తదా సీతాస్థితిం తేభ్యః కథయస్వ యథార్థతః ।
తదైవ తవ పక్షౌ ద్వాపుత్పత్యేతే పునర్నవౌ ॥ 52 ॥

సమ్ప్రతిరువాచ

బోధయామాస మాం చన్ద్రనామా మునికులేశ్వరః ।
పశ్యన్తు పక్షౌ మే జాతౌ నూతనావతికోమతౌ ॥ 53 ॥

స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి సీతాం ద్రక్ష్యథ నిశ్చయమ్ ।
యత్నం కురుధ్వం దుర్లభ్యసముద్రస్య విలజ్ఘనే ॥ 54 ॥

యన్నామస్మృతిమాత్రతోఽపరిమితం సంసారవారాన్నిధిమ్
తీర్త్వా గచ్ఛతి దుర్జనోఽపి పరమం విష్ణోః పదం శాశ్వతమ్ ।
తస్యైవ స్థితికారిణస్త్రీజగతాం రామస్య భక్తాః ప్రియా
యూయం కిం న సముద్రమాత్రతరణే శక్తాః కథం వానరాః ॥ 55 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాణ్డే
అష్టమః సర్గః ॥ 8 ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

గతే విహాయసా గృధ్రరాజే వానరపుంజువాః ।
హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టాః సీతాదర్శనలాలసాః ॥ 1 ॥

ఊచుః సముద్రం పశ్యంతో నక్రచక్రభయంజ్కరమ్ ।
తరజ్ఞాదిభిరున్నద్ధమాకాశమివ దుర్గ్రహమ్ ॥ 2 ॥

పరస్పరమవోచన్ వై కథమేనం తరామహే ।
ఉవాచ చాఙ్గదస్త్ర శృణుధ్వం వానరోత్తమాః ॥ 3 ॥

భవంతోఽత్యంతబలినః శూరాశ్చ కృతవిక్రమాః ।
కో వాత్ర వారిధిం తీర్త్వా రాజకార్యం కరిష్యతి ॥ 4 ॥

ఏతేషాం వానరాణాం స ప్రాణదాతా న సంశయః ।
తదుత్తిష్ఠతు మే శీఘ్రం పురతో యో మహాబలః ॥ 5 ॥

వానరాణాం చ సర్వేషాం రామసుగ్రీవయోరపి ।
స ఏవ పాలకో భూయాన్నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ 6 ॥

ఇత్యుక్తే యువరాజేన తూష్టిం వానరసైనికాః ।
ఆసన్నోచుః కింఞ్చిదపి పరస్పరవిలోకినః ॥ 7 ॥

అఙ్గద ఉవాచ

ఉచ్యతాం వై బలం సర్వైః ప్రత్యేకం కార్యసిద్ధయే ।
కేన వా సాధ్యతే కార్యం జానీమస్తదనంతరమ్ ॥ 8 ॥

అజ్ఞదస్య వచః శ్రుత్వా ప్రోచుర్వీరా బలం పృథక్ ।
యోజనానాం దశారభ్య దశోత్తరగుణం జగుః ॥ 9 ॥

శతాదర్వాగ్జామృవాంస్తు ప్రాహ మధ్యే వనౌకసామ్ ।
పురా త్రివిక్రమే దేవే పాదం భూమానలక్షణమ్ ॥ 10 ॥

త్రిసప్తకృత్వోఽహమగాం ప్రదక్షిణవిధానతః ।
ఇదానీం వార్ధకగ్రస్తో న శక్నోమి విలజ్జితుమ్ ॥ 11 ॥

అజ్ఞదోఽప్యాహ మే గన్తుం శక్యం పారం మహోదధేః ।
పునర్లఙ్ఘనసామర్థ్యం న జానామ్యస్తి వా న వా ॥ 12 ॥

తమాహ జామృవాన్ వీరస్త్యం రాజా నో నియామకః ।
న యుక్తం త్వాం నియోక్తుం మే త్వం సమర్థోఽసి యద్యపి ॥ 13 ॥

అజ్ఞద ఉవాచ

ఏవం చేత్పూర్వవత్సర్వే స్వప్స్యమో దర్భవిష్టరే ।
కేనాపి న కృతం కార్యం జీవితుం చ న శక్యతే ॥ 14 ॥

తమాహ జామృవాన్ వీరో దర్భయిష్యామి తే సుత ।
యేనాస్మాకం కార్యసిద్ధిర్భవిష్యత్యచిరేణ చ ॥ 15 ॥

ఇత్యుక్త్వా జామృవాన్ ప్రాహ హనూమన్తమవస్థితమ్ ।
హనూమన్ కిం రహస్త్వాష్టిం స్థీయతే కార్యగౌరవే ॥ 16 ॥

ప్రాప్తేఽజ్ఞేనేవ సామర్థ్యం దర్భయాద్య మహాబల ।
త్వం సాక్షాద్వాయుతనయో వాయుతుల్యపరాక్రమః ॥ 17 ॥

రామకార్యార్థమేవ త్వం జనితోఽసి మహాత్మనా ।
జాతమాత్రేణ తే పూర్వం దృష్టోద్వద్యంతం విభావసుమ్ ॥ 18 ॥

పక్వం ఫలం జిఘ్క్షామీత్యుత్పతం బాలచేష్టయా ।
యోజనానాం పఞ్చశతం పతితోఽసి తతో భువి ॥ 19 ॥

అతస్తద్బలమాహాత్మ్యం కో వా శక్నోతి వర్ణితుమ్ ।
ఉత్తిష్ట కురు రామస్య కార్యం నః పాహి సువ్రత ॥ 20 ॥

శ్రుత్వా జామ్బవతో వాక్యం హనూమానతిహర్షితః ।
చకార నాదం సింహస్య బ్రహ్మాణ్డం స్ఫోటయన్నివ ॥ 21 ॥

బభూవ పర్వతాకారస్త్రివిక్రమ ఇవాపరః ।
లఙ్ఘయిత్వా జలనిధిం కృత్వా లఙ్కాం చ భస్మసాత్ ॥ 22 ॥

రావణం సకులం హత్వాఽఽనేష్యే జనకనన్దినీమ్ ।
యద్వా బద్ధ్వా గలే రజ్జ్వా రావణం వామపాణినా ॥ 23 ॥

లఙ్కాం సపర్వతాం ధృత్వా రామస్యాగ్రే క్షిపామ్యహమ్ ।
యద్వా దృష్ట్వైవ యాస్యామి జానకీం శుభలక్షణామ్ ॥ 24 ॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం జామ్బవానిదమబ్రవీత్ ।
దృష్ట్వైవాఽఽగచ్ఛ భద్రం తే జీవన్తిం జానకీం శుభామ్ ॥ 25 ॥

పశ్చాద్రామేణ సహితో దర్శయిష్యసి పౌరుషమ్ ।
కల్యాణం భవతాద్భద్ర గచ్ఛతస్తే విహాయసా ॥ 26 ॥

గచ్ఛంతం రామకార్యార్థం వాయుస్తామనుగచ్ఛతు ।
ఇత్యాశీర్భిః సమామన్త్ర్య విసృష్టః ప్లవగాధిపైః ॥ 27 ॥

॥ 28 ॥

మహేంద్రాద్రిశిరో గత్వా బభూవాదుభతదర్శనః

మహానగేన్ద్రప్రతిమో మహాత్మా సువర్ణవర్ణోఽరుణచారువక్త్రః ।

మహాఫణీన్ద్రాభసుదీర్ఘబాహుర్వాతాత్మజోఽదృశ్యత సర్వభూతైః ॥ 29 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కిన్ధాకాణ్డే
నవమః సర్గః ॥ ౨ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే కిష్కిన్ధాకాణ్డః సమాప్తః ॥

Chapter 6

॥ సున్దరకాండః ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శతయోజనవిస్తీర్ణం సముద్రం మకరాలయమ్ ।
లిలజ్ఘయిషురానన్దసన్దోహో మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥

ధ్యాత్వా రామం పరాత్మానమిదం వచనమబ్రవీత్ ।
పశ్యన్తు వానరాః సర్వే గచ్ఛన్తం మాం విహాయసా ॥ ౨ ॥

అమోఘం రామనిర్ముక్తం మహాబాణమివాఖిలాః ।
పశ్యామ్యుద్యైవ రామస్య పత్నీం జనకనన్దినీమ్ ॥ ౩ ॥

కృతార్థోఽహం కృతార్థోఽహం పునః పశ్యామి రాఘవమ్ ।
ప్రాణప్రయాణసమయే యస్య నామ సకృత్స్మరన్ ॥ ౪ ॥

నరస్తీర్త్వా భవామ్భోధిమపారం యాతి తత్పదమ్ ।
కిం పునస్తస్య దూతోఽహం తదఙ్గాఙ్గాలిముద్రికః ॥ ౫ ॥

తమేవ హృదయే ధ్యాత్వా లఙ్ఘయామ్యల్పవారిధిమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా హనుమాన్ బాహూ ప్రసారాయతవాలధిః ॥ ౬ ॥

ఋజగ్రీవోర్ధ్వదృష్టిః సన్నాకుఞ్చితపదద్వయః ।
దక్షిణాభిముఖస్తూర్ణం పుష్టవేఽనిలవిక్రమః ॥ ౭ ॥

ఆకాశాత్త్వరితం దేవైర్వీక్ష్యమాణో జగామ సః ।
దృష్ట్వాఽనిలసుతం దేవా గచ్ఛన్తం వాయువేగతః ॥ ౮ ॥

పరీక్షణార్థం సత్త్వస్య వానరస్యేదమబ్రువన్ ।

గచ్చత్యేష మహాసత్త్వో వానరో వాయువిక్రమః ॥ 9 ॥

లఙ్కాం ప్రవేష్టుం శక్తో వా న వా జానీమహే బలమ్ ।
ఏవం విచార్య నాగానాం మాతరం సురసాభిధామ్ ॥ 10 ॥

అబ్రవీద్దేవతావృన్దః కౌతూహలసమన్వితః ।
గచ్చ త్వం వానరేన్ద్రస్య కిఞ్చిద్విఘ్నం సమాచర ॥ 11 ॥

జ్ఞాత్వా తస్య బలం బుద్ధిం పునరేహి త్వరాన్వితా ।
ఇత్యుక్తా సా యయా శీఘ్రం హనుమద్విఘ్నకారణాత్ ॥ 12 ॥

ఆవృత్య మార్గం పురతః స్థిత్యా వానరమబ్రవీత్ ।
ఏహి మే వదనం శీఘ్రం ప్రవిశస్వ మహామతే ॥ 13 ॥

దేవైస్త్యం కల్పితో భక్ష్యః క్షుధాసమ్పిడితాత్మనః ।
తామాహ హనుమాన్ మాతరహం రామస్య శాసనాత్ ॥ 14 ॥

గచ్ఛామి జానకీం ద్రష్టుం పునరాగమ్య సత్వరః ।
రామాయ కుశలం తస్యాః కథయిత్వా త్వదాననమ్ ॥ 15 ॥

నివేక్ష్య దేహి మే మార్గం సురసాయై నమోఽస్తు తే ।
ఇత్యుక్తా పునరేవాహ సురసా క్షుధితాఇఽస్మ్యహమ్ ॥ 16 ॥

ప్రవిశ్య గచ్చ మే వక్త్రం నో చేత్త్వాం భక్షయామ్యహమ్ ।
ఇత్యుక్తో హనుమానాహ ముఖం శీఘ్రం విదారయ ॥ 17 ॥

ప్రవిశ్య వదనం తేఽద్య గచ్ఛామి త్వరయాన్వితః ।
ఇత్యుక్త్వా యోజనాయామదేహో భూత్వా పురః స్థితః ॥ 18 ॥

దృష్ట్వా హనుమతో రూపం సురసా పఞ్చయోజనమ్ ।
ముఖం చకార హనుమాన్ ద్విగుణం రూపమాదధత్ ॥ 19 ॥

తతశ్చకార సురసా యోజనానాం చ వింశతిమ్ ।
వక్త్రం చకార హనుమాన్ప్రింశద్యోజనసమ్మితమ్ ॥ 20 ॥

తతశ్చకార సురసా పశ్చాశ్చద్యోజనాయతమ్ ।
వక్త్రం తదా హనూమాంస్తు బభూవాఙ్మృగస్సన్నిభః ॥ 21 ॥

ప్రవిశ్య వదనం తస్యాః పునరేత్య పురః స్థితః ।
ప్రవిష్టో నిర్గతోఽహం తే వదనం దేవి తే నమః ॥ 22 ॥

ఏవం వదంతం దృష్ట్వా సా హనూమంతమథాబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ సాధయ రామస్య కార్యం బుద్ధిమతాం వర ॥ 23 ॥

దేవైః సమ్ప్రేషితాఽహం తే బలం జిజ్ఞాసుభిః కపే ।
దృష్ట్వా సీతాం పునర్గత్వా రామం ద్రక్ష్యసి గచ్ఛ భోః ॥ 24 ॥

ఇత్యుక్త్వా సా యయా దేవలోకం వాయుసుతః పునః ।
జగామ వాయుమార్గేణ గరుత్మానివ పక్షిరాట్ ॥ 25 ॥

సముద్రోఽప్యహ మైనాకం మణికాఞ్చనపర్వతమ్ ।
గచ్ఛత్యేష మహాసత్త్వో హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ 26 ॥

రామస్య కార్యసిద్ధ్యర్థం తస్య త్వం సచివో భవ ।
సగరైర్వర్ధితో యస్మాత్పురాహం సాగరోఽభవమ్ ॥ 27 ॥

తస్యాన్వయే బభూవాసౌ రామో దాశరథిః ప్రభుః ।
తస్య కార్యార్థసిద్ధ్యర్థం గచ్ఛత్యేష మహాకపిః ॥ 28 ॥

త్వముత్తిష్ఠ జలాత్తార్ణం త్వయి విశ్రమ్య గచ్ఛతు ।
స తథేతి ప్రాదురభూఙ్జలమధ్యాన్మహోన్నతః ॥ 29 ॥

నానామణిమయైః శృజైస్తస్యోపరి నరాకృతిః ।

ప్రాహ యాంతం హనుమాంతం మైనాకోఽహం మహాకపే ॥ 30 ॥

సముద్రేణ సమాదిష్టస్త్యద్విశ్రామాయ మారుతే ।

ఆగచ్ఛామృతకల్పాని జగ్ధ్వా పక్వఫలాని మే ॥ 31 ॥

విశ్రమ్యాత్ర క్షణం పశ్చాద్గమిష్యసి యథాసుఖమ్ ।

ఏవముక్తోఽథ తం ప్రాహ హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ 32 ॥

గచ్ఛతో రామకార్యార్థం భక్షణం మే కథం భవేత్ ।

విశ్రామో వా కథం మే స్యాద్గంతవ్యం త్వరితం మయా ॥ 33 ॥

ఇత్యుక్త్వా స్పృష్టశిఖరః కరాగ్రేణ యయా కపిః ।

కిఞ్చిద్ధూరం గతస్యాస్య ఛాయాం ఛాయాగ్రహోఽగ్రహీత్ ॥ 34 ॥

సింహికా నామ సా ఘోరా జలమధ్యే స్థితా సదా ।

ఆకాశగామినాం ఛాయామాక్రమ్యాఽఽకృష్య భక్షయేత్ ॥ 35 ॥

తయా గృహీతో హనుమాన్స్పృష్టయామాస వీర్యవాన్ ।

కేనేదం మే కృతం వేగరోధనం విఘ్నకారిణా ॥ 36 ॥

దృశ్యతే వైవ కోఽప్యత్ర విస్మయో మే ప్రజాయతే ।

ఏవం విచిన్త్య హనుమానథో దృష్టిం ప్రసారయత్ ॥ 37 ॥

తత్ర దృష్ట్వా మహాకాయాం సింహికాం ఘోరరూపిణీమ్ ।

పపాత సలిలే తూర్ణం పద్భ్యామేవాహనద్రుషా ॥ 38 ॥

పునరుత్పత్య హనుమాన్ దక్షిణాభిముఖో యయా ।

తతో దక్షిణమాసాద్య కూలం నానాఫలద్రుమమ్ ॥ 39 ॥

నానాపక్షిమృగాకీర్ణం నానాపుష్పలతావృతమ్ ।

తతో దదర్శ నగరం త్రికూటాచలమూర్ధని || 40 ||

ప్రాకారైర్బహుభిర్యుక్తం పరిఖాభిశ్చ సర్వతః ।
ప్రవేశ్యామి కథం లజ్కామితి చింతాపరోఽభవత్ || 41 ||

రాత్రౌ వేశ్యామి సూక్ష్మోఽహం లజ్కాం రావణపాలితామ్ ।
ఏవం విచిన్త్య తత్రైవ స్థిత్యా లజ్కాం జగామ సః || 42 ||

ధృత్వా సూక్ష్మం వపుర్ద్వారం ప్రవివేశ ప్రతాపవాన్ ।
తత్ర లజ్కాపురీ సాక్షాద్రాక్షసీవేషధారిణీ || 43 ||

ప్రవిశంతం హనూమంతం దృష్ట్వా లజ్కా వ్యతర్జయత్ ।
కస్త్యం వానరరూపేణ మామనాదృత్య లజ్కినీమ్ || 44 ||

ప్రవిశ్య చోరవద్రాత్రౌ కిం భవాన్ కర్తుమిచ్ఛతి ।
ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షీ పాదేనాభిజఘాన తమ్ || 45 ||

హనుమానపి తాం వామముష్టినాఽవజ్ఞయాఽహనత్ ।
తదైవ పతితా భూమౌ రక్తముద్వమతీ భృశమ్ || 46 ||

ఉత్థాయ ప్రాహ సా లజ్కా హనూమంతం మహాబలమ్ ।
హనూమన్ గచ్ఛ భద్రం తే జితా లజ్కా త్వయాఽనఘ || 47 ||

పురాహం బ్రహ్మణా ప్రోక్తా హ్యష్టావింశతిపర్యయే ।
త్రేతాయుగే దాశరథీ రామో నారాయణోఽవ్యయః || 48 ||

జనిష్యతే యోగమాయా సీతా జనకవేశ్మని ।
భూభారహరణార్థాయ ప్రార్థితోఽయం మయా క్వచిత్ || 49 ||

సభార్యో రాఘవో భ్రాత్రా గమిష్యతి మహావనమ్ ।
తత్ర సీతాం మహామాయాం రావణోఽపహరిష్యతి || 50 ||

పశ్చాద్ద్రామేణ సాచివ్యం సుగ్రీవస్య భవిష్యతి ।
సుగ్రీవో జానకీం ద్రష్టుం వానరాన్ ప్రేషయిష్యతి ॥ 51 ॥

తత్రైకో వానరో రాత్రావాగమిష్యతి తేఽన్తికమ్ ।
త్వయా చ భర్తృతః సోఽపి త్వాం హనిష్యతి ముష్టినా ॥ 52 ॥

తేనాహతా త్వం వ్యథితా భవిష్యసి యదాఽనఘే ।
తదైవ రావణస్యాన్తో భవిష్యతి న సంశయః ॥ 53 ॥

తస్మాత్ త్వయా జితా లఙ్కా జితం సర్వం త్వయాఽనఘ ।
రావణాన్తఃపురవరే క్రీడాకాననముత్తమమ్ ॥ 54 ॥

తన్మధ్యేఽశోకవనికా దివ్యపాదపసంక్కులా ।
అస్తి తస్యాం మహావృక్షః శింశపా నామ మధ్యగః ॥ 55 ॥

తత్రాఽఽన్తే జానకీ ఘోరరాక్షసీభిః సురక్షితా ।
దృష్ట్వైవ గచ్ఛ త్వరితం రాఘవాయ నివేదయ ॥ 56 ॥

ధన్యాఽహమప్యద్య చిరాయ రాఘవ-
స్మృతిర్మమాఽఽసీద్భవపాశమోచినీ ।
తద్భక్తసంజ్ఞోఽప్యతిదుర్లభో మమ
ప్రసీదతాం దాశరథిః సదా హృది ॥ 57 ॥

ఉల్లజ్జితేఽబ్ధౌ పవనాత్మజేన
ధరాసుతాయాశ్చ దశాననస్య ।
పుస్ఫోర వామాక్షి భుజశ్చ తీవ్రమ్
రామస్య దక్షాఙ్గమతీన్ద్రియస్య ॥ 58 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సున్దరకాణ్డే
ప్రథమః సర్గః ॥ 1 ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో జగామ హనుమాన్ లజ్కాం పరమశోభనామ్ ।
రాత్రౌ సూక్ష్మతనురూభత్వా బభ్రామ పరితః పురీమ్ ॥ ౧ ॥

సీతాన్వేషణకార్యార్థీ ప్రవివేశ నృపాలయమ్ ।
తత్ర సర్వప్రదేశేషు వివిచ్య హనుమాన్ కపిః ॥ ౨ ॥

నాపశ్యజ్ఞానకీం స్మృత్వా తతో లజ్కాభిభాషితమ్ ।
జగామ హనుమాన్ శీఘ్రమశోకవనికాం శుభామ్ ॥ ౩ ॥

సురపాదపసమ్బాధాం రత్నసోపానవాపికామ్ ।
నానాపక్షిమృగాకీర్ణాం స్వర్ణప్రాసాదశోభితామ్ ॥ ౪ ॥

ఫలైరానన్త్రశాఖాగ్రపాదపైః పరివారితామ్ ।
విచిన్వన్ జానకీం తత్ర ప్రతివృక్షం మరుత్సుతః ॥ ౫ ॥

దదర్శాభ్రంలిహం తత్ర చైత్యప్రాసాదముత్తమమ్ ।
దృష్ట్వా విస్మయమాపన్నో మణిస్తమ్భశతాన్వితమ్ ॥ ౬ ॥

సమతీత్య పునర్గత్వా కిఞ్చిద్దూరం స మారుతిః ।
దదర్శ శింశపావృక్షమత్యంతనిబిడచ్ఛదమ్ ॥ ౭ ॥

అదృష్టాతపమాకీర్ణం స్వర్ణవర్ణవిహజ్జమమ్ ।
తస్మాలే రాక్షసీమధ్యే స్థితాం జనకనన్దినీమ్ ॥ ౮ ॥

దదర్శ హనుమాన్ వీరో దేవతామివ భూతలే ।
ఏకవేణీం కృశాం దీనాం మలినామ్బరధారిణీమ్ ॥ ౯ ॥

భూమౌ శయానాం శోచంతీం రామరామేతి భాషిణీమ్ ।
త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతీముపవాసకృశాం శుభామ్ ॥ 10 ॥

శాఖాంతచ్ఛదమధ్యస్థో దదర్శ కపికుఞ్జరః ।
కృతార్థోఽహం కృతార్థోఽహం దృష్ట్వా జనకనన్దినీమ్ ॥ 11 ॥

మయైవ సాధితం కార్యం రామస్య పరమాత్మనః ।
తతః కిలకిలాశబ్దో బభూవాంతఃపురాద్బహిః ॥ 12 ॥

కిమేతదితి సల్లీనో వృక్షపత్రేషు మారుతిః ।
ఆయాంతం రావణం తత్ర స్త్రీజనైః పరివారితమ్ ॥ 13 ॥

దశాస్యం వింశతిభుజం నీలాఞ్జనచయోపమమ్ ।
దృష్ట్వా విస్మయమాపన్నః పత్రఖణ్డేష్వలీయత ॥ 14 ॥

రావణో రాఘవేణాశు మరణం మే కథం భవేత్ ।
సీతార్థమపి నాఽఽయాతి రామః కిం కారణం భవేత్ ॥ 15 ॥

ఇత్యేవం చింతయన్నిత్యం రామమేవ సదా హృది ।
తస్మిన్ దినేఽపరరాత్రౌ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 16 ॥

స్వప్నై రామేణ సన్దిప్తః కశ్చిదాగత్య వానరః ।
కామరూపధరః సూక్ష్మో వృక్షగ్రస్తోఽనుపశ్యతి ॥ 17 ॥

ఇతి దృష్ట్వాఽద్భుతం స్వప్నం స్యాత్మన్యేవానుచిన్త్య సః ।
స్వప్నః కదాచిత్సత్యః స్యాదేవం తత్ర కరోమ్యహమ్ ॥ 18 ॥

జానకీం వాక్కురైర్విద్ధ్వా దుఃఖితాం నితరామహమ్ ।
కరోమి దృష్ట్వా రామాయ నివేదయతు వానరః ॥ 19 ॥

ఇత్యేవం చింతయన్ సీతాసమీపమగమద్ధృతమ్ ।

నూపురాణాం కిజ్జీణీనాం శ్రుత్వా శిష్టోతమజ్ఞనా ॥ 20 ॥

సీతా భీతా లీయమానా స్వాత్మన్యేవ సుమధ్యమా ।
అధోముఖ్యశ్రునయనా స్థితా రామార్పితాస్తరా ॥ 21 ॥

రావణోఽపి తదా సీతామాలోక్యాఽఽహ సుమధ్యమే ।
మాం దృష్ట్వా కిం వృథా సుఖ్రు స్వాత్మన్యేవ విలీయసే ॥ 22 ॥

రామో వనచరాణాం హి మధ్యే తిష్ఠతి సానుజః ।
కదాచిద్దృశ్యతే కైశ్చిత్కదాచిన్నైవ దృశ్యతే ॥ 23 ॥

మయా తు బహుధా లోకాః ప్రేషితాస్తస్య దర్శనే ।
న పశ్యంతి ప్రయత్నేన వీక్షమాణాః సమంతతః ॥ 24 ॥

కిం కరిష్యసి రామేణ నిఃస్పృహేణ సదా త్వయి ।
త్వయా సదాఽఽలిజ్జితోఽపి సమీపస్థోఽపి సర్వదా ॥ 25 ॥

హృదయేఽస్య న చ స్నేహాస్త్యయి రామస్య జాయతే ।
త్వత్కృతాన్ సర్వభోగాంశ్చ త్వద్గుణానపి రాఘవః ॥ 26 ॥

భుజ్ఞానోఽపి న జానాతి కృతఘ్నా నిర్గుణోఽథమః ।
త్వమానీతా మయా సాధ్వీ దుఃఖశోకసమాకులా ॥ 27 ॥

ఇదానీమపి నాఽఽయాతి భక్తిహీనః కథం వ్రజేత్ ।
నిఃసత్త్వో నిర్మమో మానీ మూఢః పణ్డితమానవాన్ ॥ 28 ॥

నరాధమం త్వద్విముఖం కిం కరిష్యసి భామిని ।
త్వయ్యతీవ సమాసక్తం మాం భజస్వాసురోత్తమమ్ ॥ 29 ॥

దేవగన్ధర్వనాగానాం యక్షకిన్నరయోషితామ్ ।
భవిష్యసి నియోక్త్రీ త్వం యది మాం ప్రతిపద్యసే ॥ 30 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా సీతాఽమర్షసమన్వితా ।
ఉవాచాధోముఖీ భూత్వా నిధాయ తృణమన్తరే ॥ 31 ॥

రాఘవాద్భిభ్యతా నూనం భిక్షురూపం త్వయా ధృతమ్ ।
రహితే రాఘవాభ్యాం త్వం శునీవ హవిరధ్వరే ॥ 32 ॥

హృతవానసి మాం నీచ తత్ఫలం ప్రాప్స్యసేఽచిరాత్ ।
యదా రామశరాఘాతవిదారితవపురభవాన్ ॥ 33 ॥

జ్ఞాస్యసేఽమానుషం రామం గమిష్యసి యమాన్తికమ్ ।
సముద్రం శోషయిత్వా వా శరైర్బద్ధాఽథ వారిధిమ్ ॥ 34 ॥

హన్తుం త్వాం సమరే రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
ఆగమిష్యత్యసన్దేహో ద్రక్ష్యసే రాక్షసాధమ ॥ 35 ॥

త్వాం సపుత్రం సహబలం హత్వా నేష్యతి మాం పురమ్ ।
శ్రుత్వా రక్షఃపతిః క్రుద్ధో జానక్యాః పరుషాక్షరమ్ ॥ 36 ॥

వాక్యం క్రోధసమావిప్లవః ఖడ్గముద్యమ్య సత్వరః ।
హన్తుం జనకరాజస్య తనయాం తామ్రలోచనః ॥ 37 ॥

మన్దోదరీ నివార్యాహ పతిం పతిహితే రతా ।
త్యజైనాం మానుషీం దీనాం దుఃఖితాం కృపణాం కృశామ్ ॥ 38 ॥

దేవగన్ధర్వనాగానాం బహ్వ్యః సన్తి వరాజ్ఞనాః ।
త్వామేవ వరయన్త్యుచ్చైర్మదమత్తవిలోచనాః ॥ 39 ॥

తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవో రాక్షసీర్వికృతాననాః ।
యథా మే వశగా సీతా భవిష్యతి సకామనా ।
తథా యతధ్వం త్వరితం తర్జనాదరణాదిభిః ॥ 40 ॥

ద్విమాసాభ్యంతరే సీతా యది మే వశగా భవేత్ ।
తదా సర్వసుఖోపేతా రాజ్యం భోక్ష్యతి సా మయా ॥ 41 ॥

యది మాసద్వయాదూర్ధ్వం మచ్ఛయ్యాం నాభినన్దతి ।
తదా మే ప్రాతరాశాయ హత్వా కురుత మానుషీమ్ ॥ 42 ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా స్త్రీభీ రావణోఽన్తఃపురాలయమ్ ।
రాక్షసోఽజానకీమేత్య భీషయన్త్యః స్వతర్జనైః ॥ 43 ॥

తత్రైకా జానకీమాహ యావనం తే వృథా గతమ్ ।
రావణేన సమాసాద్య సఫలం తు భవిష్యతి ॥ 44 ॥

అపరా చాహ కోపేన కిం విలంబేన జానకి ।
ఇదానీం ఛేద్యతామఙ్గం విభజ్య చ పృథక్ పృథక్ ॥ 45 ॥

అన్యా తు ఖడ్గముద్యమ్య జానకీం హస్తుముద్యతా ।
అన్యా కరాలవదనా విదార్యాస్యమభీషయత్ ॥ 46 ॥

ఏవం తాం భీషయన్తీస్తా రాక్షసీర్వికృతాననాః ।
నివార్య త్రిజటా వృద్ధా రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 47 ॥

॥ ॥ 48 ॥ ॥

శృణుధ్వం దుష్టరాక్షసోఽమద్వాక్యం వో హితం భవేత్
న భీషయధ్వం రుదతీం నమస్కరుత జానకీమ్ ।
ఇదానీమేవ మే స్వప్నే రామః కమలతోచనః ॥ 49 ॥

ఆరుహ్యైరావతం శుభ్రం లక్ష్మణేన సమాగతః ।
దగ్ధ్వా లక్ష్మోపురీం సర్వాం హత్వా రావణమాహవే ॥ 50 ॥

ఆరోప్య జానకీం స్వాజ్కే స్థితో దృష్టోఽగమూర్ధని ।
రావణో గోమయప్రాదే తైలాభ్యక్తో దిగమ్బరః ॥ 51 ॥

అగాహత్పుత్రపౌత్రైశ్చ కృత్వా వదనమాలికామ్ ।
విభీషణస్తు రామస్య సన్నిధౌ హృష్టమానసః ॥ 52 ॥

సేవాం కరోతి రామస్య పాదయోర్భక్తిసంయుతః ।
సర్వథా రావణం రామో హత్వా సకులమజ్ఞాసా ॥ 53 ॥

విభీషణాయాధిపత్యం దత్త్వా సీతాం శుభాననామ్ ।
అజ్ఞే నిధాయ స్వపురీం గమిష్యతి న సంశయః ॥ 54 ॥

త్రిజటాయా వచః శ్రుత్వా భీతాస్తా రాక్షసస్త్రియః ।
తూష్ణీమాసంస్తత్ర తత్ర నిద్రావశముపాగతాః ॥ 55 ॥

తర్జితా రాక్షసీభిః సా సీతా భీతాతివిహ్వలా ।
త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతి దుఃఖేన పరిమూర్చ్ఛితా ॥ 56 ॥

అశ్రుభిః పూర్ణనయనా చింతయంతీదమబ్రవీత్ ।
ప్రభాతే భక్షయిష్యంతి రాక్షసోఽహం న సంశయః ।
ఇదానీమేవ మరణం కేనోపాయేన మే భవేత్ ॥ 57 ॥

ఏవం సుదుఃఖేన పరిప్లుతా సా
విముక్తకణ్ఠం రుదతీ చిరాయ ।
ఆలమ్బ్య శాఖాం కృతనిశ్చయా మృతౌ
న జానతీ కశ్చిదుపాయమజ్ఞనా ॥ 58 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాణ్డే
ద్వితీయః సర్గః ॥ 2 ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఉద్బంధనేన వా మోక్ష్యే శరీరం రాఘవం వినా ।
జీవితేన ఫలం కిం స్యాన్మమ రక్షోఽధిమధ్యతః ॥ ౧ ॥

దీర్ఘా వేణీ మమాత్యర్థముద్బంధాయ భవిష్యతి ।
ఏవం నిశ్చితబుద్ధిం తాం మరణాయాథ జానకీమ్ ॥ ౨ ॥

విలోక్య హనుమాన్ కిఞ్చిద్విచార్యైతదభాషత ।
శనైః శనైః సూక్ష్మరూపో జానక్యాః శ్రోత్రగం వచః ॥ ౩ ॥

ఇక్ష్వాకువంశసమ్భూతో రాజా దశరథో మహాన్ ।
అయోధ్యాధిపతిస్తస్య చత్వారో లోకవిశ్రుతాః ॥ ౪ ॥

పుత్రా దేవసమాః సర్వే లక్షణైరుపలక్షితాః ।
రామశ్చ లక్ష్మణశ్చైవ భరతశ్చైవ శత్రుహా ॥ ౫ ॥

జ్యేష్ఠో రామః పితుర్వాక్యాద్దణ్డకారణ్యమాగతః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా భార్యయా సహ ॥ ౬ ॥

ఉవాస గౌతమీతీరే పశ్చివట్వాం మహామనాః ।
తత్ర సీతా మహాభాగా సీతా జనకనన్దినీ ॥ ౭ ॥

రహితే రామచన్ద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ।
తతో రామోఽతిదుఃఖార్తో మార్గమాణోఽథ జానకీమ్ ॥ ౮ ॥

జటాయుషం పక్షిరాజమపశ్యత్పతితం భువి ।
తస్మై దత్త్వా దివం శీఘ్రమృష్యమూకముపాగమత్ ॥ ౯ ॥

సుగ్రీవేణ కృతా మైత్రీ రామస్య విదితాత్మనః ।
తద్భార్యహారిణం హత్వా వాలినం రఘునన్దనః ॥ 10 ॥

రాజ్యేఽభిషిచ్య సుగ్రీవం మిత్రకార్యం చకార సః ।
సుగ్రీవస్తు సమానాయ్య వానరాన్ వానరప్రభుః ॥ 11 ॥

ప్రేషయామాస పరితో వానరాన్ పరిమార్గణే ।
సీతాయాస్తత్ర వైకోఽహం సుగ్రీవసచివో హరిః ॥ 12 ॥

సమ్పాతివచనాచ్ఛిస్తుముల్లఙ్ఘ్య శతయోజనమ్ ।
సముద్రం నగరీం లఙ్కాం విచిన్వన్ జానకీం శుభామ్ ॥ 13 ॥

శనైరశోకవనికాం విచిన్వన్ శింశపాతరుమ్ ।
అద్రాక్షం జానకీమత్ర శోచంతిం దుఃఖసమ్లుప్తామ్ ॥ 14 ॥

రామస్య మహిషీం దేవీం కృతకృత్యోఽహమాగతః ।
ఇత్యుక్త్వాపరరామాథ మారుతిర్బుద్ధిమత్తరః ॥ 15 ॥

సీతా క్రమేణ తత్సర్వం శ్రుత్వా విస్మయమాయయౌ ।
కిమిదం మే శ్రుతం వ్యోమ్ని వాయునా సముదీరితమ్ ॥ 16 ॥

స్వప్నో వా మే మనోభ్రాన్తిర్యది వా సత్యమేవ తత్ ।
నిద్రా మే నాస్తి దుఃఖేన జానామ్యేతత్కృతో భ్రమః ॥ 17 ॥

యేన మే కర్ణపీయుషం వచనం సముదీరితమ్ ।
స దృశ్యతాం మహాభాగః ప్రియవాదీ మమాగ్రతః ॥ 18 ॥

శ్రుత్వా తజ్జానకీవాక్యం హనుమాన్ పత్రఖణ్డతః ।
అవతీర్య శనైః సీతాపురతః సమవస్థితః ॥ 19 ॥

కలవిఙ్కప్రమాణాఙ్గో రక్తాస్యః పీతవానరః ।

ననామ శనక్తైః సీతాం ప్రాజ్ఞలిః పురతః స్థితః ॥ 20 ॥

దృష్ట్వా తం జానకీ భీతా రావణోఽయముపాగతః ।
మాం మోహయితుమాయాతో మాయయా వానరాకృతిః ॥ 21 ॥

ఇత్యేవం చింతయిత్వా సా తూష్ణిమాసీదధోముఖీ ।
పునరప్యహ తాం సీతాం దేవి యత్త్వం విశజ్కునే ॥ 22 ॥

నాహం తథావిధో మాతస్యజ శఙ్కాం మయి స్థితామ్ ।
దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్య పరమాత్మనః ॥ 23 ॥

సచివోఽహం హరీన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య శుభప్రదే ।
వాయోః పుత్రోఽహమఖిలప్రాణభూతస్య శోభనే ॥ 24 ॥

తచ్ఛ్చుత్వా జానకీ ప్రాహ హనూమంతం కృతాజ్ఞలిమ్ ।
వానరాణాం మనుష్యాణాం సజ్గతిర్లుటతే కథమ్ ॥ 25 ॥

యథా త్వం రామచన్ద్రస్య దాసోఽహమితి భాషసే ।
తామాహ మారుతిః ప్రీతో జానకీం పురతః స్థితః ॥ 26 ॥

ఋష్యమూకమగ్రామః శబర్యా నోదితః సుధీః ।
సుగ్రీవో ఋష్యమూకస్థో దృష్టవాన్ రామలక్ష్మణౌ ॥ 27 ॥

భీతో మాం ప్రేషయామాస జ్ఞాతుం రామస్య హృద్గతమ్ ।
బ్రహ్మచారివపుర్ధృత్వా గతోఽహం రామసన్నిధిమ్ ॥ 28 ॥

జ్ఞాత్వా రామస్య సదాభవం స్కన్ధోపరి నిధాయ తౌ ।
సీత్వా సుగ్రీవసామీప్యం సఖ్యం చాకరవం తయోః ॥ 29 ॥

సుగ్రీవస్య హృతా భార్యా వాలినా తం రఘూత్తమః ।
జఘ్నైకేన బాణేన తతో రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ ॥ 30 ॥

సుగ్రీవం వానరాణాం స ప్రేషయామాస వానరాన్ ।
దిగ్భ్యో మహాబలాన్ వీరాన్ భవత్యాః పరిమార్గణే ॥ 31 ॥

॥ ॥ 32 ॥ ॥

గచ్ఛంతం రాఘవో దృష్ట్వా మామభాషత సాదరమ్
త్వయి కార్యమశేషం మే స్థితం మారుతనన్దన ।
బ్రూహి మే కుశలం సర్వం సీతాయై లక్ష్మణస్య చ ॥ 33 ॥

అఙ్గులీయకమేతన్మే పరిజ్ఞానార్థముత్తమమ్ ।
సీతాయై దీయతాం సాధు మన్నామాక్షరముద్రితమ్ ॥ 34 ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ మహ్యం కరాగ్రాదఙ్గులీయకమ్ ।
ప్రయత్నేన మయాఽఽసీతం దేవి పశ్యాఙ్గులీయకమ్ ॥ 35 ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ దేవ్యై ముద్రికాం మారుతాత్మజః ।
నమస్కృత్య స్థితో దూరాద్బద్ధాఙ్గులిపుటో హరిః ॥ 36 ॥

దృష్ట్వా సీతా ప్రముదితా రామనామాఙ్కితాం తదా ।
ముద్రికాం శిరసా ధృత్వా స్రవదానన్దనేత్రజా ॥ 37 ॥

కపే మే ప్రాణదాతా త్వం బుద్ధిమానసి రాఘవే ।
భక్తోఽసి ప్రియకారీ త్వం విశ్వాసోఽస్తి తవైవ హి ॥ 38 ॥

నో చేన్మత్సన్నిధిం చాన్యం పురుషం ప్రేషయేత్కథమ్ ।
హనూమన్ దృష్టమఖిలం మమ దుఃఖాదికం త్వయా ॥ 39 ॥

సర్వం కథయ రామాయ యథా మే జాయతే దయా ।
మాసద్వయావధి ప్రాణాః స్థాస్యన్తి మమ సత్తమ ॥ 40 ॥

నాఽఽగమిష్యతి చేద్రామో భక్షయిష్యతి మాం ఖిలః ।
అతః శీఘ్రం కపిన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ సమన్వితః ॥ 41 ॥

వానరాసీకపైః సార్థం హత్వా రావణమాహవే ।
సపుత్రం సబలం రామో యది మాం మోచయేత్ప్రభుః ॥ 42 ॥

తత్తస్య సదృశం వీర్యం వీర వర్ణయ వర్ణితమ్ ।
యథా మాం తారయేద్రామో హత్వా శీఘ్రం దశాననమ్ ॥ 43 ॥

తథా యతస్య హనుమన్ వాచా ధర్మమవాప్నుహి ।
హనుమానపి తామాహ దేవి దృష్టో యథా మయా ॥ 44 ॥

రామః సలక్ష్మణః శీఘ్రమాగమిష్యతి సాయుధః ।
సుగ్రీవేణ ససైన్యేన హత్వా దశముఖం బలాత్ ॥ 45 ॥

సమానేష్యతి దేవి త్వామయోధ్యాం నాత్ర సంశయః ।
తమాహ జానకీ రామః కథం వారిధిమాతతమ్ ॥ 46 ॥

తీర్త్వాఽఽయాస్యత్యమేయాత్మా వానరాసీకపైః సహ ।
హనుమానాహ మే స్కన్ధావారుహ్య పురుషర్షభౌ ॥ 47 ॥

ఆయాస్యతః ససైన్యశ్చ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
విహాయసా క్షణేనైవ తీర్త్వా వారిధిమాతతమ్ ॥ 48 ॥

నిర్దహిష్యతి రక్షోఘాంస్త్యక్తుతే నాత్ర సంశయః ।
అనుజ్ఞాం దేహి మే దేవి గచ్ఛామి త్వరయాన్వితః ॥ 49 ॥

ద్రష్టుం రామం సహ భ్రాత్రా త్వరయామి తవాన్తికమ్ ।
దేవి కిఞ్చిదభిజ్ఞానం దేహి మే యేన రాఘవః ॥ 50 ॥

విశ్వనేన్మాం ప్రయత్నేన తతో గంతా సముత్సుకః ।
తతః కిఞ్చిద్విచార్యాథ సీతా కమలలోచనా ॥ 51 ॥

విముచ్య కేశపాశాన్తే స్థితం చూడామణిం దదౌ ।

అనేన విశ్వనేద్రామస్తావం కపిన్ద్ర సలక్ష్మణః ॥ 52 ॥

అభిజ్ఞానార్థమన్యచ్చ వదామి తవ సువ్రత ।
చిత్రకూటగిరౌ పూర్వమేకదా రహసి స్థితః ।
మదజ్ఞే శిర ఆధాయ నిద్రాతి రఘునందనః ॥ 53 ॥

ఐన్ద్రః కాకస్తదాఽఽగత్య నఖైస్తుణ్డేన చాసకృత్ ।
మత్పాదాఙ్గష్ఠమారక్తం విదదారామిషాశయా ॥ 54 ॥

తతో రామః ప్రబుద్ధ్యాథ దృష్ట్వా పాదం కృతవ్రణమ్ ।
కేన భద్రే కృతం చైతద్విప్రియం మే దురాత్మనా ॥ 55 ॥

ఇత్యుక్త్వా పురతోఽపశ్యద్వా యసం మాం పునః పునః ।
అభిద్రవంతం రక్తాక్తనఖతుణ్డం చుకోప హ ॥ 56 ॥

తృణమేకముపాదాయ దివ్యాస్త్రేణాభియోజ్య తత్ ।
చిక్షేప లీలయా రామో వాయసోపరి తజ్జ్వలన్ ॥ 57 ॥

అభ్యద్రవద్వా యసశ్చ భీతో లోకాన్ భ్రమన్ పునః ।
ఇన్ద్రబ్రహ్మాదిభిశ్చాపి న శక్యో రక్షితుం తదా ॥ 58 ॥

రామస్య పాదయోరగ్రేఽపతద్భీత్యా దయానిధేః ।
శరణాగతమాలోక్య రామస్తమిదమబ్రవీత్ ॥ 59 ॥

అమోఘమేతదస్త్రం మే దత్తైకాక్షిమితో వ్రజ ।
సవ్యం దత్త్వా గతః కాక ఏవం పౌరుషవానపి ॥ 60 ॥

ఉపేక్షతే కిమర్థం మామిదానీం సోఽపి రాఘవః ।
హనుమానపి తామాహ శ్రుత్వా సీతానుభాషితమ్ ॥ 61 ॥

దేవి త్వాం యది జానాతి స్థితామత్ర రఘూత్తమః ।

కరిష్యతి క్షణాదభస్మ లజ్కాం రాక్షసమణ్డితామ్ || 62 ||

జానకీ ప్రాహ తం వత్స కథం త్వం యోతస్యసేఽసురైః ।
అతిసూక్ష్మవపుః సర్వే వానరాశ్చ భవాదృశాః || 63 ||

శ్రుత్వా తద్వచనం దేవ్యై పూర్వరూపమదర్శయత్ ।
మేరుమన్దరసజ్కాశం రక్షోగణవిభీషణమ్ || 64 ||

దృష్ట్వా సీతా హనూమన్తం మహాపర్వతసన్నిభమ్ ।
హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టా ప్రాహ తం కపికుఞ్జరమ్ || 65 ||

సమర్థోఽసి మహాసత్త్వ ద్రక్ష్యన్తి త్వాం మహాబలమ్ ।
రాక్షస్యస్తే శుభః పన్థా గచ్ఛ రామాన్తికం ద్రుతమ్ || 66 ||

బుభుక్షితః కపిః ప్రాహ దర్శనాత్పారణం మమ ।
భవిష్యతి ఫలైః సర్వైస్తవ దృష్టౌ స్థితైర్హి మే || 67 ||

తథేత్యుక్తః స జానక్యా భక్షయిత్వా ఫలం కపిః ।
తతః ప్రస్థాపితోఽగచ్ఛజ్ఞానకీం ప్రణీపత్య సః ।
కిఞ్చిద్దూరమథో గత్వా స్వాత్మన్యేవాన్వచిన్తయత్ || 68 ||

కార్యార్థమాగతో దూతః స్వామికార్యవిరోధతః ।
అన్యత్కిఞ్చిదసమ్పాద్య గచ్ఛత్యథమ ఏవ సః || 69 ||

అతోఽహం కిఞ్చిదన్యచ్ఛ కృత్వా దృష్ట్వాఽథ రావణమ్ ।
సమ్భాష్య చ తతో రామదర్శనార్థం వ్రజామ్యహమ్ || 70 ||

ఇతి నిశ్చిత్య మనసా వృక్షఖణ్డాన్ మహాబలః ।
ఉత్పాట్యాశోకవనికాం నిర్వృణ్ణామకరోత్క్షణాత్ || 71 ||

సీతాఽఽశ్రయనగం త్యక్త్వా వనం శూన్యం చకార సః ।

ఉత్పాటయంతం విపినం దృష్ట్వా రాక్షసయోషితః ॥ 72 ॥

॥ 73 ॥

అప్పచ్చన్ జానకీం కోఽసౌ వానరాకృతిరుదృఢః

జానక్యవాచ

భవత్య ఏవ జానన్తి మాయాం రాక్షసనిర్మితామ్ ।

నాహమేనం విజానామి దుఃఖశోకసమాకులా ॥ 74 ॥

ఇత్యుక్తాస్త్యరితం గత్వా రాక్షసోఽభయపీడితాః ।

హనూమతా కృతం సర్వం రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ 75 ॥

దేవ కశ్చిన్మహాసత్త్వో వానరాకృతిదేహభృత్ ।

సీతయా సహ సమాభిష్య హ్యశోకవనికాం షణ్ణాత్ ।

ఉత్పాట్య చైత్యప్రాసాదం బభజ్జ్వామితవిక్రమః ॥ 76 ॥

ప్రాసాదరక్షిణః సర్వాన్ హత్వా తత్రైవ తస్థివాన్ ।

తచ్చుత్వా తూర్ణముత్థాయ వనభిజ్ఞం మహాఽప్రియమ్ ॥ 77 ॥

కింకరాన్ ప్రేషయామాస నియుతం రాక్షసాధిపః ।

నిభగ్నచైత్యప్రాసాదప్రథమాంతరసంస్థితః ॥ 78 ॥

హనుమాన్ పర్వతాకారో లోహస్తమ్భకృతాయుధః ।

కింశ్చిల్లాఙ్గాలచలనో రక్తాసోఽభీషణాకృతిః ॥ 79 ॥

ఆపతంతం మహాసంఘం రాక్షసానాం దదర్శ సః ।

చకార సింహనాదం చ శ్రుత్వా తే ముముహుర్భృశమ్ ॥ 80 ॥

హనుమంతమథో దృష్ట్వా రాక్షసా భీషణాకృతిమ్ ।

నిర్జఘ్నుర్వివిధాస్త్రాఘైః సర్వరాక్షసఘాతినమ్ ॥ 81 ॥

తత ఉత్థాయ హనుమాన్ ముద్గరేణ సమంతతః ।

నిష్పిపేష షణ్ణాదేవ మశకానివ యూథపః || 82 ||

నిహతాన్ కింకరాన్ శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః ।
పశ్చ సేనాపతీంస్తత్ర ప్రేషయామాస దుర్మదాన్ || 83 ||

హనూమానపి తాన్ సర్వాన్లోహస్తమేభిన చాహనత్ ।
తతః క్రుద్ధో మన్త్రిసుతాన్ ప్రేషయామాస సప్త సః || 84 ||

ఆగతానపి తాన్ సర్వాన్ పూర్వవద్వానరేశ్వరః ।
షణ్ణాన్నిశేషతో హత్వా లోహస్తమేభిన మారుతిః || 85 ||

పూర్వస్థానముపాశ్రిత్య ప్రతీక్షన్ రాక్షసాన్ స్థితః ।
తతో జగామ బలవాన్ కుమారోఽక్షః ప్రతాపవాన్ || 86 ||

తముత్పాత హనుమాన్ దృష్ట్వాఽఽకాశే సముద్గరః ।
గగనాత్త్వరితో మూర్ధ్ని ముద్గరేణ వ్యతాడయత్ || 87 ||

|| 88 ||

హత్వా తమక్షం నిశేషం బలం సర్వం చకార సః

తతః శ్రుత్వా కుమారస్య వధం రాక్షసపుంజవః ।
క్రోధేన మహతాఽఽవిష్ట ఇన్ద్రజేతారమబ్రవీత్ || 89 ||

పుత్ర గచ్ఛామ్యహం తత్ర యత్రాఽఽస్తే పుత్రహా రిపుః ।
హత్వా తమథవా బద్ధ్వా ఆనయిష్యామి తేఽన్తికమ్ || 90 ||

ఇన్ద్రజిత్పితరం ప్రాహ త్యజ శోకం మహామతే ।
మయి స్థితే కిమర్థం త్వం భాషసే దుఃఖితం వచః || 91 ||

బద్ధ్వాఽఽనేష్యే ద్రుతం తాత వానరం బ్రహ్మపాశతః ।
ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః || 92 ||

జగామ వాయుపుత్రస్య సమీపం వీరవిక్రమః ।
తతోఽతిగర్జితం శ్రుత్వా స్తమ్భముద్యస్య వీర్యవాన్ ॥ 93 ॥

ఉత్పపాత నభోదేశం గరుత్మానివ మారుతిః ।
తతో భ్రమంతం నభసి హనూమంతం శిలీముఖైః ॥ 94 ॥

విధ్వా తస్య శిరోభాగమిషుభిశ్చాప్తభిః పునః ।
హృదయం పాదయుగలం షడ్భిరేకేన వాలధిమ్ ॥ 95 ॥

భేదయిత్వా తతో ఘోరం సింహనాదమథాకరోత్ ।
తతోఽతిహర్షార్షాద్ధనుమాన్ స్తమ్భముద్యస్య వీర్యవాన్ ॥ 96 ॥

జఘాన సారథిం సాశ్వం రథం చాచూర్ణయత్క్షణాత్ ।
తతోఽన్యం రథమాదాయ మేఘనాదో మహాబలః ॥ 97 ॥

శీఘ్రం బ్రహ్మాస్త్రమాదాయ బద్ధ్వా వానరపుంగవమ్ ।
నినాయ నికటం రాజ్ఞో రావణస్య మహాబలః ॥ 98 ॥

యస్య నామ సతతం జపంతి యే-
ఽజ్ఞానకర్మకృతబంధనం క్షణాత్ ।
సద్య ఏవ పరిముచ్య తత్పదమ్
యాన్తి కోటిరవిభాసురం శివమ్ ॥ 99 ॥

తస్యైవ రామస్య పదామ్బుజం సదా
హృత్పద్మమధ్యే సునిధాయ మారుతిః ।
సదైవ నిర్ముక్తసమస్తబంధనః
కిం తస్య పాశైరితరైశ్చ బంధనైః ॥ 100 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాణ్డే
తృతీయః సర్గః ॥ 3 ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

యాన్తం కపీన్ద్రం ధృతపాశబన్ధనమ్
విలోకయన్తం నగరం విభీతవత్ ।
అతాడయన్ముష్టితలైః సుకోపనాః
పౌరాః సమన్తాదనుయాన్త ఈక్షితుమ్ ॥ ౧ ॥

బ్రహ్మాస్త్రమేనం క్షణమాత్రసంజమమ్
కృత్వా గతం బ్రహ్మవరేణ సత్వరమ్ ।
జ్ఞాత్వా హనూమానపి ఫల్గురజ్జభిః
ధృతో యయా కార్యవిశేషగౌరవాత్ ॥ ౨ ॥

సభాన్తరస్థస్య చ రావణస్య తమ్
పురో నిధాయాఽఽహ బలారిజిత్తదా ।
బద్ధో మయా బ్రహ్మవరేణ వానరః
సమాగతోఽనేన హతా మహాసురాః ॥ ౩ ॥

యదుక్తమత్రార్య విచార్య మన్త్రిభిః
విధీయతామేష న తౌకికో హరిః ।
తతో విలోక్యాఽఽహ స రాక్షసేశ్వరః
ప్రహస్తమగ్రే స్థితమజ్ఞానాద్రిభమ్ ॥ ౪ ॥

ప్రహస్త పృచ్ఛైనమసౌ కిమాగతః
కిమత్ర కార్యం కుత ఏవ వానరః ।
వనం కిమర్థం సకలం వినాశితమ్
హతాః కిమర్థం మమ రాక్షసా బలాత్ ॥ ౫ ॥

తతః ప్రహస్తో హనుమంతమాదరాత్
పప్రచ్ఛ కేన ప్రహితోఽసి వానర ।
భయం చ తే మాఽస్తు విమోక్ష్యసే మయా
సత్యం వదస్వాఖిలరాజసన్నిధౌ ॥ 6 ॥

తతోఽతిహర్షాత్పవనాత్మజో రిపుమ్
నిరీక్ష్య లోకత్రయకణ్ణకాసురమ్ ।
వక్తుం ప్రచక్రే రఘునాథసత్కథామ్
క్రమేణ రామం మనసా స్మరన్ముహుః ॥ 7 ॥

శృణు స్ఫుటం దేవగణాద్యమిత్ర హే
రామస్య దూతోఽహమశేషహృత్స్థితేః ।
యస్యాఖిలేశస్య హృతాఽధునా త్వయా
భార్యా స్వనాశాయ శునేవ సద్ధవిః ॥ 8 ॥

స రాఘవోఽభ్యేత్య మతఙ్గపర్వతమ్
సుగ్రీవమైత్రీమనలస్య సన్నిధౌ ।
కృత్వైకబాణేన నిహత్య వాలినమ్
సుగ్రీవమేవాధిపతిం చకార తమ్ ॥ 9 ॥

స వానరాణామధిపో మహాబలీ
మహాబలైర్వానరయూథకోటిభిః ।
రామేణ సార్థం సహ లక్ష్మణేన భోః
ప్రవర్షణేఽమర్షయుతోఽవతిష్ఠతే ॥ 10 ॥

సఞ్ఞోఽదితాస్తేన మహాహరీశ్వరా
ధరాసుతాం మార్గయితుం దిశో దశ ।
తత్రాహమేకః పవనాత్మజః కపిః
సీతాం విచిన్వన్ శనకైః సమాగతః ॥ 11 ॥

దృష్టా మయా పద్మపలాశలోచనా

సీతా కపిత్వాద్విపినం వినాశితమ్ ।
దృష్ట్వా తతోఽహం రభసా సమాగతాన్
మాం హన్తుకామాన్ ధృతచాపసాయకాన్ ॥ 12 ॥

మయా హతాస్తే పరిరక్షితం వపుః
ప్రియో హి దేహోఽఖిలదేహినాం ప్రభో ।
బ్రహ్మస్త్రపాశేన నిబధ్య మాం తతః
సమాగమన్మేఘునినాదనామకః ॥ 13 ॥

స్పృష్టైవ మాం బ్రహ్మవరప్రభావతః
త్యక్త్వా గతం సర్వమవైమి రావణ ।
తథాఽప్యహం బద్ధ ఇవాఽఽగతో హితమ్
ప్రవక్తుకామః కరుణారసార్ద్రధీః ॥ 14 ॥

విచార్య లోకస్య వివేకతో గతిమ్
న రాక్షసీం బుద్ధిముపైహి రావణ ।
దైవీం గతిం సంస్మృతిమోక్షహైతుకీమ్
సమాశ్రయాత్యంతహితాయ దేహినః ॥ 15 ॥

త్వం బ్రహ్మణో హ్యుత్తమవంశసమ్భవః
పౌలస్త్యపుత్రోఽసి కుబేరబాన్ధవః ।
దేహాత్మబుద్ధ్యాఽపి చ పశ్య రాక్షసో
నాస్యాత్మబుద్ధ్యా కిము రాక్షసో నహి ॥ 16 ॥

శరీరబుద్ధీన్ద్రియదుఃఖసంతతిః
న తే న చ త్వం తవ నిర్వికారతః ।
అజ్ఞానహేతోశ్చ తథైవ సంతతేః
అసత్త్వమస్యాః స్వపతో హి దృశ్యవత్ ॥ 17 ॥

ఇదం తు సత్యం తవ నాస్తి విక్రియా
వికారహేతుర్న చ తేఽద్యయత్వతః ।

యథా నభః సర్వగతం న లిప్యతే
తథా భవాన్ దేహగతోఽపి సూక్ష్మకః ॥ 18 ॥

దేహేన్ద్రియప్రాణశరీరసంఘతః
త్వాత్మేతి బద్ధ్వాఖిలబద్ధభాగ్భవేత్ ।
చిన్మాత్రమేవాహమజ్ఞోఽహమక్షరో
హ్యేనన్దభావోఽహమితి ప్రముచ్యతే ॥ 19 ॥

దేహోఽప్యనాత్మా పృథివీవికారజ్ఞో
న ప్రాణ ఆత్మాఽనిల ఏష ఏవ సః ।
మనోఽప్యహజ్కారవికార ఏవ నో
న చాపి బుద్ధిః ప్రకృతేర్వికారజా ॥ 20 ॥

ఆత్మా చిదానన్దమయోఽవికారవాన్
దేహాదిసంస్థాదప్యతిరిక్త ఈశ్వరః ।
నిరంజనో ముక్త ఉపాధితః సదా
జ్ఞాత్వైవమాత్మానమితో విముచ్యతే ॥ 21 ॥

అతోఽహమాత్యన్తికమోక్షసాధనమ్
వక్ష్యే శృణుష్వావహితో మహామతే ।
విష్ణోర్హి భక్తిః సువిశోధనం ధియః
తతో భవేజ్ఞానమతీవ నిర్మలమ్ ॥ 22 ॥

విశుద్ధతత్త్వానుభవో భవేత్తతః
సమ్యగ్విదిత్వా పరమం పదం వ్రజేత్ ।
అతో భజస్వాద్య హరిం రమాపతిమ్
రామం పురాణం ప్రకృతేః పరం విభుమ్ ॥ 23 ॥

విసృజ్య మౌర్ఖ్యం హృది శత్రుభావనామ్
భజస్వ రామం శరణాగతప్రియమ్ ।

సీతాం పురస్కృత్య సపుత్రబాన్ధవో
రామం నమస్కృత్య విముచ్యసే భయాత్ ॥ 24 ॥

రామం పరాత్మానమభావయన్ జనో
భక్త్యా హృదిన్ధ్రం సుఖరూపమద్వయమ్ ।
కథం పరం తీరమవాప్నుయాజ్జనో
భవామ్బుధేర్దుఃఖతరఙ్గమాలినః ॥ 25 ॥

నో చేత్త్వమజ్ఞానమయేన వహ్నినా
జ్వలన్తమాత్మానమరక్షితారివత్ ।
నయస్యధోఽధః స్వకృతైశ్చ పాతకైః
విమోక్షశఙ్కా న చ తే భవిష్యతి ॥ 26 ॥

శ్రుత్వాఽమృతాస్వాదసమానభాషితమ్
తద్వాయుసూనోర్దశకన్ధరోఽసురః ।
అమృష్యమాణోఽతిరుషా కపిశ్వరమ్
జగాద రక్తాన్తవిలోచనో జ్వలన్ ॥ 27 ॥

కథం మమాగ్రే విలపస్యభీతవత్
ప్లవఙ్గమానామధమోఽసి దుష్టధీః ।
క ఏష రామః కతమో వనేచరో
నిహన్మి సుగ్రీవయుతం నరాధమమ్ ॥ 28 ॥

త్వాం చాద్య హత్వా జనకాత్మజాం తతో
నిహన్మి రామం సహలక్షణం తతః ।
సుగ్రీవమగ్రే బలినం కపిశ్వరమ్
సవానరం హన్మ్యచిరేణ వానర ॥ 29 ॥

శ్రుత్వా దశగ్రీవవచః స మారుతిః
వివృద్ధకోపేన దహన్నివాసురమ్ ।
న మే సమా రావణకోటయోఽధమ

రామస్య దాసోఽహమపారవిక్రమః ॥ 30 ॥

శ్రుత్వాఽతికోపేన హనూమతో వచో
దశాననో రాక్షసమేవమబ్రవీత్ ।
పార్శ్వే స్థితం మారయ ఖణ్ణశః కపిమ్
పశ్యన్తు సర్వేఽసురమిత్రబాన్ధవాః ॥ 31 ॥

నివారయామాస తతో విభీషణో
మహాసురం సాయుధముద్యతం వధే ।
రాజన్ వధార్హో న భవేత్కథశ్చన
ప్రతాపయుక్తైః పరరాజవానరః ॥ 32 ॥

హతేఽస్మిన్ వానరే దూతే వార్తా కో వా నివేదయేత్ ।
రామాయ త్వం యముద్దిశ్య వధాయ సముపస్థితః ॥ 33 ॥

అతో వధసమం కిశ్చిదన్యచ్ఛిన్తయ వానరే ।
సచిహ్నో గచ్ఛతు హరిర్యం దృష్ట్వాఽఽయాస్యతి ద్రుతమ్ ॥ 34 ॥

రామః సుగ్రీవసహితస్తతో యుద్ధం భవేత్తవ ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణోఽప్యేతదబ్రవీత్ ॥ 35 ॥

వానరాణాం హి లాఙ్గాలే మహామానో భవేత్కిల ।
అతో వస్త్రాదిభిః పుచ్ఛం వేష్టయిత్వా ప్రయత్నతః ॥ 36 ॥

వహ్నినా యోజయిత్వైనం భ్రామయిత్వా పురేఽభితః ।
విసర్జయత పశ్యన్తు సర్వే వానరయూథపాః ॥ 37 ॥

తథేతి శణపట్టేశ్చ వస్త్రైరన్యైరనేకశః ।
తైలాక్తైర్వేష్టయామాసుర్లాఙ్గాలం మారుతేర్ద్ధృఢమ్ ॥ 38 ॥

పుచ్ఛాగ్రే కిశ్చిదనలం దీపయిత్వాఽథ రాక్షసాః ।

రజ్జుభిః సుదృఢం బద్ధ్వా ధృత్వా తం బలినోఽసురాః ॥ 39 ॥

సమంతాద్భ్రామయామాసుశ్చోరోఽయమితి వాదినః ।
తూర్యఘోషైర్హృషయంతస్తాడయంతో ముహుర్ముహుః ॥ 40 ॥

హనూమతాఽపి తత్సర్వం సోఢం కిఞ్చిచ్చిక్కిర్షుణా ।
గత్వా తు పశ్చిమద్వారసమీపం తత్ర మారుతిః ॥ 41 ॥

సూక్ష్మో బభూవ బద్ధేభ్యో నిఃసృతః పునరప్యసౌ ।
బభూవ పర్వతాకారస్తత ఉత్పత్య గోపురమ్ ॥ 42 ॥

తత్రైకం స్తమ్భమాదాయ హత్వా తాన్ రక్షిణః క్షణాత్ ।
విచార్య కార్యశేషం స ప్రాసాదాగ్రాద్గృహాద్గృహమ్ ॥ 43 ॥

ఉత్పత్యోష్ణత్య సన్దిప్తపుచ్ఛేన మహతా కపిః ।
దదాహ లఙ్కామఖిలాం సాట్టప్రాసాదతోరణామ్ ॥ 44 ॥

హా తాత పుత్ర నాథేతి క్రన్దమానాః సమంతతః ।
వ్యాప్తాః ప్రాసాదశిఖరేఽప్యారూఢా దైత్యయోషితః ॥ 45 ॥

దేవతా ఇవ దృశ్యన్తే పతన్త్యః పావకేఽఖిలాః ।
విభీషణగృహం త్యక్త్వా సర్వం భస్మీకృతం పురమ్ ॥ 46 ॥

తత ఉత్పత్య జలధౌ హనుమాన్మారుతాత్మజః ।
లాఙ్గాలం మజ్జయిత్వాఽంతః స్వస్థచిత్తో బభూవ సః ॥ 47 ॥

వాయోః ప్రియసఖిత్వాచ్చ సీతయా ప్రార్థితోఽనలః ।
న దదాహ హరేః పుచ్చం బభూవాత్యంతశీతలః ॥ 48 ॥

యన్నామసంస్మరణధూతసమస్తపాపాః
తాపత్రయానలమపీహ తరంతి సద్యః ।

తస్యైవ కిం రఘువరస్య విశిష్టదూతః
సంతప్యతే కథమసౌ ప్రకృతానతేన ॥ 49 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాండే
చతుర్థః సర్గః ॥ 4 ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతః సీతాం నమస్కృత్య హనూమానబ్రవీద్వచః ।
ఆజ్ఞాపయతు మాం దేవి భవతీ రామసన్నిధిమ్ ॥ ౧ ॥

గచ్ఛామి రామస్తావం ద్రష్టుమాగమిష్యతి సానుజః ।
ఇత్యుక్త్వా త్రిపరిక్రమ్య జానకీం మారుతాత్మజః ॥ ౨ ॥

ప్రణమ్య ప్రస్థితో గన్తుమిదం వచనమబ్రవీత్ ।
దేవి గచ్ఛామి భద్రం తే తూర్ణం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ॥ ౩ ॥

లక్ష్మణం చ ససుగ్రీవం వానరాయుతకోటిభిః ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం జానకీ దుఃఖకర్శితా ॥ ౪ ॥

త్వాం దృష్ట్వా విస్మృతం దుఃఖమిదానీం త్వం గమిష్యసి ।
ఇతః పరం కథం వర్తే రామవార్తాశ్రుతిం వినా ॥ ౫ ॥

మారుతిరువాచ

యద్యేవం దేవి మే స్కన్ధమారోహ క్షణమాత్రతః ।
రామేణ యోజయిష్యామి మన్యసే యది జానకి ॥ ౬ ॥

సీతోవాచ

రామః సాగరమాశోష్య బద్ధ్వా వా శరపఞ్జరైః ।
ఆగత్య వానరైః సార్థం హత్వా రావణమాహవే ॥ ౭ ॥

మాం నయేద్యది రామస్య కీర్తిర్భవతి శాశ్వతీ ।
అతో గచ్ఛ కథం చాపి ప్రాణాన్ సన్ధారయామ్యహమ్ ॥ ౮ ॥

ఇతి ప్రస్థాపితో వీరః సీతయా ప్రణిపత్య తామ్ ।
జగామ పర్వతస్యాగ్రే గన్తుం పారం మహోదధేః ॥ 9 ॥

తత్ర గత్వా మహాసత్త్వః పాదాభ్యాం పీడయన్ గిరిమ్ ।
జగామ వాయువేగేన పర్వతశ్చ మహీతలమ్ ॥ 10 ॥

గతో మహీసమానత్వం త్రింశద్యోజనముచ్చితః ।
మారుతిర్గగనాంతఃస్థో మహాశబ్దం చకార సః ॥ 11 ॥

తం శ్రుత్వా వానరాః సర్వే జ్ఞాత్వా మారుతిమాగతమ్ ।
హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టాః శబ్దం చక్రుర్మహాస్వనమ్ ॥ 12 ॥

శబ్దేనైవ విజానీమః కృతకార్యః సమాగతః ।
హనూమానేవ పశ్యధ్వం వానరా వానరర్షభమ్ ॥ 13 ॥

ఏవం బ్రువత్సు వీరేషు వానరేషు స మారుతిః ।
అవతీర్య గిరేర్మూర్ధ్ని వానరానిదమబ్రవీత్ ॥ 14 ॥

దృష్టా సీతా మయా లక్ష్మో ధర్షితా చ సకాననా ।
సమ్భాషితో దశగ్రీవస్తతోఽహం పునరాగతః ॥ 15 ॥

ఇదానీమేవ గచ్ఛామో రామసుగ్రీవసన్నిధిమ్ ।
ఇత్యుక్తా వానరాః సర్వే హర్షేణాలిక్య మారుతిమ్ ॥ 16 ॥

కేచిచ్ఛుచుమ్భర్లార్ణాలం ననృతుః కేచిదుత్సుకాః ।
హనూమతా సమేతాస్తే జగ్ముః ప్రస్రవణం గిరిమ్ ॥ 17 ॥

గచ్ఛంతో దదృశుర్వీరా వనం సుగ్రీవరక్షితమ్ ।
మధుసంజ్ఞం తదా ప్రాహురగ్గదం వానరర్షభాః ॥ 18 ॥

క్షుధితాః స్మృ వయం వీర దేహ్యానుజ్ఞాం మహామతే ।

భిక్షయామః ఫలాన్యద్య పిబామోఽమృతవన్మధు ॥ 19 ॥

॥ ॥ 20 ॥ ॥

సన్తుష్టా రాఘవం ద్రష్టుం గచ్ఛామోఽద్యైవ సానుజమ్

అజ్ఞద ఉవాచ

హనుమాన్ కృతకార్యోఽయం పిబతైతత్ప్రసాదతః ।
జిక్షధ్వం ఫలమూలాని త్వరితం హరిసత్తమాః ॥ 21 ॥

తతః ప్రవిశ్య హరయః పాతుమారేభిరే మధు ।
రక్షిణస్తాననాదృత్య దధివక్త్రేణ నోదితాన్ ॥ 22 ॥

పిబతస్తాడయామాసుర్వానరాన్ వానరర్షభాః ।
తతస్తాన్ ముష్టిభిః పాదైశ్చార్ణయిత్వా పపుర్మధు ॥ 23 ॥

తతో దధిముఖః క్రుద్ధః సుగ్రీవస్య స మాతులః ।
జగామ రక్షిభిః సార్థం యత్ర రాజా కపీశ్వరః ॥ 24 ॥

గత్వా తమబ్రవీద్దేవ చిరకాలాభిరక్షితమ్ ।
నష్టం మధువనం తేఽద్య కుమారేణ హనూమతా ॥ 25 ॥

శ్రుత్వా దధిముఖేనోక్తం సుగ్రీవో హృష్టమానసః ।
దృష్ట్వాఽఽగతో న సన్దేహః సీతాం పవననన్దనః ॥ 26 ॥

నో చేన్మధువనం ద్రష్టుం సమర్థః కో భవేన్మమ ।
తత్రాపి వాయుపుత్రేణ కృతం కార్యం న సంశయః ॥ 27 ॥

శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం హృష్టో రామస్తమబ్రవీత్ ।
కిముచ్యతే త్వయా రాజన్ వచః సీతాకథాన్వితమ్ ॥ 28 ॥

సుగ్రీవస్తబ్రవీద్వాక్యం దేవ దృష్ట్వాఽవనీసుతా ।
హనుమత్ప్రముఖాః సర్వే ప్రవిష్టా మధుకాననమ్ ॥ 29 ॥

భక్షయన్తి స్మ సకలం తాడయన్తి స్మ రక్షిణః ।
అకృత్వా దేవకార్యం తే ద్రష్టుం మధువనం మమ ॥ 30 ॥

న సమర్థాస్తతో దేవీ దృష్టా సీతేతి నిశ్చితమ్ ।
రక్షిణో వో భయం మాఽస్తు గత్వా బ్రూత మమాఽఽజ్ఞయా ॥ 31 ॥

వానరానఙ్గదముఖానానయధ్వం మమాన్తికమ్ ।
శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం గత్వా తే వాయువేగతః ॥ 32 ॥

హనూమత్ప్రముఖానూచుర్గచ్ఛతేశ్వరశాసనాత్ ।
ద్రష్టుమిచ్ఛతి సుగ్రీవః సరామో లక్ష్మణాన్వితః ॥ 33 ॥

యుష్మానతీవ హృష్టాస్తే త్వరయన్తి మహాబలాః ।
తథేత్యుత్సర్జమాసాద్య యయుస్తే వానరోత్తమాః ॥ 34 ॥

హనూమన్తం పురస్కృత్య యువరాజం తథాఽఙ్గదమ్ ।
రామసుగ్రీవయోరగ్రే నిపేతుర్భువి సత్వరమ్ ॥ 35 ॥

హనుమాన్ రాఘవం ప్రాహ దృష్టా సీతా నిరామయా ।
సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్యాగ్రే రామం పశ్యాద్ధరీశ్వరమ్ ॥ 36 ॥

కుశలం ప్రాహ రాజేన్ద్ర జానకీ త్వాం శుచాన్వితా ।
అశోకవనికామధ్యే శింశపామూలమాశ్రితా ॥ 37 ॥

రాక్షసీభిః పరివృతా నిరాహారా కృశా ప్రభో ।
హో రామ రామ రామేతి శోచన్తి మలినామ్బరా ॥ 38 ॥

ఏకవేణీ మయా దృష్టా శనైరాశ్వాసితా శుభా ।
వృక్షశాఖాన్తరే స్థితా సూక్ష్మరూపేణ తే కథామ్ ॥ 39 ॥

జన్మారభ్య తవాత్యర్థం దణ్డకాగమనం తథా ।

దశాననేన హరణం జానక్యా రహితే త్వయి ॥ 40 ॥

సుగ్రీవేణ యథా మైత్రీ కృత్వా వాలినిబర్హణమ్ ।
మార్గణార్థం చ వైదేహ్యో సుగ్రీవేణ విసర్జితాః ॥ 41 ॥

మహాబలా మహాసత్త్వా హరయో జితకాశినః ।
గతాః సర్వత్ర సర్వే వై తత్రైకోఽహమిహాగతః ॥ 42 ॥

అహం సుగ్రీవసచివో దాసోఽహం రాఘవస్య హి ।
దృష్టౌ యజ్ఞానకీ భాగ్యాత్ప్రయాసః ఫలితోఽద్య మే ॥ 43 ॥

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య సీతా విస్ఫారితేక్షణా ।
కేన వా కర్ణపీయుషం శ్రావితం మే శుభాక్షరమ్ ॥ 44 ॥

యది సత్యం తదాయాతు మద్దర్శనపథం తు సః ।
తతోఽహం వానరాకారః సూక్ష్మరూపేణ జానకీమ్ ॥ 45 ॥

ప్రణమ్య ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా దూరాదేవ స్థితః ప్రభో ।
పృష్టోఽహం సీతయా కస్త్యమిత్యాది బహువిస్తరమ్ ॥ 46 ॥

మయా సర్వం క్రమేణైవ విజ్ఞాపితమరిన్దమ ।
పశ్చాన్మయాఽర్పితం దేవ్యై భవద్దత్తాఙ్గులీయకమ్ ॥ 47 ॥

తేన మామతివిశ్వస్తా వచనం చేదమబ్రవీత్ ।
యథా దృష్టాఽస్మి హనుమన్ పీడ్యమానా దివానిశమ్ ॥ 48 ॥

రాక్షసీనాం తర్జనైస్తత్సర్వం కథయ రాఘవే ।
మయోక్తం దేవి రామోఽపి త్వచ్ఛింతాపరినిష్ఠితః ॥ 49 ॥

పరిశోచత్యహోరాత్రం త్వద్వార్తాం నాధిగమ్య సః ।
ఇదానీమేవ గత్వాఽహం స్థితిం రామాయ తే బ్రువే ॥ 50 ॥

రామః శ్రవణమాత్రేణ సుగ్రీవేణ సలక్షణః ।
వానరాసీకపైః సార్థమాగమిష్యతి తేఽన్తికమ్ ॥ 51 ॥

రావణం సకులం హత్వా నేష్యతి త్వాం స్వకం పురమ్ ।
అభిజ్ఞాం దేహి మే దేవి యథా మాం విశ్వసేద్విభుః ॥ 52 ॥

ఇత్యుక్తా సా శిరోరత్నం చూడాపాశే స్థితం ప్రియమ్ ।
దత్త్వా కాకేన యద్వృత్తం చిత్రకూటగిరౌ పురా ॥ 53 ॥

తదప్యహోశ్రుపూర్ణాక్షీ కుశలం బ్రూహి రాఘవమ్ ।
లక్షణం బ్రూహి మే కిఞ్చిద్దురుక్తం భాషితం పురా ॥ 54 ॥

తత్క్షమస్వాఙ్గభావేన భాషితం కులనన్దన ।
తారయేన్మాం యథా రామస్తథా కురు కృపాన్వితః ॥ 55 ॥

ఇత్యుక్త్వా రుదతీ సీతా దుఃఖేన మహతాఽఽవృతా ।
మయాఽప్యశ్వాసితా రామ వదతా సర్వమేవ తే ॥ 56 ॥

తతః ప్రస్థాపితో రామ త్వత్సమీపమిహోగతః ।
తదాగమనవేలాయామశోకవనికాం ప్రియామ్ ॥ 57 ॥

ఉత్పాట్య రాక్షసాన్స్తత్ర బహూన్ హత్వా క్షణాదహమ్ ।
రావణస్య సుతం హత్వా రావణేనాభిభాష్య చ ॥ 58 ॥

లఙ్కామశేషతో దగ్ధ్వా పునరప్యగమం క్షణాత్ ।
శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రామోఽత్యంతప్రహృష్టధీః ॥ 59 ॥

హనూమన్తే కృతం కార్యం దేవైరపి సుదుష్కరమ్ ।
ఉపకారం న పశ్యామి తవ ప్రత్యుపకారిణః ॥ 60 ॥

ఇదానీం తే ప్రయచ్ఛామి సర్వస్వం మమ మారుతే ।

ఇత్యాళిక్కు సమాకృష్య గాఢం వానరపుజ్జవమ్ || 61 ||

సార్ద్రనేత్రో రఘుశ్రేష్ఠః పరాం ప్రీతిమవాప సః ।
హనూమంతమువాచేదం రాఘవో భక్తవత్సలః || 62 ||

పరిరమ్భో హి మే లోకే దుర్లభః పరమాత్మనః ।
అతస్త్వం మమ భక్తోఽసి ప్రియోఽసి హరిపుజ్జవ || 63 ||

యత్పాదపద్మయుగలం తులసీదలాద్యైః
సమ్పూజ్య విష్ణుపదవీమతులాం ప్రయాన్తి ।
తేనైవ కిం పునరసౌ పరిరబ్ధమూర్తీ
రామేణ వాయుతనయః కృతపుణ్యపుష్టాః || 64 ||

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సున్దరకాణ్డే
పంచమః సర్గః ॥ 5 ॥
ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే సున్దరకాణ్డః సమాప్తః ॥

Chapter 7

॥ యుద్ధకాండః ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

యథావద్భాషితం వాక్యం శ్రుత్వా రామో హనూమతః ।
ఉవాచానంతరం వాక్యం హర్షేణ మహతాఽఽవృతః ॥ 1 ॥

కార్యం కృతం హనుమతా దేవైరపి సుదుష్కరమ్ ।
మనసాఽపి యదన్యేన స్మర్తుం శక్యం న భూతలే ॥ 2 ॥

శతయోజనవిస్తీర్ణం లఙ్ఘయేత్కః పయోనిధిమ్ ।
లఙ్కాం చ రాక్షసైర్గుప్తాం కో వా ధర్షయితుం షమః ॥ 3 ॥

భృత్యకార్యం హనుమతా కృతం సర్వమశేషతః ।
సుగ్రీవస్యేదృశో లోకే న భూతో న భవిష్యతి ॥ 4 ॥

అహం చ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ కపిశ్వరః ।
జానక్యా దర్శనేనాద్య రక్షితాః స్మృ హనూమతా ॥ 5 ॥

సర్వథా సుకృతం కార్యం జానక్యాః పరిమార్గణమ్ ।
సముద్రం మనసా స్మృత్వా సీదతీవ మనో మమ ॥ 6 ॥

కథం నక్రఘుషాకీర్ణం సముద్రం శతయోజనమ్ ।
లఙ్ఘయిత్వా రిపుం హన్యాం కథం ద్రక్ష్యామి జానకీమ్ ॥ 7 ॥

శ్రుత్వా తు రామవచనం సుగ్రీవః ప్రాహ రాఘవమ్ ।
సముద్రం లఙ్ఘయిష్యామో మహానక్రఘుషాకులమ్ ॥ 8 ॥

లఙ్కాం చ విధమిష్యామో హనిష్యామోఽద్య రావణమ్ ।
చింతాం త్యజ రఘుశ్రేష్ఠ చింతా కార్యవినాశినీ ॥ 9 ॥

ఏతాన్ పశ్య మహాసత్త్వాన్ శూరాన్ వానరపుష్కవాన్ ।
త్వత్ప్రియార్థం సముద్యుక్తాన్ ప్రవేష్టుమపి పావకమ్ ॥ 10 ॥

సముద్రతరణే బుద్ధిం కురుష్వ ప్రథమం తతః ।
దృష్ట్వా లఙ్కాం దశగ్రీవో హత ఇత్యేవ మన్మహే ॥ 11 ॥

నహి పశ్యామ్యహం కఞ్చిత్త్రిషు లోకేషు రాఘవ ।
గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే ॥ 12 ॥

సర్వథా నో జయో రామ భవిష్యతి న సంశయః ।
నిమిత్తాని చ పశ్యామి తథా భూతాని సర్వశః ॥ 13 ॥

సుగ్రీవవచనం శ్రుత్వా భక్తివీర్యసమన్వితమ్ ।
అఙ్గీకృత్యాబ్రవీద్రామో హనూమంతం పురఃస్థితమ్ ॥ 14 ॥

యేన కేన ప్రకారేణ లఙ్ఘయామో మహార్ణవమ్ ।
లఙ్కాస్వరూపం మే బ్రూహి దుఃసాధ్యం దేవదానవైః ॥ 15 ॥

జ్ఞాత్వా తస్య ప్రతీకారం కరిష్యామి కపీశ్వర ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం హనూమాన్ వినయాన్వితః ॥ 16 ॥

ఉవాచ ప్రాఙ్మూర్ధ్వేవ యథా దృష్టం బ్రవీమి తే ।
లఙ్కా దివ్యా పురీ దేవ త్రికూటశిఖరే స్థితా ॥ 17 ॥

స్వర్ణప్రాకారసహితా స్వర్ణాట్టాలకసంయుతా ।
పరిఘాభిః పరివృతా పూర్ణాభిర్నిర్మలౌదతైః ॥ 18 ॥

నానోపవనశోభాఢ్యా దివ్యవాపీభిరావృతా ।
గృహ్సౌర్విచిత్రశోభాఢ్యైర్మణిస్తమ్భమయైః శుభైః ॥ 19 ॥

పశ్చిమద్వారమాసాద్య గజవాహః సహస్రశః ।

ఉత్తరే ద్వారి తిష్ఠన్తి సాశ్వవాహాః సపత్తయః ॥ 20 ॥

తిష్ఠన్త్యర్బుదసఙ్ఖ్యాకాః ప్రాచ్యామపి తథైవ చ ।
రక్షిణో రాక్షసా వీరా ద్వారం దక్షిణమాశ్రితాః ॥ 21 ॥

మధ్యకక్షేఽప్యసఙ్ఖ్యాతా గజాశ్వరథపత్తయః ।
రక్షయన్తి సదా లఙ్కాం నానాస్త్రకుశలాః ప్రభో ॥ 22 ॥

సఙ్క్రమైర్వివిధైర్లఙ్కా శతఘ్నభిశ్చ సంయుతా ।
ఏవం స్థితేఽపి దేవేశ శృణు మే తత్ర చేష్టితమ్ ॥ 23 ॥

దశాననబలౌఘస్య చతుర్థాంశో మయా హతః ।
దగ్ధ్వా లఙ్కాం పురీం స్వర్ణప్రాసాదో ధర్మితో మయా ॥ 24 ॥

శతఘ్నైః సఙ్క్రమాశ్చైవ నాశితా మే రఘూత్తమ ।
దేవ త్వద్ధర్మనాదేవ లఙ్కా భస్మీకృతా భవేత్ ॥ 25 ॥

ప్రస్థానం కురు దేవేశ గచ్ఛామో లవణామ్బుధేః ।
తీరం సహ మహావీరైర్వానరౌఘైః సమన్తతః ॥ 26 ॥

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యమువాచ రఘునన్దనః ।
సుగ్రీవ పైనికాన్ సర్వాన్ ప్రస్థానాయాభినోదయ ॥ 27 ॥

ఇదానీమేవ విజయో ముహూర్తః పరివర్తతే ।
అస్మిన్ముహూర్తే గత్వాఽహం లఙ్కాం రాక్షససఙ్కులామ్ ॥ 28 ॥

సప్రాకారాం సుదుర్ధరాం నాశయామి సరావణామ్ ।
ఆనేష్యామి చ సీతాం మే దక్షిణాక్షి స్ఫురత్యధః ॥ 29 ॥

ప్రయాతు వాహినీ సర్వా వానరాణాం తరస్వినామ్ ।
రక్షన్తు యూథపాః నేనామగ్రే పృష్ఠే చ పార్శ్వయోః ॥ 30 ॥

హనూమంతమథారుహ్య గచ్ఛామ్యగ్రేఽఙ్గదం తతః ।
ఆరుహ్య లక్ష్మణో యాతు సుగ్రీవ త్వం మయా సహ ॥ 31 ॥

గజో గవాక్షో గవయో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ ।
నతో నీలః సుషేణశ్చ జామ్బవాంశ్చ తథాఽపరే ॥ 32 ॥

సర్వే గచ్ఛన్తు సర్వత్ర సేనాయాః శత్రుఘాతినః ।
ఇత్యాజ్ఞాప్య హరీన్ రామః ప్రతస్థే సహలక్ష్మణః ॥ 33 ॥

సుగ్రీవసహితో హర్షాత్సేనామధ్యగతో విభుః ।
వారణేన్ద్రనిభాః సర్వే వానరాః కామరూపిణః ॥ 34 ॥

క్షేలన్తః పరిగర్జన్తో జగ్ముస్తే దక్షిణాం దిశమ్ ।
భక్షయన్తో యయుః సర్వే ఫలాని చ మధూని చ ॥ 35 ॥

బ్రువన్తో రాఘవస్యాగ్రే హనిష్యామోఽద్య రావణమ్ ।
ఏవం తే వానరశ్రేష్ఠా గచ్ఛన్త్యతులవిక్రమాః ॥ 36 ॥

హరిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే రఘూత్తమౌ ।
నక్షత్రైః సేవితౌ యద్వచ్ఛన్ద్రసూర్యావివామ్బరే ॥ 37 ॥

ఆవృత్య పృథీవీం కృత్వాన్మం జగామ మహతీ చమూః ।
ప్రస్ఫోటయన్తః పుచ్ఛాగ్రానుద్వహన్తశ్చ పాదపాన్ ॥ 38 ॥

శైలానారోహయన్తశ్చ జగ్ముర్మారుతవేగతః ।
అసంఖ్యాతాశ్చ సర్వత్ర వానరాః పరిపూరితాః ॥ 39 ॥

హృష్టాస్తే జగ్మురత్యర్థం రామేణ పరిపాలితాః ।
గతా చమూర్ద్దివారాత్రం క్వచిన్నాసజ్జత క్షణమ్ ॥ 40 ॥

కాననాని విచిత్రాణి పశ్యన్మలయసహ్యయోః ।

తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ తథా గిరిమ్ || 41 ||

ఆయయుశ్చానుపూర్వేణ సముద్రం భీమనిఃస్వనమ్ ।
అవతీర్య హనూమంతం రామః సుగ్రీవసంయుతః || 42 ||

సలిలాభ్యాశమాసాద్య రామో వచనమబ్రవీత్ ।
ఆగతాః స్మృ వయం సర్వే సముద్రం మకరాలయమ్ || 43 ||

ఇతో గన్తుమశక్యం నో నిరుపాయేన వానరాః ।
అత్ర సేనానివేశోఽస్తు మన్తయామోఽస్య తారణే || 44 ||

శ్రుత్వా రామస్య వచనం సుగ్రీవః సాగరాంతి కే ।
సేనాం న్యవేశయత్ క్షిప్రం రక్షితాం కపికుఞ్జరైః || 45 ||

తే పశ్యంతో విషేదుస్తం సాగరం భీమదర్శనమ్ ।
మహోన్నతతరఙ్గాఢ్యం భీమనక్రభయఙ్కరమ్ || 46 ||

అగాఢం గగనాకారం సాగరం వీక్ష్య దుఃఖితాః ।
తరిష్యామః కథం ఘోరం సాగరం వరుణాలయమ్ || 47 ||

హస్తవ్యోఽస్మాభిరద్యైవ రావణో రాక్షసాధమః ।
ఇతి చింతాకులాః సర్వే రామపార్శ్వే వ్యవస్థితాః || 48 ||

రామః సీతామనుస్మృత్య దుఃఖేన మహతాఽఽవృతః ।
విలప్య జానకీం సీతాం బహుధా కార్యమానుషః || 49 ||

అద్వితీయశ్చిదాత్మైకః పరమాత్మా సనాతనః ।
యస్తు జానాతి రామస్య స్వరూపం తత్త్వతో జనః || 50 ||

తం న స్పృశతి దుఃఖాది కిముతానన్దమవ్యయమ్ ।
దుఃఖహర్షభయక్రోధలోభమోహమదాదయః || 51 ||

అజ్ఞానలిజ్ఞాన్యేతాని కుతః సన్తి చిదాత్మని ।
దేహాభిమానినో దుఃఖం న దేహస్య చిదాత్మనః ॥ 52 ॥

సమ్ప్రసాదే ద్వయాభావాత్సుఖమాత్రం హి దృశ్యతే ।
బుద్ధ్యాద్యభావాత్సంశుద్ధే దుఃఖం తత్ర న దృశ్యతే ।
అతో దుఃఖాదికం సర్వం బుద్ధేరేవ న సంశయః ॥ 53 ॥

రామః పరాత్మా పురుషః పురాణో
నిత్యోదితో నిత్యసుఖో నిరీహః ।
తథాఽపి మాయాగుణసజ్జతోఽసౌ
సుఖీవ దుఃఖీవ విభావ్యతేఽబుద్ధైః ॥ 54 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
ప్రథమః సర్గః ॥ 1 ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

లఙ్కాయాం రావణో దృష్ట్వా కృతం కర్మ హనూమతా ।
దుష్కరం దైవతైర్వాఽపి హ్రీయా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖః ॥ ౧ ॥

ఆహూయ మన్త్రిణః సర్వానిదం వచనమబ్రవీత్ ।
హనూమతా కృతం కర్మ భవద్భిర్దృష్టమేవ తత్ ॥ ౨ ॥

ప్రవిశ్య లఙ్కాం దుర్ధర్షాం దృష్ట్వా సీతాం దురాసదామ్ ।
హత్వా చ రాక్షసాన్ వీరానక్షం మన్దోదరీసుతమ్ ॥ ౩ ॥

దగ్ధ్వా లఙ్కామశేషేణ లఙ్ఘయిత్వా చ సాగరమ్ ।
యుష్మాన్ సర్వానతిక్రమ్య స్వస్థోఽగాత్పునరేవ సః ॥ ౪ ॥

కిం కర్తవ్యమితోఽస్మాభిర్యాయం మన్తవిశారదాః ।
మన్తయధ్వం ప్రయత్నేన యత్కృతం మే హితం భవేత్ ॥ ౫ ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా రాక్షసాస్తమథాబ్రువన్ ।
దేవ శఙ్కా కుతో రామాత్తవ లోకజితో రణే ॥ ౬ ॥

ఇన్ద్రస్తు బద్ధ్వా నిక్షిప్తః పుత్రేణ తవ పత్తనే ।
జిత్వా కుబేరమానీయ పుష్పకం భుజ్యతే త్వయా ॥ ౭ ॥

యమో జితః కాలదణ్డాద్భయం నాభూత్తవ ప్రభో ।
వరుణో హుఙ్క్రృతేనైవ జితః సర్వేఽపి రాక్షసాః ॥ ౮ ॥

మయో మహాసురో భీత్యా కన్యాం దత్త్వా స్వయం తవ ।

త్వద్వశే వర్తతేఽద్యాపి కిముతాన్యే మహాసురాః ॥ 9 ॥

హనూమద్ధర్షణం యత్తు తదవజ్ఞాకృతం చ నః ।
వానరోఽయం కిమస్మాకమస్మిన్ పౌరుషదర్శనే ॥ 10 ॥

ఇత్యుపేక్షితమస్మాభిర్ధర్షణం తేన కిం భవేత్ ।
వయం ప్రమత్తాః కిం తేన వఞ్చితాః స్మో హనూమతా ॥ 11 ॥

జానీమో యది తం సర్వే కథం జీవన్ గమిష్యతి ।
ఆజ్ఞాపయ జగత్కృతస్సమవానరమమానుషమ్ ॥ 12 ॥

కృత్వాఽఽయాస్యామహే సర్వే ప్రత్యేకం వా నియోజయ ।
కుమ్భకర్ణస్తదా ప్రాహ రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ 13 ॥

ఆరబ్ధం యత్త్వయా కర్మ స్వాత్మనాశాయ కేవలమ్ ।
న దృష్టోఽసి తదా భాగ్యాత్త్వం రామేణ మహాత్మనా ॥ 14 ॥

యది పశ్యతి రామస్త్యాం జీవన్నయాసి రావణ ।
రామో న మానుషో దేవః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః ॥ 15 ॥

సీతా భగవతీ లక్ష్మీ రామపత్నీ యశస్వినీ ।
రాక్షసానాం వినాశాయ త్వయాఽఽనీతా సుమధ్యమా ॥ 16 ॥

విషపిణ్డమివాగీర్య మహామీనో యథా తథా ।
ఆనీతా జానకీ పశ్చాత్త్వయా కిం వా భవిష్యతి ॥ 17 ॥

యద్యప్యనుచితం కర్మ త్వయా కృతమజానతా ।
సర్వం సమం కరిష్యామి స్వస్థచిత్తో భవ ప్రభో ॥ 18 ॥

కుమ్భకర్ణవచః శ్రుత్వా వాక్యమిన్ద్రజిదబ్రవీత్ ।
దేహి దేవ మమానుజ్ఞాం హత్వా రామం సలక్ష్మణమ్ ।

సుగ్రీవం వానరాంజ్ఞైవ పునర్యాస్యామి తేఽన్తికమ్ || 19 ||

తత్రాఽఽగతో భాగవతప్రధానో
విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ।
శ్రీరామపాదద్వయ ఏకతానః
ప్రణమ్య దేవారిముపోపవిష్టః || 20 ||

విలోక్య కుమ్భశ్రవణాదిదైత్యాన్
మత్తప్రమత్తానతివిస్మయేన ।
విలోక్య కామాతురమప్రమత్తో
దశాననం ప్రాహ విశుద్ధబుద్ధిః || 21 ||

న కుమ్భకర్ణేన్ద్రజితౌ చ రాజన్
తథా మహాపార్శ్వమహోదరౌ తౌ ।
నికుమ్భకుమ్భౌ చ తథాఽతికాయః
స్థాతుం న శక్తౌ యుధి రాఘవస్య || 22 ||

సీతాభిధానేన మహాగ్రహేణ
గ్రస్తోఽసి రాజన్ న చ తే విమోక్షః ।
తామేవ సత్కృత్య మహాధనేన
దత్త్వాఽభిరామాయ సుఖీ భవ త్వమ్ || 23 ||

యావన్న రామస్య శితాః శిలీముఖా
లఙ్కామభివ్యాప్య శిరాంసి రక్షసామ్ ।
భిన్నస్తి తావద్రఘునాయకస్య భో-
స్తాం జానకీం త్వం ప్రతిదాతుమర్హసి || 24 ||

యావన్న గాభాః కపయౌ మహాబలా
హరీన్ద్రతుల్యా నఖదంష్ట్రయోధినః ।
లఙ్కాం సమాక్రమ్య వినాశయన్తి తే
తావద్ద్యుతం దేహి రఘూత్తమాయ తామ్ || 25 ||

జీవన్న రామేణ విమోక్ష్యసే త్వమ్
గుప్తః సురేంద్రైరపి శఙ్కరేణ ।
న దేవరాజాఙ్కగతో న మృత్యోః
పాతాలలోకానపి సమృద్ధిష్టః ॥ 26 ॥

శుభం హితం పవిత్రం చ విభీషణవచః ఖలః ।
ప్రతిజగ్రాహ నైవాసౌ మ్రియమాణ ఇవౌషధమ్ ॥ 27 ॥

కాలేన నోదితో దైత్యో విభీషణమథాబ్రవీత్ ।
మద్ధత్తభోగైః పుష్టాఙ్గో మత్సమీపే వసన్నపి ॥ 28 ॥

ప్రతీపమాచరత్యేష మమైవ హితకారిణః ।
మిత్రభావేన శత్రుర్మే జాతో నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ 29 ॥

అనార్యేణ కృతఘ్నేన సఙ్గతిర్మే న యుజ్యతే ।
వినాశమభికాఙ్క్షంతి జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయః సదా ॥ 30 ॥

యోఽన్యస్త్యేవంవిధం బ్రూయాద్వాక్యమేకం నిశాచరః ।
హస్మి తస్మిన్ క్షణే ఏవ ధిక్ త్వాం రక్షఃకులాధమమ్ ॥ 31 ॥

రావణేనైవముక్తః సన్ పరుషం స విభీషణః ।
ఉత్పపాత సభామధ్యాద్గదాపాణిర్మహాబలః ॥ 32 ॥

చతుర్భిర్మన్త్రిభిః సార్థం గగనస్థోఽబ్రవీద్వచః ।
క్రోధేన మహతాఽఽవిష్టో రావణం దశకన్ధరమ్ ।
మా వినాశముపైహి త్వం ప్రియవాదినమేవ మామ్ ॥ 33 ॥

ధిక్కరోషి తథాఽపి త్వం జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితుః సమః ।
కాలో రాఘవరూపేణ జాతో దశరథాలయే ॥ 34 ॥

కాలీ సీతాభిధానేన జాతా జనకనన్దినీ ।

తావుభావాగతావత్ర భూర్మేభారాపనుత్తయే ॥ 35 ॥

తేనైవ ప్రేరితస్త్యం తు న శృణోషి హితం మమ ।
శ్రీరామః ప్రకృతేః సాక్షాత్పరస్తాత్సర్వదా స్థితః ॥ 36 ॥

బహిరంతశ్చ భూతానాం సమః సర్వత్ర సంస్థితః ।
నామరూపాదిభేదేన తత్తన్మయ ఇవామలః ॥ 37 ॥

యథా నానాప్రకారేషు వృక్షేష్యేకో మహానలః ।
తత్తదాకృతిభేదేన భిద్యతేఽజ్ఞానచక్షుషామ్ ॥ 38 ॥

పఞ్చకోశాదిభేదేన తత్తన్మయ ఇవాబభౌ ।
నీలపీతాదియోగేన నిర్మలః స్ఫటికో యథా ॥ 39 ॥

స ఏవ నిత్యముక్తోఽపి స్వమాయాగుణబిम्బితః ।
కాలః ప్రధానం పురుషోఽవ్యక్తం చేతి చతుర్విధః ॥ 40 ॥

ప్రధానపురుషాభ్యాం స జగత్కృత్స్నం సృజత్యజః ।
కాలరూపేణ కలనాం జగతః కురుతేఽవ్యయః ॥ 41 ॥

కాలరూపీ స భగవాన్ రామరూపేణ మాయయా

బ్రహ్మణా ప్రార్థితో దేవస్త్యద్వధార్థమిహాగతః ।
తదన్యథా కథం కుర్యాత్సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ॥ 42 ॥

హనిష్యతి త్వాం రామస్తు సపుత్రబలవాహనమ్ ।
హన్యమానం న శక్నోమి ద్రష్టుం రామేణ రావణ ॥ 43 ॥

త్వాం రాక్షసకులం కృత్స్నం తతో గచ్ఛామి రాఘవమ్ ।
మయి యాతే సుఖీభూత్వా రమస్వ భవనే చిరమ్ ॥ 44 ॥

విభీషణో రావణవాక్యతః క్షణా-
ద్విసృజ్య సర్వం సపరిచ్ఛదం గృహమ్ ।

జగామ రామస్య పదారవిన్దయోః
నేవాభికాఙ్క్షీ పరిపూర్ణమానసః ॥ 45 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే ద్వితీయః
సర్గః ॥ 2 ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విభీషణో మహాభాగశ్చతుర్భిర్మన్త్రిభిః సహ ।
ఆగత్య గగనే రామసమ్ముఖే సమవస్థితః ॥ ౧ ॥

ఉచ్చైరువాచ భోః స్వామిన్ రామ రాజీవలోచన ।
రావణస్యానుజోఽహం తే దారహర్తుర్విభీషణః ॥ ౨ ॥

నామ్నా భ్రాత్రా నిరస్తోఽహం త్వామేవ శరణం గతః ।
హితముక్తం మయా దేవ తస్య చావిదితాత్మనః ॥ ౩ ॥

సీతాం రామాయ వైదేహీం ప్రేషయేతి పునః పునః ।
ఉక్తోఽపి న శృణోత్యేవ కాలపాశవశం గతః ॥ ౪ ॥

హన్తుం మాం ఖడ్గమాదాయ ప్రాద్రవద్రాక్షసాధమః ।
తతోఽచిరేణ సచివైశ్చతుర్భిః సహితో భయాత్ ॥ ౫ ॥

త్వామేవ భవమోక్షాయ ముముక్షుః శరణం గతః ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥

విశ్వాసార్హో న తే రామ మాయావీ రాక్షసాధమః ।
సీతాహర్తుర్విశేషేణ రావణస్యానుజో బలీ ॥ ౭ ॥

మన్త్రిభిః సాయుధైరస్మాన్ వివరే నిహనిష్యతి ।
తదాజ్ఞాపయ మే దేవ వానరైర్హన్యతామయమ్ ॥ ౮ ॥

మమైవం భాతి మే రామ బుద్ధ్యా కిం నిశ్చితం వద ।
శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం రామః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥

యదీచ్ఛామి కపిశ్రేష్ఠ లోకాన్ సర్వాన్ సహశ్వరాన్ ।
నిమిషార్థేన సంహన్యాం సృజామి నిమిషార్థతః ॥ 10 ॥

॥ ॥ 11 ॥ ॥

అతో మయాఽభయం దత్తం శీఘ్రమానయ రాక్షసమ్
సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మితి చ యాచతే ।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ ॥ 12 ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో హృష్టమానసః ।
విభీషణమథానాయ్య దర్శయామాస రాఘవమ్ ॥ 13 ॥

విభీషణస్తు సాష్టాంగం ప్రణిపత్య రఘూత్తమమ్ ।
హర్షగర్గదయా వాచా భక్త్యా చ పరయాన్వితః ॥ 14 ॥

రామం శ్యామం విశాలాక్షం ప్రసన్నముఖపక్ష్మజమ్ ।
ధనుర్బాణధరం శాంతం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ ॥ 15 ॥

॥ ॥ 16 ॥ ॥

కృతాంజలిపుటో భూత్వా స్తోత్రం సముపచక్రమే

విభీషణ ఉవాచ

నమస్తే రామ రాజేన్ద్ర నమః సీతామనోరమ ।
నమస్తే చణ్డకోదణ్డ నమస్తే భక్తవత్సల ॥ 17 ॥

నమోఽనంతాయ శాంతాయ రామాయామితతేజసే ।
సుగ్రీవమిత్రాయ చ తే రఘూణాం పతయే నమః ॥ 18 ॥

జగదుత్పత్తినాశానాం కారణాయ మహాత్మనే ।
త్రైలోక్యగురవేఽనాదిగృహస్థాయ నమో నమః ॥ 19 ॥

త్వమాదిర్జగతాం రామ త్వమేవ స్థితికారణమ్ ।
త్వమస్తే నిధనస్థానం స్వేచ్ఛాచారస్త్వమేవ హి ॥ 20 ॥

చరాచరాణాం భూతానాం బహిరంతశ్చ రాఘవ ।
వ్యాప్యవ్యాపకరూపేణ భవాన్ భాతి జగన్మయః ॥ 21 ॥

త్వన్మాయయా హృతజ్ఞానా నష్టాత్మానో విచేతసః ।
గతాగతం ప్రపద్యంతే పాపపుణ్యవశాత్సదా ॥ 22 ॥

తావత్సత్యం జగద్భాతి శుక్తికారజతం యథా ।
యావన్న జ్ఞాయతే జ్ఞానం చేతసాఽనన్యగామినా ॥ 23 ॥

త్వదజ్ఞానాత్సదా యుక్తాః పుత్రదారగృహాదిషు ।
రమంతే విషయాన్ సర్వానస్తే దుఃఖప్రదాన్ విభో ॥ 24 ॥

త్వమిన్ద్రోఽగ్నిర్యమో రక్షో వరుణశ్చ తథాఽనిలః ।
కుబేరశ్చ తథా రుద్రస్తవమేవ పురుషోత్తమ ॥ 25 ॥

త్వమణోరప్యణీయాంశ్చ స్థూలాత్ స్థూలతరః ప్రభో ।
త్వం పితా సర్వలోకానాం మాతా ధాతా త్వమేవ హి ॥ 26 ॥

ఆదిమధ్యాంతరహితః పరిపూర్ణోఽచ్యుతోఽవ్యయః ।
త్వం పాణిపాదరహితశ్చక్షుఃశ్రోత్రవివర్జితః ॥ 27 ॥

శ్రోతా ద్రష్టా గ్రహితా చ జవనస్త్యం ఖరాంతక ।
కోశేభ్యో వ్యతిరిక్తస్త్యం నిర్గుణో నిరుపాశ్రయః ॥ 28 ॥

నిర్వికల్పో నిర్వికారో నిరాకారో నిరీశ్వరః ।
షడ్భావరహితోఽనాదిః పురుషః ప్రకృతేః పరః ॥ 29 ॥

మాయయా గృహ్యమాణస్త్యం మనుష్య ఇవ భావ్యనే ।
జ్ఞాత్వా త్వాం నిర్గుణమజం వైష్ణవా మోక్షగామినః ॥ 30 ॥

అహం త్వత్పాదసద్భక్తినిఃశ్రేణీం ప్రాప్య రాఘవ ।

ఇచ్చామి జ్ఞానయోగాఖ్యం సౌధమారోఢమీశ్వర ॥ 31 ॥

నమః సీతాపతే రామ నమః కారుణికోత్తమ ।
రావణారే నమస్తుభ్యం త్రాహి మాం భవసాగరాత్ ॥ 32 ॥

తతః ప్రసన్నః ప్రోవాచ శ్రీరామో భక్తవత్సలః ।
వరం వృణీష్య భద్రం తే వాఞ్ఞితం వరదోఽస్మ్యహమ్ ॥ 33 ॥

విభీషణ ఉవాచ

ధన్యోఽస్మి కృతకృత్యోఽస్మి కృతకార్యోఽస్మి రాఘవ ।
త్వత్పాదదర్శనాదేవ విముక్తోఽస్మి న సంశయః ॥ 34 ॥

నాస్తి మత్సదృశో ధన్యో నాస్తి మత్సదృశః శుచిః ।
నాస్తి మత్సదృశో లోకే రామ త్వన్మూర్తిదర్శనాత్ ॥ 35 ॥

కర్మబంధవినాశాయ త్వజ్ఞానం భక్తిలక్షణమ్ ।
త్వద్ధ్యానం పరమార్థం చ దేహి మే రఘునందన ॥ 36 ॥

న యాచే రామ రాజేంద్ర సుఖం విషయసమ్భవమ్ ।
త్వత్పాదకమలే సక్తా భక్తిరేవ సదాస్తు మే ॥ 37 ॥

ఓమిత్యుక్త్వా పునః ప్రీతో రామః ప్రోవాచ రాక్షసమ్ ।
శృణు వక్ష్యామి తే భద్రం రహస్యం మమ నిశ్చితమ్ ॥ 38 ॥

మద్భక్తానాం ప్రశాంతానాం యోగినాం వీతరాగిణామ్ ।
హృదయే సీతయా నిత్యం వసామ్యత్ర న సంశయః ॥ 39 ॥

తస్మాత్త్వం సర్వదా శాంతః సర్వకల్మషవర్జితః ।
మాం ధ్యాత్వా మోక్ష్యసే నిత్యం ఘోరసంసారసాగరాత్ ॥ 40 ॥

స్తోత్రమేతత్పఠేద్యస్తు లిఖేద్యః శృణుయాదపి ।

మత్స్యితయే మమాభీష్టం సారూప్యం సమవాప్నుయాత్ || 41 ||

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం ప్రాహ శ్రీరామో భక్తభక్తిమాన్ ।
పశ్యత్విదాసీమేవైష మమ సన్దర్శనే ఫలమ్ || 42 ||

లక్ష్మణరాజ్యేఽభిషేక్ష్వామి జలమానయ సాగరాత్ ।
యావచ్ఛన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదిసీ || 43 ||

యావన్మమ కథా లోకే తావద్రాజ్యం కరోత్వసౌ ।
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణేనాముభ హ్యనాయక లశేన తమ్ || 44 ||

లక్ష్మణరాజ్యాధిపత్యార్థమభిషేకం రమాపతిః ।
కారయామాస సచివైర్లక్ష్మణేన విశేషతః || 45 ||

సాధు సాధ్వితి తే సర్వే వానరాస్తుష్టువరభృశమ్ ।
సుగ్రీవోఽపి పరిష్వజ్య విభీషణమథాబ్రవీత్ || 46 ||

విభీషణ వయం సర్వే రామస్య పరమాత్మనః ।
కిం రాస్తత్ర ముఖ్యస్త్యం భక్త్యా రామపరిగ్రహాత్ ।
రావణస్య వినాశే త్వం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి || 47 ||

విభీషణ ఉవాచ

అహం కియాన్ సహాయత్వే రామస్య పరమాత్మనః ।
కిం తు దాస్యం కరిష్యేఽహం భక్త్యా శక్త్యా హ్యమాయయా || 48 ||

దశగ్రీవేణ సన్నిష్ఠః శుకో నామ మహాసురః ।
సంస్థితో హ్యమృతే వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ || 49 ||

త్వామాహ రావణో రాజా భ్రాతరం రాక్షసాధిపః ।
మహాకులప్రసూతస్త్యం రాజాఽసి వనచారిణామ్ || 50 ||

మమ భ్రాతృసమానస్త్వం తవ నాస్త్యర్థవిప్లవః ।
అహం యదహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య కిం తవ ॥ 51 ॥

కిష్కిన్ధాం యాహి హరిభిర్లజ్కా శక్యా న దైవతైః ।
ప్రాప్తుం కిం మానవైరల్పసత్త్వైర్వానరయూథపైః ॥ 52 ॥

తం ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణముత్స్రుత్య వానరాః ।
ప్రాపద్యంత తదా క్షిప్రం నిహన్తుం దృఢముష్టిభిః ॥ 53 ॥

వానరైర్హన్యమానస్తు శుకో రామమథాబ్రవీత్ ।
న దూతాన్ ఘ్నన్తి రాజేన్ద్ర వానరాన్ వారయ ప్రభో ॥ 54 ॥

రామః శ్రుత్వా తదా వాక్యం శుకస్య పరిదేవితమ్ ।
మా వధిష్ఠేతి రామస్తాన్ వారయామాస వానరాన్ ॥ 55 ॥

పునరమ్భరమాసాద్య శుకః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ।
బ్రూహి రాజన్ దశగ్రీవం కిం వక్ష్యామి వ్రజామ్యహమ్ ॥ 56 ॥

సుగ్రీవ ఉవాచ

యథా వాలీ మమ భ్రాతా తథా త్వం రాక్షసాధమ ।
హస్తవ్యస్త్యం మయా యత్నాత్సపుత్రబలవాహనః ॥ 57 ॥

బ్రూహి మే రామచన్ద్రస్య భార్యాం హృత్వా క్వ యాస్యసి ।
తతో రామాజ్ఞయా ధృత్వా శుకం బధ్వాఽన్వరక్షయత్ ॥ 58 ॥

శార్దూలోఽపి తతః పూర్వం దృష్ట్వా కపిబలం మహత్ ।
యథావత్కథయామాస రావణాయ స రాక్షసః ॥ 59 ॥

దీర్ఘచింతాపరో భూత్వా నిఃశ్వసన్నాస మన్దిరే ।
తతః సముద్రమావేక్ష్య రామో రక్తాన్తలోచనః ॥ 60 ॥

పశ్య లక్ష్మణ దుష్టోఽసౌ వారిధిర్మాముపాగతమ్ ।
నాభినన్దతి దుష్టాత్మా దర్శనార్థం మమానఘ ॥ 61 ॥

జానాతి మానుషోఽయం మే కిం కరిష్యతి వానరైః ।
అద్య పశ్య మహాబాహో శోషయిష్యామి వారిధిమ్ ॥ 62 ॥

పాదేనైవ గమిష్యన్తి వానరా విగతజ్వరాః ।
ఇత్యుక్త్వా క్రోధతామ్రాక్ష ఆరోపితధర్నుర్ధరః ॥ 63 ॥

తూణీరాద్భాణమాదాయ కాలాగ్నిసదృశప్రభమ్ ।
సన్ధాయ చాపమాకృష్య రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 64 ॥

పశ్యన్తు సర్వభూతాని రామస్య శరవిక్రమమ్ ।
ఇదానీం భస్మసాత్కుర్యాం సముద్రం సరితాం పతిమ్ ॥ 65 ॥

ఏవం బ్రువతి రామే తు సశైలవనకాననా ।
చచాల వసుధా ద్యౌశ్చ దిశశ్చ తమసావృతాః ॥ 66 ॥

చుక్షుభే సాగరో వేలాం భయాద్యోజనమత్యగాత్ ।
తిమినక్రర్షుషా మీనాః ప్రతప్తాః పరితత్రసుః ॥ 67 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే సాక్షాత్సాగరో దివ్యరూపధృక్ ।
దివ్యాభరణసంపన్నః స్వభాసా భాసయన్ దిశః ॥ 68 ॥

స్వాంతఃస్థదివ్యరత్నాని కరాభ్యాం పరిగృహ్య సః ।
పాదయోః పురతః ఊప్త్యా రామస్యోపాయనం బహు ॥ 69 ॥

దణ్డవత్ప్రణిత్యాహ రామం రక్తాంతలోచనమ్ ।
త్రాహి త్రాహి జగన్నాథ రామ త్రైలోక్యరక్షక ॥ 70 ॥

జడోఽహం రామ తే సృష్టః సృజతా నిఖిలం జగత్ ।
స్వభావమన్యథా కర్తుం కః శక్తో దేవనిర్మితమ్ ॥ 71 ॥

స్థూలాని పంచభూతాని జడాన్యేవ స్వభావతః ।
స్పష్టాని భవతైతాని త్వదాజ్ఞాం లఙ్ఘయన్తి న ॥ 72 ॥

తామసాదహమో రామ భూతాని ప్రభవన్తి హి ।
కారణానుగమాత్తైషాం జడత్వం తామసం స్వతః ॥ 73 ॥

నిర్గుణస్త్వం నిరాకారో యదా మాయాగుణాన్ ప్రభో ।
లీలయాఽఙ్గీకరోషి త్వం తదా వైరాజనామవాన్ ॥ 74 ॥

గుణాత్మనో విరాజశ్చ సత్త్వాద్దేవా బభూవిరే ।
రజోగుణాత్ప్రజేశాద్యా మన్యోర్భూతపతిస్తవ ॥ 75 ॥

త్వామహం మాయయా ఛన్నం లీలయా మానుషాకృతిమ్
జడబుద్ధిర్జడో మూర్ఖః కథం జానామి నిర్గుణమ్ ।
దణ్డ ఏవ హి మూర్ఖాణాం సన్మార్గప్రాపకః ప్రభో ॥ 76 ॥

భూతానామమరశ్రేష్ఠ పశూనాం లగుడో యథా ।
శరణం తే వ్రజామీశం శరణ్యం భక్తవత్సల ।
అభయం దేహి మే రామ లఙ్కామార్గం దదామి తే ॥ 77 ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

అమోఘాఽయం మహాబాణః కస్మిన్ దేశే నిపాత్యతామ్ ।
లక్ష్యం దర్శయ మే శీఘ్రం బాణస్యామోఘపాతినః ॥ 78 ॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా కరే దృష్ట్వా మహాశరమ్ ।
మహోదధిర్మహాతేజా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 79 ॥

రామోత్తరప్రదేశే తు ద్రుమకుల్య ఇతి శ్రుతః ।
ప్రదేశస్తత్ర బహవః పాపాత్మానో దివానిశమ్ ॥ 80 ॥

బాధన్తే మాం రఘుశ్రేష్ఠ తత్ర తే పాత్యతాం శరః ।

రామేణ సృష్టో బాణస్తు క్షణాదాభీరమణ్డలమ్ || 81 ||

హత్వా పునః సమాగత్య తూణీరే పూర్వవత్స్నితః ।
తతోఽబ్రవీద్రఘశ్రేష్ఠం సాగరో వినయాన్వితః || 82 ||

నలః సేతుం కరోత్వస్మిన్ జలే మే విశ్వకర్మణః ।
సుతో ధీమాన్ సమర్థోఽస్మిన్ కార్యే లబ్ధవరో హరిః || 83 ||

కీర్తిం జానన్తు తే లోకాః సర్వలోకమలాపహమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా రాఘవం నత్వా యయా సిన్ధురదృశ్యతామ్ || 84 ||

తతో రామస్తు సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః ।
నలమాజ్ఞాపయచ్ఛీఘ్రం వానరైః సేతుబన్ధనే || 85 ||

తతోఽతిహృష్టః ప్లవగేన్ద్రయాథపైర్-
మహానగేన్ద్రప్రతిమైర్యుతో నలః ।
బబన్ధ సేతుం శతయోజనాయతమ్
సువిస్తృతం పర్వతపాదపైర్దృఢమ్ || 86 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాణ్డే
తృతీయః సర్గః || 3 ||

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

సేతుమారభమాణస్తు తత్ర రామేశ్వరం శివమ్ ।
సంస్థాప్య పూజయిత్వాఽఽహ రామో లోకహితాయ చ ॥ ౧ ॥

ప్రణమేత్సేతుబంధం యో దృష్ట్వా రామేశ్వరం శివమ్ ।
బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో ముచ్యతే మదనుగ్రహాత్ ॥ ౨ ॥

సేతుబంధే నరః స్నాత్వా దృష్ట్వా రామేశ్వరం హరమ్ ।
సంక్కుల్పనియతో భూత్వా గత్వా వారాణసీం నరః ॥ ౩ ॥

ఆనీయ గంగాసలిలం రామేశమభిషిచ్య చ ।
సముద్రే క్షిప్తతద్భారో బ్రహ్మ ప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౪ ॥

కృతాని ప్రథమేనాహ్నా యోజనాని చతుర్దశ ।
ద్వితీయేన తథా చాహ్నా యోజనాని తు వింశతిః ॥ ౫ ॥

తృతీయేన తథా చాహ్నా యోజనాన్యేకవింశతిః ।
చతుర్థేన తథా చాహ్నా ద్వావింశతిరితి శ్రుతమ్ ॥ ౬ ॥

పంచమేన త్రయోవింశద్యోజనాని సమస్తతః ।
బబంధ సాగరే సేతుం నలో వానరసత్తమః ॥ ౭ ॥

తేనైవ జగ్ముః కపయో యోజనానాం శతం ద్రుతమ్ ।
అసంఖ్యేతాః సువేలాద్రిం రురుధుః ప్లవగోత్తమాః ॥ ౮ ॥

ఆరుహ్య మారుతిం రామో లక్ష్మణోఽప్యంజనం తథా ।

దిదృక్షా రాఘవో లఙ్కామారురోహచలం మహత్ ॥ 9 ॥

దృష్ట్యా లఙ్కాం సువిస్తీర్ణాం నానాచిత్రధ్వజాకులామ్ ।
చిత్రప్రాసాదసమ్బాధాం స్వర్ణప్రాకారతోరణామ్ ॥ 10 ॥

పరిఖాభిః శతఘ్నభిః సజ్కృమైశ్చ విరాజితామ్ ।
ప్రాసాదోపరి విస్తీర్ణప్రదేశే దశకన్ధరః ॥ 11 ॥

మన్త్రిభిః సహితో వీరైః కిరీటదశకోజ్జ్వలః ।
నీలాద్రిశిఖరాకారః కాలమేఘసమప్రభః ॥ 12 ॥

రత్నదణ్డైః సితచ్ఛత్రైరనేకైః పరిశోభితః ।
ఏతస్మిన్నంతరే బద్ధో ముక్తో రామేణ వై శుకః ॥ 13 ॥

వానరైస్తాడితః సమ్యగ్ దశాననముపాగతః ।
ప్రహసన్ రావణః ప్రాహ పీడితః కిం పరైః శుక ॥ 14 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా శుకో వచనమబ్రవీత్ ।
సాగరస్యోత్తరే తీరేఽబ్రవం తే వచనం యథా ।
తత ఉత్సృజ్య కపయో గృహీత్వా మాం క్షణాత్తతః ॥ 15 ॥

ముష్టిభిర్నఖదన్తైశ్చ హన్తుం లోపుం ప్రచక్రముః ।
తతో మాం రామ రక్షేతి క్రోశంతం రఘుపుంగవః ॥ 16 ॥

విస్మయజ్యతామితి ప్రాహ విస్మయోఽహం కపీశ్వరైః ।
తతోఽహమాగతో భీత్యా దృష్ట్యా తద్వానరం బలమ్ ॥ 17 ॥

రాక్షసానాం బలౌఘస్య వానరేన్ద్రిబలస్య చ ।
వైతయోర్విద్యతే సన్ధిర్దేవదానవయోరివ ॥ 18 ॥

పురప్రాకారమాయాన్తి క్షిప్రమేకతరం కురు ।

సీతాం వాఽస్మై ప్రయచ్ఛాఽఽశు యుద్ధం వా దీయతాం ప్రభో ॥ 19 ॥

మామాహ రామస్త్యం బ్రూహి రావణం మద్యచః శుక ।
యద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి ॥ 20 ॥

తద్దర్శయ యథాకామం ససైన్యః సహబాన్ధవః ।
శ్వఃకాలే నగరీం లఙ్కాం సప్రాకారాం సతోరణామ్ ॥ 21 ॥

రాక్షసం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా ।
ఘోరరోషమహం మోక్ష్యే బలం ధారయ రావణ ॥ 22 ॥

ఇత్యుక్త్వాపరరామాథ రామః కమలతోచనః ।
ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః ॥ 23 ॥

శ్రీరామో లక్ష్మణశ్చైవ సుగ్రీవశ్చ విభీషణః ।
ఏత ఏవ సమర్థాస్తే లఙ్కాం నాశయితుం ప్రభో ॥ 24 ॥

ఉత్పాట్య భస్మీకరణే సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః ।
తస్య యాదృగ్బలం దృష్టం రూపం ప్రహరణాని చ ॥ 25 ॥

వధిష్యతి పురం సర్వమేకస్తిష్ఠన్తు తే త్రయః ।
పశ్య వానరసేనాం తామసజ్ఞాతాం ప్రపూరితామ్ ॥ 26 ॥

గర్జన్తి వానరాస్తత్ర పశ్య పర్వతసన్నిభాః ।
న శక్యాస్తే గణయితుం ప్రాధాన్యేన బ్రవీమి తే ॥ 27 ॥

ఏష యోఽభిముఖో లఙ్కాం నదంస్తిష్ఠతి వానరః ।
యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః ॥ 28 ॥

సుగ్రీవసేనాధిపతిర్నీలో నామాగ్నినన్దనః ।
ఏష పర్వతశృఙ్గాభః పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥ 29 ॥

స్ఫోటయత్యభినంరభో లాఙ్గాలం చ పునః పునః ।
యువరాజోఽఙ్గదో నామ వాలిపుత్రోఽతివీర్యవాన్ ॥ 30 ॥

యేన దృష్టా జనకజా రామస్యాతీవవల్లభా ।
హనూమానేష విఖ్యాతో హతో యేన తవాఽఽత్మజః ॥ 31 ॥

శ్వేతో రజతసఙ్కాశో మహాబుద్ధిపరాక్రమః ।
తూర్ణం సుగ్రీవమాగత్య పునర్గచ్ఛతి వానరః ॥ 32 ॥

యస్తేష్వష సింహసఙ్కాశః పశ్యత్యతులవిక్రమః ।
రమ్భో నామ మహాసత్త్వో లఙ్కాం నాశయితుం క్షమః ॥ 33 ॥

ఏష పశ్యతి వై లఙ్కాం దిధక్షన్నివ వానరః ।
శరభో నామ రాజేన్ద్ర కోటియూథపనాయకః ॥ 34 ॥

పనసశ్చ మహావీర్యో మైన్దశ్చ ద్వివిదస్తథా ।
నలశ్చ నేతుకర్తాఽసౌ విశ్వకర్మసుతో బలీ ॥ 35 ॥

వానరాణాం వర్ణనే వా సఙ్ఖ్యానే వా క ఈశ్వరః ।
శూరాః సర్వే మహాకాయాః సర్వే యుద్ధాభికాఙ్క్షిణః ॥ 36 ॥

శక్తాః సర్వే చూర్ణయితుం లఙ్కాం రక్షోగణైః సహ ।
ఏతేషాం బలసఙ్ఖ్యానం ప్రత్యేకం వచ్చి తే శృణు ॥ 37 ॥

ఏషాం కోటిసహస్రాణి నవ పఞ్చ చ సప్త చ ।
తథా శఙ్ఖసహస్రాణి తథాఽర్బుదశతాని చ ॥ 38 ॥

సుగ్రీవసచివానాం తే బలమేతత్ప్రకీర్తితమ్ ।
అన్యేషాం తు బలం నాహం వక్తుం శక్తోఽస్మి రావణ ॥ 39 ॥

రామో న మానుషః సాక్షాదాదినారాయణః పరః ।

సీతా సాక్షాజగద్ధేతుశ్చిచ్ఛక్తిర్జగదాత్మికా ॥ 40 ॥

తాభ్యామేవ సముత్పన్నం జగత్త్వావరజజ్జమమ్ ।
తస్మాద్ద్రామశ్చ సీతా చ జగతస్తస్థుషశ్చ తౌ ॥ 41 ॥

పితరౌ పృథివీపాల తయోర్వైరీ కథం భవేత్ ।
అజానతా త్వయాఽఽసీతా జగన్మాతైవ జానకీ ॥ 42 ॥

క్షణనాశిని సంసారే శరీరే క్షణభజ్జరే ।
పశ్చభూతాత్మకే రాజంశ్చతుర్వింశతితత్త్వకే ॥ 43 ॥

మలమాంసాస్థిదుర్గన్ధభూయిష్టేఽహజ్కృతాలయే ।
కైవాస్థా వ్యతిరిక్తస్య కాయే తవ జడాత్మకే ॥ 44 ॥

యత్కృతే బ్రహ్మహత్యాదిపాతకాని కృతాని చ ।
భోగభోక్తౌ తు యో దేహః స దేహోఽత్ర పతిష్యతి ॥ 45 ॥

పుణ్యపాపే సమాయాతో జీవేన సుఖదుఃఖయోః ।
కారణే దేహయోగాదినాఽఽత్మనః కురుతోఽనిశమ్ ॥ 46 ॥

యావద్దేహోఽస్మి కర్తాఽస్మిత్యాత్మాఽహం కురుతేఽవశః ।
అధ్యాసాత్తావదేవ స్యాజ్జన్మనాశాదిసమ్భవః ॥ 47 ॥

తస్మాత్త్వం త్యజ దేహదావభిమానం మహామతే ।
ఆత్మాతిఽనిర్మలః శుద్ధో విజ్ఞానాత్మాఽచలోఽవ్యయః ॥ 48 ॥

స్వాజ్ఞానవశతో బన్ధం ప్రతిపద్య విముహ్యతి ।
తస్మాత్త్వం శుద్ధభావేన జ్ఞాత్వాఽఽత్మానం సదా స్మర ॥ 49 ॥

విరతిం భజ సర్వత్ర పుత్రదారగృహాదిషు ।
నిరయేష్యపి భోగః స్యాచ్ఛూకరతనావపి ॥ 50 ॥

దేహం లబ్ధ్వా వివేకాఢ్యం ద్విజత్వం చ విశేషతః ।
తత్రాపి భారతే వర్షే కర్మభూమౌ సుదుర్లభమ్ ॥ 51 ॥

కో విద్వానాత్మసాత్కృత్వా దేహం భోగానుగో భవేత్ ।
అతస్త్యం బ్రాహ్మణో భూత్వా పౌలస్త్యతనయశ్చ సన్ ॥ 52 ॥

అజ్ఞానీవ సదా భోగాననుధావసి కిం ముధా ।
ఇతః పరం వా త్యక్త్వా త్వం సర్వసంసృజం సమాశ్రయ ॥ 53 ॥

రామమేవ పరాత్మనం భక్తిభావేన సర్వదా ।
సీతాం సమర్ప్య రామాయ తత్పాదానుచరో భవ ॥ 54 ॥

విముక్తః సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం ప్రయాస్యసి ।
నో చేద్గమిష్యసేఽధోఽధః పునరావృత్తివర్జితః ।
అజ్ఞీకురుష్వ మద్వాక్యం హితమేవ వదామి తే ॥ 55 ॥

సత్సంజాతం కురు భజస్వ హరిం శరణ్యమ్
శ్రీరాఘవం మరకతోపలకాంతికాంతమ్ ।
సీతాసమేతమనిశం ధృతచాపబాణమ్
సుగ్రీవలక్ష్మణవిభీషణసేవితాంజ్ఞమ్ ॥ 56 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
చతుర్థః సర్గః ॥ 4 ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శ్రుత్వా శుకముఖోద్గీతం వాక్యమజ్ఞాననాశనమ్ ।
రావణః క్రోధతామ్రాక్షో దహన్నివ తమబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

అనుజీవ్య సుదుర్బుద్ధే గురువద్భాషనే కథమ్ ।
శాసితాఽహం త్రిజగతాం త్వం మాం శిక్షన్న లజ్జసే ॥ 2 ॥

ఇదానీమేవ హన్మి త్వాం కిన్తు పూర్వకృతం తవ ।
స్మరామి తేన రక్షామి త్వాం యద్యపి వధోచితమ్ ॥ 3 ॥

ఇతో గచ్ఛ విమూఢ త్వమేవం శ్రోతుం న మే క్షమమ్ ।
మహాప్రసాద ఇత్యుక్త్వా వేపమానో గృహం యయా ॥ 4 ॥

శుకోఽపి బ్రాహ్మణః పూర్వం బ్రహ్మిష్ఠో బ్రహ్మవిత్తమః ।
వానప్రస్థవిధానేన వనే తిష్ఠన్ స్వకర్మకృత్ ॥ 5 ॥

దేవానామభివృద్ధ్యర్థం వినాశాయ సురద్విషామ్ ।
చకార యజ్ఞవితతిమవిచ్ఛిన్నాం మహామతిః ॥ 6 ॥

రాక్షసానాం విరోధోఽభూచ్ఛుకో దేవహితోద్యతః ।
వజ్రదంష్ట్ర ఇతి ఖ్యాతస్తత్రైకో రాక్షసో మహాన్ ॥ 7 ॥

అన్తరం ప్రేప్సురాతిష్ఠచ్ఛుకాపకరణోద్యతః ।
కదాచిదాగతోఽగస్త్యస్తస్యాఽఽశ్రమపదం మునేః ॥ 8 ॥

తేన సమ్పూజితోఽగస్త్యో భోజనార్థం నిమన్త్రితః ।

గతే స్నాతుం మునౌ కుమభసమభవే ప్రాప్య చాంతరమ్ ॥ 9 ॥

అగస్త్యరూపధృక్ సోఽపి రాక్షసః శుకమబ్రవీత్ ।
యది దాస్యసి మే బ్రహ్మన్ భోజనం దేహి సామిషమ్ ॥ 10 ॥

బహుకాలం న భుక్తం మే మాంసం ఛాగాఙ్గసమభవమ్ ।
తథేతి కారయామాస మాంసభోజ్యం సవిస్తరమ్ ॥ 11 ॥

ఉపవిష్టే మునౌ భోక్తుం రాక్షసోఽతీవ సున్దరమ్ ।
శుకభార్యావపుర్ణత్వా తాం చాంతర్మోహయన్ ఖలః ॥ 12 ॥

నరమాంసం దదౌ తస్మై సుపక్వం బహువిస్తరమ్ ।
దత్త్వేవాన్తర్దధే రక్షస్తతో దృష్ట్వా చుకోప సః ॥ 13 ॥

అమేధ్యం మానుషం మాంసమగస్త్యః శుకమబ్రవీత్ ।
అభక్ష్యం మానుషం మాంసం దత్తవానసి దుర్మతే ॥ 14 ॥

మహ్యం త్వం రాక్షసో భూత్వా తిష్ఠ త్వం మానుషాశనః ।
ఇతి శప్తః శుకో భీత్యా ప్రాహాగస్త్యం మునే త్వయా ॥ 15 ॥

ఇదానీం భాషితం మేఽద్య మాంసం దేహితి విస్తరమ్ ।
తథైవ దత్తం భో దేవ కిం మే శాపం ప్రదాస్యసి ॥ 16 ॥

శ్రుత్వా శుకస్య వచనం ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ।
జ్ఞాత్వా రక్షఃకృతం సర్వం తతః ప్రాహ శుకం సుధీః ॥ 17 ॥

తవాపకారిణా సర్వం రాక్షసేన కృతం త్విదమ్ ।
అవిచార్యైవ మే దత్తః శాపస్తే మునిసత్తమ ॥ 18 ॥

తథాఽపి మే వచోఽమోఘమేవమేవ భవిష్యతి ।
రాక్షసం వపురాస్థాయ రావణస్య సహాయకృత్ ॥ 19 ॥

తిష్ఠ తావద్యదా రామో దశాననవధాయ హి ।
ఆగమిష్యతి లక్ష్మాయాః సమీపం వానరైః సహ ॥ 20 ॥

ప్రేషితో రావణేన త్వం చారో భూత్వా రఘూత్తమమ్ ।
దృష్ట్వా శాపాద్వినిర్ముక్తో బోధయిత్వా చ రావణమ్ ॥ 21 ॥

తత్త్వజ్ఞానం తతో ముక్తః పరం పదమవాప్స్యసి ।
ఇత్యుక్తోఽగస్త్యమునినా శుకో బ్రాహ్మణసత్తమః ॥ 22 ॥

బభూవ రాక్షసః సద్యో రావణం ప్రాప్య సంస్థితః ।
ఇదానీం చారరూపేణ దృష్ట్వా రామం సహానుజమ్ ॥ 23 ॥

రావణం తత్త్వవిజ్ఞానం బోధయిత్వా పునర్ద్రుతమ్ ।
పూర్వవద్బ్రాహ్మణో భూత్వా స్థితో వైఖానసైః సహ ॥ 24 ॥

తతః సమాగమద్వృద్ధో మాల్యవాన్ రాక్షసో మహాన్ ।
బుద్ధిమాన్నీతినిపుణో రాజ్ఞో మాతుః ప్రియః పితా ॥ 25 ॥

ప్రాహ తం రాక్షసం వీరం ప్రశాంతేనాంతరాత్మనా ।
శృణు రాజన్ వచో మేఽద్య శ్రుత్వా కురు యథేచ్ఛితమ్ ॥ 26 ॥

యదా ప్రవిష్టా నగరీం జానకీ రామవల్లభా ।
తదాది పుర్యాం దృశ్యంతే నిమిత్తాని దశానన ॥ 27 ॥

ఘోరాణి నాశహేతుాని తాని మే వదతః శృణు ।
ఖరస్తనితనిర్ఘోషా మేఘా అతిభయజ్కరాః ॥ 28 ॥

శోణితేనాభివర్షంతి లక్ష్మముష్ణేన సర్వదా ।
రుదంతి దేవలిజ్ఞాని స్విద్యంతి ప్రచలంతి చ ॥ 29 ॥

కాలికా పాణ్డరైర్దంతైః ప్రహసత్యగ్రతః స్థితా ।

ఖరా గోష ప్రజాయన్తే మూషకా నకులైః సహ ॥ 30 ॥

మార్జారేణ తు యుద్ధ్యన్తి పన్నగా గరుడేన తు ।
కరాలో వికటో ముణ్ణః పురుషః కృష్ణపిఙ్గలః ॥ 31 ॥

కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలే త్వవేక్షతే ।
ఏతాన్యన్యాని దృశ్యన్తే నిమిత్తాన్యదభవన్తి చ ॥ 32 ॥

అతః కులస్య రక్షార్థం శాన్తిం కురు దశానన ।
సీతాం సత్కృత్య సధనాం రామాయాఽఽశు ప్రయచ్ఛ భోః ॥ 33 ॥

రామం నారాయణం విద్ధి విద్వేషం త్యజ రాఘవే ।
యత్పాదపోతమాశ్రిత్య జ్ఞానినో భవసాగరమ్ ॥ 34 ॥

తరన్తి భక్తిపూతాన్తాస్తతో రామో న మానుషః ।
భజన్స్వ భక్తిభావేన రామం సర్వహృదాలయమ్ ॥ 35 ॥

యద్యపి త్వం దురాచారో భక్త్యా పూతో భవిష్యసి ।
మద్వాక్యం కురు రాజేన్ద్ర కులకౌశలహేతవే ॥ 36 ॥

తత్తు మాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం దశాననః ।
న మర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః ॥ 37 ॥

మానవం కృపణం రామమేకం శాఖామృగాశ్రయమ్ ।
సమర్థం మన్యసే కేన హీనం పిత్రా మునిప్రియమ్ ॥ 38 ॥

రామేణ ప్రేషితో నూనం భాషసే త్వమనర్గలమ్ ।
గచ్ఛ వృద్ధోఽసి బన్ధుస్తవం సోఢం సర్వం త్వయోదితమ్ ॥ 39 ॥

ఇతో మత్కర్ణపదవీం దహత్యేతద్వచస్తవ ।
ఇత్యుక్త్వా సర్వసచివైః సహితః ప్రస్థితస్తదా ॥ 40 ॥

ప్రాసాదాగ్రే సమాసీనః పశ్యన్ వానరస్థైనికాన్ ।
యుద్ధాయాఽఽయోజయత్సర్వరాక్షసాన్ సముపస్థితాన్ ॥ 41 ॥

రామోఽపి ధనురాదాయ లక్ష్మణేన సమాహృతమ్ ।
దృష్ట్వా రావణమాసీనం కోపేన కలుషీకృతః ॥ 42 ॥

కిరీటినం సమాసీనం మన్త్రిభిః పరివేష్టితమ్ ।
శశాఙ్కార్థనిభేనైవ బాణేనైకేన రాఘవః ॥ 43 ॥

శ్వేతచ్ఛత్రసహస్రాణి కిరీటదశకం తథా ।
చిచ్ఛేద నిమిషార్ధేన తదద్భుతమివాభవత్ ॥ 44 ॥

లఙ్ఘితో రావణస్తూర్ణం వివేశ భవనం స్వకమ్ ।
ఆహూయ రాక్షసాన్ సర్వాన్ ప్రహస్తప్రముఖాన్ ఖిలః ॥ 45 ॥

వానరైః సహ యుద్ధాయ నోదయామాస సత్వరః ।
తతో భేరీమృదఙ్గాద్యైః పణవానకగోముఖైః ॥ 46 ॥

మహిషోష్ఠైః ఖరైః సింహైర్ద్విపిభిః కృతవాహనాః ।
ఖడ్గశూలధనుఃపాశయష్టితోమరశక్తిభిః ॥ 47 ॥

లక్ష్మితాః సర్వతో లఙ్కాం ప్రతిద్వారముపాయయుః ।
తత్సూర్వమేవ రామేణ నోదితా వానరర్షభాః ॥ 48 ॥

ఉద్యమ్య గిరిశృంగాణి శిఖరాణి మహాన్తి చ ।
తరూంశోఽచ్చత్పాట్య వివిధాన్ యుద్ధాయ హరియూథపాః ॥ 49 ॥

ప్రేక్షమాణా రావణస్య తాన్యనీకాని భాగశః ।
రాఘవప్రియకార్థం లఙ్కామారురుహుస్తదా ॥ 50 ॥

తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవङ्గమాః ।
తతః సహస్రయూథాశ్చ కోటియూథాశ్చ యూథపాః ॥ 51 ॥

కోటిశతయుతాశ్చాన్యై రురుధుర్నగరం భృశమ్ ।
ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవङ्గమాః ॥ 52 ॥

రామో జయత్యతిబలో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణానుపాలితః ॥ 53 ॥

ఇత్యేవం ఘోషయంతశ్చ సమం యుయుధిరేఽరిభిః ।
హనూమానజ్గదశ్చైవ కుముదో నీల ఏవ చ ॥ 54 ॥

నలశ్చ శరభశ్చైవ మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ ।
జామ్బవాన్ దధివక్త్రశ్చ కేసరీ తార ఏవ చ ॥ 55 ॥

అన్యే చ బలినః సర్వే యూథపాశ్చ ప్లవङ्గమాః ।
ద్వారాణ్యుత్ప్లవ్యత్య లఙ్కాయాః సర్వతో రురుధురభృశమ్ ।
తదా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ॥ 56 ॥

నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి నశైర్దంతైశ్చ వేగితాః ।
రాక్షసాశ్చ తదా భీమా ద్వారేభ్యః సర్వతో రుషా ॥ 57 ॥

నిర్గత్య భిద్దిపాలైశ్చ ఖడ్గైః శూలైః పరశ్వధైః ।
నిజఘ్నుర్వానరానీకం మహాకాయా మహాబలాః ॥ 58 ॥

రాక్షసాంశ్చ తథా జఘ్నుర్వానరా జితకాశినః ।
తదా బభూవ సమరో మాంసశోణితకర్దమః ॥ 59 ॥

రక్షసాం వానరాణాం చ సమృద్ధభూవాద్భుతోపమః ।
తే హయైశ్చ గజైశ్చైవ రథైః కాశ్చానసన్నిభైః ॥ 60 ॥

రక్షోవ్యాపూ యుయుధిరే నాదయన్తో దిశో దశ ।
రాక్షసాశ్చ కపిన్ద్రాశ్చ పరస్పరజయైషిణః ॥ 61 ॥

రాక్షసాన్ వానరా జఘ్నుర్వానరాంచైవ రాక్షసాః ।
రామేణ విష్ణునా దృష్టా హరయో దివిజాంశజాః ॥ 62 ॥

బభూవుర్బలినో హృష్టాస్తదా పీతామృతా ఇవ ।
సీతాభిమర్శపాపేన రావణేనాభిపాలితాన్ ॥ 63 ॥

హతశ్రీకాన్ హతబలాన్ రాక్షసాన్ జఘ్నురోజసా ।
చతుర్థాంశావశేషేణ నిహతం రాక్షసం బలమ్ ॥ 64 ॥

స్వసైన్యం నిహతం దృష్ట్వా మేఘనాదోఽథ దుష్టధీః ।
బ్రహ్మదత్తవరః శ్రీమానన్తర్ధానం గతోఽసురః ॥ 65 ॥

సర్వాస్త్రకుశలో వ్యోమ్ని బ్రహ్మస్త్రేణ సమన్తతః ।
నానావిధాని శస్త్రాణి వానరానీకమర్దయన్ ॥ 66 ॥

వవర్ష శరజాలాని తదద్భుతమివాభవత్ ।
రామోఽపి మానయన్ బ్రాహ్మమస్త్రమస్త్రవిదాం వరః ॥ 67 ॥

క్షణం తూష్ణిమువాసాథ దదర్శ పతితం బలమ్ ।
వానరాణాం రఘుశ్రేష్ఠశ్చకోపానలసన్నిభః ॥ 68 ॥

చాపమానయ సౌమిత్రే బ్రహ్మస్త్రేణాసురం క్షణాత్ ।
భస్మీకరోమి మే పశ్య బలమద్య రఘూత్తమ ॥ 69 ॥

మేఘనాదోఽపి తచ్చుత్వా రామవాక్యమతన్ద్రితః ।
తూర్ణం జగామ నగరం మాయయా మాయికోఽసురః ॥ 70 ॥

పతితం వానరానీకం దృష్ట్వా రామోఽతిదుఃఖితః ।

ఉవాచ మారుతిం శీఘ్రం గత్వా క్షీరమహోదధిమ్ || 71 ||

తత్ర ద్రోణగిరిర్నామ దివ్యోషధిసముద్భవః ।
తమానయ ద్రుతం గత్వా సజ్జీవయ మహామతే || 72 ||

వానరౌఘాన్ మహాసత్త్వాన్ కీర్తిస్తే సుస్థిరా భవేత్ ।
ఆజ్ఞాప్రమాణమిత్యుక్త్వా జగామానిలనన్దనః || 73 ||

ఆనీయ చ గిరిం సర్వాన్ వానరాన్ వానరర్షభః ।
జీవయిత్వా పునస్తత్ర స్థాపయిత్వాఽఽయయా ద్రుతమ్ || 74 ||

పూర్వవద్భైరవం నాదం వానరాణాం బలౌఘతః ।
శ్రుత్వా విస్మయమాపన్నో రావణో వాక్యమబ్రవీత్ || 75 ||

రాఘవో మే మహాన్ శత్రుః ప్రాప్తో దేవవినిర్మితః ।
హన్తుం తం సమరే శీఘ్రం గచ్ఛన్తు మమ యాథపాః || 76 ||

మన్త్రిణో బాన్ధవాః శూరా యే చ మత్ప్రియకాఙ్క్షిణః ।
సర్వే గచ్ఛన్తు యుద్ధాయ త్వరితం మమ శాసనాత్ || 77 ||

యే న గచ్ఛన్తి యుద్ధాయ భీరవః ప్రాణవిప్లవాత్ ।
తాన్ హనిష్యామ్యహం సర్వాన్ మచ్ఛాసనపరాజ్ముఖాన్ || 78 ||

తచ్ఛ్రుత్వా భయసస్త్రస్తా నిర్జగ్మా రణకోవిదాః ।
అతికాయః ప్రహస్తశ్చ మహానాదమహోదరౌ || 79 ||

దేవశత్రుర్నికుమ్భశ్చ దేవాన్తకనరాన్తకౌ ।
అపరే బలినః సర్వే యయుర్యుద్ధాయ వానరైః || 80 ||

ఏతే చాన్యే చ బహవః శూరాః శతసహస్రశః ।
ప్రవిశ్య వానరం సైన్యం మమన్థుర్బలదర్పితాః || 81 ||

భుశుణ్ణీభిన్దిపాలైశ్చ బాణైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।
అన్యైశ్చ వివిధైరస్త్రైర్నిజఘ్నూర్హరియూథపాన్ ॥ 82 ॥

తే పాదపైః పర్వతాగ్రైర్నఖదంష్ట్రైశ్చ ముష్టిభిః ।
ప్రాణైర్విమోచయామాసుః సర్వరాక్షసయూథపాన్ ॥ 83 ॥

రామేణ నిహతాః కేచిత్సుగ్రీవేణ తథాఽపరే ।
హనూమతా చాఙ్గదేన లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
యూథపైర్వానరాణాం తే నిహతాః సర్వరాక్షసాః ॥ 84 ॥

రామతేజః సమావిశ్య వానరా బలినోఽభవన్ ।
రామశక్తివిహీనానామేవం శక్తిః కుతో భవేత్ ॥ 85 ॥

సర్వేశ్వరః సర్వమయో విధాతా
మాయామనుష్యత్వవిడమృనేన ।
సదా చిదానందమయోఽపి రామో
యుద్ధాదిలీలాం వితనోతి మాయామ్ ॥ 86 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
పంచమః సర్గః ॥ 5 ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శ్రుత్వా యుద్ధే బలం నష్టమతికాయముఖం మహత్ ।
రావణో దుఃఖసంతప్తః క్రోధేన మహతాఽఽవృతః ॥ ౧ ॥

నిధాయేన్ద్రజితం లక్ష్మ్యరక్షణార్థం మహాద్యుతిః ।
స్వయం జగామ యుద్ధాయ రామేణ సహ రాక్షసః ॥ ౨ ॥

దివ్యం స్యన్దనమారుహ్య సర్వశస్త్రాస్త్రసంయుతమ్ ।
రామమేవాభిదుద్రావ రాక్షసేన్ద్రో మహాబలః ॥ ౩ ॥

వానరాన్ బహుశో హత్వా బాణైరాశీవిషోపమైః ।
పాతయామాస సుగ్రీవప్రముఖాన్ యూథనాయకాన్ ॥ ౪ ॥

గదాపాణిం మహాసత్త్వం తత్ర దృష్ట్వా విభీషణమ్ ।
ఉత్ససర్జ మహాశక్తిం మయదత్తాం విభీషణే ॥ ౫ ॥

తామాపతన్తిమాలోక్య విభీషణవిఘాతినీమ్ ।
దత్తాభయోఽయం రామేణ వధార్హో నాయమాసురః ॥ ౬ ॥

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణో భీమం చాపమాదాయ వీర్యవాన్ ।
విభీషణస్య పురతః స్థితోఽకమ్ప ఇవాచలః ॥ ౭ ॥

సా శక్తిర్లక్ష్మణతనుం వివేశామోఘశక్తితః ।
యావన్త్యః శక్తయో లోకే మాయాయాః సమభవన్తి హి ॥ ౮ ॥

తాసామాధారభూతస్య లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।

మాయాశక్త్యా భవేత్కిం వా శేషాంశస్య హరేస్తనోః ॥ 9 ॥

తథాఽపి మానుషం భావమాపన్నస్తదనువ్రతః ।
మూర్చ్ఛితః పతితో భూమౌ తమాదాతుం దశాననః ॥ 10 ॥

హస్తైస్తోలయితుం శక్తో న బభూవాతివిస్మితః ।
సర్వస్య జగతః సారం విరాజం పరమేశ్వరమ్ ॥ 11 ॥

కథం లోకాశ్రయం విష్ణుం తోలయేల్లఘురాక్షసః ।
గ్రహీతుకామం సౌమిత్రిం రావణం వీక్ష్య మారుతిః ॥ 12 ॥

ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా ।
తేన ముష్టిప్రహారేణ జానుభ్యామపతద్భువి ॥ 13 ॥

ఆస్యైశ్చ నేత్రశ్రవణైరుద్వమన్ రుధిరం బహు ।
విఘ్నార్ణమాననయనో రథోపస్థ ఉపావిశత్ ॥ 14 ॥

అథ లక్ష్మణమాదాయ హనూమాన్ రావణార్దితమ్ ।
ఆనయద్రామసామీప్యం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తమ్ ॥ 15 ॥

హనూమతః సుహృత్త్వేన భక్త్యా చ పరమేశ్వరః ।
లఘుత్వమగమద్దేవో గురూణాం గురురప్యజః ॥ 16 ॥

సా శక్తిరపి తం త్యక్త్వా జ్ఞాత్వా నారాయణాంశజమ్ ।
రావణస్య రథం ప్రాగాద్రావణోఽపి శనైస్తతః ॥ 17 ॥

సంజ్ఞామవాప్య జగ్రాహ బాణాసనమథో రుషా ।
రామమేవాభిదుద్రావ దృష్ట్వా రామోఽపి తం క్రుధా ॥ 18 ॥

ఆరుహ్య జగతాం నాథో హనూమంతం మహాబలమ్ ।
రథస్థం రావణం దృష్ట్వా అభిదుద్రావ రాఘవః ॥ 19 ॥

జ్యాశబ్దమకరోత్తివ్రం వజ్రనిష్పేషనిష్ఠురమ్ ।
రామో గమ్భీరయా వాచా రాక్షసేన్ద్రమువాచ హ ॥ 20 ॥

రాక్షసాధమ తిష్ఠాద్య క్వ గమిష్యసి మే పురః ।
కృత్వాఽపరాధమేవం మే సర్వత్ర సమదర్శినః ॥ 21 ॥

యేన బాణేన నిహతా రాక్షసాస్తే జనాలయే ।
తేనైవ త్వాం హనిష్యామి తిష్ఠాద్య మమ గోచరే ॥ 22 ॥

శ్రీరామస్య వచః శ్రుత్వా రావణో మారుతాత్మజమ్ ।
వహంతం రాఘవం సజ్జ్యే శరైస్తీక్ష్ణైరతాడయత్ ॥ 23 ॥

హతస్యాపి శరైస్తీక్ష్ణైర్వాయుసూనోః స్వతేజసా ।
వ్యవర్ధత పునస్తేజో ననర్ద చ మహాకపిః ॥ 24 ॥

తతో దృష్ట్వా హనూమంతం సవ్రణం రఘుసత్తమః ।
క్రోధమాహారయామాస కాలరుద్ర ఇవాపరః ॥ 25 ॥

సాశ్వం రథం ధ్వజం సూతం శస్త్రాఘం ధనురజ్ఞాసా ।
ఛత్రం పతాకాం తరసా చిచ్ఛేద శితసాయకైః ॥ 26 ॥

తతో మహాశరేణాశు రావణం రఘుసత్తమః ।
వివ్యాధ వజ్రకల్పేన పాకారిరివ పర్వతమ్ ॥ 27 ॥

రామబాణహతో వీరశ్చచాల చ ముమోహా చ ।
హస్తాన్నిపతితశ్చాపస్తం సమీక్ష్య రఘూత్తమః ॥ 28 ॥

అర్ధచంద్రేణ చిచ్ఛేద తత్కిరీటం రవిప్రభమ్ ।
అనుజానామి గచ్ఛ త్వమిదానీం బాణపీడితః ॥ 29 ॥

ప్రవిశ్య లఙ్కామాశ్వాస్య శ్వః పశ్యసి బలం మమ ।

రామబాణేన సంవిధో హతదర్పౌఽథ రావణః ॥ 30 ॥

మహత్యా లజ్జయా యుక్తో లజ్కాం ప్రావిశదాతురః ।
రామోఽపి లక్ష్మణం దృష్ట్వా మూర్ఛితం పతితం భువి ॥ 31 ॥

మానుషత్వముపాశ్రిత్య లీలయాఽనుశుశోచ హ ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం వత్స జీవయ లక్ష్మణమ్ ॥ 32 ॥

మహాషధీః సమానీయ పూర్వవద్వానరానపి ।
తథేతి రఘవేణోక్తో జగామాఽఽశు మహాకపిః ॥ 33 ॥

హనూమాన్ వాయువేగేన క్షణాత్తిర్త్వా మహోదధిమ్ ।
ఏతస్మిన్నంతరే చారా రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ 34 ॥

రామేణ ప్రేషితో దేవ హనూమాన్ క్షీరసాగరమ్ ।
గతో నేతుం లక్ష్మణస్య జీవనార్థం మహాషధీః ॥ 35 ॥

శ్రుత్వా తచ్ఛరవచనం రాజా చింతాపరోఽభవత్ ।
జగామ రాత్రావేకాకీ కాలనేమిగృహం క్షణాత్ ॥ 36 ॥

గృహగతం సమాలోక్య రావణం విస్మయాన్వితః ।
కాలనేమిరువాచేదం ప్రాజ్ఞలిర్భయవిహ్వలః ।
అర్యాదికం తతః కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః ॥ 37 ॥

కిం తే కరోమి రాజేన్ద్ర కిమాగమనకారణమ్ ।
కాలనేమిమువాచేదం రావణో దుఃఖపీడితః ॥ 38 ॥

మమాపి కాలవశతః కష్టమేతదుపస్థితమ్ ।
మయా శక్త్యా హతో వీరో లక్ష్మణః పతితో భువి ॥ 39 ॥

తం జీవయితుమానేతుమోషధీర్హనుమాన్ గతః ।

యథా తస్య భవేద్విఘ్నస్తథా కురు మహామతే ॥ 40 ॥

మాయయా మునివేషేణ మోహయస్వ మహాకపిమ్ ।
కాలాత్యయో యథా భూయాత్తథా కృత్వైహి మన్దిరే ॥ 41 ॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా కాలనేమిరువాచ తమ్ ।
రావణేశ వచో మేఽద్య శృణు ధారయ తత్త్వతః ॥ 42 ॥

ప్రియం తే కరవాణ్యేవ న ప్రాణాన్ ధారయామ్యహమ్ ।
మారీచస్య యథాఽరణ్యే పురాఽభూన్మృగరూపిణః ॥ 43 ॥

తథైవ మే న సన్దేహో భవిష్యతి దశానన ।
హతాః పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ బాన్ధవా రాక్షసాశ్చ తే ॥ 44 ॥

ఘాతయిత్వాఽసురకులం జీవితేనాపి కిం తవ ।
రాజ్యేన వా సీతయా వా కిం దేహేన జడాత్మనా ॥ 45 ॥

సీతాం ప్రయచ్ఛ రామాయ రాజ్యం దేహి విభీషణే ।
వనం యాహి మహాబాహో రమ్యం మునిగణాశ్రయమ్ ॥ 46 ॥

స్నాత్వా ప్రాతః శుభజలే కృత్వా సన్ధ్యాదికాః క్రియాః ।
తత ఏకాంతమాశ్రిత్య సుఖాసనపరిగ్రహః ॥ 47 ॥

విస్మజ్య సర్వతః సజ్గమితరాన్ విషయాన్ బహిః ।
బహిఃప్రవృత్తాక్షగణం శనైః ప్రత్యక్ ప్రవాహయ ॥ 48 ॥

ప్రకృతేర్భిన్నమాత్మానం విచారయ సదాఽనఘ ।
చరాచరం జగత్కృత్స్నం దేహబుద్ధీన్ద్రియాదికమ్ ॥ 49 ॥

ఆబ్రహ్మస్తమృపర్యంతం దృశ్యతే శ్రూయతే చ యత్ ।
సైషా ప్రకృతిరిత్యుక్తా సైవ మాయేతి కీర్తితా ॥ 50 ॥

సర్గస్థితివినాశానాం జగదప్సృక్షస్య కారణమ్ ।
తోహితశ్వేతకృష్ణాది ప్రజాః సృజతి సర్వదా ॥ 51 ॥

కామక్రోధాదిపుత్రాద్యాన్ హింసాతృష్ణాదికన్యకాః ।
మోహయన్త్యనిశం దేవమాత్మానం స్వైర్గుణైర్విభుమ్ ॥ 52 ॥

కర్తుత్వభోక్తుత్వముఖాన్ స్వగుణానాత్మనీశ్వరే ।
ఆరోప్య స్వవశం కృత్వా తేన క్రీడతి సర్వదా ॥ 53 ॥

శుద్ధోఽప్యతామ యయా యుక్తః పశ్యతీవ సదా బహిః ।
విస్మృత్య చ స్వమాత్మానం మాయాగుణవిమోహితః ॥ 54 ॥

యదా సద్గురుణా యుక్తో బోధ్యతే బోధరూపిణా ।
నివృత్తదృష్టిరాత్మానం పశ్యత్యేవ సదా స్ఫుటమ్ ॥ 55 ॥

జీవన్ముక్తః సదా దేహీ ముచ్యతే ప్రాకృతైర్గుణైః ।
త్వమప్యేవం సదాఽఽత్మానం విచార్య నియతేంద్రియః ॥ 56 ॥

ప్రకృతేరన్యమాత్మానం జ్ఞాత్వా ముక్తో భవిష్యసి ।
ధ్యాతుం యద్యసమర్థోఽసి సగుణం దేవమాశ్రయ ॥ 57 ॥

హృత్పద్మకర్ణికే స్వర్ణపీఠే మణిగణాన్వితే ।
మృదుశ్లక్షతరే తత్ర జానక్యా సహ సంస్థితమ్ ॥ 58 ॥

వీరాసనం విశాలాక్షం విద్యుత్పుష్పానిభామ్బరమ్ ।
కిరీటహారకేయూరకౌస్తుభాదిభిరన్వితమ్ ॥ 59 ॥

నూపురైః కటకైర్భాన్తం తథైవ వనమాలయా ।
లక్ష్మణేన ధనుర్ద్వంద్వకరేణ పరిసేవితమ్ ॥ 60 ॥

ఏవం ధ్యాత్వా సదాఽఽత్మానం రామం సర్వహృది స్థితమ్ ।

భక్త్యా పరమయా యుక్తో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ 61 ॥

శృణు వై చరితం తస్య భక్తైర్నిత్యమనన్యధీః ।
ఏవం చేత్కృతపూర్వాణి పాపాని చ మహాన్త్యపి ।
క్షణాదేవ వినశ్యన్తి యథాఽగ్నేస్తూలరాశయః ॥ 62 ॥

భజన్స్వ రామం పరిపూర్ణమేకమ్
విహాయ వైరం నిజభక్తియుక్తః ।
హృదా సదా భావితభావరూపమ్
అనామరూపం పురుషం పురాణమ్ ॥ 63 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే షష్ఠః
సర్గః ॥ 6 ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

కాలనేమివచః శ్రుత్వా రావణోఽమృతసన్నిభమ్ ।
జజ్వాల క్రోధతామ్రాక్షః సర్పిరద్భిరివాగ్నిమత్ ॥ ౧ ॥

నిహన్మి త్వాం దురాత్మానం మచ్ఛాసనపరాజ్ముఖమ్ ।
పరైః కిఞ్చిద్ధృహిత్యా త్వం భాషసే రామకింకరః ॥ ౨ ॥

కాలనేమిరువాచేదం రావణం దేవ కిం క్రుధా ।
న రోచతే మే వచనం యది గత్వా కరోమి తత్ ॥ ౩ ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా శీఘ్రం కాలనేమిర్మహాసురః ।
నోదితో రావణేనైవ హనూమద్విఘ్నకారణాత్ ॥ ౪ ॥

స గత్వా హిమవత్పార్శ్వం తపోవనమకల్పయత్ ।
తత్ర శిష్యైః పరివృతో మునివేషధరః ఖిలః ॥ ౫ ॥

గచ్ఛతో మార్గమాసాద్య వాయుసూనోర్మహాత్మనః ।
తతో గత్వా దదర్శాథ హనూమానాశ్రమం శుభమ్ ॥ ౬ ॥

చింతయామాస మనసా శ్రీమాన్ పవననన్దనః ।
పురా న దృష్టమేతన్నే మునిమణ్డలముత్తమమ్ ॥ ౭ ॥

మార్గో విభ్రంశితో వా మే భ్రమో వా చిత్తసమ్భవః ।
యద్వాఽఽవిశ్యాఽఽశ్రమపదం దృష్ట్వా మునిమశేషతః ॥ ౮ ॥

పీత్వా జలం తతో యామి ద్రోణాచలమనుత్తమమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రవివేశాథ సర్వతో యోజనాయతమ్ ॥ ౯ ॥

ఆశ్రమం కదలీశాలఖర్జురపనసాదిభిః ।
సమావృతం పక్వఫలైర్నమ్రశాఖైశ్చ పాదపైః ॥ 10 ॥

వైరభావవినిర్ముక్తం శుద్ధం నిర్మలలక్షణమ్ ।
తస్మిన్మహాశ్రమే రమ్యే కాలనేమిః స రాక్షసః ॥ 11 ॥

ఇన్ద్రయోగం సమాస్థాయ చకార శివపూజనమ్ ।
హనూమానభివాద్యాఽఽహ గౌరవేణ మహాసురమ్ ॥ 12 ॥

భగవన్ రామదూతోఽహం హనూమాన్నామ నామతః ।
రామకార్యేణ మహతా క్షీరాబ్ధిం గన్తుముద్యతః ॥ 13 ॥

తృషా మాం బాధతే బ్రహ్మన్నదకం కుత్ర విద్యతే ।
యథేచ్ఛం పాతుమిచ్ఛామి కథ్యతాం మే మునీశ్వర ॥ 14 ॥

తచ్ఛ్చృత్వా మారుతేర్వాక్యం కాలనేమిస్తమబ్రవీత్ ।
కమణ్ణలుగతం తోయం మమ త్వం పాతుమర్హసి ॥ 15 ॥

భుజ్జ్వ చేమాని పక్వాని ఫలాని తదనన్తరమ్ ।
నివసస్వ సుఖేనాత్ర నిద్రామేహి త్వరాస్తు మా ॥ 16 ॥

భూతం భవ్యం భవిష్యం చ జానామి తపసా స్వయమ్ ।
ఉత్థితో లక్ష్మణః సర్వే వానరా రామవీక్షితాః ॥ 17 ॥

తచ్ఛ్చృత్వా హనుమానాహ కమణ్ణలుజలేన మే ।
న శామ్యత్యధికా తృష్ణా తతో దర్శయ మే జలమ్ ॥ 18 ॥

తథేత్యాజ్ఞాపయామాస వటుం మాయావికల్పితమ్ ।
వటో దర్శయ విస్తీర్ణం వాయుసూనోర్జలాశయమ్ ॥ 19 ॥

నిమీల్య చాక్షిణీ తోయం పీత్వాఽఽగచ్ఛ మమాన్తికమ్ ।

ఉపదేశ్యామి తే మన్తం యేన ద్రక్ష్యసి చౌషధీః ॥ 20 ॥

తథేతి దర్శితం శీఘ్రం వటునా సలిలాశయమ్ ।
ప్రవిశ్య హనుమాన్స్తోయమపిబన్మీలితేక్షణః ॥ 21 ॥

తతశ్చ౭౭గత్య మకరీ మహామాయా మహాకపిమ్ ।
అగ్రసత్తం మహావేగాన్మారుతిం ఘోరరూపిణీ ॥ 22 ॥

తతో దదర్శ హనుమాన్ గ్రసన్తిం మకరీం రుషా ।
దారయామాస హస్తాభ్యాం వదనం సా మమార హ ॥ 23 ॥

తతో౭న్తరిక్షే దదృశే దివ్యరూపధరాఙ్గానా ।
ధాన్యమాలీతి విఖ్యాతా హనూమన్తమథాబ్రవీత్ ॥ 24 ॥

త్వత్ప్రసాదాదహం శాపాద్విముక్తా౭స్మి కపీశ్వర ।
శస్త్రా౭హం మునినా పూర్వమప్సరా కారణాన్తరే ॥ 25 ॥

ఆశ్రమే యన్తు తే దృష్టః కాలనేమిర్మహాసురః ।
రావణప్రహితో మార్గే విఘ్నం కర్తుం తవానఘ ॥ 26 ॥

మునివేషధరో నాసౌ మునిర్విప్రవిహింసకః ।
జహి దుష్టం గచ్ఛ శీఘ్రం ద్రోణాచలమనుత్తమమ్ ॥ 27 ॥

గచ్ఛామ్యహం బ్రహ్మలోకం త్వత్స్పర్శార్థతకల్మషా ।
ఇత్యుక్త్వా సా యయౌ స్వర్గం హనూమానప్యథా౭౭శ్రమమ్ ॥ 28 ॥

ఆగతం తం సమాలోక్య కాలనేమిరభాషత ।
కిం విలంబేన మహతా తవ వానరసత్తమ ॥ 29 ॥

గృహాణ మత్తో మన్తాన్స్త్యం దేహి మే గురుదక్షిణామ్ ।
ఇత్యుక్తో హనుమాన్మృష్టిం దృఢం బద్ధ్వా౭౭హ రాక్షసమ్ ॥ 30 ॥

గృహాణ దక్షిణామేతామిత్యుక్త్వా నిజఘాన తమ్ ।
విస్సృజ్య మునివేషం స కాలనేమిర్మహాసురః ॥ 31 ॥

యుయుధే వాయుపుత్రేణ నానామాయావిధానతః ।
మహామాయికదూతోఽసౌ హనూమాన్మాయినాం రిపుః ॥ 32 ॥

జఘాన ముష్టినా శీర్షి భగ్నమూర్ధా మమార సః ।
తతః క్షీరనిధిం గత్వా దృష్ట్వా ద్రోణం మహాగిరిమ్ ॥ 33 ॥

అదృష్ట్వా చౌషధీస్తత్ర గిరిముత్పాట్య సత్వరః ।
గృహీత్వా వాయువేగేన గత్వా రామస్య సన్నిధిమ్ ॥ 34 ॥

ఉవాచ హనుమాన్ రామమానీతోఽయం మహాగిరిః ।
యద్యుక్తం కురు దేవేశ విలంబో నాత్ర యుజ్యతే ॥ 35 ॥

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రామః సస్తుష్టమానసః ।
గృహీత్వా చౌషధీః శీఘ్రం సుషేణేన మహామతిః ॥ 36 ॥

చికిత్సాం కారయామాస లక్ష్మణాయ మహాత్మనే ।
తతః సుప్తోత్థిత ఇవ బుద్ధ్వా ప్రోవాచ లక్ష్మణః ॥ 37 ॥

తిష్ఠ తిష్ఠ క్వ గంతాసి హస్మిదానీం దశానన ।
ఇతి బ్రువంతమాలోక్య మూర్ధ్న్యవస్మ్రాయ రాఘవః ॥ 38 ॥

మారుతిం ప్రాహ వత్సాద్య త్వత్ప్రసాదాన్మహాకపే ।
నిరామయం ప్రపశ్యామి లక్ష్మణం భ్రాతరం మమ ॥ 39 ॥

ఇత్యుక్త్వా వానరైః సార్థం సుగ్రీవేణ సమన్వితః ।
విభీషణమతేనైవ యుద్ధాయ సమవస్థితః ॥ 40 ॥

పాషాణైః పాదపైశ్చైవ పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ।

యుద్ధాయాభిముఖా భూత్వా యయుః సర్వే యుయుత్సవః ॥ 41 ॥

రావణో వివ్యథే రామబాణైర్విద్ధో మహాసురః ।
మాతఙ్గ ఇవ సింహేన గరుడేనేవ పన్నగః ॥ 42 ॥

అభిభూతోఽగమద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా ।
సింహాసనే సమావిశ్య రాక్షసానిదమబ్రవీత్ ॥ 43 ॥

మానుషేణైవ మే మృత్యుమాహ పూర్వం పితామహః ।
మానుషో హి న మాం హన్తుం శక్తోఽస్తి భువి కశ్చన ॥ 44 ॥

తతో నారాయణః సాక్షాన్మానుషోఽభూన్న సంశయః ।
రామో దాశరథీర్భూత్వా మాం హన్తుం సముపస్థితః ॥ 45 ॥

అనరణ్యేన యత్పూర్వం శప్తోఽహం రాక్షసేశ్వర ।
ఉత్పత్స్యతే చ మద్వంశే పరమాత్మా సనాతనః ॥ 46 ॥

తేన త్వం పుత్రపౌత్రైశ్చ బాన్ధవైశ్చ సమన్వితః ।
హనిష్యనే న సన్దేహ ఇత్యుక్త్వా మాం దివం గతః ॥ 47 ॥

స ఏవ రామః సజ్జాతో మదర్థే మాం హనిష్యతి ।
కుమ్భకర్ణస్తు మూఢాత్మా సదా నిద్రావశం గతః ॥ 48 ॥

తం విబోధ్య మహాసత్త్వమానయన్తు మమాన్తికమ్ ।
ఇత్యుక్తాస్తే మహాకాయాస్తూర్ణం గత్వా తు యత్నతః ॥ 49 ॥

విబోధ్య కుమ్భశ్రవణం నిన్యూ రావణసన్నిధిమ్ ।
నమస్కృత్య స రాజానమాసనోపరి సంస్థితః ॥ 50 ॥

తమాహ రావణో రాజా భ్రాతరం దీనయా గిరా ।
కుమ్భకర్ణ నిబోధ త్వం మహాత్కష్టముపస్థితమ్ ॥ 51 ॥

రామేణ నిహతాః శూరాః పుత్రాః పౌత్రాశ్చ బాన్ధవాః ।
కిం కర్తవ్యమిదానీం మే మృత్యుకాల ఉపస్థితే ॥ 52 ॥

ఏష దాశరథీ రామః సుగ్రీవసహితో బలీ ।
సముద్రం సబలస్తీర్త్వా మూలం నః పరికృంతతి ॥ 53 ॥

యే రాక్షసా ముఖ్యతమాస్తే హతా వానరైర్యుధి ।
వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కదాచన ॥ 54 ॥

నాశయస్వ మహాబాహో యదర్థం పరిబోధితః ।
భ్రాతురర్థే మహాసత్త్వ కురు కర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ 55 ॥

శ్రుత్వా తద్రావణేన్ద్రస్య వచనం పరిదేవితమ్ ।
కుమ్భకర్ణో జహాసోఽచ్చైర్వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 56 ॥

పురా మన్తవిచారే తే గదితం యన్మయా నృప ।
తదద్య త్వాముపగతం ఫలం పాపస్య కర్మణః ॥ 57 ॥

పూర్వమేవ మయా ప్రోక్తో రామో నారాయణః పరః ।
సీతా చ యోగమాయేతి బోధితోఽపి న బుధ్యసే ॥ 58 ॥

ఏకదాఽహం వనే సానౌ విశాలాయాం స్థితో నిశి ।
దృష్టో మయా మునిః సాక్షాన్నారదో దివ్యదర్శనః ॥ 59 ॥

తమబ్రవం మహాభాగ కుతో గంతాసి మే వద ।
ఇత్యుక్తో నారదః ప్రాహ దేవానాం మన్తణే స్థితః ॥ 60 ॥

తత్రోత్పన్నముదంతం తే వక్ష్యామి శృణు తత్త్వతః ।
యువాభ్యాం పీడితా దేవాః సర్వే విష్ణుముపాగతాః ॥ 61 ॥

ఊచుస్తే దేవదేవేశం స్తుత్వా భక్త్యా సమాహితాః ।

జహి రావణమక్షోభ్యం దేవ త్రైలోక్యకణ్ణకమ్ || 62 ||

మానుషేణ మృతిస్తస్య కల్పితా బ్రహ్మణా పురా ।
అతస్త్వం మానుషో భూత్వా జహి రావణకణ్ణకమ్ || 63 ||

తథేత్యాహ మహావిష్ణుః సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ।
జాతో రఘుకులే దేవో రామ ఇత్యభివిశ్రుతః || 64 ||

స హనిష్యతి వః సర్వానిత్యుక్త్వా ప్రయయా మునిః ।
అతో జానీహి రామం త్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్ || 65 ||

త్యజ వైరం భజస్వాద్య మాయామానుషవిగ్రహమ్ ।
భజతో భక్తిభావేన ప్రసీదతి రఘూత్తమః || 66 ||

భక్తిర్జనిత్రీ జ్ఞానస్య భక్తిర్మోక్షప్రదాయినీ ।
భక్తిహీనేన యత్కించత్కృతం సర్వమసత్సమమ్ || 67 ||

అవతారాః సుబహవో విష్ణోర్గీలానుకారిణః ।
తేషాం సహస్రసదృశో రామో జ్ఞానమయః శివః || 68 ||

రామం భజన్తి నిపుణా మనసా వచసాఽనిశమ్ ।
అనాయాసేన సంసారం తీర్త్వా యాన్తి హరేః పదమ్ || 69 ||

యే రామమేవ సతతం భువి శుద్ధసత్త్వా
ధ్యాయన్తి తస్య చరితాని పఠన్తి సంతః ।
ముక్తాస్త ఏవ భవభోగమహాహిపాశైః
సీతాపతేః పదమనంతసుఖం ప్రయాన్తి || 70 ||

|| ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాణ్డే సప్తమః
సర్గః || 7 ||

॥ అష్టమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

కుంభకర్ణవచః శ్రుత్వా భ్రుకుటీవికటాననః ।
దశగ్రీవో జగాదేదమాసనాదుత్పతన్నివ ॥ 1 ॥

త్వమాసీతో న మే జ్ఞానబోధనాయ సుబుద్ధిమాన్ ।
మయా కృతం సమీకృత్య యుధ్యస్వ యది రోచతే ॥ 2 ॥

నో చేద్గచ్ఛ సుషుప్త్యర్థం నిద్రా త్వాం బాధతేఽధునా ।
రావణస్య వచః శ్రుత్వా కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ 3 ॥

రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ తూర్ణం యుద్ధాయ నిర్యయౌ ।
స లఙ్ఘయిత్వా ప్రాకారం మహాపర్వతసన్నిభః ॥ 4 ॥

నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం భీషయన్ హరిసైనికాన్ ।
స ననాద మహానాదం సముద్రమభినాదయన్ ॥ 5 ॥

వానరాన్ కాలయామాస బాహుభ్యాం భక్షయన్ రుషా ।
కుంభకర్ణం తదా దృష్ట్వా సపక్షమివ పర్వతమ్ ॥ 6 ॥

దుద్రువుర్వానరాః సర్వే కాలాంతకమివాఖిలాః ।
భ్రమంతం హరివాహిన్యాం ముద్గరేణ మహాబలమ్ ॥ 7 ॥

కాలయంతం హరీన్ వేగాద్భక్షయంతం సమంతతః ।
చూర్ణయంతం ముద్గరేణ పాణిపాదైరనేకథా ॥ 8 ॥

కుంభకర్ణం తదా దృష్ట్వా గదాపాణిర్విభీషణః ।

ననామ చరణం తస్య భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య బుద్ధిమాన్ || 9 ||

విభీషణోఽహం భ్రాతుర్మే దయాం కురు మహామతే ।
రావణస్తు మయా భ్రాతర్బహుధా పరిబోధితః || 10 ||

సీతాం దేహీతి రామాయ రామః సాక్షాజ్జనార్దనః ।
న శృణోతి చ మాం హన్తుం ఖడ్గముద్యమ్య చోక్తవాన్ || 11 ||

ధిక్ త్వాం గచ్ఛేతి మాం హత్వా పదా పాపిభిరావృతః ।
చతుర్భిర్మన్త్రిభిః సార్థం రామం శరణమాగతః || 12 ||

తచ్ఛుత్వా కుమ్భకర్ణోఽపి జ్ఞాత్వా భ్రాతరమాగతమ్ ।
సమాలిక్ష్య చ వత్స త్వం జీవ రామపదాశ్రయాత్ || 13 ||

కులసంరక్షణార్థాయ రాక్షసానాం హితాయ చ ।
మహాభాగవతోఽసి త్వం పురా మే నారదాచ్ఛృతమ్ || 14 ||

గచ్ఛ తాత మమేదానీం దృశ్యతే న చ కిఞ్చన ।
మదీయో వా పరో వాఽపి మదమత్తవిలోచనః || 15 ||

ఇత్యుక్తోఽశ్రుముఖో భ్రాతుశ్చరణావభివన్ద్య సః ।
రామపార్శ్వముపాగత్య చింతాపర ఉపస్థితః || 16 ||

కుమ్భకర్ణోఽపి హస్తాభ్యాం పాదాభ్యాం పేషయన్ హరీన్ ।
చచార వానరీం సేనాం కాలయన్ గన్ధహస్తివత్ || 17 ||

దృష్ట్వా తం రాఘవః క్రుద్ధో వాయవ్యం శస్త్రమాదరాత్ ।
చిక్షేప కుమ్భకర్ణాయ తేన చిచ్ఛేద రక్షసః || 18 ||

సముద్గరం దక్షహస్తం తేన ఘోరం ననాద సః ।

స హస్తః పతితో భూమావనేకానర్దయన్ కపీన్ ॥ 19 ॥

పర్యన్తమాశ్రితాః సర్వే వానరా భయవేపితాః ।
రామరాక్షసయోర్యుద్ధం పశ్యంతః పర్యవస్థితాః ॥ 20 ॥

కుమ్భకర్ణశ్చిన్నహస్తః శాలముద్యమ్య వేగతః ।
సమరే రాఘవం హస్తుం దుద్రావ తమథోఽచ్ఛినత్ ॥ 21 ॥

శాలేన సహితం వామహస్తమైన్ద్రేణ రాఘవః ।
ఛిన్నబాహుమథాయాన్తం నర్దంతం వీక్ష్య రాఘవః ॥ 22 ॥

ద్వావర్ధచన్ద్రౌ నిశితావాదాయాస్య పదద్వయమ్ ।
చిచ్ఛేద పతితౌ పాదౌ లఙ్కాద్వారి మహాస్వనౌ ॥ 23 ॥

నికృత్తపాణిపాదోఽపి కుమ్భకర్ణోఽతిభీషణః ।
వడవాముఖవద్వక్త్రం వ్యాదాయ రఘునన్దనమ్ ॥ 24 ॥

అభిదుద్రావ నినదన్ రాహుశ్చన్ద్రమసం యథా ।
అపూరయచ్ఛితాగ్రైశ్చ సాయకైస్తద్రఘూత్తమః ॥ 25 ॥

శరపూరితవక్త్రోఽసౌ చుక్రోశాతిభయఙ్కరః ।
అథ సూర్యప్రతీకాశమైన్ద్రం శరమనుత్తమమ్ ॥ 26 ॥

వజ్రాశనిసమం రామశ్చిక్షేపాసురమృత్యవే ।
స తత్సర్వతసఙ్కాశం స్ఫురత్కుణ్డలదంష్ట్రకమ్ ॥ 27 ॥

చకర్త రక్షోఽధిపతేః శిరో వృత్రమివాశనిః ।
తచ్ఛిరః పతితం లఙ్కాద్వారి కాయో మహోదధౌ ॥ 28 ॥

శిరోఽస్య రోధయద్ద్వారం కాయో నక్రాద్యచూర్ణయత్ ।
తతో దేవాః సముషయో గన్ధర్వాః పన్నగాః ఖగాః ॥ 29 ॥

సిద్ధా యక్షా గుహ్యకాశ్చ అప్సరోభిశ్చ రాఘవమ్ ।

ఈడిరే కుసుమాసారైర్వర్షంతశ్చభినన్దితాః ॥ 30 ॥

ఆజగామ తదా రామం ద్రష్టుం దేవమునీశ్వరః ।

నారదో గగనాత్తుర్ణం స్వభాసా భాసయన్ దిశః ॥ 31 ॥

రామమిన్ద్రివరశ్యామముదారాఙ్గం ధనుర్ధరమ్ ।

ఈషత్తామ్రవిశాలాక్షమైన్ద్రాస్త్రాఞ్చితబాహుకమ్ ॥ 32 ॥

దయార్ద్రదృష్ట్యా పశ్యంతం వానరాఞ్చరపీడితాన్ ।

దృష్ట్వా గద్గదయా వాచా భక్త్యా స్తోతుం ప్రచక్రమే ॥ 33 ॥

నారద ఉవాచ

దేవదేవ జగన్నాథ పరమాత్మన్ సనాతన ।

నారాయణాఖిలాధార విశ్వసాక్షిన్నమోఽస్తు తే ॥ 34 ॥

విశుద్ధజ్ఞానరూపోఽపి త్వం లోకానతివఞ్చయన్ ।

మాయయా మనుజాకారః సుఖదుఃఖాదిమానివ ॥ 35 ॥

త్వం మాయయా గుహ్యమానః సర్వేషాం హృది సంస్థితః ।

స్వయంజ్ఞోఽత్యతిః స్వభావస్త్వం వ్యక్త ఏవామలాత్మనామ్ ॥ 36 ॥

ఉస్మీలయన్ సృజన్యేతన్నేత్రే రామ జగత్త్రయమ్ ।

ఉపసంహ్రాయతే సర్వం త్వయా చక్షుర్నిమీలనాత్ ॥ 37 ॥

యస్మిన్ సర్వమిదం భాతి యత్యైతచ్ఛరాచరమ్ ।

యస్మాన్న కిఞ్చిత్లోకేఽస్మింస్తస్మై తే బ్రహ్మణే నమః ॥ 38 ॥

ప్రకృతిం పురుషం కాలం వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణమ్ ।

యం జానంతి మునిశ్రేష్ఠాస్తస్మై రామాయ తే నమః ॥ 39 ॥

వికారరహితం శుద్ధం జ్ఞానరూపం శ్రుతిర్జగౌ ।
త్వాం సర్వజగదాకారమూర్తిం చాప్యహ సా శ్రుతిః ॥ 40 ॥

విరోధో దృశ్యతే దేవ వైదికో వేదవాదినామ్ ।
నిశ్చయం నాధిగచ్ఛన్తి త్వత్ప్రసాదం వినా బుధాః ॥ 41 ॥

మాయయా క్రిడతో దేవ న విరోధో మనాగపి ।
రశ్మిజాలం రవేర్యద్వద్దృశ్యతే జలవద్ ॥ 42 ॥ భ్రమాత్

భ్రాన్తిజ్ఞానాత్తథా రామ త్వయి సర్వం ప్రకల్ప్యతే ।
మనసోఽవిషయో దేవ రూపం తే నిర్గుణం పరమ్ ॥ 43 ॥

కథం దృశ్యం భవేద్దేవ దృశ్యాభావే భజేత్కథమ్ ।
అతస్తవావతారేషు రూపాణి నిపుణా భువి ॥ 44 ॥

భజన్తి బుద్ధిసంపన్నాస్తరన్త్యేవ భవార్ణవమ్ ।
కామక్రోధాదయస్తత్ర బహవః పరిపన్థినః ॥ 45 ॥

భీషయన్తి సదా చేతో మార్జారా మూషకం యథా ।
త్వన్నామ స్మరతాం నిత్యం త్వద్రూపమపి మానసే ॥ 46 ॥

త్వత్పూజానిరతానాం తే కథామృతపరాత్మనామ్ ।
త్వద్భక్తసజ్జీనాం రామ సంసారో గోష్పదాయతే ॥ 47 ॥

అతస్తే సగుణం రూపం ధ్యాత్వాఽహం సర్వదా హృది ।
ముక్తశ్చరామి లోకేషు పూజ్యోఽహం సర్వదైవతైః ॥ 48 ॥

రామ త్వయా మహత్కార్యం కృతం దేవహితేచ్ఛయా ।
కుమభికర్ణవధేనాద్య భూభారోఽయం గతః ప్రభో ॥ 49 ॥

శోష హనిష్యతి సౌమిత్రిన్ద్రజేతారమాహవే ।

హనిష్యనేఽథ రామ త్వం పరశోఽ దశకన్ధరమ్ || 50 ||

పశ్యామి సర్వం దేవేశ సిద్ధైః సహ నభోగతః ।
అనుగృహ్ణీష్య మాం దేవ గమిష్యామి సురాలయమ్ || 51 ||

ఇత్యుక్త్వా రామమామన్త్య నారదో భగవాన్పషిః ।
యయౌ దేవైః పూజ్యమానో బ్రహ్మలోకమకల్మషమ్ || 52 ||

భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ।
రావణః శోకసంతప్తో రామేణాక్లిష్టకర్మణా || 53 ||

మూర్చ్ఛితః పతితో భూమావృత్తాయ విలలాప హ ।
పితృవ్యం నిహతం శ్రుత్వా పితరం చాతివిహ్వలమ్ || 54 ||

ఇన్ద్రజిత్వాహ శోకార్తం త్యజ శోకం మహామతే ।
వ్యేతు తే దుఃఖమఖిలం స్వస్థో భవ మహిపతే || 55 ||

సర్వం సమీకరిష్యామి హనిష్యామి చ వై రిపూన్ ।
గత్వా నికుమ్భిలాం సద్యస్తర్పయిత్వా హుతాశనమ్ || 56 ||

లబ్ధ్వా రథాదికం తస్మాదజేయోఽహం భవామ్యరేః ।
ఇత్యుక్త్వా త్వరితం గత్వా నిర్దిష్టం హవనస్థలమ్ || 57 ||

రక్తమాల్యామృరధరో రక్తగన్ధానులేపనః ।
నికుమ్భిలాస్థలే మౌనీ హవనాయోపచక్రమే || 58 ||

విభీషణోఽథ తచ్ఛ్రుత్వా మేఘనాదస్య చేష్టితమ్ ।
ప్రాహ రామాయ సకలం హోమారమ్భం దురాత్మనః || 59 ||

సమాప్యతే చేద్ధోమోఽయం మేఘనాదస్య దుర్మతేః ।

తదాఽజేయో భవేద్ద్రామ మేఘనాదః సురాసురైః ॥ 60 ॥

అతః శీఘ్రం లక్ష్మణేన ఘాతయిష్యామి రావణీమ్ ।
ఆజ్ఞాపయ మయా సార్థం లక్ష్మణం బలినాం వరమ్ ।
హనిష్యతి న సన్దేహో మేఘనాదం తవానుజః ॥ 61 ॥

శ్రీరామచన్ద్ర ఉవాచ

అహమేవాగమిష్యామి హన్తుమిన్ద్రజితం రిపుమ్ ।
ఆగ్నేయేన మహాస్త్రేణ సర్వరాక్షసఘాతినా ॥ 62 ॥

విభీషణోఽపి తం ప్రాహ నాసావన్యైర్నిహన్యతే ।
యస్తు ద్వాదశ వర్షాణి నిద్రాహారవివర్జితః ॥ 63 ॥

తేనైవ మృత్యుర్నిర్దిష్టో బ్రహ్మణాఽస్య దురాత్మనః ।
లక్ష్మణస్తు అయోధ్యాయా నిర్గమ్యా యాత్త్వయా సహ ॥ 64 ॥

తదాది నిద్రాహారాదీన్న జానాతి రఘూత్తమ ।
సేవార్థం తవ రాజేన్ద్ర జ్ఞాతం సర్వమిదం మయా ॥ 65 ॥

తదాజ్ఞాపయ దేవేశ లక్ష్మణం త్వరయా మయా ।
హనిష్యతి న సన్దేహః శేషః సాక్షాద్ధరాధరః ॥ 66 ॥

త్వమేవ సాక్షాజ్జగతామధీశో
నారాయణో లక్ష్మణ ఏవ శేషః ।
యువాం ధరాభారనివారణార్థమ్
జాతౌ జగన్నాటకసూత్రధారౌ ॥ 67 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాణ్డే అష్టమః
సర్గః ॥ 8 ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విభీషణవచః శ్రుత్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ।
జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం కృత్వాన్మం విభీషణ ॥ ౧ ॥

స హి బ్రహ్మస్త్రవిచ్ఛూరో మాయావీ చ మహాబలః ।
జానామి లక్ష్మణస్యాపి స్వరూపం మమ సేవనమ్ ॥ ౨ ॥

జ్ఞాత్వైవాసమహం తూష్టిం భవిష్యత్కార్యగౌరవాత్ ।
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం ప్రాహ రామో జ్ఞానవతాం వరః ॥ ౩ ॥

గచ్ఛ లక్ష్మణ సైన్యేన మహతా జహి రావణీమ్ ।
హనూమత్ప్రముఖైః సర్వైర్యుధపైః సహ లక్ష్మణ ॥ ౪ ॥

జామ్బవాన్పక్షరాజోఽయం సహ సైన్యేన సంవృతః ।
విభీషణశ్చ సచివైః సహ త్వామభియాస్యతి ॥ ౫ ॥

అభిజ్ఞస్తస్య దేశస్య జానాతి వివరాణి సః ।
రామస్య వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణః సవిభీషణః ॥ ౬ ॥

జగ్రాహ కార్ముకం శ్రేష్ఠమన్యదీభమపరాక్రమః ।
రామపాదామ్బుజం స్పృష్ట్వా హృష్టః సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥

అద్య మత్కార్ముకాన్ముక్తాః శరా నిర్భిద్య రావణీమ్ ।
గమిష్యంతి హి పాతాలం స్నాతుం భోగవతీజలే ॥ ౮ ॥

ఏవముక్త్వా స సౌమిత్రిః పరిక్రమ్య ప్రణమ్య తమ్ ।
ఇన్ద్రజిన్నిధనాకాక్షీ యయౌ త్వరితవిక్రమః ॥ ౯ ॥

వానరైర్బహుసాహస్రైర్వనూమాన్ పృష్ఠతోఽన్వగాత్ ।
విభీషణశ్చ సహితో మన్త్రిభిస్త్యరితం యయా ॥ 10 ॥

జామ్బవత్ప్రముఖా ఋషాః సౌమిత్రిం త్వరయాన్వయుః ।
గత్వా నికుమ్భిలాదేశం లక్ష్మణో వానరైః సహ ॥ 11 ॥

అపశ్యద్బలసంఘాతం దూరాద్రాక్షససంక్కులమ్ ।
ధనురాయమ్య సౌమిత్రిర్యత్తోఽభూద్భూరివిక్రమః ॥ 12 ॥

అఙ్గదేన చ వీరేణ జామ్బవాన్ రాక్షసాధిపః ।
తదా విభీషణః ప్రాహ సౌమిత్రిం పశ్య రాక్షసాన్ ॥ 13 ॥

యదేతద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే ।
అస్యానీకస్య మహతో భేదనే యత్నవాన్ భవ ॥ 14 ॥

రాక్షసేంద్రసుతోఽప్యస్మిన్ భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి ।
అభిద్రవాఽఽశు యావద్వై నైతత్కర్మ సమాప్యతే ॥ 15 ॥

జహి వీర దురాత్మానం హింసాపరమధార్మికమ్ ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః శుభలక్ష్మణః ॥ 16 ॥

వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి ।
పాషాణైః పర్వతాగ్రైశ్చ వృక్షైశ్చ హరియూథపాః ॥ 17 ॥

నిర్జఘ్నుః సర్వతో దైత్యాంస్తేఽపి వానరయూథపాన్ ।
పరశ్వధైః శితైర్బాణైరసిభిర్యష్టితోమరైః ॥ 18 ॥

నిర్జఘ్నుర్వానరానీకం తదా శబ్దో మహానభూత్ ।
స సమ్ప్రహారస్తుములః సఙ్ఖజ్ఞే హరిరక్షసామ్ ॥ 19 ॥

ఇంద్రజిత్స్వబలం సర్వమర్ద్యమానం విలోక్య సః ।

నికుమ్భిలాం చ హోమం చ త్యక్త్వా శీఘ్రం వినిర్గతః ॥ 20 ॥

రథమారుహ్య సధనుః క్రోధేన మహతాఽఽగమత్ ।
సమాహ్వయన్ స సౌమిత్రిం యుద్ధాయ రణమూర్ధని ॥ 21 ॥

సౌమిత్రే మేఘనాదోఽహం మయా జీవన్న మోక్ష్యసే ।
తత్ర దృష్ట్వా పితృవ్యం స ప్రాహ నిష్ఠురభాషణమ్ ॥ 22 ॥

ఇహైవ జాతః సంవృద్ధః సాక్షాద్ । భ్రాతా పితుర్మమ
యస్త్యం స్వజనముత్సృజ్య పరభృత్యత్వమాగతః ॥ 23 ॥

కథం ద్రుహ్యసి పుత్రాయ పాపియానసి దుర్మతిః ।
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం దృష్ట్వా హనూమత్పుష్టతః స్థితమ్ ॥ 24 ॥

ఉద్యదాయుధనిస్త్రిశే రథే మహతి సంస్థితః ।
మహాప్రమాణముద్యమ్య ఘోరం విస్ఫారయన్ ధనుః ॥ 25 ॥

అద్య వో మామకా బాణాః ప్రాణాన్ పాస్యన్తి వానరాః ।
తతః శరం దాశరథిః సన్ధాయామిత్రకర్షణః ॥ 26 ॥

ససర్జ రాక్షసేంద్రాయ క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ।
ఇన్ద్రజిద్రక్తనయనో లక్ష్మణం సముదైక్షత ॥ 27 ॥

శక్రాశనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః ।
ముహూర్తమభవన్మూఢః పునః ప్రత్యాహృతేన్ద్రియః ॥ 28 ॥

దదర్శావస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజమ్ ।
సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం క్రోధసంరక్తతోచనః ॥ 29 ॥

శరాన్ ధనుషి సన్ధాయ లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ।

యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మే పరాక్రమః ॥ 30 ॥

అద్య త్వాం దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః ।
ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణమ్ ॥ 31 ॥

దశభిశ్చ హనూమంతం తీక్షణధారైః శరోత్తమైః ।
తతః శరశతేనైవ సమప్రయుక్తేన వీర్యవాన్ ॥ 32 ॥

క్రోధద్విగుణసంరబ్ధో నిర్భిభేద విభీషణమ్ ।
లక్ష్మణోఽపి తథా శత్రుం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ 33 ॥

తస్య బాణైః సుసంవిధం కవచం కాఞ్చనప్రభమ్ ।
వ్యశీర్యత రథోపస్థే తిలశః పతితం భువి ॥ 34 ॥

తతః శరసహస్రైః సజ్కుద్ధో రావణాత్మజః ।
బిభేద సమరే వీరం లక్ష్మణం భీమవిక్రమమ్ ॥ 35 ॥

వ్యశీర్యతాపతద్దీప్యం కవచం లక్ష్మణస్య చ ।
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురభిద్రుతో ॥ 36 ॥

అభీష్ణం నిఃశ్వసంతౌ తౌ యుధ్యేతాం తుములం పునః ।
శరసంవృతసర్వాఙ్గౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ ॥ 37 ॥

సుదీర్ఘకాలం తౌ వీరావన్యోన్యం నిశితైః శరైః ।
అయుధ్యేతాం మహాసత్త్వైః జయాజయవివర్జితౌ ॥ 38 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణః పఞ్చాభిః శరైః ।
రావణేః సారథిం సాశ్వం రథం చ సమచూర్ణయత్ ॥ 39 ॥

చిచ్ఛేద కార్ముకం తస్య దర్శయన్ హస్తలాఘవమ్ ।
సోఽన్యత్తు కార్ముకం భద్రం సజ్యం చక్రే త్వరాన్వితః ॥ 40 ॥

తచ్చాపమపి చిచ్చేద లక్ష్మణస్త్రిభిరాశుగైః ।
తమేవ చిన్నధన్వానం వివ్యాధానేకసాయకైః ॥ 41 ॥

పునరన్యత్సమాదాయ కార్ముకం భీమవిక్రమః ।
ఇన్ద్రజిల్లక్ష్మణం బాణైః శితైరాదిత్యసన్నిభైః ॥ 42 ॥

బిభేద వానరాన్ సర్వాన్ బాణైరాపూరయన్ దిశః ।
తతః ఐన్ద్రం సమాదాయ లక్ష్మణో రావణీం ప్రతి ॥ 43 ॥

సన్ధాయాకృష్య కర్ణాంతం కార్ముకం దృఢనిష్ఠురమ్ ।
ఉవాచ లక్ష్మణో వీరః స్మరన్ రామపదామ్బుజమ్ ॥ 44 ॥

ధర్మాత్మా సత్యసన్దశ్చ రామో దాశరథీర్యది ।
త్రిలోక్యామప్రతిదవ్సన్దవ్సన్తదేనం జహి రావణీమ్ ॥ 45 ॥

ఇత్యుక్త్వా బాణమాకర్ణాద్వికృష్య తమజిహ్వాగమ్ ।
లక్ష్మణః సమరే వీరః ససరేన్ద్రజితం ప్రతి ॥ 46 ॥

స శరః సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలితకుణ్డలమ్ ।
ప్రమథ్యేన్ద్రజితః కాయాత్పాతయామాస భూతలే ॥ 47 ॥

తతః ప్రముదితా దేవాః కీర్తయన్తో రఘూత్తమమ్ ।
వవర్షుః పుష్పవర్షాణి స్తువన్తశ్చ ముహుర్ముహుః ॥ 48 ॥

జహర్ష శక్రో భగవాన్ సహ దేవైర్మహర్షిభిః ।
ఆకాశేఽపి చ దేవానాం శుశ్రువే దున్దుభిస్వనః ॥ 49 ॥

విమలం గగనం చాఽఽసీత్థిరాఽభూద్విశ్వధారిణీ ।
నిహతం రావణీం దృష్ట్వా జయజల్పసమన్వితః ॥ 50 ॥

గతశ్రమః స సౌమిత్రిః శఙ్ఖమాపూరయద్రణే ।

సింహనాదం తతః కృత్వా జ్యాశబ్దమకరోద్విభుః ॥ 51 ॥

తేన నాదేన సంహృష్టా వానరాశ్చ గతశ్రమాః ।
వానరేన్ద్రైశ్చ సహితః స్తువద్భిర్వృష్టమానసైః ॥ 52 ॥

లక్ష్మణః పరితుష్టాత్మా దదర్శాభ్యేత్య రాఘవమ్ ।
హనూమద్రాక్షసాభ్యాం చ సహితో వినయాన్వితః ॥ 53 ॥

వవన్దే భ్రాతరం రామం జ్యేష్ఠం నారాయణం విభుమ్ ।
త్వత్ప్రసాదాద్రఘుశ్రేష్ఠ హతో రావణిరాహవే ॥ 54 ॥

శ్రుత్వా తల్లక్ష్మణాదభక్త్యా తమాలిఙ్గ్య రఘూత్తమః ।
మూర్ఘ్యవస్రూయ ముదితః సన్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ 55 ॥

సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మ తే దుష్కరం కృతమ్ ।
మేఘనాదస్య నిధనే జితం సర్వమరిన్దమ ॥ 56 ॥

అహోరాత్రైస్త్రిభిర్వీరః కథఞ్చిద్వినిపాతితః ।
నిఃసపత్నః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః ॥ 57 ॥

పుత్రశోకాన్మయా యోద్ధుం తం హనిష్యామి రావణమ్

మేఘనాదం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహాబలమ్ ।
రావణః పతితో భుమౌ మూర్ఛితః పునరుత్థితః ।
విలలాపాతిదీనాత్మా పుత్రశోకేన రావణః ॥ 58 ॥

పుత్రస్య గుణకర్మాణి సంస్మరన్ పర్యదేవయత్ ।
అద్య దేవగణాః సర్వే లోకపాలా మహర్షయః ॥ 59 ॥

హతమిన్ద్రజితం జ్ఞాత్వా సుఖం స్వప్స్యన్తి నిర్భయాః ।
ఇత్యాది బహుశః పుత్రలాలసో విలలాప హ ॥ 60 ॥

తతః పరమసంక్కుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ।
ఉవాచ రాక్షసాన్ సర్వాన్నినాశయిషురాహవే ॥ 61 ॥

స పుత్రవధసంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః ।
సంవీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా హన్తుం సీతాం ప్రదుద్రువే ॥ 62 ॥

ఖడ్గపాణిమథాయాన్తం క్రుద్ధం దృష్ట్వా దశాననమ్ ।
రాక్షసీమధ్యగా సీతా భయశోకాకులాభవత్ ॥ 63 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే తస్య సచివో బుద్ధిమాన్ శుచిః ।
సుపార్శ్వో నామ మేధావీ రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 64 ॥

నను నామ దశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజః ।
వేదవిద్యావ్రతస్నాతః స్వకర్మపరినిష్ఠితః ॥ 65 ॥

అనేకగుణసంపన్నః కథం స్త్రీవధమిచ్ఛసి ।
అస్మాభిః సహితో యుద్ధే హత్వా రామం చ లక్ష్మణమ్ ।
ప్రాప్స్యసే జానకీం శీఘ్రమిత్సుక్తః స న్యవర్తత ॥ 66 ॥

తతో దురాత్మా సుహృదా నివేదితమ్
వచః సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః ।
గృహం జగామాఽఽశు శుచా విమూఢధీః
పునః సభాం చ ప్రయయా సుహృద్వృతః ॥ 67 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాణ్డే నవమః
సర్గః ॥ 9 ॥

॥ దశమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

స విచార్య సభామధ్యే రాక్షసైః సహ మన్త్రిభిః ।
నిర్యయా యేఽవశిష్టాస్తై రాక్షసైః సహ రాఘవమ్ ॥ ౧ ॥

శలభః శలభైర్యుక్తః ప్రజ్వలంతమివానలమ్ ।
తతో రామేణ నిహతాః సర్వే తే రాక్షసా యుధి ॥ ౨ ॥

స్వయం రామేణ నిహతస్తీక్షణాణేన వక్షసి ।
వ్యధితస్త్వరితం లఙ్కాం ప్రవివేశ దశాననః ॥ ౩ ॥

దృష్ట్వా రామస్య బహుశః పౌరుషం చాప్యమానుషమ్ ।
రావణో మారుతేశ్చైవ శీఘ్రం శుక్రాన్తికం యయా ॥ ౪ ॥

నమస్కృత్య దశగ్రీవః శుక్రం ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ।
భగవన్ రాఘవేశైవం లఙ్కా రాక్షసయూథపైః ॥ ౫ ॥

వినాశితా మహాదైత్యా నిహతాః పుత్రబాన్ధవాః ।
కథం మే దుఃఖసన్దోహస్త్యయి తిష్ఠతి సద్గురౌ ॥ ౬ ॥

ఇతి విజ్ఞాపితో దైత్యగురుః ప్రాహ దశాననమ్ ।
హోమం కురు ప్రయత్నేన రహసి త్వం దశానన ॥ ౭ ॥

యది విఘ్నా న చేద్ధోమే తర్హి హోమానలోత్థితః

మహాన్ రథశ్చ వాహశ్చ చాపతూణీరసాయకాః ।
సమ్భవిష్యన్తి తైర్యుక్తస్త్వమజేయో భవిష్యసి ॥ ౮ ॥

గృహాణ మస్త్రాన్ మద్ధత్తాన్ గచ్ఛ హోమం కురు ద్రుతమ్ ।
ఇత్యుక్తస్త్వరితం గత్వా రావణో రాక్షసాధిపః ॥ 9 ॥

గుహం పాతాలసదృశీం మన్దిరే నేవ చకార హ ।
లక్ష్మోద్వారకపాటాది బద్ధ్వా సర్వత్ర యత్నతః ॥ 10 ॥

హోమద్రవ్యాణి సమ్పాద్య యాన్యుక్తాన్యాభిచారికే ।
గుహం ప్రవిశ్య చైకాన్తే మానీ హోమం ప్రచక్రమే ॥ 11 ॥

ఉత్థితం ధూమమాలోక్య మహాంతం రావణానుజః ।
రామాయ దర్శయామాస హోమధూమం భయాకులః ॥ 12 ॥

పశ్య రామ దశగ్రీవో హోమం కర్తుం సమారభత్ ।
యది హోమః సమాప్తః స్యాత్తదాఽజేయో భవిష్యతి ॥ 13 ॥

అతో విఘ్నాయ హోమస్య ప్రేషయాఽఽశు హరీశ్వరాన్ ।
తథేతి రామః సుగ్రీవసమ్మతేనాఙ్గదం కపిమ్ ॥ 14 ॥

హనూమత్ప్రముఖాన్ వీరానాదిదేశ మహాబలాన్ ।
ప్రాకారం లఙ్ఘయిత్వా తే గత్వా రావణమన్దిరమ్ ॥ 15 ॥

దశకోట్యః ప్లవఙ్గానాం గత్వా మన్దిరరక్షకాన్ ।
చూర్ణయామాసురశ్వాంశ్చ గజాంశ్చ న్యహనన్ డణాత్ ॥ 16 ॥

తతశ్చ సరమా నామ ప్రభాతే హస్తసంజ్ఞయా ।
విభీషణస్య భార్యా సా హోమస్థానమసూచయత్ ॥ 17 ॥

గుహాపిథానపాషాణమఙ్గదః పాదఘట్టనైః ।
చూర్ణయిత్వా మహాసత్త్వః ప్రవివేశ మహాగుహమ్ ॥ 18 ॥

దృష్ట్వా దశాననం తత్ర మీలితాక్షం దృఢాసనమ్ ।

తతోఽఙ్గదాఙ్గాయా సర్వే వానరా వివిశుర్ద్భుతమ్ ॥ 19 ॥

తత్ర కోలాహలం చక్రుస్తాడయన్తశ్చ సేవకాన్ ।
సంభారాంశ్చిక్షిపున్తస్య హోమకుణ్డే సమన్తతః ॥ 20 ॥

స్రువమాచ్ఛిద్య హస్తాచ్ఛ రావణస్య బలాద్రుషా ।
తేనైవ సజ్జాఘానాశు హనూమాన్ ప్లవగాగ్రణీః ॥ 21 ॥

ఘ్నన్తి దన్తైశ్చ కాష్టైశ్చ వానరాస్తమితస్తతః ।
న జహౌ రావణో ధ్యానం హతోఽపి విజిగీషయా ॥ 22 ॥

ప్రవిశ్యాన్తఃపురే వేశ్మన్యఙ్గదో వేగవత్తరః ।
సమానయత్కేశబన్ధే ధృత్వా మన్దోదరీం శుభామ్ ॥ 23 ॥

రావణస్యైవ పురతో విలపన్తిమనాథవత్ ।
విదదారాఙ్గదస్తస్యాః కఙ్కుకం రత్నభూషితమ్ ॥ 24 ॥

ముక్తా విముక్తాః పతితాః సమన్తాద్రత్నసంఘాతయైః ।
శ్రోణీసూత్రం నిపతితం త్రుటితం రత్నచిత్రితమ్ ॥ 25 ॥

కటిప్రదేశాద్విస్రస్తా నీవీ తస్యైవ పశ్యతః ।
భూషణాని చ సర్వాణి పతితాని సమన్తతః ॥ 26 ॥

దేవగన్ధర్వకన్యాశ్చ నీతా హృష్టైః ప్లవఙ్గమైః ।
మన్దోదరీ రురోదాథ రావణస్యాగ్రతో భృశమ్ ॥ 27 ॥

క్రోశన్తి కరుణం దీనా జగాద దశకన్ధరమ్ ।
నిర్లజ్జోఽసి పరైరేవం కేశపాశే వికృష్యతే ॥ 28 ॥

భార్యా తవైవ పురతః కిం జహోషి న లజ్జసే ।
హన్యతే పశ్యతో యస్య భార్యా పాపైశ్చ శత్రుభిః ॥ 29 ॥

మర్త్యం తేన తత్రైవ జీవితాన్మరణం వరమ్ ।
హా మేఘనాద తే మాతా క్లిశ్యతే బత వానరైః ॥ 30 ॥

త్వయి జీవతి మే దుఃఖమీదృశం చ కథం భవేత్ ।
భార్యా లజ్జా చ సన్త్యక్తా భర్తా మే జీవితాశయా ॥ 31 ॥

శ్రుత్వా తద్దేవితం రాజా మన్దోదర్యా దశాననః ।
ఉత్తస్థా ఖడ్గమాదాయ త్యజ దేవీమితి బ్రువన్ ॥ 32 ॥

జఘానాఙ్గదమవ్యగ్రః కటిదేశే దశాననః ।
తదోత్సృజ్య యయుః సర్వే విధ్వంస్య హవనం మహత్ ॥ 33 ॥

రామపార్శ్వముపాగమ్య తస్థుః సర్వే ప్రహర్షితాః
రావణస్తు తతో భార్యామువాచ పరిసాన్త్వయన్ ।
దైవాధీనమిదం భద్రే జీవతా కిం న దృశ్యతే ।
త్యజ శోకం విశాలాక్షి జ్ఞానమాలమబ్య నిశ్చితమ్ ॥ 34 ॥

అజ్ఞానప్రభవః శోకః శోకో జ్ఞానవినాశకృత్ ।
అజ్ఞానప్రభవాహన్ధీః శరీరాదిష్వనాత్మసు ॥ 35 ॥

తన్మూలః పుత్రదారాదిసమ్బంధః సంసృతిస్తతః ।
హర్షశోకభయక్రోధలోభమోహస్పృహోదయః ॥ 36 ॥

అజ్ఞానప్రభవా హ్యేతే జన్మమృత్యుజరాదయః ।
ఆత్మా తు కేవలం శుద్ధో వ్యతిరిక్తో హ్యేతేపకః ॥ 37 ॥

ఆనన్దరూపో జ్ఞానాత్మా సర్వభావవివర్జితః ।
న సంయోగో వియోగో వా విద్యతే కేనచిత్సతః ॥ 38 ॥

ఏవం జ్ఞాత్వా స్వమాత్మానం త్యజ శోకమనిన్దితే ।

ఇదానీమేవ గచ్ఛామి హత్వా రామం సలక్షణమ్ || 39 ||

ఆగమిష్యామి నో చేన్మాం దారయిష్యతి సాయతైః ।
శ్రీరామో వజ్రకల్పైశ్చ తతో గచ్ఛామి తత్పదమ్ || 40 ||

తదా త్వయా మే కర్తవ్యా క్రియా మచ్ఛాసనాత్ప్రియే ।
సీతాం హత్వా మయా సార్థం త్వం ప్రవేక్ష్యసి పావకమ్ || 41 ||

ఏవం శ్రుత్వా వచస్తస్య రావణస్యాతిదుఃఖితా ।
ఉవాచ నాథ మే వాక్యం శృణు సత్యం తథా కురు || 42 ||

శక్యో న రాఘవో జేతుం త్వయా చాన్యైః కదాచన ।
రామో దేవవరః సాక్షాత్ప్రధానపురుషేశ్వరః || 43 ||

మత్స్యో భూత్వా పురా కల్పే మనుం వైవస్వతం ప్రభుః ।
రరక్ష సకలాపద్భ్యో రాఘవో భక్తవత్సలః || 44 ||

రామః కూర్మోఽభవత్పూర్వం లక్షయోజనవిస్తృతః ।
సముద్రమథనే పృష్ఠే దధార కనకాచలమ్ || 45 ||

హిరణ్యాక్షోఽతిదుర్వృత్తో హతోఽనేన మహాత్మనా ।
క్రోడరూపేణ వపుషా క్షోణీముద్ధరతా క్వచిత్ || 46 ||

త్రిలోకకణ్ఠకం దైత్యం హిరణ్యకశిపుం పురా ।
హతవాన్నారసింహేన వపుషా రఘునన్దనః || 47 ||

విక్రమైస్త్రిభిరేవాసౌ బలిం బద్ధ్వా జగత్త్రయమ్ ।
ఆక్రమ్యాదాత్సురేంద్రాయ భృత్యాయ రఘుసత్తమః || 48 ||

రాక్షసాః క్షత్రియాకారా జాతా భూమేర్భరావహాః ।
తాన్ హత్వా బహుశో రామో భువం జిత్వా హ్యదాన్మునేః || 49 ||

స ఏవ సామృతం జాతో రఘువంశే పరాత్పరః ।
భవదర్థే రఘుశ్రేష్ఠో మానుషత్వముపాగతః ॥ 50 ॥

తస్య భార్యా కిమర్థం వా హృతా సీతా వనాద్బలాత్ ।
మమ పుత్రవినాశార్థం స్వస్యాపి నిధనాయ చ ॥ 51 ॥

ఇతః పరం వా వైదేహీం ప్రేషయస్వ రఘూత్తమే ।
విభీషణాయ రాజ్యం తు దత్త్వా గచ్ఛామహే వనమ్ ॥ 52 ॥

మన్దోదరీవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
కథం భద్రే రణే పుత్రాన్ భ్రాతృన్ రాక్షసమణ్డలమ్ ॥ 53 ॥

ఘాతయిత్వా రాఘవేణ జీవామి వనగోచరః ।
రామేణ సహ యోత్స్యామి రామబాణైః సుశీఘ్రైః ॥ 54 ॥

విదార్యమాణో యాస్యామి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ।
జానామి రాఘవం విష్ణుం లక్ష్మీం జానామి జానకీమ్ ।
జ్ఞాత్వైవ జానకీ సీతా మయాఽఽసీతా వనాద్బలాత్ ॥ 55 ॥

రామేణ నిధనం ప్రాప్య యాస్యామీతి పరం పదమ్ ।
విముచ్య త్వాం తు సంసారాద్గమిష్యామి సహ ప్రియే ॥ 56 ॥

పరానన్దమయీ శుద్ధా సేవ్యతే యా ముముక్షుభిః ।
తాం గతిం తు గమిష్యామి హతో రామేణ సంయుగే ॥ 57 ॥

॥ ॥ 58 ॥ ॥

ప్రజ్ఞాల్య కల్మషాణీహ ముక్తిం యాస్యామి దుర్లభామ్

క్లేశాదిపశ్చకతరఙ్గయుతం భ్రమాఢ్యమ్
దారాత్మజాప్తధనబన్ధుషాభియుక్తమ్ ।
ఔర్వానలాభనిజరోషమనఙ్గజాలమ్

సంసారసాగరమతీత్య హరిం వ్రజామి ॥ 59 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే దశమః
సర్గః ॥ 10 ॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా వచనం ప్రేష్ఠా రాజ్ఞీం మన్తోదరీం తదా ।
రావణః ప్రయయా యోధుం రామేణ సహ సంయుగే ॥ ౧ ॥

దృఢం స్యన్దనమాస్థాయ వృతో ఘోరైర్నిశాచరైః ।
చక్రైః షోడశభిర్యుక్తం సవరూఢం సకూబరమ్ ॥ ౨ ॥

పిశాచవదనైర్ఘోరైః ఖరైర్యుక్తం భయావహమ్ ।
సర్వాస్త్రశస్త్రసహితం సర్వోపస్కరసంయుతమ్ ॥ ౩ ॥

నిశ్చక్రామాథ సహసా రావణో భీషణాకృతిః ।
ఆయాన్తం రావణం దృష్ట్వా భీషణం రణకర్కశమ్ ॥ ౪ ॥

సన్తస్తాఽభూత్తదా సేనా వానరీ రామపాలితా

హనూమానథ చోత్ప్లవ్య రావణం యోధుమాయయా ।
ఆగత్య హనుమాన్ రక్షోవక్షస్యతులవిక్రమః ॥ ౫ ॥

ముష్టిబన్ధం దృఢం బద్ధ్వా తాడయామాస వేగతః ।
తేన ముష్టిప్రహరేణ జానుభ్యామపతద్రథే ॥ ౬ ॥

మూర్చ్ఛితోఽథ ముహూర్తేన రావణః పునరుత్థితః ।
ఉవాచ చ హనూమన్తం శూరోఽసి మమ సమ్మతః ॥ ౭ ॥

హనూమానాహ తం ధిఙ్మాం యస్త్యం జీవసి రావణ ।
త్వం తావన్ముష్టినా వక్షో మమ తాడయ రావణ ॥ ౮ ॥

పశ్చాన్మయా హతః ప్రాణాన్మోక్ష్యనే నాత్ర సంశయః ।
తథేతి ముష్టినా వక్షో రావణేనాపి తాడితః ॥ 9 ॥

విఘ్నార్ణమాననయనః కిఞ్చిత్కశ్మలమాయయౌ ।
సంజ్ఞామవాప్య కపిరాడ్ రావణం హస్తుముద్యతః ॥ 10 ॥

తతోఽన్యత్ర గతో భీత్యా రావణో రాక్షసాధిపః ।
హనూమానఙ్గదశ్చైవ నలో నీలస్తథైవ చ ॥ 11 ॥

చత్వారః సమవేత్యాగ్రే దృష్ట్వా రాక్షసపుఙ్గవాన్ ।
అగ్నివర్ణం తథా సర్పరోమాణం ఖడ్గరోమకమ్ ॥ 12 ॥

తథా వృశ్చికరోమాణం నిర్జఘ్నుః క్రమశోఽసురాన్ ।
చత్వారశ్చతురో హత్వా రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।
సింహనాదం పృథక్ కృత్వా రామపార్శ్వముపాగతాః ॥ 13 ॥

॥ ॥ 14 ॥ ॥

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః సన్దశ్య దశనచ్ఛదమ్

వివృత్య నయనే క్రూరో రామమేవాన్వధావత ।
దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైః శరైః ॥ 15 ॥

ఆజఘాన మహాఘోరైర్ధారాభిరివ తోయదః ।
రామస్య పురతః సర్వాన్ వానరానపి వివ్యధే ॥ 16 ॥

తతః పావకసఙ్కశైః శరైః కాఞ్చనభూషణైః ।
అభ్యవర్షద్రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః ॥ 17 ॥

రథస్థం రావణం దృష్ట్వా భూమిష్ఠం రఘునన్దనమ్ ।
ఆహూయ మాతలిం శక్రో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 18 ॥

రథేన మమ భూమిష్ఠం శీఘ్రం యాహి రఘూత్తమమ్ ।

త్వరితం భూతలం గత్వా కురు కార్యం మమానఘ ॥ 19 ॥

ఏవముక్తోఽథ తం నత్వా మాతలిర్దేవసారథిః ।
తతో హయైశ్చ సంయోజ్య హరితైః స్యన్దనోత్తమమ్ ॥ 20 ॥

స్వర్గాజ్యూర్థం రామస్య హ్యుపచక్రామ మాతలిః ।
ప్రాజ్ఞలిర్దేవరాజేన ప్రేషితోఽస్మి రఘూత్తమ ॥ 21 ॥

రథోఽయం దేవరాజస్య విజయాయ తవ ప్రభో ।
ప్రేషితశ్చ మహారాజ ధనుర్దైన్ద్రం చ భూషితమ్ ॥ 22 ॥

అభేద్యం కవచం ఖడ్గం దివ్యతూణీయుగం తథా ।
ఆరుహ్య చ రథం రామ రావణం జహి రాక్షసమ్ ॥ 23 ॥

మయా సారథినా దేవ వృత్రం దేవపతిర్యథా ।
ఇత్యుక్తస్తం పరిక్రమ్య నమస్కృత్య రథోత్తమమ్ ॥ 24 ॥

ఆరురోహ రథం రామో లోకాల్లక్ష్మ్యో నియోజయన్ ।
తతోఽభవన్మహాయుద్ధం భైరవం రోమహర్షణమ్ ॥ 25 ॥

మహాత్మనో రాఘవస్య రావణస్య చ ధీమతః ।
ఆగ్నేయేన చ ఆగ్నేయం దైవం దైవేన రాఘవః ॥ 26 ॥

అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ ।
తతస్తు ససృజే ఘోరం రాక్షసం చాస్త్రమస్త్రవిత్ ।
క్రోధేన మహతాఽఽవిష్టో రామస్యోపరి రావణః ॥ 27 ॥

రావణస్య ధనుర్ముక్తాః సర్పా భూత్వా మహావిషాః ।
శరాః కాశ్చానపుష్పాభా రాఘవం పరితోఽపతన్ ॥ 28 ॥

తైః శరైః సర్పవదనైర్వమద్భిరనలం ముఖైః ।

దిశశ్చ విదిశశ్చైవ వ్యాస్తాస్తత్ర తదాఽభవన్ || 29 ||

రామః సర్వాంస్తతో దృష్ట్వా సమంతాత్పరిపూరితాన్ ।
సౌపర్ణమస్త్రం తద్ || 30 || ఘోరం పురః ప్రావర్తయద్రణే

రామేణ ముక్తాన్తే బాణా భూత్వా గరుడరూపిణః ।
చిచ్ఛిదుః సర్పబాణాంస్తాన్ సమంతాత్ సర్పశత్రవః || 31 ||

అస్త్రే ప్రతిహతే యుద్ధే రామేణ దశకన్ధరః ।
అభ్యవర్షత్తో రామం ఘోరాభిః శరవృష్టిభిః || 32 ||

తతః పునః శరానీకై రామమక్లిష్టకారిణమ్ ।
అర్దయిత్వా తు ఘోరేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత || 33 ||

పాతయిత్వా రథోపస్థే రథకేతుం చ కాఞ్చనమ్ ।
ఐన్ద్రానశ్వానభ్యహనద్రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః || 34 ||

విషేదుర్దేవగన్ధర్వాశ్చార్ణాః పితరస్తథా ।
ఆర్తాకారం హరిం దృష్ట్వా వ్యథితాశ్చ మహర్షయః || 35 ||

వ్యథితా వానరేన్ద్రాశ్చ బభూవుః సవిభీషణాః ।
దశాస్యో వింశతిభుజః ప్రగృహీతశరాసనః || 36 ||

దదృశే రావణస్తత్ర మైనాక ఇవ పర్వతః ।
రామస్తు భ్రుకుటిం బద్ధ్వా క్రోధసంరక్తతోచనః || 37 ||

కోపం చకార సదృశం నిర్దహన్నివ రాక్షసమ్ ।
ధనురాదాయ దేవేన్ద్రధనురాకారమద్భుతమ్ || 38 ||

గృహీత్వా పాణినా బాణం కాలానలసమప్రభమ్ ।
నిర్దహన్నివ చక్షుర్భ్యాం దదృశే రిపుమన్తికే || 39 ||

పరాక్రమం దర్శయితుం తేజసా ప్రజ్వలన్నివ ।
ప్రచక్రమే కాలరూపీ సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥ 40 ॥

వికృష్య చాపం రామస్తు రావణం ప్రతివిధ్య చ ।
హర్షయన్ వానరానీకం కాలాంతక ఇవాబభౌ ॥ 41 ॥

క్రుద్ధం రామస్య వదనం దృష్ట్వా శత్రుం ప్రధావతః ।
తత్రసుః సర్వభూతాని చచాల చ వసున్ధరా ॥ 42 ॥

రామం దృష్ట్వా మహారౌద్రముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్ ।
త్రస్తాని సర్వభూతాని రావణం చావిశదృభయమ్ ॥ 43 ॥

విమానస్థా సురగణాః సిద్ధగన్ధర్వకిన్నరాః ।
దదృశుః సుమహాయుద్ధం లోకసంవర్తకోపమమ్ ।
ఐన్ద్రమస్త్రం సమాదాయ రావణస్య శిరోఽచ్ఛినత్ ॥ 44 ॥

మూర్ధానో రావణస్యాథ బహవో రుధిరోక్షితాః ।
గగనాత్ప్రపతన్తి స్మ తాలాదివ ఫలాని హి ॥ 45 ॥

న దినం న చ వై రాత్రిర్న సన్ధ్యాం న దిశోఽపి వా ।
ప్రకాశన్తే న తద్రూపం దృశ్యతే తత్ర సజ్గరే ॥ 46 ॥

తతో రామో బభూవాథ విస్మయావిష్టమానసః ।
శతమేకోత్తరం ఛిన్నం శిరసాం చైకవర్చసామ్ ॥ 47 ॥

న చైవ రావణః శాన్తో దృశ్యతే జీవితక్షయాత్ ।
తతః సర్వాస్త్రవిధీరః కౌసల్యానన్దవర్ధనః ॥ 48 ॥

అస్త్రైశ్చ బహుభిర్యుక్తశ్చిన్తయామాస రాఘవః ।
యైర్యైర్బాణైర్హతా దైత్యా మహాసత్త్వపరాక్రమాః ॥ 49 ॥

త ఏతే నిష్ఫలం యాతా రావణస్య నిపాతనే ।
ఇతి చింతాకులే రామే సమీపస్థో విభీషణః ॥ 50 ॥

ఉవాచ రాఘవం వాక్యం బ్రహ్మదత్తవరో హ్యసౌ ।
విచిచ్ఛన్నా బాహవోఽప్యస్య విచిచ్ఛన్నాని శిరాంసి చ ॥ 51 ॥

ఉత్పత్స్యంతి పునః శీఘ్రమిత్యాహ భగవానజః ।
నాభిదేశేఽమృతం తస్య కుణ్డలాకారసంస్థితమ్ ॥ 52 ॥

తచ్ఛోషయానలాస్త్రేణ తస్య మృత్యుస్తతో భవేత్ ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా రామః శీఘ్రపరాక్రమః ॥ 53 ॥

పావకాస్త్రేణ సంయోజ్య నాభిం వివ్యాధ రక్షసః ।
అనంతరం చ చిచ్ఛేద శిరాంసి చ మహాబలః ॥ 54 ॥

బాహూనపి చ సంరద్ధో రావణస్య రఘూత్తమః ।
తతో ఘోరాం మహాశక్తిమాదాయ దశకన్ధరః ॥ 55 ॥

విభీషణవధార్థాయ చిక్షేప క్రోధవిహ్వలః ।
చిచ్ఛేద రాఘవో బాణైస్తాం శితైర్హేమభూషితైః ॥ 56 ॥

దశగ్రీవశిరశ్చేదాత్తదా తేజో వినిర్గతమ్ ।
హ్లానరూపో బభూవాథ ఛిన్నైః శీర్షైర్భయజ్కరైః ॥ 57 ॥

ఏకేన ముఖ్యశిరసా బాహుభ్యాం రావణో బభౌ ।
రావణస్తు పునః క్రుద్ధో నానాశస్త్రాస్త్రవృష్టిభిః ॥ 58 ॥

వవర్ష రామం తం రామస్తథా బాణైర్వవర్ష చ ।
తతో యుద్ధమభూద్ ॥ 59 ॥ ఘోరం తుములం లోమహర్షణమ్

అథ సంస్మారయామాస మాతలీ రాఘవం తదా ।

విస్మజాస్త్రం వధాయాస్య బ్రాహ్మం శీఘ్రం రఘూత్తమ ॥ 60 ॥

వినాశకాలః ప్రథితో యః సురైః సోఽద్య వర్తతే ।
ఉత్తమాఙ్గం న చైతస్య ఛేత్తవ్యం రాఘవ త్వయా ॥ 61 ॥

వైవ శీర్షి ప్రభో వధ్యో వధ్య ఏవ హి మర్మణి ।
తతః సంస్మారితో రామస్తేన వాక్యేన మాతలేః ॥ 62 ॥

జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిఃశ్వసంతమివోరగమ్ ।
యస్య పార్శ్వే తు పవనః ఫలే భాస్కరపావకౌ ॥ 63 ॥

శరీరమాకాశమయం గౌరవే మేరుమన్దరౌ ।
పర్వస్వపి చ విన్యస్తా లోకపాలా మహాజసః ॥ 64 ॥

జాఙ్వల్యమానం వపుషా భాతం భాస్కరవర్చసా ।
తముగ్రమస్త్రం లోకానాం భయనాశనమద్భుతమ్ ॥ 65 ॥

అభిమన్త్య తతో రామస్తం మహేషుం మహాభుజః ।
వేదప్రోక్తేన విధినా సన్దధే కార్ముకే బలీ ॥ 66 ॥

తస్మిన్ సన్ధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే ।
సర్వభూతాని విశ్రేసుశ్చచాల చ వసున్ధరా ॥ 67 ॥

స రావణాయ సఙ్క్రుద్ధో భృశమానమ్య కార్ముకమ్ ।
చిక్షేప పరమాయత్తస్తమస్త్రం మర్మఘాతినమ్ ॥ 68 ॥

స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రపాణివిసర్జితః ।
కృతాంత ఇవ ఘోరాస్యో న్యపతద్రావణోరసి ॥ 69 ॥

స నిమగ్నో మహాఘోరః శరీరాంతకరః పరః ।

బిభేద హృదయం తూర్ణం రావణస్య మహాత్మనః ॥ 70 ॥

రావణస్యాహరత్ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలే ।
స శరో రావణం హత్వా రామతూణీరమావిశత్ ॥ 71 ॥

తస్య హస్తాత్పపాతాశు సశరం కార్ముకం మహత్ ।
గతాసుర్భ్రమివేగేన రాక్షసేన్ద్రోఽపతద్భువి ॥ 72 ॥

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషాశ్చ రాక్షసాః ।
హతనాథా భయత్రస్తా దుద్రువుః సర్వతోదిశమ్ ॥ 73 ॥

దశగ్రీవస్య నిధనం విజయం రాఘవస్య చ ।
తతో వినేదుః సంహృష్టౌ వానరా జితకాశినః ॥ 74 ॥

వదంతో రామవిజయం రావణస్య చ తద్వధమ్ ।
అథాంతరిక్షే వ్యసదత్సౌమ్యస్త్రిదశదున్దుభిః ॥ 75 ॥

పపాత పుష్పవృష్టిశ్చ సమంతాద్రాఘవోపరి ।
తుష్టువుర్మునయః సిద్ధాశ్చారణాశ్చ దివౌకసః ॥ 76 ॥

అథాంతరిక్షే నన్యతుః సర్వతోఽస్సరసో ముదా ।
రావణస్య చ దేహోత్థం జ్యోతిరాదిత్యవత్సురత్ ॥ 77 ॥

ప్రవివేశ రఘుశ్రేష్ఠం దేవానాం పశ్యతాం సతామ్ ।
దేవా ఊచురహో భాగ్యం రావణస్య మహాత్మనః ॥ 78 ॥

వయం తు సాత్త్వికా దేవా విష్ణోః కారుణ్యభాజనాః ।
భయదుఃఖాదిభిర్వాప్తాః సంసారే పరివర్తినః ॥ 79 ॥

అయం తు రాక్షసః క్రూరో బ్రహ్మహాఽతీవ తామసః ।
పరదారరతో విష్ణుద్వేషీ తాపసహింసకః ॥ 80 ॥

పశ్యత్సు సర్వభూతేషు రామమేవ ప్రవిష్టవాన్ ।
ఏవం బ్రువత్సు దేవేషు నారదః ప్రాహ సుస్మితః ॥ 81 ॥

శృణుతాత్ర సురా యూయం ధర్మతత్త్వవిచక్షణాః ।
రావణో రాఘవద్వేషాదనిశం హృది భావయన్ ॥ 82 ॥

భృత్యైః సహ సదా రామచరితం ద్వేషసంయుతః ।
శ్రుత్వా రామాత్స్వనిధనం భయాత్సర్వత్ర రాఘవమ్ ॥ 83 ॥

పశ్యన్ననుదినం స్వప్నై రామమేవానుపశ్యతి ।
క్రోధోఽపి రావణస్యాఽఽశు గురుబోధాధికోఽభవత్ ॥ 84 ॥

రామేణ నిహతశ్చాస్త్రే నిర్ధూతాశేషకల్మషః ।
రామసాయుజ్యమేవాఽఽప రావణో ముక్తబన్ధనః ॥ 85 ॥

పాపిష్ఠో వా దురాత్మా పరధనపరదారేషు సక్తో యది స్యాన్-
నిత్యం స్నేహాద్భయాద్వా రఘుకులతిలకం భావయన్ సమ్పరేతః ।
భూత్వా శుద్ధాంతరగ్గో భవశతజనితానేకదోషైర్విముక్తః
సద్యో రామస్య విష్ణోః సురవరవినుతం యాతి వైకుణ్ఠమాద్యమ్ ॥ 86 ॥

హత్వా యుద్ధే దశాస్యం త్రిభువనవిషమం వామహస్తేన చాపమ్
భుమౌ విష్టభ్య తిష్ఠన్నితరకరధృతం భ్రామయన్ బాణమేకమ్ ।
ఆరక్తోపాంతనేత్రః శరదలితవపుః సూర్యకోటిప్రకాశో
వీరశ్రీబన్ధరాఙ్గస్త్రిదశపతినుతః పాతు మాం వీరరామః ॥ 87 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాణ్డే
ఏకాదశః సర్గః ॥ 11 ॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామో విభీషణం దృష్ట్వా హనూమంతం తథాఽఙ్గదమ్ ।
లక్ష్మణం కపిరాజం చ జామభవంతం తథా పరాన్ ॥ ౧ ॥

పరితుష్టేన మనసా సర్వానేవాబ్రవీద్వచః ।
భవతాం బాహువీర్యేణ నిహతో రావణో మయా ॥ ౨ ॥

కీర్తిః స్థాస్యతి వః పుణ్యా యావచ్ఛన్ద్రివాకరౌ ।
కీర్తయిష్యన్తి భవతాం కథాం త్రైలోక్యపావనీమ్ ॥ ౩ ॥

మయోపేతాం కలిహరాం యాస్యన్తి పరమాం గతిమ్ ।
ఏతస్మిన్నంతరే దృష్ట్వా రావణం పతితం భువి ॥ ౪ ॥

మన్తోదరీముఖాః సర్వాః స్త్రియో రావణపాలితాః ।
పతితా రావణస్యాగ్రే శోచన్త్యః పర్యదేవయన్ ॥ ౫ ॥

విభీషణః శుశోచార్తః శోకేన మహతాఽఽవృతః ।
పతితో రావణస్యాగ్రే బహుధా పర్యదేవయత్ ॥ ౬ ॥

రామస్తు లక్ష్మణం ప్రాహ బోధయస్వ విభీషణమ్ ।
కరోతు భ్రాతృసంస్కారం కిం విలంబేన మానద ॥ ౭ ॥

స్త్రియో మన్తోదరీముఖ్యాః పతితా విలపన్తి చ ।
నివారయతు తాః సర్వా రాక్షసీ రావణప్రియాః ॥ ౮ ॥

ఏవముక్తోఽథ రామేణ లక్ష్మణోఽగాద్విభీషణమ్ ।
ఉవాచ మృతకోపాన్తే పతితం మృతకోపమమ్ ॥ ౯ ॥

శోకేన మహతాఽఽవిష్టం సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ।
యం శోచసి త్వం దుఃఖేన కోఽయం తవ విభీషణ ॥ 10 ॥

త్వం వాస్య కతమః సృష్టేః పురేదానీమతః పరమ్ ।
యద్వత్తోయోఘపతితాః సికతా యాన్తి తద్వశాః ॥ 11 ॥

సంయుజ్యన్తే వియుజ్యన్తే తథా కాలేన దేహినః ।
యథా ధానాసు వై ధానా భవన్తి న భవన్తి చ ॥ 12 ॥

ఏవం భూతేషు భూతాని ప్రేరితానీశమాయయా ।
త్వం చేమే వయమన్యే చ తుల్యాః కాలవశోద్భవాః ॥ 13 ॥

జన్మమృత్యూ యదా యస్మాత్తదా తస్మాద్భవిష్యతః ।
ఈశ్వరః సర్వభూతాని భూతైః సృజతి హన్త్యజః ॥ 14 ॥

ఆత్మసృష్టైరస్వతన్తైర్నిరపేక్షోఽపి బాలవత్ ।
దేహేన దేహినో జీవా దేహోద్దేహోఽభిజాయతే ॥ 15 ॥

బీజాదేవ యథా బీజం దేహాన్య ఇవ శాశ్వతః ।
దేహిదేహవిభాగోఽయమవివేకకృతః పురా ॥ 16 ॥

నానాత్వం జన్మ నాశశ్చ క్షయో వృద్ధిః క్రియాఫలమ్ ।
ద్రష్టురాభాన్త్యతద్ధర్మా యథాగ్నేర్దారువిక్రియాః ॥ 17 ॥

త ఇమే దేహసంయోగాదాత్మనా భాన్త్యసద్గ్రహాత్ ।
యథా యథా తథా చాన్యద్ధ్యాయతోఽసత్సదాగ్రహాత్ ॥ 18 ॥

ప్రసుప్తస్యానహమ్భావాత్తదా భాతి న సంసృతిః ।
జీవతోఽపి తథా తద్వద్విముక్తస్యానహమ్భుతేః ॥ 19 ॥

తస్మాన్మాయామనోధర్మం జహ్యహమ్మమతాభ్రమమ్ ।

రామభద్రే భగవతి మనో ధేహ్యత్మసిశ్వరే ॥ 20 ॥

సర్వభూతాత్మని పరే మాయామానుషరూపిణి ।
బాహ్యేన్ద్రియార్థసమ్బన్ధాత్మ్యాజయిత్వా మనః శనైః ॥ 21 ॥

తత్ర దోషాన్ దర్శయిత్వా రామానన్దే నియోజయ ।
దేహబుద్ధ్యా భవేద్భ్రాతా పితా మాతా సుహృత్ప్రియః ॥ 22 ॥

విలక్షణం యదా దేహజ్ఞానాత్మ్యాత్మానమాత్మనా ।
తదా కః కస్య వా బన్ధుర్భ్రాతా మాతా పితా సుహృత్ ॥ 23 ॥

మిథ్యాజ్ఞానవశాజ్ఞాతా దారాగారాదయః సదా ।
శబ్దాదయశ్చ విషయా వివిధాశ్చైవ సమ్పదః ॥ 24 ॥

బలం కోశో భృత్యవర్గో రాజ్యం భూమిః సుతాదయః ।
అజ్ఞానజత్వాత్సర్వే తే క్షణసంకమభంగురాః ॥ 25 ॥

అథోత్తిష్ట హృదా రామం భావయన్ భక్తిభావితమ్ ।
అనువర్తస్వ రాజ్యాది భుజ్జ్ఞాన్ ప్రారబ్ధమన్వహమ్ ॥ 26 ॥

భూతం భవిష్యదభజన్ వర్తమానమథాచరన్ ।
విహరస్వ యథాన్యాయం భవదోషైర్న లిప్యసే ॥ 27 ॥

ఆజ్ఞాపయతి రామస్తావం యద్భ్రాతుః సామృథాయకమ్ ।
తత్కురుష్వ యథాశాస్త్రం రుదతీశ్చాపి యోషితః ॥ 28 ॥

నివారయ మహాబుద్ధే లక్ష్మ్యం గచ్ఛన్తు మా చిరమ్ ।
శ్రుత్వా యథావద్వచనం లక్ష్మణస్య విభీషణః ॥ 29 ॥

త్యక్త్వా శోకం చ మోహం చ రామపార్శ్వముపాగమత్ ।
విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థసహితం వచః ॥ 30 ॥

రామస్యైవానువృత్త్యర్థముత్తరం పర్యభాషత ।
నృశంసమనృతం క్రూరం త్యక్తధర్మవ్రతం ప్రభో ॥ 31 ॥

నార్హోఽస్మి దేవ సంస్కర్తుం పరదారాభిమర్శినమ్ ।
శ్రుత్వా తద్వచనం ప్రీతో రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ 32 ॥

మరణాంతాని వైరాణి నివృత్తం నః ప్రయోజనమ్ ।
క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ 33 ॥

రామాజ్ఞాం శిరసా ధృత్వా శీఘ్రమేవ విభీషణః ।
సాన్త్యవాక్యైర్మహాబుద్ధిం రాజ్ఞీం మన్దోదరీం తదా ॥ 34 ॥

సాన్త్యయామాస ధర్మాత్మా ధర్మబుద్ధిర్విభీషణః ।
త్వరయామాస ధర్మజ్ఞః సంస్కారార్థం స్వబాన్ధవాన్ ॥ 35 ॥

చిత్వాం నివేశ్య విధివత్ప్రమేధవిధానతః ।
ఆహితాగ్నేర్యథా కార్యం రావణస్య విభీషణః ॥ 36 ॥

తథైవ సర్వమకరోద్బన్ధుభిః సహ మన్త్రిభిః ।
దదౌ చ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః ॥ 37 ॥

స్నాత్వా చైవార్ద్రవస్త్రేణ తిలాన్ దర్భాభిమిశ్రితాన్ ।
ఉదకేన చ సమ్మిశ్రాన్ ప్రదాయ విధిపూర్వకమ్ ॥ 38 ॥

ప్రదాయ చోదకం తస్మై మూర్ధ్నా చైనం ప్రణమ్య చ ।
తాః స్త్రియోఽనునయామాస సాన్త్యముక్త్యా పునః పునః ॥ 39 ॥

గమ్యతామితి తాః సర్వా వివిశుర్నగరం తదా ।
ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః ॥ 40 ॥

రామపార్శ్వముపాగత్య తదాఽతిష్ఠద్విసీతవత్ ।

రామోఽపి సహ వైన్యేన ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ॥ 41 ॥

హర్షం లేభే రిపూన్ హత్వా యథా వృత్రం శతక్రతుః ।
మాతలిశ్చ తదా రామం పరిక్రమ్యాభివన్ద్య చ ॥ 42 ॥

అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ యయా స్వర్గం విహాయసా ।
తతో హృష్టమనా రామో లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ॥ 43 ॥

విభీషణాయ మే లక్ష్మణరాజ్యం దత్తం పురైవ హి ।
ఇదానీమపి గత్వా త్వం లక్ష్మణమధ్యే విభీషణమ్ ॥ 44 ॥

అభిషేచయ విప్రైశ్చ మన్తవద్విధిపూర్వకమ్ ।
ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తూర్ణం జగाम సహ వానరైః ॥ 45 ॥

లక్ష్మణం సువర్ణకలశైః సముద్రజలసంయుతైః ।
అభిషేకం శుభం చక్రే రాక్షసేంద్రస్య ధీమతః ॥ 46 ॥

తతః పౌరజనైః సార్థం నానోపాయనపాణిభిః ।
విభీషణః ససౌమిత్రిరుపాయనపురస్కృతః ॥ 47 ॥

దణ్డప్రణామమకరోద్రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।
రామో విభీషణం దృష్ట్వా ప్రాప్తరాజ్యం ముదాన్వితః ॥ 48 ॥

కృతకృత్యమివాత్మానమమన్యత సహానుజః ।
సుగ్రీవం చ సమాలింగ్య రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ 49 ॥

సహాయేన త్వయా వీర జితో మే రావణో మహాన్ ।
విభీషణోఽపి లక్ష్మణాయామభిషిక్తో మయాఽనఘ ॥ 50 ॥

తతః ప్రాహ హనూమంతం పార్శ్వస్థం వినయాన్వితమ్ ।
విభీషణస్యానుమతేర్గచ్ఛ త్వం రావణాలయమ్ ॥ 51 ॥

జానక్యై సర్వమాఖ్యాహి రావణస్య వధాదికమ్ ।
జానక్యాః ప్రతివాక్యం మే శీఘ్రమేవ నివేదయ ॥ 52 ॥

ఏవమాజ్ఞాపితో ధీమాన్ రామేణ పవనాత్మజః ।
ప్రవివేశ పురీం లక్ష్మ్యం పూజ్యమానో నిశాచరైః ॥ 53 ॥

ప్రవిశ్య రావణగృహం శింశపామూలమాశ్రితామ్ ।
దదర్శ జానకీం తత్ర కృశాం దీనామనిన్దితామ్ ॥ 54 ॥

రాక్షసీభిః పరివృతాం ధ్యాయంతీ రామమేవ హి ।
వినయావనతో భూత్వా ప్రణమ్య పవనాత్మజః ॥ 55 ॥

కృతాజ్ఞాలిపుటో భూత్వా ప్రహోవ భక్త్యాఽగ్రతః స్థితః ।
తం దృష్ట్వా జానకీ తూష్టిం స్థితా పూర్వస్మృతిం యయా ॥ 56 ॥

జ్ఞాత్వా తం రామదూతం సా హర్షాత్సౌమ్యముఖీ బభౌ ।
స తాం సౌమ్యముఖీం దృష్ట్వా తస్యై పవననన్దనః ।
రామస్య భాషితం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ 57 ॥

దేవి రామః ససుగ్రీవో విభీషణసహాయవాన్ ।
కుశలీ వానరాణాం చ సైన్యైశ్చ సహలక్ష्మణః ॥ 58 ॥

రావణం ససుతం హత్వా సబలం సహ మన్త్రిభిః ।
త్వామాహ కుశలం రామో రాజ్యే కృత్వా విభీషణమ్ ॥ 59 ॥

శ్రుత్వా భర్తుః ప్రియం వాక్యం హర్షగద్గదయా గిరా ।
కిం తే ప్రియం కరోమ్యద్య న పశ్యామి జగత్త్రయే ॥ 60 ॥

సమం తే ప్రియవాక్యస్య రత్నాన్యాభరణాని చ ।
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యో ప్రత్యువాచ ప్లవఙ్గమః ॥ 61 ॥

రత్నోఘాద్యవిధాద్వాఽపి దేవరాజ్యాద్యశిష్యతే ।
హతశత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థిరమ్ ॥ 62 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ ప్రాహ మారుతిమ్ ।
సర్వే సౌమ్యా గుణా సౌమ్య త్వయ్యేవ పరినిష్ఠితాః ॥ 63 ॥

రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రం మామాజ్ఞాపయతు రాఘవః ।
తథేతి తాం నమస్కృత్య యయౌ ద్రష్టుం రఘూత్తమమ్ ॥ 64 ॥

జానక్యా భాషితం సర్వం రామస్యాగ్రే న్యవేదయత్ ।
యన్నిమిత్తోఽయమారమ్భః కర్మణాం చ ఫలోదయః ॥ 65 ॥

తాం దేవీం శోకసంతప్తాం ద్రష్టుమర్హసి మైథిలీమ్ ।
ఏవముక్తో హనుమతా రామో జ్ఞానవతాం వరః ॥ 66 ॥

మాయాసీతాం పరిత్యక్తుం జానకీమనలే స్థితామ్ ।
ఆదాతుం మనసా ధ్యాత్వా రామః ప్రాహ విభీషణమ్ ॥ 67 ॥

గచ్ఛ రాజన్ జనకజామానయాఽఽశు మమాన్తికమ్ ।
స్నాతాం విరజవస్త్రాఢ్యాం సర్వాభరణభూషితామ్ ॥ 68 ॥

విభీషణోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా జగామ సహమారుతిః ।
రాక్షసీభిః సువృద్ధాభిః స్నాపయిత్వా తు మైథిలీమ్ ॥ 69 ॥

సర్వాభరణసమ్పన్నామారోఘ్య శిబికోత్తమే ।
యాష్టికైర్బహుభిర్గుప్తాం కఙ్కుకోష్టిషిభిః శుభామ్ ॥ 70 ॥

తాం ద్రష్టుమాగతాః సర్వే వానరా జనకాత్మజామ్ ।
తాన్ వారయన్తో బహవః సర్వతో వేత్రపాణయః ॥ 71 ॥

కోలాహలం ప్రకుర్వన్తో రామపార్శ్వముపాయయుః ।

దృష్ట్యా తాం శిబికారూఢాం దూరాదథ రఘూత్తమః ॥ 72 ॥

విభీషణ కిమర్థం తే వానరాన్ వారయంతి హి ।
పశ్యన్తు వానరాః సర్వే మైథిలీం మాతరం యథా ॥ 73 ॥

పాదచారేణ సాఽఽయాతు జానకీ మమ సన్నిధిమ్ ।
శ్రుత్వా తద్రామవచనం శిబికాదవరుహ్యా సా ॥ 74 ॥

పాదచారేణ శనకైరాగతా రామసన్నిధిమ్ ।
రామోఽపి దృష్ట్యా తాం మాయాసీతాం కార్యార్థనిర్మితామ్ ॥ 75 ॥

అవాచ్యవాదాన్ బహుశః ప్రాహ తాం రఘునన్దనః ।
అమృష్యమాణా సా సీతా వచనం రాఘవోదితమ్ ॥ 76 ॥

లక్ష్మణం ప్రాహ మే శీఘ్రం ప్రజ్వాలయ హుతాశనమ్ ।
విశ్వాసార్థం హి రామస్య లోకానాం ప్రత్యయాయ చ ॥ 77 ॥

రాఘవస్య మతం జ్ఞాత్వా లక్ష్మణోఽపి తదైవ హి ।
మహాకాష్ఠచయం కృత్వా జ్వాలయిత్వా హుతాశనమ్ ॥ 78 ॥

రామపార్శ్వముపాగమ్య తస్థౌ తూష్టిమరిన్దమః

తతః సీతా పరిక్రమ్య రాఘవం భక్తిసంయుతా ।
పశ్యతాం సర్వలోకానాం దేవరాక్షసయోషితామ్ ॥ 79 ॥

ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ ।
బద్ధాఙ్గాలిపుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపగా ॥ 80 ॥

యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్ ।
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ 81 ॥

ఏవముక్త్వా తదా సీతా పరిక్రమ్య హుతాశనమ్ ।

వివేశ జ్వలనం దీప్తం నిర్భయేన హృదా సతీ ॥ 82 ॥

దృష్ట్యా తతో భూతగణాః ససిద్ధాః
సీతాం మహావహ్నిగతాం భృశార్తాః ।
పరస్పరం ప్రాహురహో స సీతామ్
రామః శ్రియం స్యాం కథమత్యజ్జ్ఞః ॥ 83 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
ద్వాదశః సర్గః ॥ 12 ॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతః శక్రః సహస్రాక్షో యమశ్చ వరుణస్తథా ।
కుబేరశ్చ మహాతేజాః పినాకీ వృషవాహనః ॥ ౧ ॥

బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం శ్రేష్ఠో మునిభిః సిద్ధచారణైః ।
ఋషయః పితరః సాధ్యా గన్ధర్వాప్సరసోరగాః ॥ ౨ ॥

ఏతే చాన్యే విమానాగ్న్యైరాజగ్ముర్యత్ర రాఘవః ।
అబ్రువన్ పరమాత్మానం రామం ప్రాజ్ఞలయశ్చ తే ॥ ౩ ॥

కర్తా త్వం సర్వలోకానాం సాక్షీ విజ్ఞానవిగ్రహః ।
వసూనామష్టమోఽసి త్వం రుద్రాణాం శక్కరో భవాన్ ॥ ౪ ॥

ఆదికర్తాఽసి లోకానాం బ్రహ్మ త్వం చతురాననః ।
అశ్వినౌ పూణభూతౌ తే చక్షుషీ చన్ద్రభాస్కరౌ ॥ ౫ ॥

లోకానామాదిరన్తోఽసి నిత్య ఏకః సదోదితః ।
సదా శుద్ధః సదా బుద్ధః సదా ముక్తోఽగుణోఽద్వయః ॥ ౬ ॥

త్వన్మాయాసంవృతానాం త్వం భాసి మానుషవిగ్రహః ।
త్వన్నామ స్మరతాం రామ సదా భాసి చిదాత్మకః ॥ ౭ ॥

రావణేన హృతం స్థానమస్మాకం తేజసా సహ ।
త్వయాఽద్య నిహతో దుష్టః పునః ప్రాప్తం పదం స్వకమ్ ॥ ౮ ॥

ఏవం స్తువత్సు దేవేషు బ్రహ్మ సాక్షాత్పితామహః ।

అబ్రవీత్ప్రణతో భూత్వా రామం సత్యపథే స్థితమ్ ॥ 9 ॥

బ్రహ్మోవాచ

వందే దేవం విష్ణుమశేషస్థితిహేతుమ్
త్వామధ్యాత్మజ్ఞానిభిరన్తర్హృది భావ్యమ్ ।
హేయాహేయద్వంద్వవిహీనం పరమేకమ్
సత్తామాత్రం సర్వహృదిస్థం దృశిరూపమ్ ॥ 10 ॥

ప్రాణాపానౌ నిశ్చయబుద్ధ్యా హృది రుద్ధ్వా
భిత్వా సర్వం సంశయబంధం విషయకౌఘాన్ ।
పశ్యస్తీశం యం గతమోహో యతయస్తమ్
వందే రామం రత్నకిరీటం రవిభాసమ్ ॥ 11 ॥

మాయాతీతం మాధవమాద్యం జగదాదిమ్
మానాతీతం మోహవినాశం మునివన్ద్యమ్ ।
యోగిధ్యేయం యోగవిధానం పరిపూర్ణమ్
వందే రామం రజ్జితలోకం రమణీయమ్ ॥ 12 ॥

భావాభావప్రత్యయహీనం భవముఖ్యైః
యోగాసక్తైరర్చితపాదామ్బుజయుగ్మమ్ ।
నిత్యం శుద్ధం బుద్ధమనంతం ప్రణవాఖ్యమ్
వందే రామం వీరమశేషాసురదావమ్ ॥ 13 ॥

త్వం మే నాథో నాథితకార్యాఖిలకారీ
మానాతీతో మాధవరూపోఽఖిలధారీ ।
భక్త్యా గమ్యో భావితరూపో భవహారి
యోగాభ్యాసైర్భావితచేతఃసహచారీ ॥ 14 ॥

త్వామాద్యంతం లోకతతీనాం పరమీశమ్
లోకానాం నో లౌకికమానైరధిగమ్యమ్ ।
భక్తిశ్రద్ధాభావసమేతైర్భజనీయమ్

వస్తే రామం సుందరమిందీవరసీలమ్ || 15 ||

కో వా జ్ఞాతుం త్వామతిమానం గతమానమ్
మాయాసక్తో మాధవ శక్తో మునిమాన్యమ్ ।
వృన్దారణ్యే వన్దితవృన్దారకవృన్దమ్
వస్తే రామం భవముఖవన్ద్యం సుఖకన్దమ్ || 16 ||

నానాశాస్త్రైర్వేదకదమైభిః ప్రతిపాద్యమ్
నిత్యానన్దం నిర్విషయజ్ఞానమనాదిమ్ ।
మత్సేవార్థం మానుషభావం ప్రతిపన్నమ్
వస్తే రామం మరకతవర్ణం మధురేశమ్ || 17 ||

శ్రద్ధాయుక్తో యః పఠతీమం స్తవమాద్యమ్
బ్రాహ్మం బ్రహ్మజ్ఞానవిధానం భువి మర్త్యః ।
రామం శ్యామం కామితకామప్రదమీశమ్
ధ్యాత్వా ధ్యాతా పాతకజాలైర్విగతః స్యాత్ || 18 ||

శ్రుత్వా స్తుతిం లోకగురోర్విభావసుః
స్వాజ్ఞే సమాదాయ విదేహపుత్రికామ్ ।
విభ్రాజమానాం విమలారుణద్యుతిమ్
రక్తామ్బరాం దివ్యవిభూషణాన్వితామ్ || 19 ||

ప్రోవాచ సాక్షీ జగతాం రఘూత్తమమ్
ప్రపన్నసర్వార్తిహరం హుతాశనః ।
గృహాణ దేవీం రఘునాథ జానకీమ్
పురా త్వయా మయ్యవరోపితాం వనే || 20 ||

విధాయ మాయాజనకాత్మజాం హరే
దశాననప్రాణవినాశనాయ చ ।
హతో దశాస్యః సహ పుత్రబాన్ధవైః
నిరాకృతోఽనేన భరో భువః ప్రభో || 21 ||

తిరోహితా సా ప్రతిబిమ్బరూపిణీ
 కృతా యదర్థం కృతకృత్యతాం గతా ।
 తతోఽతిహృష్టాం పరిగృహ్య జానకీమ్
 రామః ప్రహృష్టః ప్రతిపూజ్య పావకమ్ ॥ 22 ॥

స్వాజ్ఞే సమావేశ్య సదాఽనపాయినీమ్
 శ్రియం త్రిలోకీజననీం శ్రియః పతిః ।

దృష్ట్వాఽథ రామం జనకాత్మజాయుతమ్
 శ్రియా స్ఫురంతం సురనాయకో ముదా ।
 భక్త్యా గిరా గద్గదయా సమేత్య
 కృతాజ్ఞలిః ॥ 23 ॥ స్తోతుమథోపచక్రమే

ఇన్ద్ర ఉవాచ

భజేఽహం సదా రామమిన్ద్రివరాభమ్
 భవారణ్యదావానలాభాభిధానమ్ ।
 భవానీహృదా భావితానన్దరూపమ్
 భవాభావహేతుం భవాదిప్రపన్నమ్ ॥ 24 ॥

సురానీకదుఃఖౌఘనైకహేతుమ్
 నరాకారదేహం నిరాకారమీడ్యమ్ ।
 పరేశం పరానన్దరూపం వరేణ్యమ్
 హరిం రామమీశం భజే భారనాశమ్ ॥ 25 ॥

ప్రపన్నాఖిలానన్దదోహం ప్రపన్నమ్
 ప్రపన్నార్తినిఃశేషనాశాభిధానమ్ ।
 తపోయోగయోగీశభావాభిభావ్యమ్
 కపీశాదిమిత్రం భజే రామమిత్రమ్ ॥ 26 ॥

సదా భోగభాజాం సుదూరే విభాన్తమ్
 సదా యోగభాజామదూరే విభాన్తమ్ ।
 చిదానన్దకన్దం సదా రాఘవేశమ్

విదేహాత్మజానన్దరూపం ప్రపద్యే ॥ 27 ॥

మహాయోగమాయావిశేషానుయుక్తో
విభాసీశ లీలానరాకారవృత్తిః ।
త్వదానన్దలీలాకథాపూర్ణకర్తాః
సదానన్దరూపా భవన్తీహ లోకే ॥ 28 ॥

అహం మానపానాభిమత్తప్రమత్తో
న వేదాఖిలేశాభిమానాభిమానః ।
ఇదానీం భవత్పాదపద్మప్రసాదాత్
త్రిలోకాధిపత్యాభిమానో వినష్టః ॥ 29 ॥

స్ఫురద్రత్నకేయూరహారాభిరామమ్
ధరాభారభూతాసురానీకదావమ్ ।
శరచ్ఛన్ద్రవక్త్రం లసత్పద్మనేత్రమ్
దురావారపారం భజే రాఘవేశమ్ ॥ 30 ॥

సురాధీశనీలాభ్రనీలాఙ్గాకాన్తిమ్
విరాధాదిరక్షోవధాల్లోకశాన్తిమ్ ।
కిరీటాదిశోభం పురారాతిలాభమ్
భజే రామచన్ద్రం రఘూణామధీశమ్ ॥ 31 ॥

లసచ్ఛన్ద్రకోటిప్రకాశాదిపీఠే
సమాసీనమజ్జే సమాధాయ సీతామ్ ।
స్ఫురద్ధేమవర్ణాం తడిత్పుష్పభాసామ్
భజే రామచన్ద్రం నివృత్తార్తితన్ద్రమ్ ॥ 32 ॥

తతః ప్రోవాచ భగవాన్ భవాన్య సహితో భవః ।
రామం కమలపత్రాక్షం విమానస్థో నభఃస్థలే ॥ 33 ॥

ఆగమిష్యామ్యయోధ్యాయాం ద్రష్టుం త్వాం రాజ్యసత్కృతమ్ ।

ఇదానీం పశ్య పితరమస్య దేహస్య రాఘవ ॥ 34 ॥

తతోఽపశ్యద్విమానస్థం రామో దశరథం పురః ।
ననామ శిరసా పాదౌ ముదా భక్త్యా సహానుజః ॥ 35 ॥

ఆలిङ్గ్య మూర్ధ్నవస్త్రాయ రామం దశరథోఽబ్రవీత్ ।
తారితోఽస్మి త్వయా వత్స సంసారాద్ధుఃఖసాగరాత్ ॥ 36 ॥

ఇత్యుక్త్వా పునరాలిङ్గ్య యయా రామేణ పూజితః ।
రామోఽపి దేవరాజం తం దృష్ట్వా ప్రాహ కృతాఞ్జలిమ్ ॥ 37 ॥

మత్కృతే నిహతాన్ సఙ్ఖ్యే వానరాన్ పతితాన్ భువి ।
జీవయాఽఽశు సుధావృష్ట్యా సహస్రాక్ష మమాఽఽఞ్జయా ॥ 38 ॥

తథేత్యమృతవృష్ట్యా తాన్ జీవయామాస వానరాన్ ।
యే యే మృతా మృధే పూర్వం తే తే సుప్తోత్థితా ఇవ ।
పూర్వవద్బలినో హృష్టా రామపార్శ్వముపాయయుః ॥ 39 ॥

నోత్థితా రాక్షసాస్తత్ర పీయూషస్పర్శనాదపి ।
విభీషణస్తు సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాబ్రవీద్వచః ॥ 40 ॥

దేవ మామనుగృహ్ణిష్య మయి భక్తిర్యదా తవ ।
మఙ్గలస్నానమద్య త్వం కురు సీతాసమన్వితః ॥ 41 ॥

అలఙ్కృత్య సహ భ్రాత్రా శ్వో గమిష్యామహే వయమ్ ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ రఘూత్తమః ॥ 42 ॥

సుకుమారోఽతిభక్తో మే భరతో మామవేక్షతే ।
జటావల్కలధారీ స శబ్దబ్రహ్మసమాహితః ॥ 43 ॥

కథం తేన వినా స్నానమలఙ్కారాదికం మమ ।

అతః సుగ్రీవముఖ్యాంస్త్యం పూజయాఽఽశు విశేషతః ॥ 44 ॥

పూజితేషు కపిన్ద్రేషు పూజితోఽహం న సంశయః ।
ఇత్యుక్తో రాఘవేణాశు స్వర్ణరత్నామ్బరాణి చ ॥ 45 ॥

వవర్ష రాక్షసశ్రేష్ఠో యథాకామం యథారుచి ।
తతస్తాన్ పూజితాన్ దృష్ట్వా రామో రత్నైశ్చ యూథపాన్ ॥ 46 ॥

అభినన్ద్య యథాన్యాయం విససర్జ హరీశ్వరాన్ ।
విభీషణసమానీతం పుష్పకం సూర్యవర్చసమ్ ॥ 47 ॥

ఆరురోహ తతో రామస్తద్విమానమనుత్తమమ్ ।
అజ్ఞే నిధాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీమ్ ॥ 48 ॥

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విక్రాన్తేన ధనుష్మతా ।
అబ్రవీచ్ఛ విమానస్థః శ్రీరామః సర్వవానరాన్ ॥ 49 ॥

సుగ్రీవం హరిరాజం చ అఙ్గదం చ విభీషణమ్ ।
మిత్రకార్యం కృతం సర్వం భవద్భిః సహ వానరైః ॥ 50 ॥

అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గన్తుమర్హథ ।
సుగ్రీవ ప్రతియాహ్యశు కిష్కిన్ధాం సర్వసైనికైః ॥ 51 ॥

స్వరాజ్యే వస లఙ్కాయాం మమ భక్తో విభీషణ ।
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః నేన్ద్రా అపి దివౌకసః ॥ 52 ॥

అయోధ్యాం గన్తుమిచ్ఛామి రాజధానీం పితుర్మమ ।
ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరాస్తే మహాబలాః ॥ 53 ॥

ఊచుః ప్రాఙ్మలయః సర్వే రాక్షసశ్చ విభీషణః ।
అయోధ్యాం గన్తుమిచ్ఛామస్త్యయా సహ రఘూత్తమ ॥ 54 ॥

దృష్ట్యా త్వామభిషిక్తం తు కౌసల్యామభివాద్య చ ।
పశ్చాద్వృణీమహే రాజ్యమనుజ్ఞాం దేహి నః ప్రభో ॥ 55 ॥

రామస్తథేతి సుగ్రీవ వానరైః సవిభీషణః ।
పుష్పకం సహనూమాంశ్చ శీఘ్రమారోహ సామృతమ్ ॥ 56 ॥

తతస్తు పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవః సహ సేనయా ।
విభీషణశ్చ సామాత్యః సర్వే చారురుహుర్ద్వితమ్ ॥ 57 ॥

తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనమ్ ।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతముత్పపాత విహాయసా ॥ 58 ॥

బభౌ తేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా ।
ప్రహృష్టశ్చ తదా రామశ్చతుర్ముఖ ఇవాపరః ॥ 59 ॥

తతో బభౌ భాస్కరబిమృతుల్యమ్
కుబేరయానం తపసానులబ్ధమ్ ।
రామేణ శోభాం నితరాం ప్రపేదే
సీతాసమేతేన సహనుజేన ॥ 60 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
త్రయోదశః సర్గః ॥ 13 ॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

పాతయిత్వా తతశ్చక్షుః సర్వతో రఘునందనః ।
అబ్రవీన్నైథిలీం సీతాం రామః శశినిభాననామ్ ॥ ౧ ॥

త్రికూటశిఖరాగ్రస్థాం పశ్య లజ్కాం మహాప్రభామ్ ।
ఏతాం రణభువం పశ్య మాంసకర్దమపజ్కిలామ్ ॥ ౨ ॥

అసురాణాం ప్లవజ్గానామత్ర వైశసనం మహత్ ।
అత్ర మే నిహతః శేతే రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩ ॥

కుమ్భకర్ణేన్ద్రజిన్ముఖ్యాః సర్వే చాత్ర నిపాతితాః ।
ఏష సేతుర్మయా బద్ధః సాగరే సలిలాశయే ॥ ౪ ॥

ఏతచ్చ దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య మహాత్మనః ।
సేతుబద్ధమితి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేన చ పూజితమ్ ॥ ౫ ॥

ఏతత్పవిత్రం పరమం దర్శనాత్పాతకాపహమ్ ।
అత్ర రామేశ్వరో దేవో మయా శమ్భుః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౬ ॥

అత్ర మాం శరణం ప్రాప్తో మన్త్రిభిశ్చ విభీషణః ।
ఏషా సుగ్రీవనగరీ కిష్కిన్ధా చిత్రకాననా ॥ ౭ ॥

తత్ర రామాజ్ఞయా తారాప్రముఖా హరియోషితః ।
ఆనయామాస సుగ్రీవః సీతాయాః ప్రియకామ్యయా ॥ ౮ ॥

తాభిః సహోత్థితం శీఘ్రం విమానం ప్రేక్ష్య రాఘవః ।

ప్రాహ చాద్రిమృష్యమూకం పశ్య వాల్యత్ర మే హతః ॥ 9 ॥

ఏషా పఞ్చవటీ నామ రాక్షసా యత్ర మే హతాః ।
అగస్త్యస్య సుతీక్షణస్య పశ్యాశ్రమపదే శుభే ॥ 10 ॥

ఏతే తే తాపసాః సర్వే దృశ్యంతే వరవర్ణిని ।
అసౌ శైలవరో దేవి చిత్రకూటః ప్రకాశతే ॥ 11 ॥

అత్ర మాం కైకయాపుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః ।
భరద్వాజాశ్రమం పశ్య దృశ్యతే యమునాతటే ॥ 12 ॥

ఏషా భాగీరథీ గంగా దృశ్యతే లోకపావనీ ।
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే సరయూయూపమాలినీ ॥ 13 ॥

ఏషా సా దృశ్యతేఽయోధ్యా ప్రణామం కురు భామిని ।
ఏవం క్రమేణ సమ్రాప్తో భరద్వాజాశ్రమం హరిః ॥ 14 ॥

పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పఞ్చమ్యాం రఘునందనః ।
భరద్వాజం మునిం దృష్ట్వా వవన్దే సానుజః ప్రభుః ॥ 15 ॥

పప్రచ్ఛ మునిమాసీనం వినయేన రఘూత్తమః ।
శృణోషి కచ్చిద్భరతః కుశల్యాస్తే సహానుజః ॥ 16 ॥

సుభిక్షా వర్తతేఽయోధ్యా జీవంతి చ హి మాతరః ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం భరద్వాజః ప్రహృష్టధీః ॥ 17 ॥

ప్రాహ సర్వే కుశలినో భరతస్తు మహామనాః ।
ఫలమూలకృతాహారో జటావల్కలధారకః ॥ 18 ॥

పాదుకే సకలం న్యస్య రాజ్యం త్వాం సుప్రతీక్షతే ।
యద్యత్కృతం త్వయా కర్మ దణ్డకే రఘునందన ॥ 19 ॥

రాక్షసానాం వినాశం చ సీతాహరణపూర్వకమ్ ।
సర్వం జ్ఞాతం మయా రామ తపసా తే ప్రసాదతః ॥ 20 ॥

త్వం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాదాదిమధ్యాంతవర్జితః ।
త్వమగ్రే సలిలం సృష్ట్యా తత్ర సుప్తోఽసి భూతకృత్ ॥ 21 ॥

నారాయణోఽసి విశ్వాత్మన్నరాణామంతరాత్మకః ।
త్వన్నాభికమలోత్పన్నో బ్రహ్మ లోకపితామహః ॥ 22 ॥

అతస్త్యం జగతామీశః సర్వలోకనమస్కృతః ।
త్వం విష్ణుర్జానకీ లక్ష్మీః శేషోఽయం లక్ష్మణాభిధః ॥ 23 ॥

ఆత్మనా సృజసీదం త్వమాత్మన్యేవాఽఽత్మమాయయా ।
న సజ్జనే నభోవత్త్వం చిచ్ఛక్త్యా సర్వసాక్షికః ॥ 24 ॥

బహిరంతశ్చ భూతానాం త్వమేవ రఘునందన ।
పూర్ణోఽపి మూఢదృష్టినాం విచ్ఛిన్న ఇవ లక్ష్మ్యనే ॥ 25 ॥

జగత్త్వం జగదాధారస్త్యమేవ పరిపాలకః ।
త్వమేవ సర్వభూతానాం భోక్తా భోజ్యం జగత్పతే ॥ 26 ॥

దృశ్యతే శ్రూయతే యద్యత్స్మర్యతే వా రఘూత్తమ ।
త్వమేవ సర్వమఖిలం త్వద్వినాఽన్యన్న కిఞ్చన ॥ 27 ॥

మాయా సృజతి లోకాంశ్చ స్వగుణైరహమాదిభిః ।
త్వచ్ఛక్తిప్రేరితా రామ తస్మాత్త్వయ్యుపచర్యతే ॥ 28 ॥

యథా చుమ్బకసాన్నిధ్యాచ్ఛలన్త్యేవాయసాదయః ।
జడాస్తథా త్వయా దృష్టా మాయా సృజతి వై జగత్ ॥ 29 ॥

దేహద్వయమదేహస్య తవ విశ్వం రిరక్షిషోః ।

విరాట్ స్థూలం శరీరం తే సూత్రం సూక్ష్మముదాహృతమ్ || 30 ||

విరాజః సమృద్ధవన్యైతే అవతారాః సహస్రశః ।
కార్యాన్తే ప్రవిశన్యైవ విరాజం రఘునన్దన || 31 ||

అవతారకథాం లోకే యే గాయన్తి గృణన్తి చ ।
అనన్యమనసో ముక్తిస్తేషామేవ రఘూత్తమ || 32 ||

త్వం బ్రహ్మణా పురా భూమేర్భారహారాయ రాఘవ ।
ప్రార్థితస్తపసా తుష్టస్త్యం జాతోఽసి రఘూః కులే || 33 ||

దేవకార్యమశేషేణ కృతం తే రామ దుష్కరమ్ ।
బహువర్షసహస్రాణి మానుషం దేహమాశ్రితః || 34 ||

కుర్వన్ దుష్కరకర్మాణి లోకద్వయహితాయ చ ।
పాపహరీణి భువనం యశసా పూరయిష్యసి || 35 ||

ప్రార్థయామి జగన్నాథ పవిత్రం కురు మే గృహమ్ ।
స్థిత్యాఽద్య భుక్త్వా సబలః శోభ గమిష్యసి పత్తనమ్ || 36 ||

తథేతి రాఘవోఽతిష్ఠత్తస్మిన్నాశ్రమ ఉత్తమే ।
ససైన్యః పూజితస్తేన సీతయా లక్ష్మణేన చ || 37 ||

తతో రామశ్చిన్తయిత్వా ముహూర్తం ప్రాహ మారుతిమ్ ।
ఇతో గచ్ఛ హనూమంస్త్యమయోధ్యాం ప్రతి సత్వరః || 38 ||

జానీహి కుశలీ కచ్చిజ్ఞనో నృపతిమన్దిరే ।
శృంగవేరపురం గత్వా బ్రూహి మిత్రం గుహం మమ || 39 ||

జానకీలక్ష్మణోపేతమాగతం మాం నివేదయ ।
నన్దిగ్రామం తతో గత్వా భ్రాతరం భరతం మమ || 40 ||

దృష్ట్యా బ్రూహి సభార్యస్య సభ్రాతుః కుశలం మమ ।
సీతాపహరణాదీని రావణస్య వధాదికమ్ ॥ 41 ॥

బ్రూహి క్రమేణ మే భ్రాతుః సర్వం తత్ర విచేష్టితమ్ ।
హత్వా శత్రుగణాన్ సర్వాన్ సభార్యః సహలక్ష్యణః ॥ 42 ॥

ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ ఋక్షహరీశ్వరైః ।
ఇత్యుక్త్వా తత్ర వృత్తాంతం భరతస్య విచేష్టితమ్ ॥ 43 ॥

సర్వం జ్ఞాత్వా పునః శీఘ్రమాగచ్ఛ మమ సన్నిధిమ్ ।
తథేతి హనుమాన్స్తత్ర మానుషం వపురాస్థితః ॥ 44 ॥

నన్దిగ్రామం యయా తూర్ణం వాయువేగేన మారుతిః ।
గరుత్మానివ వేగేన జిఘృక్షన్ భుజగోత్తమమ్ ॥ 45 ॥

శృంగవేరపురం ప్రాప్య గుహమాసాద్య మారుతిః ।
ఉవాచా మధురం వాక్యం ప్రహృష్టేనాన్తరాత్మనా ॥ 46 ॥

రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ సఖా తే సహ సీతయా ।
సలక్ష్యణస్తావం ధర్మాత్మా క్షేమీ కుశలమబ్రవీత్ ॥ 47 ॥

అనుజ్ఞాతోఽద్య మునినా భరద్వాజేన రాఘవః ।
ఆగమిష్యతి తం దేవం ద్రక్ష్యసి త్వం రఘూత్తమమ్ ॥ 48 ॥

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సమ్ప్రహృష్టతనూరుహమ్ ।
ఉత్పపాత మహావేగో వాయువేగేన మారుతిః ॥ 49 ॥

సోఽపశ్యద్రామతీర్థం చ సరయాం చ మహానదీమ్ ।
తామతిక్రమ్య హనుమాన్నన్దిగ్రామం యయా ముదా ॥ 50 ॥

క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయాశ్చిరకృష్ణాజినామృరమ్ ।

దదర్శ భరతం దీనం కృశమాశ్రమవాసినమ్ || 51 ||

మలపక్కువిదిగ్ధాఙ్గం జటిలం వల్కలామ్బరమ్ ।
ఫలమూలకృతాహారం రామచింతాపరాయణమ్ || 52 ||

పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసయంతం వసున్ధరామ్ ।
మన్త్రిభిః పౌరముఖ్యైశ్చ కాషాయామ్బరధారిభిః || 53 ||

వృతదేహం మూర్తిమంతం సాక్షాద్ధర్మమివ స్థితమ్ ।
ఉవాచ ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః || 54 ||

యం త్వం చింతయనే రామం తాపసం దణ్డకే స్థితమ్ ।
అనుశోచసి కాకుత్స్థః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ || 55 ||

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యజ సుదారుణమ్ ।
అస్మిన్మహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సజ్గతః || 56 ||

సమరే రావణం హత్వా రామః సీతామవాప్య చ ।
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః ససీతః సహలక్ష్మణః || 57 ||

ఏవముక్తో మహాతేజా భరతో హర్షమూర్చ్ఛితః ।
పపాత భువి చాస్వస్థః కైకయాప్రియనన్దనః || 58 ||

ఆలిఙ్గ్య భరతః శీఘ్రం మారుతిం ప్రియవాదినమ్ ।
ఆనన్దజైరశ్రుజలైః సిషేచ భరతః కపిమ్ || 59 ||

దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్రోశాదిహాగతః ।
ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియమ్ || 60 ||

గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం వరమ్ ।
సర్వాభరణసమ్పన్నా ముగ్ధాః కన్యాస్తు షోడశ || 61 ||

ఏవముక్త్యా పునః ప్రాహ భరతో మారుతాత్మజమ్ ।
బహూసీమాని వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనమ్ ॥ 62 ॥

శృణోమ్యహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనమ్ ।
కల్యాణీ బత గాథేయం తౌకికీ ప్రతిభాతి మే ॥ 63 ॥

ఏతి జీవంతమానన్దో నరం వర్షశతాదపి ।
రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్సమాగమః ॥ 64 ॥

తత్త్వమాఖ్యాహి భద్రం తే విశ్వసేయం వచస్తవ ।
ఏవముక్తోఽథ హనుమాన్ భరతేన మహాత్మనా ॥ 65 ॥

ఆచచక్షేఽథ రామస్య చరితం కృతస్నశః క్రమాత్ ।
శ్రుత్వా తు పరమానన్దం భరతో మారుతాత్మజాత్ ॥ 66 ॥

ఆజ్ఞాపయచ్ఛత్రహణం ముదా యుక్తం ముదాన్వితః ।
దైవతాని చ యావన్తి నగరే రఘునన్దన ॥ 67 ॥

నానోపహారబలిభిః పూజయన్తు మహాధీయః ।
సూతా వైతాలికాశ్చైవ వన్దినః స్తుతిపాఠకాః ॥ 68 ॥

వారముఖ్యాశ్చ శతశో నిర్యాన్త్యద్యైవ సజ్జశః ।
రాజదారాస్తథాఽమాత్యాః సేనా హస్త్యశ్వపత్తయః ॥ 69 ॥

బ్రాహ్మణాశ్చ తథా పౌరా రాజానో యే సమాగతాః ।
నిర్యాన్తు రాఘవస్యాద్య ద్రష్టుం శశినిభాననమ్ ॥ 70 ॥

భరతస్య వచః శ్రుత్వా శత్రుఘ్నపరిచోదితాః ।
అలఙ్ఘ్యక్రుశ్చ నగరీం ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలైః ॥ 71 ॥

తోరణైశ్చ పతాకాభిర్విచిత్రాభిరనేకథా ।

అలఙ్కరస్వని వేశ్మాని నానాబలివిచక్షణాః ॥ 72 ॥

నిర్యాన్తి వృన్దశః సర్వే రామదర్శనలాలసాః ।
హయానాం శతసాహస్రం గజానామయుతం తథా ॥ 73 ॥

రథానాం దశసాహస్రం స్వర్ణసూత్రవిభూషితమ్ ।
పారమేష్ఠీన్యూపాదాయ ద్రవ్యాణ్యుచ్చావచాని చ ॥ 74 ॥

తతస్తు శిబికారూఢా నిర్యాయా రాజయోషితః ।
భరతః పాదుకే న్యన్య శిరస్యేవ కృతాఙ్గాలిః ॥ 75 ॥

శత్రుఘ్నసహితో రామం పాదచారేణ నిర్యాయౌ ।
తదైవ దృశ్యతే దూరాద్విమానం చంద్రసన్నిభమ్ ॥ 76 ॥

పుష్పకం సూర్యసంకాశం మనసా బ్రహ్మనిర్మితమ్ ।
ఏతస్మిన్ భ్రాతరౌ పీరౌ వైదేహ్యౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 77 ॥

సుగ్రీవశ్చ కపిశ్రేష్ఠో మన్త్రిభిశ్చ విభీషణః ।
దృశ్యతే పశ్యత జనా ఇత్యాహ పవనాత్మజః ॥ 78 ॥

తతో హర్షసముద్భూతో నిఃస్వనో దివమస్పృశత్ ।
స్త్రీబాలయువవృద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తనాత్ ॥ 79 ॥

రథకుఙ్కరవాజస్థా అవతీర్య మహిం గతాః ।
దదృశుస్తే విమానస్థం జనాః సోమమివామ్బరే ॥ 80 ॥

ప్రాఙ్మలిరభరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోన్ముఖః ।
తతో విమానాగ్రగతం భరతో రాఘవం ముదా ॥ 81 ॥

వవన్దే ప్రణతో రామం మేరుస్థమివ భాస్కరమ్ ।
తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం విమానమపతద్భువి ॥ 82 ॥

ఆరోపితో విమానం తద్భరతః సానుజస్తదా ।
రామమాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్ ॥ 83 ॥

సముత్థాయ చిరాద్దృష్టం భరతం రఘునన్దనః ।
భ్రాతరం స్వాఙ్కమారోప్య ముదా తం పరిషస్వజే ॥ 84 ॥

తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం నామ కీర్తయన్ ।
అభ్యవాదయత ప్రితో భరతః ప్రేమవిహ్వలః ॥ 85 ॥

సుగ్రీవం జామ్బవన్తం చ యువరాజం తథాఽఙ్గదమ్ ।
మైన్దద్వివిదనీలాంశ్చ ఋషభం చైవ సస్వజే ॥ 86 ॥

సుషేణం చ నలం చైవ గవాక్షం గన్ధమాదనమ్ ।
శరభం పనసం చైవ భరతః పరిషస్వజే ॥ 87 ॥

సర్వే తే మానుషం రూపం కృత్వా భరతమాదృతాః ।
పప్రచ్ఛుః కుశలం సౌమ్యాః ప్రహృష్టాశ్చ ప్లవఙ్గమాః ॥ 88 ॥

తతః సుగ్రీవమాలిఙ్గ్య భరతః ప్రాహ భక్తితః ।
త్వత్సహాయేన రామస్య జయోఽభూద్రావణో హతః ॥ 89 ॥

త్వమస్మాకం చతుర్ణాం తు భ్రాతా సుగ్రీవ పఞ్చమః ।
శత్రుఘ్నశ్చ తదా రామమభివాద్య సలక్ష్మణమ్ ॥ 90 ॥

సీతాయాశ్చరణౌ పశ్చాద్వవన్దే వినయాన్వితః ।
రామో మాతరమాసాద్య వివర్ణాం శోకవిహ్వలామ్ ॥ 91 ॥

జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రసాదయన్ ।
కైకేయాం చ సుమిత్రాం చ ననామేతరమాతరౌ ॥ 92 ॥

భరతః పాదుకే తే తు రాఘవస్య సుపూజితే ।

యోజయామాస రామస్య పాదయోర్భక్తిసంయుతః ॥ 93 ॥

రాజ్యమేతన్నాస్యసభూతం మయా నిర్యాతితం తవ ।
అద్య మే సఫలం జన్మ ఫలితో మే మనోరథః ॥ 94 ॥

యత్పశ్యామి సమాయాతమయోధ్యాం త్వామహం ప్రభో ।
కోష్ఠాగారం బలం కోశం కృతం దశగుణం మయా ॥ 95 ॥

త్వత్తేజసా జగన్నాథ పాలయస్వ పురం స్వకమ్ ।
ఇతి బ్రువాణం భరతం దృష్ట్వా సర్వే కపిశ్వరాః ॥ 96 ॥

ముముచుర్నేత్రజం తోయం ప్రశశంసుర్ముదాన్వితాః ।
తతో రామః ప్రహృష్టాత్మా భరతం స్వాఙ్కగం ముదా ॥ 97 ॥

యయా తేన విమానేన భరతస్యాశ్రమం తదా ।
అవరుహ్య తదా రామో విమానాగ్ర్యాన్మహీతలమ్ ॥ 98 ॥

అబ్రవీత్పుష్పకం దేవో గచ్ఛ వైశ్రవణం వహ ।
అనుగచ్ఛానుజానామి కుబేరం ధనపాలకమ్ ॥ 99 ॥

రామో వసిష్ఠస్య గురోః పదామ్బుజమ్
నత్వా యథా దేవగురోః శతక్రతుః ।
దత్త్వా మహార్హాసనముత్తమం గురో-
రుపావివేశాథ గురోః సమీపతః ॥ 100 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
చతుర్దశః సర్గః ॥ 14 ॥

॥ పఞ్చదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతస్తు కైకయీపుత్రో భరతో భక్తిసంయుతః ।
శిరస్యజ్ఞులిమాధాయ జ్యేష్ఠం భ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

మాతా మే సత్కృతా రామ దత్తం రాజ్యం త్వయా మమ ।
దదామి తత్తే చ పునర్యథా త్వమదదా మమ ॥ ౨ ॥

ఇత్యుక్త్వా పాదయోర్భక్త్యా సాష్టాంగం ప్రణిపత్య చ ।
బహుధా ప్రార్థయామాస కైకేయ్యా గురుణా సహ ॥ ౩ ॥

తథేతి ప్రతిజగ్రాహ భరతాద్రాజ్యమీశ్వరః ।
మాయామాశ్రిత్య సకలాం నరచేష్టాముపాగతః ॥ ౪ ॥

స్వారాజ్యానుభవో యస్య సుఖజ్ఞానైకరూపిణః ।
నిరస్తాతిశయానన్దరూపిణః పరమాత్మనః ॥ ౫ ॥

మానుషేణ తు రాజ్యేన కిం తస్య జగదీశితుః ।
యస్య భ్రూభంగమాత్రేణ త్రిలోకీ నశ్యతి క్షణాత్ ॥ ౬ ॥

యస్యానుగ్రహమాత్రేణ భవన్త్యాఖణ్డలశ్రియః ।
లీలాస్పృష్టమహాస్పృష్టేః కియదేతద్రమాపతేః ॥ ౭ ॥

తథాఽపి భజతాం నిత్యం కామపూరవిధిత్సయా ।
లీలామానుషదేహేన సర్వమప్యనువర్తతే ॥ ౮ ॥

తతః శత్రుఘ్నవచనాన్నిపుణః శ్మశ్రుక్పన్తకః ।
సమ్భారాశ్చాభిషేకార్థమానీతా రాఘవస్య హి ॥ ౯ ॥

పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాత్మని ।
సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే చ రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే ॥ 10 ॥

విశోధితజటః స్నాతశ్చిత్రమాల్యానులేపనః ।
మహార్హవసనోపేతస్తస్థా తత్ర శ్రియా జ్వలన్ ॥ 11 ॥

ప్రతికర్మ చ రామస్య లక్ష్మణశ్చ మహామతిః ।
కారయామాస భరతః సీతాయా రాజయోషితః ॥ 12 ॥

మహార్హవస్త్రాభరణైరలఙ్ఘ్యక్రుః సుమధ్యమామ్ ।
తతో వానరపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనా ॥ 13 ॥

అకారయత కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్రవత్సలా ।
తతః స్యన్దనమాదాయ శత్రుఘ్నవచనాత్సుధీః ॥ 14 ॥

సుమన్త్రః సూర్యసంజ్ఞాశం యోజయిత్వాఽగ్రతః స్థితః ।
ఆరురోహ రథం రామః సత్యధర్మపరాయణః ॥ 15 ॥

సుగ్రీవో యువరాజశ్చ హనుమాంశ్చ విభీషణః ।
స్నాత్వా దివ్యామ్బరధరా దివ్యాభరణభూషితాః ॥ 16 ॥

రామమన్వీయురగ్రే చ రథాశ్వగజవాహనాః ।
సుగ్రీవపత్న్యః సీతా చ యయుర్యావైః పురం మహత్ ॥ 17 ॥

వజ్రపాణిర్యథా దేవైర్హరితాశ్వరథే స్థితః ।
ప్రయయా రథమాస్థాయ తథా రామో మహత్పురమ్ ॥ 18 ॥

సారథ్యం భరతశ్చక్రే రత్నదణ్డం మహాద్యుతిః ।
శ్వేతాతపత్రం శత్రుఘ్నో లక్ష్మణో వ్యజనం దధే ॥ 19 ॥

చామరం చ సమీపస్థో న్యవీజయదరిన్దమః ।

శశిప్రకాశం త్వపరం జగ్రాహాసురనాయకః ॥ 20 ॥

దీవిజైః సిద్ధసజ్జైశ్చ ఋషిభిర్దివ్యదర్శనైః ।
స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధురధ్వనిః ॥ 21 ॥

మానుషం రూపమాస్థాయ వానరా గజవాహనాః ।
భేరీశఙ్ఖనినాదైశ్చ మృదఙ్గపణవానకైః ॥ 22 ॥

ప్రయయా రాఘవశ్రేష్ఠస్తాం పురీం సమలఙ్కృతామ్ ।
దదృశుస్తే సమాయాంతం రాఘవం పురవాసినః ॥ 23 ॥

దూర్వాదలశ్యామతనుం మహార్హ-
కిరీటరత్నాభరణాఞ్చితాఙ్గమ్ ।
ఆరక్తకఞ్జాయతలోచనాంతమ్
దృష్ట్వా యయుర్మోదమతీవ పుణ్యాః ॥ 24 ॥

విచిత్రరత్నాఞ్చితసూత్రనద్ధ-
పీతామ్బరం పీనభుజాంతరాలమ్ ।
అనర్ఘ్యముక్తాఫలదివ్యహారైః
విరోచమానం రఘునందనం ప్రజాః ॥ 25 ॥

సుగ్రీవముఖ్యైర్హరిభిః ప్రశాన్తైః
నిషేవ్యమాణం రవితుల్యభాసమ్ ।
కస్తూరికాచన్దనలిప్తగాత్రమ్
నివీతకల్పద్రుమపుష్పమాలమ్ ॥ 26 ॥

శ్రుత్వా స్త్రియో రామముపాగతం ముదా
ప్రహర్షవేగోత్కలితాననశ్రియః ।
అపాస్య సర్వం గృహకార్యమాహితమ్
హర్మ్యాణి చైవారురుహః స్వలఙ్కృతాః ॥ 27 ॥

దృష్ట్యా హరిం సర్వదృగుత్సవాకృతిమ్
 పుష్పైః కిరన్త్యః స్మితశోభితాననాః ।
 దృగ్భిః పునర్నేత్రమనోరసాయనమ్
 స్వానన్దమూర్తిం మనసాభిరేభిరే ॥ 28 ॥

రామః స్మితస్నిగ్ధదృశా ప్రజాస్తథా
 పశ్యన్ ప్రజానాథ ఇవాపరః ప్రభుః ।
 శనైర్జగామాథ పితుః స్వలక్ష్మితమ్
 గృహం మహేన్ద్రాలయసన్నిభం హరిః ॥ 29 ॥

ప్రవిశ్య వేశ్మాన్తరసంస్థితో ముదా
 రామో వవన్దే చరణౌ స్వమాతుః ।
 క్రమేణ సర్వాః పితృయోషితః ప్రభుః
 ననామ భక్త్యా రఘువంశకేతుః ॥ 30 ॥

తతో భరతమాహేదం రామః సత్యపరాక్రమః ।
 సర్వసంప్రత్యమాయుక్తం మమ మన్దిరముత్తమమ్ ॥ 31 ॥

మిత్రాయ వానరేన్ద్రాయ సుగ్రీవాయ ప్రదీయతామ్ ।
 సర్వేభ్యః సుఖవాసార్థం మన్దిరాణి ప్రకల్పయ ॥ 32 ॥

రామేణైవం సమాదిష్టో భరతశ్చ తథాఽకరోత్ ।
 ఉవాచ చ మహాతేజాః సుగ్రీవం రాఘవానుజః ॥ 33 ॥

రాఘవస్యాభిషేకార్థం చతుఃసిన్ధుజలం శుభమ్ ।
 ఆనేతుం ప్రేషయస్వాఽఽశు దూతాన్స్తవరితవిక్రమాన్ ॥ 34 ॥

ప్రేషయామాస సుగ్రీవో జామ్భవన్తం మరుత్సుతమ్ ।
 అఙ్గదం చ సుషేణం చ తే గత్వా వాయువేగతః ॥ 35 ॥

జలపూర్ణాన్ శాతకుమ్భకలశాంశ్చ సమానయన్ ।

ఆసీతం తీర్థసలిలం శత్రుఘ్నో మన్త్రిభిః సహ ॥ 36 ॥

రాఘవస్యాభిషేకార్థం వసిష్ఠాయ న్యవేదయత్ ।
తతస్తు ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైః సహ ॥ 37 ॥

రామం రత్నమయే పీఠే ససీతం సన్న్యవేశయత్ ।
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిర్గౌతమస్తథా ॥ 38 ॥

వాల్మీకిశ్చ తథా చక్రుః సర్వే రామాభిషేచనమ్ ।
కుశాగ్రతులసీయుక్తపుణ్యగన్ధజలైర్ముదా ॥ 39 ॥

అభ్యషిజ్ఞాన్ రఘుశ్రేష్ఠం వాసవం వసవో యథా ।
ఋత్విగ్భిర్బ్రాహ్మణైః శ్రేష్ఠైః కన్యాభిః సహ మన్త్రిభిః ॥ 40 ॥

సర్వాషధిరస్తైశ్చైవ దైవతైర్నభసి స్థితైః ।
చతుర్భిర్లోకపాలైశ్చ స్తువద్భిః సగణైస్తథా ॥ 41 ॥

ఛత్రం చ తస్య జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాణ్డూరం శుభమ్ ।
సుగ్రీవరాక్షసేన్ద్రౌ తౌ దధతుః శ్వేతచామరే ॥ 42 ॥

మాలాం చ కాఞ్చనీం వాయుర్దదౌ వాసవచోదితః ।
సర్వరత్నసమాయుక్తం మణికాఞ్చనభూషితమ్ ॥ 43 ॥

దదౌ హారం నరేన్ద్రాయ స్వయం శక్రస్తు భక్తితః ।
ప్రజగుర్దేవగన్ధర్వా నన్మతుశ్చాప్సరోగణాః ॥ 44 ॥

దేవదున్దభయో నేదుః పుష్పవృష్టిః పపాత ఖాత్ ।
నవదూర్వాదలశ్యామం పద్మపత్రాయతేక్షణమ్ ॥ 45 ॥

రవికోటిప్రభాయుక్తకిరీటేన విరాజితమ్ ।

కోటికన్దర్పలావణ్యం పీతామ్బరసమావృతమ్ || 46 ||

దివ్యాభరణసంపన్నం దివ్యచన్దనలేపనమ్ ।
అయుతాదిత్యసంకాశం ద్విభుజం రఘునన్దనమ్ || 47 ||

వామభాగే సమాసీనాం సీతాం కాంచనసన్నిభామ్ ।
సర్వాభరణసంపన్నాం వామాజ్ఞే సముపస్థితామ్ || 48 ||

రక్తోత్పలకరామ్భజాం వామేనాఽఽలిజ్య సంస్థితమ్ ।
సర్వాతిశయశోభాఢ్యం దృష్ట్వా భక్తిసమన్వితః || 49 ||

ఉమయా సహితో దేవః శక్కురో రఘునన్దనమ్ ।
సర్వదేవగణైర్యుక్తః స్తోతుం సముపచక్రమే || 50 ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

నమోఽస్తు రామాయ సశక్తికాయ
నీతోత్పలశ్యామలకోమలాయ ।
కిరీటహారాఙ్గదభూషణాయ
సింహాసనస్థాయ మహాప్రభాయ || 51 ||

త్వమాదిమధ్యాంతవిహీన ఏకః
సృజస్యవస్యత్సి చ లోకజాతమ్ ।
స్వమాయయా తేన న లిప్యసే త్వమ్
యత్స్వే సుఖేఽజస్రతోఽనవద్యః || 52 ||

లీలాం విధత్సే గుణసంవృతస్తవమ్
ప్రపన్నభక్తానువిధానహేతోః ।
నానావతారైః సురమానుషాద్యైః
ప్రతీయసే జ్ఞానిభిరేవ నిత్యమ్ || 53 ||

స్వాంశేన లోకం సకలం విధాయ తమ్

బిభర్షి చ త్వం తదధః ఫణీశ్వరః ।
ఉపర్యధో భాన్వనితోడుపౌషధి-
ప్రవర్షరూపోఽవసి నైకథా జగత్ ॥ 54 ॥

త్వమిహ దేహభృతాం శిఖిరూపః
పచసి భుక్తమశేషమజస్రమ్ ।
పవనపఞ్చకరూపసహాయో
జగదఖణ్డమనేన బిభర్షి ॥ 55 ॥

చన్ద్రసూర్యశిఖిమధ్యగతం యత్
తేజ ఈశ చిదశేషతనూనామ్ ।
ప్రాభవత్తనుభృతామివ ధైర్యమ్
శౌర్యమాయురఖిలం తవ సత్త్వమ్ ॥ 56 ॥

త్వం విరిఞ్చిశివవిష్ణువిభేదాత్
కాలకర్మశశిసూర్యవిభాగాత్ ।
వాదినాం పృథగివేశ విభాసి
బ్రహ్మ నిశ్చితమనన్యదిహైకమ్ ॥ 57 ॥

మత్స్యదిరూపేణ యథా త్వమేకః
శ్రుతో పురాణేషు చ లోకసిద్ధః ।
తథైవ సర్వం సదసద్విభాగ-
స్త్వమేవ నాన్యదభవతో విభాతి ॥ 58 ॥

యద్యత్సముత్పన్నమనన్తస్సృష్టా-
వుత్పత్స్యతే యచ్చ భవచ్చ యచ్చ ।
న దృశ్యతే స్థావరజ్జగ్గమాదౌ
త్వయా వినాతఃపరతః పరస్త్యమ్ ॥ 59 ॥

తత్త్వం న జానన్తి పరాత్మనస్తే
జనాః సమస్తాస్తవ మాయయాతః ।
త్వద్భక్తసేవాఽమలమానసానామ్

విభాతి తత్త్వం పరమేశ్వరమ్ ॥ 60 ॥

బ్రహ్మదయస్తే న విదుః స్వరూపమ్
చిదాత్మతత్త్వం బహిరర్థభావాః ।
తతో బుధస్తామిదమేవ రూపమ్
భక్త్యా భజన్ముక్తిముపైత్యదుఃఖః ॥ 61 ॥

అహం భవన్నామ గృణన్ కృతార్థో
వసామి కాశ్యామనిశం భవాన్యా ।
ముమూర్షమాణస్య విముక్తయేఽహమ్
దిశామి మన్త్రం తవ రామ నామ ॥ 62 ॥

ఇమం స్తవం నిత్యమనన్యభక్త్యా
శృణ్వంతి గాయంతి లిఖంతి యే వై ।
తే సర్వసౌఖ్యం పరమం చ లభ్యా
భవత్పదం యాన్తు భవత్ప్రసాదాత్ ॥ 63 ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ

రక్షోఽధిపేనాఖిలదేవ సౌఖ్యమ్
హృతం చ మే బ్రహ్మవరేణ దేవ ।
పునశ్చ సర్వం భవతః ప్రసాదాత్
ప్రాప్తం హతో రాక్షసదుష్టశత్రుః ॥ 64 ॥

దేవా ఉచుః

హృతా యజ్ఞభాగా ధరాదేవదత్తా
మురారే ఖలేనాదిదైత్యేన విష్ణో ।
హతోఽద్య త్వయా నో వితానేషు భాగాః
పురావద్భవిష్యంతి యుష్మత్ప్రసాదాత్ ॥ 65 ॥

పితర ఊచుః

హతోఽద్య త్వయా దుష్టదైత్యో మహాత్మన్
గయాదౌ నరైర్దత్తపిణ్డాదికాన్నః ।
బలాదత్తి హత్వా గృహీత్వా సమస్తా-
నిదాసీం పునర్లబ్ధసత్త్వా భవామః ॥ 66 ॥

యక్షౌ ఊచుః

సదా విష్టికర్మణ్యనేనాభియుక్తా
వహామో దశాస్యం బలాద్దుఃఖయుక్తాః ।
దురాత్మా హతో రావణో రాఘవేశ
త్వయా తే వయం దుఃఖజాతాద్విముక్తాః ॥ 67 ॥

గన్ధర్వా ఊచుః

వయం సజ్జీతనిపుణా గాయంతస్తే కథామృతమ్ ।
ఆనన్దామృతసన్దోహాయుక్తాః పూర్ణాః స్థితాః పురా ॥ 68 ॥

పశ్చాద్దురాత్మనా రామ రావణేనాభివిద్రుతాః ।
తమేవ గాయమానాశ్చ తదారాధనతత్పరాః ॥ 69 ॥

స్థితాస్త్యయా పరిత్రాతా హతోఽయం దుష్టరాక్షసః ।
ఏవం మహోరగాః సిద్ధాః కిన్నరా మరుతస్తథా ॥ 70 ॥

వసవో మునయో గావో గుహ్యకాశ్చ పతత్త్రిణః ।
సప్రజాపతయశ్చైతే తథా చాప్సరసాం గణాః ॥ 71 ॥

సర్వే రామం సమాసాద్య దృష్ట్వా నేత్రమహోత్సవమ్ ।
స్తుత్వా పృథక్ పృథక్ సర్వే రాఘవేణాభివన్దితాః ॥ 72 ॥

యయుః స్వం స్వం పదం సర్వే బ్రహ్మరుద్రాదయస్తథా ।
ప్రశంసంతో ముదా రామం గాయంతస్తస్య చేష్టితమ్ ॥ 73 ॥

ధ్యాయస్తస్త్యభిషేకార్ద్రం సీతాలక్ష్మణసంయుతమ్ ।
సింహాసనస్థం రాజేన్ద్రం యయుః సర్వే హృది స్థితమ్ ॥ 74 ॥

ఖే వాద్యేషు ధ్వనత్సు ప్రముదితహృదయైర్దేవవృన్దైః స్తువద్భిః
వర్షద్భిఃపుష్పవృష్టిం దివి మునినికరైరీడ్యమానః సమంతాత్ ।
రామః శ్యామః ప్రసన్నస్మితరుచిరముఖః సూర్యకోటిప్రకాశః
సీతాసౌమిత్రివాతాత్మజమునిహరిభిః సేవ్యమానో విభాతి ॥ 75 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే
పంచదశః సర్గః ॥ 15 ॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామేఽభిషిక్తే రాజేన్ద్రే సర్వలోకసుఖావహే ।
వసుధా సస్యసంప్నన్నా ఫలవంతో మహిరుహాః ॥ ౧ ॥

గన్ధహీనాని పుష్పాణి గన్ధవన్తి చకాశరే ।
సహస్రశతమశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా ॥ ౨ ॥

దదౌ శతవృషాన్ పూర్వం ద్విజేభ్యో రఘునన్దనః ।
త్రింశతోఽటిం సువర్ణస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః ॥ ౩ ॥

వస్త్రాభరణరత్నాని బ్రాహ్మణేభ్యో ముదా తథా ।
సూర్యకాంతిసమప్రఖ్యాం సర్వరత్నమయీం స్రజమ్ ॥ ౪ ॥

సుగ్రీవాయ దదౌ ప్రిత్యా రాఘవో భక్తవత్సలః ।
అఙ్గదాయ దదౌ దివ్యే హ్యఙ్గదే రఘునన్దనః ॥ ౫ ॥

చన్ద్రకోటిప్రతీకాశం మణిరత్నవిభూషితమ్ ।
సీతాయై ప్రదదౌ హారం ప్రిత్యా రఘుకులోత్తమః ॥ ౬ ॥

అవముచ్యాత్మనః కణ్ఠాద్ధారం జనకనన్దినీ ।
అవైక్షత హరీన్ సర్వాన్ భర్తారం చ ముహుర్ముహుః ॥ ౭ ॥

రామస్తామాహ వైదేహిమిజ్జితజ్ఞో విలోకయన్ ।
వైదేహి యస్య తుష్టాఽసి దేహి తస్మై వరాననే ॥ ౮ ॥

హనూమతే దదౌ హారం పశ్యతో రాఘవస్య చ ।

తేన హారేణ శుశుభే మారుతిర్గౌరవేణ చ ॥ 9 ॥

రామోఽపి మారుతిం దృష్ట్వా కృతాఞ్జలిముపస్థితమ్ ।
భక్త్యా పరమయా తుష్ట ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 10 ॥

హనూమంతే ప్రసన్నోఽస్మి వరం వరయ కాఙ్గితమ్ ।
దాస్యామి దేవైరపి యద్దుర్లభం భువనత్రయే ॥ 11 ॥

హనూమానపి తం ప్రాహ నత్వా రామం ప్రహృష్టధీః ।
త్వన్నామ స్మరతో రామ న తృప్యతి మనో మమ ॥ 12 ॥

అతస్త్వన్నామ సతతం స్మరన్ స్థాస్యామి భూతలే ।
యావత్సాస్యతి తే నామ లోకే తావత్కలేవరమ్ ॥ 13 ॥

మమ తిష్ఠతు రాజేన్ద్ర వరోఽయం మేఽభికాఙ్గితః ।
రామస్తథేతి తం ప్రాహ ముక్తస్తిష్ఠ యథాసుఖమ్ ॥ 14 ॥

కల్పాన్తే మమ సాయుజ్యం ప్రాప్స్యసే నాత్ర సంశయః ।
తమాహ జానకీ ప్రితా యత్ర కుత్రాపి మారుతే ॥ 15 ॥

స్థితం త్వమనుయాస్యన్తి భోగాః సర్వే మమఽఽఙ్జయా ।
ఇత్యుక్తో మారుతిస్తాభ్యామీశ్వరాభ్యాం ప్రహృష్టధీః ॥ 16 ॥

ఆనన్దాశ్రుపరీతాఞ్కో భూయో భూయః ప్రణమ్య తౌ ।
కృచ్ఛాద్యయౌ తపస్తప్తం హిమవంతం మహామతిః ॥ 17 ॥

తతో గుహం సమాసాద్య రామః ప్రాఞ్జలిమబ్రవీత్ ।
సఖే గచ్ఛ పురం రమ్యం శృఙ్గవేరమనుత్తమమ్ ॥ 18 ॥

మామేవ చింతయన్నిత్యం భుజ్ఞ్వ భోగాన్నిజార్జితాన్ ।

అస్తే మమైవ సారూప్యం ప్రాప్స్యనే త్వం న సంశయః ॥ 19 ॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ తస్మై దివ్యాన్యాభరణాని చ ।
రాజ్యం చ విపులం దత్త్వా విజ్ఞానం చ దదౌ విభుః ॥ 20 ॥

రామేణాఽఽలింగితో హృష్టో యయౌ స్వభవనం గుహః ।
యే చాన్యే వానరాః శ్రేష్ఠా అయోధ్యాం సముపాగతాః ॥ 21 ॥

అమూల్యాభరణైర్వస్త్రైః పూజయామాస రాఘవః ।
సుగ్రీవప్రముఖాః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః ॥ 22 ॥

యథార్హం పూజితాస్తేన రామేణ పరమాత్మనా ।
ప్రహృష్టమనసః సర్వే జగ్మురేవ యథాఽఽగతమ్ ॥ 23 ॥

సుగ్రీవప్రముఖాః సర్వే కిష్కిన్ధాం ప్రయయుర్ముదా ।
విభీషణస్తు సమ్రాప్య రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్ ॥ 24 ॥

రామేణ పూజితః ప్రీత్యా యయౌ లజ్కామనిన్దితః ।
రాఘవో రాజ్యమఖిలం శశాసాఖిలవత్సలః ॥ 25 ॥

అనిచ్ఛన్నపి రామేణ యౌవరాజ్యేఽభిషేచితః ।
లక్ష్మణః పరయా భక్త్యా రామసేవాపరోఽభవత్ ॥ 26 ॥

రామస్తు పరమాత్మాఽపి కర్మాధ్యక్షోఽపి నిర్మలః ।
కర్తృత్వాది విహీనోఽపి నిర్వికారోఽపి సర్వదా ॥ 27 ॥

స్వానన్దేనాపి తుష్టః సన్ లోకానాముపదేశకృత్ ।
అశ్వమేధాదియజ్ఞైశ్చ సర్వైర్విపులదక్షిణైః ॥ 28 ॥

అయజత్పరమానన్దో మానుషం వపురాశ్రితః ।
న పర్యదేవన్ విధవా న చ వ్యాలకృతం భయమ్ ॥ 29 ॥

న వ్యాధిజం భయం చాసీద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ।
తోకే దస్యభయం నాసీదనర్థో నాస్తి కశ్చన ॥ 30 ॥

వృద్ధేషు సత్సు బాలానాం నాసీన్మృత్యుభయం తథా ।
రామపూజాపరాః సర్వే సర్వే రాఘవచింతకాః ॥ 31 ॥

వవర్షర్షదాస్తోయం యథాకాలం యథారుచి ।
ప్రజాః స్వధర్మనిరతా వర్ణాశ్రమగుణాన్వితాః ॥ 32 ॥

ఔరసానివ రామోఽపి జగోప పితృవత్ప్రజాః ।
సర్వలక్షణసంయుక్తః సర్వధర్మపరాయణః ॥ 33 ॥

దశవర్షసహస్రాణి రామో రాజ్యముపాస్త సః
ఇదం రహస్యం ధనధాన్యబుద్ధిమ-
ద్ధీర్ఘాయురారోగ్యకరం సుపుణ్యదమ్ ।
పవిత్రమాధ్యాత్మికసంజ్ఞితం పురా
రామాయణం భాషితమాదిశమ్భునా ॥ 34 ॥

శృణోతి భక్త్యా మనుజః సమాహితో
భక్త్యా పఠేద్వా పరితుష్టమానసః ।
సర్వాః సమాప్నోతి మనోగతాశిషో
విముచ్యతే పాతకకోటిభిః క్షణాత్ ॥ 35 ॥

రామాభిషేకం ప్రయతః శృణోతి యో
ధనాభిలాషీ లభతే మహద్ధనమ్ ।
పుత్రాభిలాషీ సుతమార్యసమ్మతమ్
ప్రాప్నోతి రామాయణమాదితః పఠన్ ॥ 36 ॥

శృణోతి యోఽధ్యాత్మికరామసంహితామ్
ప్రాప్నోతి రాజా భువమృద్ధసమ్పదమ్ ।
శత్రూన్ విజిత్యారిభిరప్రధర్షితో

వ్యవేతదుఃఖో విజయా భవేన్నృపః ॥ 37 ॥

స్త్రియోఽపి శృణ్వన్యధిరామసంహితామ్
భవంతి తా జీవిసుతాశ్చ పూజితాః ।
వన్ధ్యాఽపి పుత్రం లభతే సురూపిణమ్
కథామిమాం భక్తియుతా శృణోతి యా ॥ 38 ॥

శ్రద్ధాన్వితో యః శృణుయాత్పరేన్నరో
విజిత్య కోపం చ తథా విమత్సరః ।
దుర్గాణి సర్వాణి విజిత్య నిర్భయో
భవేత్సుఖీ రాఘవభక్తిసంయుతః ॥ 39 ॥

సురాః సమస్తా అపి యాన్తి తుష్టతామ్
విఘ్నాః సమస్తా అపయాన్తి శృణ్వతామ్ ।
అధ్యాత్మరామాయణమాదితో నృణామ్
భవంతి సర్వా అపి సమృదః పరాః ॥ 40 ॥

రజస్వలా వా యది రామతత్పరా
శృణోతి రామాయణమేతదాదితః ।
పుత్రం ప్రసూతే ఋషభం చిరాయుషమ్
పతివ్రతా లోకసుపూజితా భవేత్ ॥ 41 ॥

పూజయిత్వా తు యే భక్త్యా నమస్కుర్వన్తి నిత్యశః ।
సర్వైః పాపైర్వినిర్ముక్తా విష్ణోర్యాన్తి పరం పదమ్ ॥ 42 ॥

అధ్యాత్మరామచరితం కృత్స్నం శృణ్వన్తి భక్తితః ।
పఠంతి వా స్వయం వక్త్రతేషాం రామః ప్రసీదతి ॥ 43 ॥

రామ ఏవ పరం బ్రహ్మ తస్మిన్స్తుష్టేఽఖిలాత్మని ।
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యద్యదిచ్ఛతి తదభవేత్ ॥ 44 ॥

శ్రోతవ్యం నియమేనైతద్రామాయణమఖణ్డీతమ్ ।
ఆయుష్యమారోగ్యకరం కల్పకోట్యఘనాశనమ్ ॥ 45 ॥

దేవాశ్చ సర్వే తుష్యంతి గ్రహాః సర్వే మహర్షయః ।
రామాయణస్య శ్రవణే తృప్యంతి పితరస్తథా ॥ 46 ॥

అధ్యాత్మరామాయణమేతదద్భుతమ్
వైరాగ్యవిజ్ఞానయుతం పురాతనమ్ ।
పఠంతి శృణ్వంతి లిఖంతి యే నరాః
తేషాం భవేఽస్మిన్న పునర్భవో భవేత్ ॥ 47 ॥

ఆలోఢ్యాఖిలవేదరాశిమసకృద్యత్తారకం బ్రహ్మ తద్-
రామో విష్ణురహస్యమూర్తిరితి యో విజ్ఞాయ భూతేశ్వరః ।
ఉద్భృత్యాఖిలసారసక్లహమిదం సజ్జేపతః ప్రస్ఫుటమ్
శ్రీరామస్య నిగూఢతత్త్వమఖిలం ప్రాహ ప్రియాయై భవః ॥ 48 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాణ్డే షోడశః
సర్గః ॥ 16 ॥
ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే యుద్ధకాణ్డః సమాప్తః ॥

Chapter 8

॥ ఉత్తరకాండ ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

జయతి రఘువంశతిలకః కౌసల్యాహృదయనన్దనో రామః ।
దశవదననిధనకారీ దాశరథిః పుణ్డరీకాక్షః ॥ ౧ ॥

పార్వత్యువాచ

అథ రామః కిమకరోత్కౌసల్యానన్దవర్ధనః ।
హత్వా మృధే రావణాదీన్ రాక్షసాన్ భీమవిక్రమః ॥ ౨ ॥

అభిషిక్తస్త్వయోధ్యాయాం సీతయా సహ రాఘవః ।
మాయామానుషతాం ప్రాప్య కతి వర్షాణి భూతలే ॥ ౩ ॥

స్థితవాన్ లీలయా దేవః పరమాత్మా సనాతనః ।
అత్యజన్మానుషం లోకం కథమన్తే రఘూద్వహః ॥ ౪ ॥

ఏతదాఖ్యాహి భగవన్ శ్రద్ధధత్యా మమ ప్రభో ।
కథాపీయుషమాస్వాద్య తృష్ణా మేఽతీవ వర్ధతే ।
రామచన్ద్రస్య భగవన్ బ్రూహి విస్తరశః కథామ్ ॥ ౫ ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రాక్షసానాం వధం కృత్వా రాజ్యే రామ ఉపస్థితే ।
ఆయయుర్మునయః సర్వే శ్రీరామమభివన్దితుమ్ ॥ ౬ ॥

విశ్వామిత్రోఽసితః కణ్వో దుర్వాసా భృగురఙ్గిరాః ।
కశ్యపో వామదేవోఽత్రిస్తథా సప్తర్షయోఽమలాః ॥ ౭ ॥

అగస్త్యః సహ శిష్యైశ్చ మునిభిః సహితోఽభ్యుగాత్ ।

ద్వారమాసాద్య రామస్య ద్వారపాలమథాబ్రవీత్ ॥ 8 ॥

బ్రూహి రామాయ మునయః సమాగత్య బహిఃస్థితాః ।
అగస్త్యప్రముఖాః సర్వే ఆశీర్భిరభినన్దితుమ్ ॥ 9 ॥

ప్రతీహారస్తతో రామమగస్త్యవచనాద్ ద్రుతమ్ ।
నమస్కృత్యాబ్రవీద్వాక్యం వినయావనతః ప్రభుమ్ ॥ 10 ॥

కృతాజ్ఞలిరువాచేదమగస్త్యో మునిభిః సహ ।
దేవ త్వద్ధర్మనార్థాయ ప్రాప్తో బహిరుపస్థితః ॥ 11 ॥

తమువాచ ద్వారపాలం ప్రవేశయ యథాసుఖమ్ ।
పూజితా వివిశుర్వేశ్మ నానారత్నవిభూషితమ్ ॥ 12 ॥

దృష్ట్వా రామో మునీన్ శీఘ్రం ప్రత్యుత్థాయ కృతాజ్ఞలిః ।
పాద్యార్ఘ్యదిభిరాపూజ్య గాం నివేద్య యథావిధి ॥ 13 ॥

నత్వా తేభ్యో దదౌ దివ్యాన్యాసనాని యథార్హతః ।
ఉపవిష్టా ప్రహృష్టాశ్చ మునయో రామపూజితాః ॥ 14 ॥

సమృష్టకుశలాః సర్వే రామం కుశలమబ్రువన్ ।
కుశలం తే మహాబాహో సర్వత్ర రఘునన్దన ॥ 15 ॥

దిష్ట్యేదానీం ప్రపశ్యామో హతశత్రుమరిన్దమ ।
న హి భారః స తే రామ రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ 16 ॥

సధనుస్త్యం హి లోకాంస్త్రీన్ విజేతుం శక్త ఏవ హి ।
దిష్ట్యా త్వయా హతాః సర్వే రాక్షసా రావణాదయః ॥ 17 ॥

సహ్యామేతన్మహాబాహో రావణస్య నిబర్హణమ్ ।
అసహ్యామేతత్సమ్రాప్తం రావణేర్యన్నిషాదనమ్ ॥ 18 ॥

అస్తకప్రతిమాః సర్వే కుమ్భకర్ణాదయో మృధే ।

అస్తకప్రతిమైర్బాణైర్హతాస్తే రఘుసత్తమ ॥ 19 ॥

దత్తా చేయం త్వయాఽస్మాకం పురా హ్యభయదక్షిణా ।

హత్వా రక్షోగణాన్ సజ్జ్యే కృతకృత్యోఽద్య జీవసి ॥ 20 ॥

శ్రుత్వా తు భాషితం తేషాం మునీనాం భావితాత్మనామ్ ।

విస్మయం పరమం గత్వా రామః ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ॥ 21 ॥

రావణాదీనతిక్రమ్య కుమ్భకర్ణాదిరాక్షసాన్ ।

త్రిలోకజయినో హిత్వా కిం ప్రశంసథ రావణీమ్ ॥ 22 ॥

తతస్తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।

కుమ్భయోనిర్మహాతేజా రామం ప్రీత్యా వచోఽబ్రవీత్ ॥ 23 ॥

శృణు రామ యథా వృత్తం రావణే రావణస్య చ ।

జన్మ కర్మ వరాదానం సజ్జేపాద్వదతో మమ ॥ 24 ॥

పురా కృతయుగే రామ పులస్త్యో బ్రహ్మణః సుతః ।

తపస్తప్తం గతో విద్వాన్ మేరోః పార్శ్వం మహామతిః ॥ 25 ॥

తృణబిన్దోరాశ్రమేఽసౌ న్యవసన్మునిపుంగవః ।

తపస్తేపే మహాతేజాః స్వాధ్యాయనిరతః సదా ॥ 26 ॥

తత్రాఽఽశ్రమే మహారమ్యే దేవగన్ధర్వకన్యకాః ।

గాయన్త్యో ననృతుస్తత్ర హసన్త్యో వాదయన్తి చ ॥ 27 ॥

పులస్త్యస్య తపోవిఘ్నం చక్రుః సర్వా అనిన్దితాః ।

తతః క్రుద్ధో మహాతేజా వ్యాజహర వచో మహత్ ॥ 28 ॥

యా మే దృష్టిపథం గచ్ఛేత్సా గర్భం ధారయిష్యతి ।

తాః సర్వాః శాపసంవిగ్నా న తం దేశం ప్రచక్రముః ॥ 29 ॥

తృణబిన్దోస్తు రాజర్షేః కన్యా తన్నాశృణోద్వచః ।
విచచార మునేరగ్రే నిర్భయా తం ప్రపశ్యతీ ॥ 30 ॥

బభూవ పాణ్డురతనుర్వ్యజ్ఞితాంతఃశరీరజా ।
దృష్ట్వా సా దేహవైవర్ణ్యం భీతా పితరమన్వగాత్ ॥ 31 ॥

తృణబిన్దశ్చ తాం దృష్ట్వా రాజర్షిరమితద్యుతిః ।
ధ్యాత్వా మునికృతం సర్వమవైద్విజ్ఞానచక్షుషా ॥ 32 ॥

తాం కన్యాం మునివర్యాయ పులస్త్యాయ దదౌ పితా ।
తాం ప్రగృహ్యబ్రవీత్కన్యాం బాధమిత్యేవ స ద్విజః ॥ 33 ॥

శుశ్రూషణపరాం దృష్ట్వా మునిః ప్రీతోఽబ్రవీద్వచః ।
దాస్యామి పుత్రమేకం తే ఉభయోర్వంశవర్ధనమ్ ॥ 34 ॥

తతః ప్రాసూత సా పుత్రం పులస్త్యోల్లోకవిశ్రుతమ్ ।
విశ్రవా ఇతి విఖ్యాతః పౌలస్త్యో బ్రహ్మవిన్మునిః ॥ 35 ॥

తస్య శీలాదికం దృష్ట్వా భరద్వాజో మహామునిః ।
భార్యార్థం స్వాం దుహితరం దదౌ విశ్రవసే ముదా ॥ 36 ॥

తస్యాం తు పుత్రః సజ్జాజ్ఞే పౌలస్త్యోల్లోకసమ్మతః ।
పితృతుల్యో వైశ్రవణో బ్రహ్మణా చానుమోదితః ॥ 37 ॥

దదౌ తత్తపసా తుష్టో బ్రహ్మ తస్మై వరం శుభమ్ ।
మనోఽభిలషితం తస్య ధనేశత్వమఖణ్డితమ్ ॥ 38 ॥

తతో లబ్ధవరః సోఽపి పితరం ద్రష్టుమాగతః ।
పుష్పకేణ ధనాధ్యక్షో బ్రహ్మదత్తేన భాస్వతా ॥ 39 ॥

నమస్కృత్యాథ పితరం నివేద్య తపసః ఫలమ్ ।
ప్రాహ మే భగవాన్ బ్రహ్మ దత్త్వా వరమనిన్దితమ్ ॥ 40 ॥

నివాసాయ న మే స్థానం దత్తవాన్ పరమేశ్వరః ।
బ్రూహి మే నియతం స్థానం హింసా యత్ర న కస్యచిత్ ॥ 41 ॥

విశ్రవా అపి తం ప్రాహ లఙ్కానామ పురీ శుభా ।
రాక్షసానాం నివాసాయ నిర్మితా విశ్వకర్మణా ॥ 42 ॥

త్యక్త్వా విష్ణుభయాద్దైత్యా వివిశుస్తే రసాతలమ్ ।
సా పురీ దుష్ప్రధర్షావ్యైర్మధ్యేసాగరమాస్థితా ॥ 43 ॥

తత్ర వాసాయ గచ్ఛ త్వం నావ్యైః సాధిష్ఠితా పురా ।
పిత్రాదిష్టస్త్యసా గత్వా తాం పురీం ధనదోఽవిశత్ ॥ 44 ॥

స తత్ర సుచిరం కాలమువాస పితృసమ్మతః ।
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య సుమాలీ నామ రాక్షసః ॥ 45 ॥

రసాతలాన్మర్త్యలోకం చచార పిశితాశనః ।
గృహీత్వా తనయాం కన్యాం సాక్షాద్దేవీమివ శ్రియమ్ ॥ 46 ॥

అపశ్యద్ధనదం దేవం చరన్తం పుష్పకేణ సః ।
హితాయ చిన్తయామాస రాక్షసానాం మహామనాః ॥ 47 ॥

ఉవాచ తనయాం తత్ర కైకసీం నామ నామతః ।
వత్సే వివాహకాలస్తే యౌవనం చాతివర్తతే ॥ 48 ॥

ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతైస్త్యం న వరైర్గృహ్యసే శుభే ।
సా త్వం వరయ భద్రం తే మునిం బ్రహ్మకుఠోద్భవమ్ ॥ 49 ॥

స్వయమేవ తతః పుత్రా భవిష్యన్తి మహాబలాః ।

ఈదృశాః సర్వశోభాఢ్యా ధనదేన సమాః శుభే || 50 ||

తథేతి సాఽఽశ్రమం గత్వా మునేరగ్రే వ్యవస్థితా ।
లిఖంతీ భువమగ్రేణ పాదేనాధోముఖీ స్థితా || 51 ||

తామప్పచ్చన్మునిః కా త్వం కన్యాఽసి వరవర్ణిని ।
సాఽబ్రవీత్ప్రాజ్ఞలిర్బ్రహ్మన్ ధ్యానేన జ్ఞాతుమర్హసి || 52 ||

తతో ధ్యాత్వా మునిః సర్వం జ్ఞాత్వా తాం ప్రత్యభాషత ।
జ్ఞాతం తవాభిలషితం మత్తః పుత్రానభీప్స్యసి || 53 ||

దారుణాయాం తు వేలాయామాగతాఽసి సుమధ్యమే ।
అతస్తే దారుణౌ పుత్రౌ రాక్షసౌ సమభివిష్యతః || 54 ||

సాఽబ్రవీన్మునిశార్దూల త్వత్తోఽప్యేవంవిధౌ సుతౌ ।
తామాహ పశ్చిమో యస్తే భవిష్యతి మహామతిః || 55 ||

మహాభాగవతః శ్రీమాన్ రామభక్త్యైకతత్పరః ।
ఇత్యుక్తా సా తథా కాలే సుషువే దశకన్ధరమ్ || 56 ||

రావణం వింశతిభుజం దశశీర్షం సుదారుణమ్ ।
తద్రక్షోజాతమాత్రేణ చచాల చ వసున్ధరా || 57 ||

బభూవుర్నాశహేతుాని నిమిత్తాన్యఖిలాన్యపి ।
కుమ్భకర్ణస్తతో జాతో మహాపర్వతసన్నిభః || 58 ||

తతః శూర్పణఖా నామ జాతా రావణసోదరీ ।
తతో విభీషణో జాతః శాన్తాత్మా సౌమ్యదర్శనః || 59 ||

స్వాధ్యాయీ నియతాహారో నిత్యకర్మపరాయణః ।
కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా ద్విజాన్ సన్తుష్టచేతసః || 60 ||

భక్షయన్నృషిసజ్ఞాంశ్చ విచచారాతిదారుణః ।
రావణోఽపి మహాసత్త్వో లోకానాం భయదాయకః ।
వవృధే లోకనాశాయ హ్యమయో దేహినామివ ॥ 61 ॥

రామ త్వం సకలాంతరస్థమభితో జానాసి విజ్ఞానదృక్
సాక్షీ సర్వహృది స్థితో హి పరమో నిత్యోదితో నిర్మలః ।
త్వం లీలామనుజాకృతిః స్వమహిమన్ మాయాగుణైర్నాజ్యసే
లీలార్థం ప్రతిచోదితోఽద్య భవతా వక్ష్యామి రక్షోద్భవమ్ ॥ 62 ॥

జానామి కేవలమనంతమచిన్త్యశక్తిమ్
చిన్మాత్రమక్షరమజం విదితాత్మతత్త్వమ్ ।
త్వాం రామ గూఢనిజరూపమనుప్రవృత్తో
మూఢోఽప్యహం భవదనుగ్రహతశ్చరామి ॥ 63 ॥

ఏవం వదంతమినవంశపవిత్రకీర్తిః
కుమ్భోద్భవం రఘుపతిః ప్రహసన్ బభాషే ।
మాయాశ్రితం సకలమేతదనన్యకత్వాత్
మత్కిర్తనం జగతి పాపహరం నిబోధ ॥ 64 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే
ప్రథమః సర్గః ॥ 1 ॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శ్రీరామవచనం శ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః ।
మునిః ప్రోవాచ సదసి సర్వేషాం తత్ర శృణ్వతామ్ ॥ ౧ ॥

అథ విత్తేశ్వరో దేవస్తత్ర కాలేన కేనచిత్ ।
ఆయయా పుష్పకారూఢః పితరం ద్రష్టుమజ్ఞానా ॥ ౨ ॥

దృష్ట్వా తం కైకసీ తత్ర భ్రాజమానం మహౌజసమ్ ।
రాక్షసీ పుత్రసామీప్యం గత్వా రావణమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥

పుత్ర పశ్య ధనాధ్యక్షం జ్వలంతం స్వేన తేజసా ।
త్వమప్యేవం యథా భూయాస్తథా యత్నం కురు ప్రభో ॥ ౪ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా రావణో రోషాత్ ప్రతిజ్ఞామకరోద్ద్రుతమ్ ।
ధనదేన సమో వాఽపి హ్యధికో వాఽచిరేణ తు ॥ ౫ ॥

భవిష్యామ్యమ్భ మాం పశ్య సంతాపం త్యజ సువ్రతే ।
ఇత్యుక్త్వా దుష్కరం కర్తుం తపః స దశకన్ధరః ॥ ౬ ॥

అగమత్ఫలసిద్ధ్యర్థం గోకర్ణం తు సహానుజః ।
స్వం స్వం నియమమాస్థాయ భ్రాతరస్తే తపో మహత్ ॥ ౭ ॥

ఆస్థితా దుష్కరం ఘోరం సర్వలోకైకతాపనమ్ ।
దశవర్షసహస్రాణి కుమ్భకర్ణోఽకరోత్తపః ॥ ౮ ॥

విభీషణోఽపి ధర్మాత్మా సత్యధర్మపరాయణః ।

పశ్చాద్వర్షసహస్రాణి పాదేనైకేన తస్థివాన్ ॥ 9 ॥

దివ్యవర్షసహస్రం తు నిరాహారో దశాననః ।
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శీర్షమగ్నో జహావ సః ।
ఏవం వర్షసహస్రాణి నవ తస్యాతిచక్రముః ॥ 10 ॥

అథ వర్షసహస్రం తు దశమే దశమం శిరః ।
భేత్తుకామస్య ధర్మాత్మా ప్రాప్తశ్చాథ ప్రజాపతిః ।
వత్స వత్స దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్మిత్యభ్యభాషత ॥ 11 ॥

వరం వరయ దాస్యామి యత్తే మనసి కాఙ్క్షితమ్ ।
దశగ్రీవోఽపి తచ్చుత్వా ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ 12 ॥

అమరత్వం వృణోమిశ వరదో యది మే భవాన్ ।
సుపర్ణనాగయక్షాణాం దేవతానాం తథాఽసురైః ।
అవధ్యత్వం తు మే దేహి తృణభూతా హి మానుషాః ॥ 13 ॥

తథాఽస్త్వితి ప్రజాధ్యక్షః పునరాహ దశాననమ్ ।
అగ్నో హుతాని శీర్షాణి యాని తేఽసురపుంగవ ॥ 14 ॥

॥ 15 ॥

భవిష్యన్తి యథాపూర్వమక్షయాణి చ సత్తమ

ఏవముక్త్వా తతో రామ దశగ్రీవం ప్రజాపతిః ।
విభీషణమువాచేదం ప్రణతం భక్తవత్సలః ॥ 16 ॥

విభీషణ త్వయా వత్స కృతం ధర్మార్థముత్తమమ్ ।
తపస్తతో వరం వత్స వృణీష్వాభిమతం హితమ్ ॥ 17 ॥

విభీషణోఽపి తం నత్వా ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
దేవ మే సర్వదా బుద్ధిర్ధర్మే తిష్ఠతు శాశ్వతీ ।
మా రోచయత్వధర్మం మే బుద్ధిః సర్వత్ర సర్వదా ॥ 18 ॥

తతః ప్రజాపతిః ప్రీతో విభీషణమథాబ్రవీత్ ।
వత్స త్వం ధర్మశీలోఽసి తథైవ చ భవిష్యసి ॥ 19 ॥

అయాచితోఽపి తే దాసేయ హ్యమరత్వం విభీషణ ।
కుమ్భకర్ణమథోవాచ వరం వరయ సువ్రత ॥ 20 ॥

వాణ్యా వ్యాప్తోఽథ తం ప్రాహ కుమ్భకర్ణః పితామహమ్ ।
స్వప్నాస్యమి దేవ షణ్మాసాన్ దినమేకం తు భోజనమ్ ॥ 21 ॥

ఏవమన్వీతి తం ప్రాహ బ్రహ్మ దృష్ట్యా దివౌకసః ।
సరస్వతీ చ తద్వక్త్రాన్నిర్గతా ప్రయయా దివమ్ ॥ 22 ॥

కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా చింతయామాస దుఃఖితః ।
అనభిప్రేతమేవాస్యాత్కిం నిర్గతమహో విధిః ॥ 23 ॥

సుమాలీ వరలబ్ధాన్తాన్ జ్ఞాత్వా పౌత్రాన్ నిశాచరాన్ ।
పాతాలాన్నిర్భయః ప్రాయాత్ ప్రహస్తాదిభిరన్వితః ॥ 24 ॥

దశగ్రీవం పరిష్వజ్య వచనం చేదమబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా తే పుత్ర సంవృత్తో వాఙ్మితో మే మనోరథః ॥ 25 ॥

యదభయాచ్ఛ వయం లక్ష్కం త్యక్త్వా యాతా రసాతలమ్ ।
తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం భయమ్ ॥ 26 ॥

అస్మాభిః పూర్వముషితా లక్ష్కేయం ధనదేన తే ।
భ్రాత్రాక్రాంతామిదానీం త్వం ప్రత్యానేతుమిహార్హసి ॥ 27 ॥

సామ్నా వాఽథ బలేనాపి రాజ్ఞాం బన్ధుః కుతః సుహృత్ ।
ఇత్యుక్తో రావణః ప్రాహ నార్హస్యేవం ప్రభాషితుమ్ ॥ 28 ॥

విత్రేశో గురురస్మాకమేవం శ్రుత్వా తమబ్రవీత్ ।

ప్రహస్తః ప్రశ్రితం వాక్యం రావణం దశకన్ధరమ్ ॥ 29 ॥

శృణు రావణ యత్నేన నైవం త్వం వక్తుమర్హసి ।
నాధీతా రాజధర్మాస్తే నీతిశాస్త్రం తథైవ చ ॥ 30 ॥

శూరాణాం న హి సౌభ్రాత్రం శృణు మే వదతః ప్రభో ।
కశ్యపస్య సుతా దేవా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః ॥ 31 ॥

పరస్పరమయుధ్యంత త్యక్త్వా సౌహృదమాయుధైః ।
నైవేదానీంతనం రాజన్ వైరం దేవైరనుష్ఠితమ్ ॥ 32 ॥

ప్రహస్తస్య వచః శ్రుత్వా దశగ్రీవో దురాత్మనః ।
తథేతి క్రోధతామ్రాక్షస్త్రికూటాచలమన్వగాత్ ॥ 33 ॥

దూతం ప్రహస్తం సమ్ప్రేష్య నిష్కాస్య ధనదేశ్వరమ్ ।
లంకామాక్రమ్య సచివై రాక్షసైః సుఖమాస్థితః ॥ 34 ॥

ధనదః పితృవాక్యేన త్యక్త్వా లంకాం మహాయశాః ।
గత్వా కైలాసశిఖరం తపసాఽతోషయచ్ఛివమ్ ॥ 35 ॥

తేన సఖ్యమనుప్రాప్య తేనైవ పరిపాలితః ।
అలకాం నగరీం తత్ర నిర్మమే విశ్వకర్మణా ॥ 36 ॥

దిక్పాలత్వం చకారాత్ర శివేన పరిపాలితః ।
రావణో రాక్షసైః సార్థమభిషిక్తః సహానుజైః ॥ 37 ॥

రాజ్యం చకారాసురాణాం త్రిలోకీం బాధయన్ ఖలః ।
భగినీం కాలఖణ్ణాయ దదౌ వికటరూపిణీమ్ ॥ 38 ॥

విద్యుజ్జిహ్వాయ నామ్నాసౌ మహామాయీ నిశాచరః ।
తతో మయో విశ్వకర్మా రాక్షసానాం దితేః సుతః ॥ 39 ॥

సుతాం మన్దోదరీం నామ్నా దదౌ లోకైకసుందరీమ్ ।
రావణాయ పునః శక్తిమమోఘాం ప్రీతమానసః ॥ 40 ॥

వైరోచనస్య దౌహిత్రిం వృత్రజ్వాలేతి విశ్రుతామ్ ।
స్వయం దత్తాముదవహత్కుమ్భకర్ణాయ రావణః ॥ 41 ॥

గన్ధర్వరాజస్య సుతాం శైలూషస్య మహాత్మనః ।
విభీషణస్య భార్యార్థే ధర్మజ్ఞాం సముదావహత్ ॥ 42 ॥

సరమాం నామ సుభగాం సర్వలక్షణసంయుతామ్ ।
తతో మన్దోదరీ పుత్రం మేఘనాదమజీజనత్ ॥ 43 ॥

జాతమాత్రస్తు యో నాదం మేఘవత్ప్రముమోచ హ ।
తతః సర్వేఽబ్రువన్మేఘనాదోఽయమితి చాసకృత్ ॥ 44 ॥

కుమ్భకర్ణస్తతః ప్రాహ నిద్రా మాం బాధతే ప్రభో ।
తతశ్చ కారయామాస గుహం దీర్ఘాం సువిస్తరామ్ ॥ 45 ॥

తత్ర సుష్వాప మూఢాత్మా కుమ్భకర్ణో విఘూర్ణితః ।
నిద్రితే కుమ్భకర్ణే తు రావణో లోకరావణః ॥ 46 ॥

బ్రాహ్మణాన్ ఋషిముఖ్యాంశ్చ దేవదానవకిన్నరాన్ ।
దేవశ్రియో మనుష్యాంశ్చ నిజఘ్నై సమహోరగాన్ ॥ 47 ॥

ధనదోఽపి తతః శ్రుత్వా రావణస్యాక్రమం ప్రభుః ।
అధర్మం మా కురుష్యేతి దూతవాక్యైర్నృవారయత్ ॥ 48 ॥

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవో జగామ ధనదాలయమ్ ।
వినిర్జిత్య ధనాధ్యక్షం జహారోత్తమపుష్పకమ్ ॥ 49 ॥

తతో యమం చ వరుణం నిర్జిత్య సమరేఽసురః ।

స్వర్గలోకమగాత్తార్ణం దేవరాజజిఘాంసయా ॥ 50 ॥

తతోఽభవన్మహద్యుద్ధమిన్ద్రేణ సహ దైవతైః ।
తతో రావణమభ్యేత్య బబన్ధ త్రిదశేశ్వరః ॥ 51 ॥

తచ్ఛ్చుత్వా సహసాఽఽగత్య మేఘనాదః ప్రతాపవన్ ।
కృత్వా ఘోరం మహద్యుద్ధం జిత్వా త్రిదశపుంగవాన్ ॥ 52 ॥

ఇన్ద్రం గృహీత్వా బధ్వాఽసౌ మేఘనాదో మహాబలః ।
మోచయిత్వా తు పితరం గృహీత్వేన్ద్రం యయా పురమ్ ॥ 53 ॥

బ్రహ్మ తు మోచయామాస దేవేన్ద్రం మేఘనాదతః ।
దత్త్వా వరాన్ బహూంస్తస్మై బ్రహ్మ స్వభవనం యయా ॥ 54 ॥

రావణో విజయీ లోకాన్ సర్వాన్ జిత్వా క్రమేణ తు ।
కైలాసం తోలయామాస బాహుభిః పరిఘోషమైః ॥ 55 ॥

తత్ర నన్దిశ్వరేణైవం శప్తోఽయం రాక్షసేశ్వరః ।
వానరైర్మానుషైశ్చైవ నాశం గచ్ఛేతి కోపినా ॥ 56 ॥

శప్తోఽప్యగణయన్ వాక్యం యయా హైహయపత్తనమ్ ।
తేన బద్ధో దశగ్రీవః పులస్త్యేన విమోచితః ॥ 57 ॥

తతోఽతిబలమాసాద్య జిఘాంసుర్హరిపుంగవమ్ ।
ధృతస్తేనైవ కక్షేణ వాలినా దశకన్ధరః ॥ 58 ॥

భ్రామయిత్వా తు చతురః సముద్రాన్ రావణం హరిః ।
విసర్జయామాస తతస్తేన సఖ్యం చకార సః ॥ 59 ॥

రావణః పరమప్రీత ఏవం లోకాన్ మహాబలః ।
చకార స్వవశే రామ బుభుజే స్వయమేవ తాన్ ॥ 60 ॥

ఏవం ప్రభావో రాజేన్ద్ర దశగ్రీవః సహస్రజిత్ ।
త్వయా వినిహతః సజ్జ్యే రావణో లోకరావణః ॥ 61 ॥

మేఘనాదశ్చ నిహతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।
కుంభకర్ణశ్చ నిహతస్త్యయా పర్వతసన్నిభః ॥ 62 ॥

భవాన్నారాయణః సాక్షాజ్జగతామాదికృద్విభుః ।
త్వత్స్వరూపమిదం సర్వం జగత్సావరజ్జుమమ్ ॥ 63 ॥

త్వన్నాభికమలోత్పన్నో బ్రహ్మ లోకపితామహః ।
అగ్నిస్తే ముఖతో జాతో వాచా సహ రఘూత్తమ ॥ 64 ॥

బాహుభ్యాం లోకపాతౌఘాశ్చక్షుర్భ్యాం చన్ద్రభాస్కరౌ ।
దిశశ్చ విదిశశ్చైవ కర్ణాభ్యాం తే సముత్థితాః ॥ 65 ॥

పూణాత్ప్రాణః సముత్పన్నశ్చాశ్వినౌ దేవసత్తమౌ ।
జఙ్ఘాజానూరుజఘనాద్భవర్లోకాదయోఽభవన్ ॥ 66 ॥

కుక్షిదేశాత్సముత్పన్నాశ్చత్వారః సాగరా హరే ।
స్తనాభ్యామిన్ద్రవరుణౌ వాలఖిల్యాశ్చ రేతసః ॥ 67 ॥

మేఢ్రాద్యమో గుదాన్మృత్యుర్మనో రుద్రస్త్రిలోచనః ।
అస్థిభ్యః పర్వతా జాతాః కేశేభ్యో మేఘసంహతిః ॥ 68 ॥

ఓషధ్యస్తవ రోమేభ్యో నఖేభ్యశ్చ ఖరాదయః ।
త్వం విశ్వరూపః పురుషో మాయాశక్తిసమన్వితః ॥ 69 ॥

నానారూప ఇవాఽఽభాసి గుణవ్యతికరే సతి ।
త్వామాశ్రిత్యైవ విబుధాః పిబన్త్యమృతమధ్వరే ॥ 70 ॥

త్వయా సృష్టమిదం సర్వం విశ్వం స్థావరజ్జుమమ్ ।

త్వామాశ్రిత్యైవ జీవన్తి సర్వే స్థావరజङ्గమాః ॥ 71 ॥

త్వద్యుక్తమఖిలం వస్తు వ్యవహారేఽపి రాఘవ ।
క్షీరమధ్యగతం సర్పిర్యథా వ్యాప్యాఖిలం పయః ॥ 72 ॥

త్వద్భాసా భాసతేఽర్కాది న త్వం తేనావభాసనే ।
సర్వగం నిత్యమేకం త్వాం జ్ఞానచక్షుర్విలోకయేత్ ॥ 73 ॥

నాజ్ఞానచక్షుస్త్యాం పశ్యేదన్ధదృగ్ భాస్కరం యథా ।
యోగినస్త్యాం విచిన్వన్తి స్వదేహే పరమేశ్వరమ్ ॥ 74 ॥

అతన్నిరసనముఖైర్వేదశీర్షైరహర్నిశమ్ ।
త్వత్పాదభక్తిలేశేన గృహీతా యది యోగినః ॥ 75 ॥

విచిన్వన్తో హి పశ్యన్తి చిన్మాత్రం త్వాం న చాన్యథా ।
మయా ప్రలపితం కిఞ్చిత్సర్వజ్ఞస్య తవాగ్రతః ।
క్షన్తుమర్హసి దేవేశ తవానుగ్రహభాగహమ్ ॥ 76 ॥

దిగ్దేశకాలపరిహీనమనన్యమేకమ్
చిన్మాత్రమక్షరమజం చలనాదిహీనమ్ ।
సర్వజ్ఞమీశ్వరమనన్తగుణం వ్యుదన్త-
మాయం భజే రఘుపతిం భజతామభిన్నమ్ ॥ 77 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే ద్వితీయః
సర్గః ॥ 2 ॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీరామ ఉవాచ

వాలిసుగ్రీవయోర్జన్మ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ।
రవీంద్రౌ వానరాకారౌ జజ్ఞాతావితి నః శ్రుతమ్ ॥ 1 ॥

అగస్త్య ఉవాచ

మేరోః స్వర్ణమయస్యాద్రేర్మధ్యశృజ్ఞే మణిప్రభే ।
తస్మిన్ సభాఽఽస్తే విస్తీర్ణా బ్రహ్మణః శతయోజనా ॥ 2 ॥

తస్యాం చతుర్ముఖః సాక్షాత్కదాచిద్యోగమాస్థితః ।
నేత్రాభ్యాం పతితం దివ్యమానందసలిలం బహు ॥ 3 ॥

తద్గృహీత్వా కరే బ్రహ్మ ధ్యాత్వా కిఞ్చిత్తదత్యజత్ ।
భూమౌ పతితమాత్రేణ తస్మాజ్ఞాతో మహాకపిః ॥ 4 ॥

తమాహ ద్రుహిణో వత్స కిఞ్చిత్కాలం వసాత్ర మే ।
సమీపే సర్వశోభాఢ్యే తతః శ్రేయో భవిష్యతి ॥ 5 ॥

ఇత్యుక్తో న్యవసత్తత్ర బ్రహ్మణా వానరోత్తమః ।
ఏవం బహుతిథే కాలే గతే ఋషాధిపః సుధీః ॥ 6 ॥

కదాచిత్పర్యటన్నద్రౌ ఫలమూలార్థముద్యతః ।
అపశ్యద్దివ్యసలిలాం వాపీం మణిశిలాన్వితామ్ ॥ 7 ॥

పానీయం పాతుమాగచ్ఛత్తత్ర ఛాయామయం కపిమ్ ।
దృష్ట్వా ప్రతికపిం మత్వా నిపపాత జలాన్తరే ॥ 8 ॥

తత్రాదృష్ట్వా హరిం శీఘ్రం పునరుత్ప్లవ్య వానరః ।

అపశ్యత్సుందరీం రామామాత్మానం విస్మయం గతః ॥ 9 ॥

తతః సురేశో దేవేశం పూజయిత్వా చతుర్ముఖమ్ ।
గచ్ఛన్ మధ్యాహ్నసమయే దృష్ట్వా నారీం మనోరమామ్ ॥ 10 ॥

కన్దర్పశరవిద్ధాఙ్గస్త్యక్తవాన్ వీర్యముత్తమమ్ ।
తామప్రాప్యైవ తద్బీజం వాలదేశేఽపతద్భువి ॥ 11 ॥

వాలీ సమభవత్తత్ర శక్రతుల్యపరాక్రమః ।
తస్య దత్త్వా సురేశానః స్వర్ణమాలాం దివం గతః ॥ 12 ॥

భానురప్యగతస్తత్ర తదానీమేవ భామినీమ్ ।
దృష్ట్వా కామవశో భూత్వా గ్రీవాదేశేఽసృజన్మహత్ ॥ 13 ॥

బీజం తస్యాస్తతః సద్యో మహాకాయోఽభవద్ధరిః ।
తస్య దత్త్వా హనూమంతం సహాయార్థం గతో రవిః ॥ 14 ॥

పుత్రద్వయం సమాదాయ గత్వా సా నిద్రితా క్వచిత్ ।
ప్రభాతేఽపశ్యదాత్మానం పూర్వవద్వానరాకృతిమ్ ॥ 15 ॥

ఫలమూలాదిభిః సార్థం పుత్రాభ్యాం సహితః కపిః ।
నత్వా చతుర్ముఖస్యగ్రే ఋషరాజః స్థితః సుధీః ॥ 16 ॥

తతోఽబ్రవీత్సమాశ్వాస్య బహుశః కపికుఙ్జరమ్ ।
తత్రైకం దేవతాదూతమాహూయామరసన్నిభమ్ ॥ 17 ॥

గచ్ఛ దూత మయాఽఽదిష్టో గృహీత్వా వానరోత్తమమ్ ।
కిష్కిన్ధాం దివ్యనగరీం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ 18 ॥

సర్వసౌభాగ్యవలితాం దేవైరపి దురాసదామ్ ।
తస్యాం సింహాసనే వీరం రాజానమభిషేచయ ॥ 19 ॥

సప్తద్వీపగతా యే యే వానరాః సంతి దుర్జయాః ।
సర్వే తే ఋక్షరాజస్య భవిష్యంతి వశేఽనుగాః ॥ 20 ॥

యదా నారాయణః సాక్షాద్రామో భూత్వా సనాతనః ।
భూభారాసురనాశాయ సమ్భవిష్యతి భూతలే ॥ 21 ॥

తదా సర్వే సహాయార్థే తస్య గచ్ఛన్తు వానరాః ।
ఇత్యుక్తో బ్రహ్మణా దూతో దేవానాం స మహామతిః ॥ 22 ॥

యథాఽఽజ్ఞప్తస్తథా చక్రే బ్రహ్మణా తం హరీశ్వరమ్ ।
దేవదూతస్తతో గత్వా బ్రహ్మణే తన్న్యవేదయత్ ॥ 23 ॥

॥ ॥ 24 ॥ ॥

తదాది వానరాణాం సా కిష్కిన్ధాఽభూన్నపాశ్రయః

సర్వేశ్వరస్త్యమేవాసీరిదానీం బ్రహ్మణార్థితః ।
భూమేర్భారో హృతః కృత్స్నస్త్యయా లీలాన్మదేహినా ।
సర్వభూతాన్తరస్థస్య నిత్యముక్తచిదాత్మనః ॥ 25 ॥

అఖణ్డానన్తరూపస్య కియానేష పరాక్రమః ।
తథాఽపి వర్ణ్యతే సద్భిర్గీలామానుషరూపిణః ॥ 26 ॥

యశస్తే సర్వలోకానాం పాపహత్యై సుఖాయ చ ।
య ఇదం కీర్తయేన్మర్త్యో వాలిసుగ్రీవయోర్మహత్ ॥ 27 ॥

॥ ॥ 28 ॥ ॥

జన్మ త్వదాశ్రయత్వాత్స ముచ్యతే సర్వపాతకైః

అథాన్యం సమ్ప్రవక్ష్యామి కథాం రామ త్వదాశ్రయామ్ ।
సీతా హృతా యదర్థం సా రావణేన దురాత్మనా ॥ 29 ॥

పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతం విభుమ్ ।
సనత్కుమారమేకాన్తే సమాసీనం దశాననః ।

వినయావనతో భూత్వా హ్యభివాద్యేదమబ్రవీత్ || 30 ||

కో న్వస్మిన్ ప్రవరో లోకే దేవానాం బలవత్తరః ।
దేవాశ్చ యం సమాశ్రిత్య యుద్ధే శత్రుం జయంతి హి || 31 ||

కం యజంతి ద్విజా నిత్యం కం ధ్యాయంతి చ యోగినః ।
ఏతన్మే శంస భగవన్ ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర || 32 ||

జ్ఞాత్వా తస్య హృదిస్థం యత్తదశేషేణ యోగదృక్ ।
దశాననమువాచేదం శృణు వక్ష్యామి పుత్రక || 33 ||

భర్తా యో జగతాం నిత్యం యస్య జన్మాదికం న హి ।
సురాసురైర్నుతో నిత్యం హరిర్నారాయణోఽవ్యయః || 34 ||

యన్నాభిపక్ష్మజ్ఞాజ్ఞాతో బ్రహ్మ విశ్వసృజాం పతిః ।
సృష్టం యేనైవ సకలం జగత్త్సావరజ్జగమమ్ || 35 ||

తం సమాశ్రిత్య విబుధా జయంతి సమరే రిపూన్ ।
యోగినో ధ్యానయోగేన తమేవానుజపంతి హి || 36 ||

మహర్షేర్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ దశాననః ।
దైత్యదానవరక్షాంసి విష్ణునా నిహతాని చ || 37 ||

కాం వా గతిం ప్రపద్యంతే ప్రేత్య తే మునిపుంగవ ।
తమువాచ మునిశ్రేష్ఠో రావణం రాక్షసాధిపమ్ || 38 ||

దైవతైర్నిహతా నిత్యం గత్వా స్వర్గమనుత్తమమ్ ।
భోగక్షయే పునస్తస్మాద్భ్రష్టా భూమౌ భవంతి తే || 39 ||

పూర్వార్జితైః పుణ్యపాపైర్మ్రీయంతే చోద్భవంతి చ ।
విష్ణునా యే హతాస్తే తు ప్రాప్నువంతి హరేర్గతిమ్ || 40 ||

శ్రుత్వా మునిముఖాత్సర్వం రావణో హృష్టమానసః ।
యోత్యేఽహం హరిణా సార్థమితి చింతాపరోఽభవత్ ॥ 41 ॥

మనఃస్థితం పరిజ్ఞాయ రావణస్య మహామునిః ।
ఉవాచ వత్స తేఽభీష్టం భవిష్యతి న సంశయః ॥ 42 ॥

కఞ్చిత్కాలం ప్రతీక్షస్వ సుఖీ భవ దశానన ।
ఏవముక్త్వా మహాబాహో మునిః పునరువాచ తమ్ ॥ 43 ॥

తస్య స్వరూపం వక్ష్యామి హ్యరూపస్యాపి మాయినః ।
స్థావరేషు చ సర్వేషు నదేషు చ నదీషు చ ॥ 44 ॥

ఓఙ్కారశ్చైవ సత్యం చ సావిత్రి పృథివీ చ సః ।
సమస్తజగదాధారః శేషరూపధరో హి సః ॥ 45 ॥

సర్వే దేవాః సముద్రాశ్చ కాలః సూర్యశ్చ చంద్రమాః ।
సూర్యోదయో దివరాత్రి యమశ్చైవ తథాఽనిలః ॥ 46 ॥

అగ్నిరిన్ద్రస్తథా మృత్యుః పర్జన్యో వసవస్తథా ।
బ్రహ్మ రుద్రాదయశ్చైవ యే చాన్యే దేవదానవాః ॥ 47 ॥

విద్యోతతే జ్వలత్యేష పాతి చాత్తితి విశ్వకృత్ ।
క్రీడాం కరోత్యవ్యయాత్మా సోఽయం విష్ణుః సనాతనః ॥ 48 ॥

తేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ।
నీతోత్పలదలశ్యామో విద్యుద్వర్ణామృరావృతః ॥ 49 ॥

శుద్ధజామ్బూనదప్రఖ్యాం శ్రియం వామాఙ్కసంస్థితామ్ ।
సదానపాయినీం దేవీం పశ్యన్నాలిఙ్గ్య తిష్ఠతి ॥ 50 ॥

ద్రష్టుం న శక్యతే కైశ్చిద్దేవదానవపన్నగైః ।

యస్య ప్రసాదం కురుతే స చైనం ద్రష్టుమర్హతి || 51 ||

న చ యజ్ఞతపోభిర్వా న దానాధ్యయనాదిభిః ।
శక్యతే భగవాన్ ద్రష్టుముపాయైరితరైరపి || 52 ||

తద్భక్తైస్తద్గతప్రాణైస్తచ్చిత్తైర్ధూతకల్మషైః ।
శక్యతే భగవాన్ విష్ణుర్వేదాంతామలదృష్టిభిః || 53 ||

అథవా ద్రష్టుమిచ్ఛా తే శృణు త్వం పరమేశ్వరమ్ ।
త్రేతాయుగే స దేవేశో భవితా నృపవిగ్రహః || 54 ||

హితార్థం దేవమర్త్యానామిక్షాకూణాం కులే హరిః ।
రామో దాశరథీర్భూత్వా మహాసత్త్వపరాక్రమః || 55 ||

పితుర్నియోగాత్స భ్రాత్రా భార్యయా దణ్డకే వనే ।
విచరిష్యతి ధర్మాత్మా జగన్మాత్రా స్వమాయయా || 56 ||

ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం మయా రావణ విస్తరాత్ ।
భజస్వ భక్తిభావేన సదా రామం శ్రియా యుతమ్ || 57 ||

అగస్త్య ఉవాచ

ఏవం శ్రుత్వాఽసురాధ్యక్షో ధ్యాత్వా కిఞ్చిద్విచార్య చ ।
త్వయా సహ విరోధేఽపుర్ముముదే రావణో మహాన్ || 58 ||

యుద్ధార్థీ సర్వతో లోకాన్ పర్యటన్ సమవస్థితః ।
ఏతదర్థం మహారాజ రావణోఽతీవ బుద్ధిమాన్ ।
హృతవాన్ జానకీం దేవీం త్వయాఽఽత్మవధకాఙ్క్షయా || 59 ||

ఇమాం కథాం యః శృణుయాత్పరేద్వా
సంశ్రావయేద్వా శ్రవణార్థినాం సదా ।
ఆయుష్యమారోగ్యమనంతసౌఖ్యమ్

ప్రాప్నోతి లాభం ధనమక్షయం చ ॥ 60 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే
తృతీయః సర్గః ॥ ౩ ॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఏకదా బ్రహ్మణో లోకాదాయాంతం నారదం మునిమ్ ।
పర్యటన్ రావణో లోకాన్ దృష్ట్వా నత్వాఽబ్రవీద్యచః ॥ 1 ॥

భగవన్ బ్రూహి మే యోధుం కుత్ర సంతి మహాబలాః ।
యోధుమిచ్ఛామి బలిభిస్త్యం జ్ఞాతాఽసి జగత్త్రయమ్ ॥ 2 ॥

మునిర్ధ్యాత్వాఽఽహ సుచిరం శ్వేతదీప్యపనివాసినః ।
మహాబలా మహాకాయాస్తత్ర యాహి మహామతే ॥ 3 ॥

విష్ణుపూజారతా యే వై విష్ణునా నిహతాశ్చ యే ।
త ఏవ తత్ర సజ్జాతా అజేయాశ్చ సురాసురైః ॥ 4 ॥

శ్రుత్వా తద్రావణో వేగాన్మన్త్రిభిః పుష్పకేణ తాన్ ।
యోధుకామః సమాగత్య శ్వేతదీప్యపసమీపతః ॥ 5 ॥

తత్ప్రభాహతతేజస్కం పుష్పకం నాచలత్తతః ।
త్యక్త్వా విమానం ప్రయయౌ మన్త్రిణశ్చ దశాననః ॥ 6 ॥

ప్రవిశన్నేవ తద్దీప్యం ధృతో హస్తేన యోషితా ।
పుష్పశ్చ త్వం కుతః కోఽసి ప్రేషితః కేన వా వద ॥ 7 ॥

ఇత్యుక్తో లీలయా స్త్రీభిర్హస్తాస్త్రీభిః పునః పునః ।
కృచ్ఛాచ్ఛాద్ధస్తాద్వినిర్ముక్తస్తాసాం స్త్రీణాం దశాననః ॥ 8 ॥

ఆశ్చర్యమతులం లభ్యా చింతయామాస దుర్ముతిః ।

విష్ణునా నిహతో యామి వైకుంఠమితి నిశ్చితః ॥ 9 ॥

మయి విష్ణుర్యథా కుప్యేత్తథా కార్యం కరోమ్యహమ్ ।
ఇతి నిశ్చిత్య వైదేహీం జహార విపినేఽసురః ॥ 10 ॥

జానన్నేవ పరాత్మానం స జహారావనీసుతామ్ ।
మాతృవత్పాలయామాస త్వత్తః కాఙ్క్షన్ వధం స్వకమ్ ॥ 11 ॥

రామ త్వం పరమేశ్వరోఽసి సకలం జానాసి విజ్ఞానదృగ్
భూతం భవ్యమిదం త్రికాలకలనాసాక్షీ వికల్పోఽఙ్గితః ।
భక్తానామనువర్తనాయ సకలాం కుర్వన్ క్రియాసంహతిమ్
త్వం శృణ్వన్మనుజాకృతిర్మునివచో భాసీశ లోకార్చితః ॥ 12 ॥

స్తుత్వైవం రాఘవం తేన పూజితః కుమ్భసమ్భవః ।
స్వాశ్రమం మునిభిః సార్థం ప్రయయా హృష్టమానసః ॥ 13 ॥

రామస్తు సీతయా సార్థం భ్రాతృభిః సహ మన్త్రిభిః ।
సంసారీవ రమానాథో రమమాణోఽవసద్ధృహే ॥ 14 ॥

అనాసక్తోఽపి విషయాన్ బుభుజే ప్రియయా సహ ।
హనుమత్ప్రముఖైః సద్భిర్వానరైః పరివేష్టితః ॥ 15 ॥

పుష్పకం చాగమద్రామమేకదా పూర్వవత్ప్రభుమ్ ।
ప్రాహ దేవ కుబేరేణ ప్రేషితం త్వామహం తతః ॥ 16 ॥

జితం త్వం రావణేనాదౌ పశ్చాద్ద్రామేణ నిర్జితమ్ ।
అతస్త్వం రాఘవం నిత్యం వహ యావద్వనేద్భువి ॥ 17 ॥

యదా గచ్ఛేద్రఘుశ్రేష్ఠో వైకుంఠం యాహి మాం తదా ।
తచ్చుత్వా రాఘవః ప్రాహ పుష్పకం సూర్యసన్నిభమ్ ॥ 18 ॥

యదా స్మరామి భద్రం తే తదాఽఽగచ్ఛ మమాన్తికమ్ ।
తిష్ఠాన్తర్థాయ సర్వత్ర గచ్ఛేదానీం మమాఽఽజ్ఞయా ॥ 19 ॥

ఇత్యుక్త్వా రామచన్ద్రోఽపి పౌరకార్యాణి సర్వశః ।
భ్రాతృభిర్మన్త్రిభిః సార్థం యథాన్యాయం చకార సః ॥ 20 ॥

రాఘవే శాసతి భువం లోకనాథే రమాపతౌ ।
వసుధా సస్యసమ్పన్నా ఫలవన్తశ్చ భూరుహాః ॥ 21 ॥

జనా ధర్మపరాః సర్వే పతిభక్తిపరాః స్త్రియః ।
నాపశ్యత్పుత్రమరణం కశ్చిద్రాజని రాఘవే ॥ 22 ॥

సమారుహ్య విమానాగ్ర్యం రాఘవః సీతయా సహ ।
వానరైర్భ్రాతృభిః సార్థం సశ్చచారావనిం ప్రభుః ॥ 23 ॥

అమానుషాణి కార్యాణి చకార బహుశో భువి ।
బ్రాహ్మణస్య సుతం దృష్ట్వా బాలం మృతమకాలతః ॥ 24 ॥

శోచన్తం బ్రాహ్మణం చాపి జ్ఞాత్వా రామో మహామతిః ।
తపస్యన్తం వనే శూద్రం హత్వా బ్రాహ్మణబాలకమ్ ॥ 25 ॥

జీవయామాస శూద్రస్య దదౌ స్వర్గమనుత్తమమ్ ।
లోకానాముపదేశార్థం పరమాత్మా రఘూత్తమః ॥ 26 ॥

కోటిశః స్థాపయామాస శివలిజ్ఞాని సర్వశః ।
సీతాం చ రమయామాస సర్వభోగైరమానుషైః ॥ 27 ॥

శశాస రామో ధర్మేణ రాజ్యం పరమధర్మవిత్ ।
కథాం సంస్థాపయామాస సర్వలోకమలాపహమ్ ॥ 28 ॥

దశవర్షసహస్రాణి మాయామానుషవిగ్రహాః ।

చకార రాజ్యం విధివల్లోకవన్ద్యపదామ్బుజః ॥ 29 ॥

ఏకపత్నీవ్రతో రామో రాజర్షిః సర్వదా శుచిః ।
గృహమేధీయమఖిలమాచరన్ శిక్షయన్ జనాన్ ॥ 30 ॥

సీతా ప్రేక్షాఽనువృత్త్యా చ ప్రశ్రయేణ దమేన చ ।
భర్తుర్మనోహరా సాధ్వీ భావజ్ఞా సా హ్రీయా భియా ॥ 31 ॥

ఏకదా క్రీడవిపినే సర్వభోగసమన్వితే ।
ఏకాన్తే దివ్యభవనే సుఖాసీనం రఘూత్తమమ్ ॥ 32 ॥

నీలమాణిక్యసజ్జాశం దివ్యాభరణభూషితమ్ ।
ప్రసన్నవదనం శాన్తం విద్యుత్పుష్పానిభామ్బరమ్ ॥ 33 ॥

సీతా కమలపత్రాక్షీ సర్వాభరణభూషితా ।
రామమాహ కరాభ్యాం సా లాలయన్తీ పదామ్బుజే ॥ 34 ॥

దేవదేవ జగన్నాథ పరమాత్మన్ సనాతన ।
చిదానన్దాదిమధ్యాన్తరహితాశేషకారణ ॥ 35 ॥

దేవ దేవాః సమాసాద్య మామేకాన్తేఽబ్రువన్వచః ।
బహుశోఽర్థయమానాన్తే వైకుణ్ఠాగమనం ప్రతి ॥ 36 ॥

త్వయా సమేతశ్చిచ్ఛక్త్యా రామస్తిష్ఠతి భూతలే ।
విస్మయ్యాస్మాన్ స్వకం ధామ వైకుణ్ఠం చ సనాతనమ్ ॥ 37 ॥

ఆస్తే త్వయా జగద్ధాత్రి రామః కమలలోచనః ।
అగ్రతో యాహి వైకుణ్ఠం త్వం తథా చేద్రఘూత్తమః ॥ 38 ॥

ఆగమిష్యతి వైకుణ్ఠం సనాథాన్నః కరిష్యతి ।
ఇతి విజ్ఞాపితాఽహం తైర్మయా విజ్ఞాపితో భవాన్ ॥ 39 ॥

యద్యుక్తం తత్కురుష్వాద్య నాహమాజ్ఞాపయే ప్రభో ।
సీతాయాస్తద్వచః శ్రుత్వా రామో ధ్యాత్వాఽబ్రవీత్క్షణమ్ ॥ 40 ॥

దేవి జానామి సకలం తత్రోపాయం వదామి తే ।
కల్పయిత్వా మిషం దేవి లోకవాదం త్వదాశయమ్ ॥ 41 ॥

త్యజామి త్వాం వనే లోకవాదాద్భీత ఇవాపరః ।
భవిష్యతః కుమారౌ ద్వా వాల్మీకేరాశ్రమాన్తికే ॥ 42 ॥

ఇదానీం దృశ్యతే గర్భః పునరాగత్య మేఽన్తికమ్ ।
లోకానాం ప్రత్యయార్థం త్వం కృత్వా శపథమాదరాత్ ॥ 43 ॥

భూమేర్వివరమాత్రేణ వైకుణ్ఠం యాస్యసి ద్రుతమ్ ।
పశ్చాదహం గమిష్యామి ఏష ఏవ సునిశ్చయః ॥ 44 ॥

ఇత్యుక్త్వా తాం విసృజ్యాథ రామో జ్ఞానైకలక్షణః ।
మన్త్రిభిర్మన్త్రతత్త్వజ్ఞైర్బలముఖ్యైశ్చ సంవృతః ॥ 45 ॥

తత్రోపవిష్టం శ్రీరామం సుహృదః పర్యుపాసత ।
హాస్యప్రౌఢకథాసుజ్ఞా హాసయంతః స్థితా హరిమ్ ॥ 46 ॥

కథాప్రసంగాత్ప్రప్రచ్ఛ రామో విజయనామకమ్ ।
పౌరా జానపదా మే కిం వదన్తిహ శుభాశుభమ్ ॥ 47 ॥

సీతాం వా మాతరం వా మే భ్రాతృనాన్వా కైకయామథ ।
న భేతవ్యం త్వయా బ్రూహి శాపితోఽసి మమోపరి ॥ 48 ॥

ఇత్యుక్తః ప్రాహ విజయో దేవ సర్వే వదన్తి తే ।
కృతం సుదుష్కరం సర్వం రామేణ విదితాత్మనా ॥ 49 ॥

కిన్తు హత్వా దశగ్రీవం సీతామాహృత్య రాఘవః ।

అమర్షం పృష్ఠతః కృత్వా స్వం వేశ్మ ప్రత్యపాదయత్ || 50 ||

కీదృశం హృదయే తస్య సీతాసమ్భాగజం సుఖమ్ ।
యా హృతా విజనేఽరణ్యే రావణేన దురాత్మనా || 51 ||

అస్మాకమపి దుష్కర్మ యోషితాం మర్షణం భవేత్ ।
యాదృగ్భవతి వై రాజా తాదృశో నియతం ప్రజాః || 52 ||

శ్రుత్వా తద్వచనం రామః స్వజనాన్ పర్యపృచ్ఛత ।
తేఽపి నత్వాఽబ్రువన్ రామమేవమేతన్న సంశయః || 53 ||

తతో విసృజ్య సచివాన్ విజయం సుహృదస్తథా ।
ఆహూయ లక్ష్మణం రామో వచనం చేదమబ్రవీత్ || 54 ||

లోకాపవాదస్తు మహాన్ సీతామాశ్రిత్య మేఽభవత్ ।
సీతాం ప్రాతః సమాసీయ వాల్మీకేరాశ్రమాంతికే || 55 ||

త్యక్త్వా శీఘ్రం రథేన త్వం పునరాయాహి లక్ష్మణ ।
వక్ష్యసే యది వా కిఞ్చిత్తదా మాం హతవానసి || 56 ||

ఇత్యుక్తో లక్ష్మణో భీత్యా ప్రాతరుత్థాయ జానకీమ్ ।
సుమన్త్రేణ రథే కృత్వా జగామ సహసా వనమ్ || 57 ||

వాల్మీకేరాశ్రమస్యాన్తే త్యక్త్వా సీతామువాచ సః ।
లోకాపవాదభీత్యా త్వాం త్యక్తవాన్ రాఘవో వనే || 58 ||

దోషో న కశ్చిన్మే మాతర్గచ్ఛాఽఽశ్రమపదం మునేః ।
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణః శీఘ్రం గతవాన్ రామసన్నిధిమ్ || 59 ||

సీతాఽపి దుఃఖసంతప్తా విలలాపాతిముగ్ధవత్ ।
శిష్యైః శ్రుత్వా చ వాల్మీకిః సీతాం జ్ఞాత్వా స దివ్యదృక్ || 60 ||

అర్ఘ్యదిభిః పూజయిత్వా సమాశ్వాస్య చ జానకీమ్ ।
జ్ఞాత్వా భవిష్యం సకలమార్పయన్ మునియోషితామ్ ॥ 61 ॥

తాస్తాం సమ్పూజయన్తి స్మ సీతాం భక్త్యా దినే దినే ।
జ్ఞాత్వా పరాత్మనో లక్ష్మీం మునివాక్యేన యోషితః ।
సేవాం చక్రుః సదా తస్యా వినయాదిభిరాదరాత్ ॥ 62 ॥

రామోఽపి సీతారహితః పరాత్మా
విజ్ఞానదృక్కేవల ఆదిదేవః ।
సన్త్యజ్య భోగానఖిలాన్ విరక్తో
మునివ్రతోఽభూన్మునిసేవితాఙ్గిః ॥ 63 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే
చతుర్థః సర్గః ॥ 4 ॥

॥ పఞ్చమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో జగన్మజ్జలమజ్జలాత్మనా
విధాయ రామాయణకీర్తిముత్తమామ్ ।
చచార పూర్వాచరితం రఘూత్తమో
రాజర్షివర్షైరభినేవితం యథా ॥ 1 ॥

సౌమిత్రిణా పృష్ట ఉదారబుద్ధినా
రామః కథాః ప్రాహ పురాతనీః శుభాః ।
రాజ్ఞః ప్రమత్తస్య నృగస్య శాపతో
ద్విజస్య తిర్యక్త్వమథాహ రాఘవః ॥ 2 ॥

కదాచిదేకాంత ఉపస్థితం ప్రభుమ్
రామం రమాలాలితపాదపజ్కజమ్ ।
సౌమిత్రిరాసాదితశుద్ధభావనః
ప్రణమ్య భక్త్యా వినయాన్వితోఽబ్రవీత్ ॥ 3 ॥

త్వం శుద్ధబోధోఽసి హి సర్వదేహినామ్
ఆత్మాస్యధీశోఽసి నిరాకృతిః స్వయమ్ ।
ప్రతీయసే జ్ఞానదృశాం మహామతే
పాదాబ్జభృగ్గౌహితసగ్గసగ్గినామ్ ॥ 4 ॥

అహం ప్రపన్నోఽస్మి పదామ్బుజం ప్రభో
భవాపవర్గం తవ యోగిభావితమ్ ।
యథాజ్ఞాసాఽజ్ఞానమపారవారిధిమ్
సుఖం తరిష్యామి తథాఽనుశాధి మామ్ ॥ 5 ॥

శ్రుత్వాఽథ సౌమిత్రివచోఽఖిలం తదా
ప్రాహ ప్రపన్నార్తిహరః ప్రసన్నధీః ।
విజ్ఞానమజ్ఞానతమఃప్రశాంతయే
శ్రుతిప్రపన్నం క్షితిపాలభూషణః ॥ 6 ॥

ఆదౌ స్వవర్ణాశ్రమవర్ణితాః క్రియాః
కృత్వా సమాసాదితశుద్ధమానసః ।
సమాప్య తత్పూర్వముపాత్తసాధనః
సమాశ్రయేత్సద్గురుమాత్మలబ్ధయే ॥ 7 ॥

క్రియా శరీరోద్భవహేతురాదృతా
ప్రియాప్రియౌ తౌ భవతః సురాగిణః ।
ధర్మేతరౌ తత్ర పునః శరీరకమ్
పునః క్రియా చక్రవదీర్యతే భవః ॥ 8 ॥

అజ్ఞానమేవాస్య హి మూలకారణమ్
తద్ధ్యానమేవాత్ర విధౌ విధీయతే ।
విద్యైవ తన్నాశవిధౌ పటీయసి
న కర్మ తజ్జం సవిరోధమీరితమ్ ॥ 9 ॥

నాజ్ఞానహానిర్న చ రాగసజ్జయో
భవేత్తతః కర్మ సదోషముద్భవేత్ ।
తతః పునః సంసృతిరప్యవారితా
తస్మాద్బుద్ధో జ్ఞానవిచారవాన్ భవేత్ ॥ 10 ॥

నను క్రియా వేదముఖేన చోదితా
తథైవ విద్యా పురుషార్థసాధనమ్ ।
కర్తవ్యతా ప్రాణభృతః ప్రచోదితా
విద్యాసహాయత్వముపైతి సా పునః ॥ 11 ॥

కర్మాకృతౌ దోషమపి శ్రుతిర్జగౌ

తస్మాత్సదా కార్యమిదం ముముక్షుణా ।
 నను స్వతంత్రా ధ్రువకార్యకారిణీ
 విద్యా న కిఞ్చిన్ననసాఽప్యపేక్షతే ॥ 12 ॥

న సత్యకార్యోఽపి హి యద్వదధ్వరః
 ప్రకాఙ్క్షితేఽన్యానపి కారకాదికాన్ ।
 తథైవ విద్యా విధితః ప్రకాశితైః
 విశిష్యతే కర్మభిరేవ ముక్తయే ॥ 13 ॥

కేచిద్వదస్తీతి వితర్కవాదిన-
 స్తదప్యసద్బుష్టవిరోధకారణాత్ ।
 దేహాభిమానాదభివర్ధతే క్రియా
 విద్యా గతాహజ్కృతితః ప్రసిద్ధ్యతి ॥ 14 ॥

విశుద్ధవిజ్ఞానవిరోచనాఞ్చితా
 విద్యాత్మవృత్తిశ్చరమేతి భణ్యతే ।
 ఉదేతి కర్మాఖిలకారకాదిభిః
 నిహన్తి విద్యాఖిలకారకాదికమ్ ॥ 15 ॥

తస్మాత్త్యజేత్కార్యమశేషతః సుధీః
 విద్యావిరోధాన్న సముచ్చయో భవేత్ ।
 ఆత్మానుసంధానపరాయణః సదా
 నివృత్తసర్వస్త్రియవృత్తిగోచరః ॥ 16 ॥

యావచ్ఛరీరాదిషు మాయయాఽఽత్మధీ-
 స్తావద్విధేయో విధివాదకర్మణామ్ ।
 నేతీతి వాక్యైరఖిలం నిషిధ్య తత్
 జ్ఞాత్వా పరాత్మానమథ త్యజేత్క్రియాః ॥ 17 ॥

యదా పరాత్మాత్మవిభేదభేదకమ్
 విజ్ఞానమాత్మన్యవభాతి భాస్వరమ్ ।

తదైవ మాయా ప్రవిలీయతేఽజ్ఞాసా
సకారకా కారణమాత్మసంస్కృతేః ॥ 18 ॥

శ్రుతిప్రమాణాభివినాశితా చ సా
కథం భవిష్యత్యపి కార్యకారిణీ ।
విజ్ఞానమాత్రాదమలాద్వితీయత-
స్తస్మాదవిద్యా న పునర్భవిష్యతి ॥ 19 ॥

యది స్మ నష్టా న పునః ప్రసూయతే
కర్తాహమస్యేతి మతిః కథం భవేత్ ।
తస్మాత్స్వతంత్రా న కిమప్యపేక్షతే
విద్యా విమోక్షాయ విభాతి కేవలా ॥ 20 ॥

సా తైత్తిరీయశ్రుతిరాహ సాదరమ్
న్యాసం ప్రశస్తాఖిలకర్మణాం స్ఫుటమ్ ।
ఏతావదిత్యాహ చ వాజినాం శ్రుతిః
జ్ఞానం విమోక్షాయ న కర్మ సాధనమ్ ॥ 21 ॥

విద్యాసమత్వేన తు దర్శితస్త్యయా
క్రతుర్న దృష్టాంత ఉదాహృతః సమః ।
ఫలైః పృథక్త్వాద్భహుకారకైః క్రతుః
సంసాధ్యతే జ్ఞానమతో విపర్యయమ్ ॥ 22 ॥

సప్రత్యవాయో హ్యహమిత్యనాత్మధీ-
రజ్జప్రసిద్ధా న తు తత్త్వదర్శినః ।
తస్మాద్బుద్ధైస్త్యాజ్యమవిక్రియాత్మభిః
విధానతః కర్మ విధిప్రకాశితమ్ ॥ 23 ॥

శ్రద్ధాన్వితస్తత్త్వమసీతి వాక్యతో
గురోః ప్రసాదాదపి శుద్ధమానసః ।
విజ్ఞాయ చైకాత్మ్యమథాఽఽత్మజీవయోః

సుఖీ భవేన్మేరురివాప్రకమ్పనః ॥ 24 ॥

ఆదౌ పదార్థావగతిర్హి కారణమ్
వాక్యార్థవిజ్ఞానవిధౌ విధానతః ।
తత్త్వమ్పదార్థౌ పరమాత్మజీవకా-
వసీతి వైకాత్యమథానయోర్భవేత్ ॥ 25 ॥

ప్రత్యక్పరోఽదివిరోధమాత్మనోః
విహాయ సజ్గుహ్య తయోశ్చిదాత్మతామ్ ।
సంశోధితాం లక్షణయా చ లక్షితామ్
జ్ఞాత్వా స్వమాత్మానమథాద్వయో భవేత్ ॥ 26 ॥

ఏకాత్మకత్వాజ్జహతీ న సమ్భవేత్
తథాఽజహల్లక్షణతా విరోధతః ।
సోఽయమ్పదార్థావివ భాగలక్షణా
యుజ్యేత తత్త్వమ్పదయోరదోషతః ॥ 27 ॥

రసాదిపఞ్చీకృతభూతసమ్భవమ్
భోగాలయం దుఃఖసుఖాదికర్మణామ్ ।
శరీరమాద్యస్తవదాదికర్మజమ్
మాయామయం స్థూలముపాధిమాత్మనః ॥ 28 ॥

సూక్ష్మం మనోబుద్ధిదశేన్ద్రియైర్యుతమ్
ప్రాణైరపఞ్చీకృతభూతసమ్భవమ్ ।
భోక్తుః సుఖాదేరనుసాధనం భవేత్
శరీరమన్యద్విదురాత్మనో బుధాః ॥ 29 ॥

అనాద్యనిర్వాచ్యమపిహ కారణమ్
మాయాప్రధానం తు పరం శరీరకమ్ ।
ఉపాధిభేదాత్తు యతః పృథక్ స్థితమ్
స్వాత్మానమాత్మన్యవధారయేత్క్రమాత్ ॥ 30 ॥

కోశేష్వయం తేషు తు తత్తదాకృతిః
 విభాతి సజ్ఞాత్ స్ఫటికోపలో యథా ।
 అసజ్గరూపోఽయమజ్ఞో యతోఽద్వయో
 విజ్ఞాయతేఽస్మిన్ పరితో విచారితే ॥ 31 ॥

బుద్ధేస్త్రిధా వృత్తిరపిహ దృశ్యతే
 స్వప్నాదిభేదేన గుణత్రయాత్మనః ।
 అన్యోన్యతోఽస్మిన్ వ్యభిచారతో మృషా
 నిత్యే పరే బ్రహ్మణి కేవలే శివే ॥ 32 ॥

దేహేన్ద్రియప్రాణమనశ్చిదాత్మనామ్
 సజ్ఞాదజస్రం పరివర్తతే ధియః ।
 వృత్తిస్తమోమూలతయాజ్ఞలక్షణా
 యావద్భవేత్తావదసౌ భవోద్భవః ॥ 33 ॥

నేతిప్రమాణేన నిరాకృతాఖిలో
 హృదా సమాస్వాదితచ్ఛ్చిదనామృతః ।
 త్యజేదశేషం జగదాత్తసద్రసమ్
 పీత్వా యథామభః ప్రజహాతి తత్ఫలమ్ ॥ 34 ॥

కదాచిదాత్మా న మృతో న జాయతే
 న క్షీయతే నాపి వివర్ధతేఽనవః ।
 నిరస్తసర్వాతిశయః సుఖాత్మకః
 స్వయమ్ప్రభః సర్వగతోఽయమద్వయః ॥ 35 ॥

ఏవంవిధే జ్ఞానమయే సుఖాత్మకే
 కథం భవో దుఃఖమయః ప్రతీయతే ।
 అజ్ఞానతోఽధ్యాసవశాత్ప్రకాశతే
 జ్ఞానే విలీయేత విరోధతః క్షణాత్ ॥ 36 ॥

యదన్యదన్యత్ర విభావ్యతే భ్రమా-

దధ్యాసమిత్యాహురముం విపశ్చితః ।
అసర్పభూతేఽహివిభావనం యథా
రజ్జ్వాదికే తద్వదపీశ్వరే జగత్ ॥ 37 ॥

వికల్పమాయారహితే చిదాత్మకే-
ఽహజ్కార ఏష ప్రథమః ప్రకల్పితః ।
అధ్యాస ఏవాత్మని సర్వకారణే
నిరామయే బ్రహ్మణి కేవలే పరే ॥ 38 ॥

ఇచ్ఛాదిరాగాదిసుఖాదిధర్మికాః
సదా ధియః సంస్పృతిహేతవః పరే ।
యస్మాత్ప్రసృష్టౌ తదభావతః పరః
సుఖస్వరూపేణ విభావ్యతే హి నః ॥ 39 ॥

అనాద్యవిద్యోద్భవబుద్ధిబిమ్బితో
జీవః ప్రకాశోఽయమితీర్యతే చితః ।
ఆత్మా ధియః సాక్షితయా పృథక్ స్థితో
బుద్ధ్యాపరిచ్ఛిన్నపరః స ఏవ హి ॥ 40 ॥

చిద్బిమ్బసాక్ష్యాత్మధియాం ప్రసజ్గత-
స్తేకత్ర వాసాదనలాక్తలోహవత్ ।
అన్యోన్యమధ్యాసవశాత్ప్రతీయతే
జడాజడత్వం చ చిదాత్మచేతసోః ॥ 41 ॥

గురోః సకాశాదపి వేదవాక్యతః
సజ్ఞాతవిద్యానుభవో నిరీక్ష్య తమ్ ।
స్వాత్మానమాత్మస్థముపాధివర్జితమ్
త్యజేదశేషం జడమాత్మగోచరమ్ ॥ 42 ॥

ప్రకాశరూపోఽహమజోఽహమద్వయో-
ఽసకృద్విభాతోఽహమతీవ నిర్మలః ।

విశుద్ధ విజ్ఞానఘనో నిరామయః
సమూర్థ ఆనందమయోఽహమక్రియః ॥ 43 ॥

సదైవ ముక్తోఽహమచిన్త్యశక్తిమాన్
అతీంద్రియజ్ఞానమవిక్రియాత్మకః ।
అనంతపారోఽహమహర్నిశం బుధైః
విభావితోఽహం హృది వేదవాదిభిః ॥ 44 ॥

ఏవం సదాత్మానమఖణ్ణితాత్మనా
విచారమాణస్య విశుద్ధభావనా ।
హన్యాదవిద్యామచిరేణ కార్తై
రసాయనం యద్వదుపాసితం రుజః ॥ 45 ॥

వివిక్త ఆసీన ఉపారతేంద్రియో
వినిర్జితాత్మా విమలాంతరాశయః ।
విభావయేదేకమనన్యసాధనో
విజ్ఞానదృక్కేవల ఆత్మసంస్థితః ॥ 46 ॥

విశ్వం యదేతత్పరమాత్మదర్శనమ్
విలాపయేదాత్మని సర్వకారణే ।
పూర్ణశ్చిదానందమయోఽవతిష్ఠతే
న వేద బాహ్యం న చ కిఞ్చిదాంతరమ్ ॥ 47 ॥

పూర్వం సమాధేరఖిలం విచిన్తయే-
దోఙ్కారమాత్రం సచరాచరం జగత్ ।
తదేవ వాచ్యం ప్రణవో హి వాచకో
విభావ్యతేఽజ్ఞానవశాన్న బోధతః ॥ 48 ॥

అకారసంజ్ఞః పురుషో హి విశ్వకో
హ్యుకారకస్తైజస ఈర్యతే క్రమాత్ ।
ప్రాజ్ఞో మకారః పరిపత్యతేఽఖిలైః

సమాధిపూర్వం న తు తత్త్వతో భవేత్ || 49 ||

విశ్వం త్వకారం పురుషం విలాపయే-
దుకారమధ్యే బహుధా వ్యవస్థితమ్ ।
తతో మకారే ప్రవిలాప్య తైజసమ్
ద్వితీయవర్ణం ప్రణవస్య చాన్తిమే || 50 ||

మకారమప్యాయాత్మని చిద్ధనే పరే
విలాపయేద్వాఙ్మహిమహి కారణమ్ ।
సోఽహం పరం బ్రహ్మ సదా విముక్తిమద్-
విజ్ఞానదృఙ్ముక్త ఉపాధితోఽమలః || 51 ||

ఏవం సదా జాతపరాత్మభావనః
స్వానందతుష్టః పరివిస్మృతాఖిలః ।
ఆస్తే స నిత్యాత్మసుఖప్రకాశకః
సాక్షాద్విముక్తోఽచలవారిసిన్ధవత్ || 52 ||

ఏవం సదాభ్యస్తసమాధియోగినో
నివృత్తసర్వేంద్రియగోచరస్య హి ।
వినిరితాశేషరిపోరహం సదా
దృశ్యో భవేయం జితషడ్గుణాత్మనః || 53 ||

ధ్యాత్వైవమాత్మానమహర్నిశం ముని-
స్తిష్ఠేత్సదా ముక్తసమస్తబంధనః ।
ప్రారబ్ధమశ్నన్నభిమానవర్జితో
మయ్యేవ సాక్షాత్ప్రవిలీయతే తతః || 54 ||

ఆదౌ చ మధ్యే చ తథైవ చాంతతో
భవం విదిత్వా భయశోకకారణమ్ ।
హిత్వా సమస్తం విధివాదచోదితమ్
భజేత్స్వమాత్మానమథాఖిలాత్మనామ్ || 55 ||

ఆత్మన్యభేదేన విభావయన్నిదమ్
భవత్యభేదేన మయాఽఽత్మనా తదా ।
యథా జలం వారినిధౌ యథా పయః
క్షీరే వియదోఽప్యమ్నస్యనిలే యథాఽనిలః ॥ 56 ॥

ఇత్థం యదీక్షేత హి లోకసంస్థితో
జగన్మృషైవేతి విభావయన్మునిః ।
నిరాకృతత్వాచ్చుత్తియుక్తిమానతో
యథేన్ద్రభేదో దిశి దిగ్భ్రమాదయః ॥ 57 ॥

యావన్న పశ్యేదఖిలం మదాత్మకమ్
తావన్మదారాధనతత్పరో భవేత్ ।
శ్రద్ధాల్పరత్యూర్జితభక్తిలక్షణో
యస్తస్య దృశ్యోఽహమహర్నిశం హృది ॥ 58 ॥

రహస్యమేతచ్చుత్తిసారసజ్గహమ్
మయా వినిశ్చిత్య తవోదితం ప్రియ ।
యస్త్యేతదాలోచయతీహ బుద్ధిమాన్
స ముచ్యతే పాతకరాశిభిః క్షణాత్ ॥ 59 ॥

భ్రాతర్యదీదం పరిదృశ్యతే జగన్-
మాయైవ సర్వం పరిహృత్య చేతసా ।
మదాభవనాభావితశుద్ధమానసః
సుఖీ భవానన్దమయో నిరామయః ॥ 60 ॥

యః సేవతే మామగుణం గుణాత్పరమ్
హృదా కదా వా యది వా గుణాత్మకమ్ ।
సోఽహం స్వపాదాఞ్చిత్తరేణుభిః స్పృశన్
పునాతి లోకత్రితయం యథా రవిః ॥ 61 ॥

విజ్ఞానమేతదఖిలం శ్రుతిసారమేకమ్

వేదాంతవేద్యచరణేన మయైవ గీతమ్ ।
యః శ్రద్ధయా పరిపఠేద్గురుభక్తియుక్తో
మద్రూపమేతి యది మద్యచనేషు భక్తిః ॥ 62 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే
పంచమః సర్గః ॥ 5 ॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఏకదా మునయః సర్వే యమునాతీరవాసినః ।
ఆజగ్ము రాఘవం ద్రష్టుం భయాల్లవణరక్షసః ॥ 1 ॥

కృత్వాఽగ్రే తు మునిశ్రేష్ఠం భార్గవం చ్యవనం ద్విజాః ।
అసంఖ్యేతాః సమాయాతా రామాదభయకాఙ్క్షిణః ॥ 2 ॥

తాన్ పూజయిత్వా పరయా భక్త్యా రఘుకులోత్తమః ।
ఉవాచ మధురం వాక్యం హర్షయన్ మునిమణ్డలమ్ ॥ 3 ॥

కరవాణి మునిశ్రేష్ఠాః కిమాగమనకారణమ్ ।
ధన్యోఽస్మి యది యూయం మాం ప్రీత్యా ద్రష్టుమిహాగతాః ॥ 4 ॥

దుష్కరం చాపి యత్కార్యం భవతాం తత్కరోమ్యహమ్ ।
ఆజ్ఞాపయన్తు మాం భృత్యం బ్రాహ్మణా దైవతం హి మే ॥ 5 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా సహసా హృష్టశ్చ్యవనో వాక్యమబ్రవీత్ ।
మధునామా మహాదైత్యః పురా కృతయుగే ప్రభో ॥ 6 ॥

ఆసీదతీవ ధర్మాత్మా దేవబ్రాహ్మణపూజకః ।
తస్య తుష్టో మహాదేవో దదౌ శూలమనుత్తమమ్ ॥ 7 ॥

ప్రాహ చానేన యం హంసి స తు భస్మీభవిష్యతి ।
రావణస్యానుజా భార్యా తస్య కుమ్భినసీ శ్రుతా ॥ 8 ॥

తస్యాం తు లవణో నామ రాక్షసో భీమవిక్రమః ।
ఆసీద్దురాత్మా దుర్ధర్షో దేవబ్రాహ్మణహింసకః ॥ 9 ॥

పిడితాస్తేన రాజేన్ద్ర వయం త్వాం శరణం గతాః ।
తచ్చుత్వా రాఘవోఽప్యాహ మా భీర్వో మునిపుంగవాః ॥ 10 ॥

లవణం నాశయిష్యామి గచ్ఛన్తు విగతజ్వరాః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రాహ రామోఽపి బ్రాతృన్ కో వా హనిష్యతి ॥ 11 ॥

లవణం రాక్షసం దద్యాత్ బ్రాహ్మణేభ్యోఽభయం మహత్ ।
తచ్చుత్వా ప్రాజ్ఞలిః ప్రాహ భరతో రాఘవాయ వై ॥ 12 ॥

అహమేవ హనిష్యామి దేవాజ్ఞాపయ మాం ప్రభో ।
తతో రామం నమస్కృత్య శత్రుఘ్నా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 13 ॥

లక్ష్మణేన మహత్కార్యం కృతం రాఘవ సంయుగే ।
నన్దిగ్రామే మహాబుద్ధిర్భరతో దుఃఖమన్వభూత్ ॥ 14 ॥

అహమేవ గమిష్యామి లవణస్య వధాయ చ ।
త్వత్ప్రసాదాద్రఘుశ్రేష్ఠ హన్యాం తం రాక్షసం యుధి ॥ 15 ॥

తచ్చుత్వా స్వాఙ్కమారోప్య శత్రుఘ్నం శత్రుసూదనః ।
ప్రాహద్యైవాభిషేష్యామి మధురారాజ్యకారణాత్ ॥ 16 ॥

ఆనాయ్య చ సుసమ్భరాన్ లక్షమణేనాభిషేచనే ।
అనిచ్ఛన్తమపి స్నేహాదభిషేకమకారయత్ ॥ 17 ॥

దత్త్వా తస్మై శరం దివ్యం రామః శత్రుఘ్నమబ్రవీత్ ।
అనేన జహి బాణేన లవణం లోకకణ్ఠకమ్ ॥ 18 ॥

స తు సమ్పూజ్య తచ్ఛాలం గేహే గచ్ఛతి కాననమ్ ।
భక్షణార్థం తు జన్తునాం నానాప్రాణివధాయ చ ॥ 19 ॥

స తు నాఽఽయాతి సదనం యావద్వనచరో భవేత్ ।

తావదేవ పురద్వారి తిష్ఠ త్వం ధృతకార్ముకః ॥ 20 ॥

యోతస్యతే స త్వయా క్రుద్ధస్తదా వధోః భవిష్యతి ।
తం హత్వా లవణం క్రూరం తద్వనం మధుసంజ్ఞితమ్ ॥ 21 ॥

నివేశ్య నగరం తత్ర తిష్ఠ త్వం మేఽనుశాసనాత్ ।
అశ్వానాం పశ్చసాహస్రం రథానాం చ తదర్థకమ్ ॥ 22 ॥

గజానాం షట్ శతానీహ పత్తినామయుతత్రయమ్ ।
ఆగమిష్యతి పశ్చాత్త్వమగ్రే సాధయ రాక్షసమ్ ॥ 23 ॥

ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్న్యవహ్రాయ ప్రేషయామాస రాఘవః ।
శత్రుఘ్నం మునిభిః సార్థమాశీర్భిరభినన్ద్య చ ॥ 24 ॥

శత్రుఘ్నోఽపి తథా చక్రే యథా రామేణ చోదితః ।
హత్వా మధుసుతం యుద్ధే మధురామకరోత్పురీమ్ ॥ 25 ॥

స్థితాం జనపదాం చక్రే మధురాం దానమానతః ।
సీతాఽపి సుషువే పుత్రౌ ద్వా వాల్మీకేరథాఽఽశ్రమే ॥ 26 ॥

మునిస్తయోర్నామ చక్రే కుశో జ్యేష్ఠోఽనుజో లవః ।
క్రమేణ విద్యాసమ్పన్నౌ సీతాపుత్రౌ బభూవతుః ॥ 27 ॥

ఉపసీతౌ చ మునినా వేదాధ్యయనతత్పరౌ ।
కృతస్నం రామాయణం ప్రాహ కావ్యం బాలకయోర్మునిః ॥ 28 ॥

శఙ్కరేణ పురా ప్రోక్తం పార్వత్యై పురహారిణా ।
వేదోపబృంహనార్థాయ తావగ్రాహయత ప్రభుః ॥ 29 ॥

కుమారౌ స్వరసమ్పన్నౌ సున్దరావశ్వినావివ ।
తస్మితాలసమాయుక్తౌ గాయంతౌ చేరతుర్వనే ॥ 30 ॥

తత్ర తత్ర ముసీనాం తౌ సమాజే సురరూపిణౌ ।
గాయంతావభితో దృష్ట్వా విస్మితా మునయోఽబ్రువన్ ॥ 31 ॥

గన్ధర్వేష్యవ కిన్నరేషు భువి వా దేవేషు దేవాలయే
పాతాలేష్యథవా చతుర్ముఖగృహే లోకేషు సర్వేషు చ ।
అస్మాభిశ్చిరజీవిభిశ్చిరతరం దృష్ట్వా దిశః సర్వతో
నాజ్ఞాయాదృశగీతవాద్యగరిమా నాదర్శి నాశ్రావి చ ॥ 32 ॥

ఏవం స్తువద్భిరఖిలైర్మునిభిః ప్రతివాసరమ్ ।
ఆసాతే సుఖమేకాంతే వాల్మీకేరాశ్రమే చిరమ్ ॥ 33 ॥

అథ రామోఽశ్వమేధాదీంశ్చకార బహుదక్షిణాన్ ।
యజ్ఞాన్ స్వర్ణమయీం సీతాం విధాయ విపులద్యుతిః ॥ 34 ॥

తస్మిన్ వితానే ఋషయః సర్వే రాజర్షయస్తథా ।
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః సమాజగ్మర్ద్దిదృక్షవః ॥ 35 ॥

వాల్మీకిరపి సఙ్గహ్య గాయంతౌ తౌ కుశీలవౌ ।
జగామ ఋషివాటస్య సమీపం మునిపుఙ్గవః ॥ 36 ॥

తత్రైకాంతే స్థితం శాంతం సమాధివిరమే మునిమ్ ।
కుశః పప్రచ్ఛ వాల్మీకిం జ్ఞానశాస్త్రం కథాంతరే ॥ 37 ॥

భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి సజ్జేపాదభవతోఽఖిలమ్ ।
దేహినః సంసృతిర్బంధః కథముత్పద్యతే దృఢః ॥ 38 ॥

కథం విముచ్యతే దేహీ దృఢబద్ధాదభవాభిధాత్ ।
వక్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ మహ్యం శిష్యాయ తే మునే ॥ 39 ॥

శృణు వక్ష్యామి తే సర్వం సజ్జేపాదృన్ధమోక్షయోః ।
స్వరూపం సాధనం చాపి మత్తః శ్రుత్వా యథోదితమ్ ॥ 40 ॥

తథైవాఽఽచర భద్రం తే జీవన్ముక్తో భవిష్యసి ।
దేహ ఏవ మహాగేహమదేహస్య చిదాత్మనః ॥ 41 ॥

తస్యాహజ్కార ఏవాస్మిన్మన్త్రీ తేనైవ కల్పితః ।
దేహగేహాభిమానం స్వం సమారోప్య చిదాత్మని ॥ 42 ॥

తేన తాదాత్మ్యమాపన్నః స్వచేష్టితమశేషతః ।
విదధాతి చిదానన్దే తద్వాసితవపుః స్వయమ్ ॥ 43 ॥

తేన సజ్కల్పితో దేహీ సజ్కల్పనిగడావృతః ।
పుత్రదారగృహాదీని సజ్కల్పయతి చానిశమ్ ॥ 44 ॥

సజ్కల్పయన్ స్వయం దేహీ పరిశోచతి సర్వదా ।
త్రయస్తస్యాహమో దేహో అధమోత్తమమధ్యమాః ॥ 45 ॥

తమః సత్త్వరజః సంజ్ఞా జగతః కారణం స్థితేః ।
తమోరూపాద్ధి సజ్కల్పాన్నిత్యం తామసచేష్టయా ॥ 46 ॥

అత్యంతం తామసో భూత్వా కృమికీటత్వమాప్నుయాత్ ।
సత్త్వరూపో హి సజ్కల్పో ధర్మజ్ఞానపరాయణః ॥ 47 ॥

అదూరమోక్షసామ్రాజ్యః సుఖరూపో హి తిష్ఠతి ।
రజోరూపో హి సజ్కల్పో లోకే స వ్యవహారవాన్ ॥ 48 ॥

పరితిష్ఠతి సంసారే పుత్రదారానురజ్ఞాతః ।
త్రివిధం తు పరిత్యజ్య రూపమేతన్మహామతే ॥ 49 ॥

సజ్కుల్పం పరమాప్నోతి పదమాత్మపరిక్షయే ।
దృష్టిః సర్వాః పరిత్యజ్య నియమ్య మనసా మనః ॥ 50 ॥

సబాహ్యభ్యంతరార్థస్య సజ్కుల్పస్య క్షయం కురు ।
యది వర్షసహస్రాణి తపశ్చరసి దారుణమ్ ॥ 51 ॥

పాతాలస్థస్య భూస్థస్య స్వర్గస్థస్యాపి తేఽనఘ ।
నాన్యః కశ్చిదుపాయోఽస్తి సజ్కుల్పోపశమాదృతే ॥ 52 ॥

అనాబాధేఽవికారే స్వే సుఖే పరమపావనే ।
సజ్కుల్పోపశమే యత్నం పౌరుషేణ పరం కురు ॥ 53 ॥

సజ్కుల్పతనౌ నిఖిలా భావాః ప్రోతాః కిలానఘ ।
ఛిన్నే తనౌ న జానీమః క్వ యాన్తి విభవాః పరాః ॥ 54 ॥

నిఃసజ్కుల్పో యథాప్రాప్తవ్యవహారపరో భవ ।
క్షయే సజ్కుల్పజాలస్య జీవో బ్రహ్మత్వమాప్నుయాత్ ॥ 55 ॥

అధిగతపరమార్థతాముపేత్య ప్రసభమపాస్య వికల్పజాలముచ్చైః ।
అధిగమయ పదం తదద్వితీయం వితతసుఖాయ సుషుప్తచిత్తవృత్తిః ॥ 56 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే షష్ఠః
సర్గః ॥ 6 ॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

వాల్మీకినా బోధితోఽసౌ కుశః సద్యోగతభ్రమః ।
అన్తర్ముక్తో బహిః సర్వమనుకుర్వంశ్చకార సః ॥ ౧ ॥

వాల్మీకిరపి తౌ ప్రాహ సీతాపుత్రౌ మహాధియౌ ।
తత్ర తత్ర చ గాయంతౌ పురే వీధిషు సర్వతః ॥ ౨ ॥

రామస్యాగ్రే ప్రగాయేతం శుశ్రూషుర్యది రాఘవః ।
న గ్రాహ్యం వై యువాభ్యాం తద్యది కిఞ్చిత్ప్రదాస్యతి ॥ ౩ ॥

ఇతి తౌ చోదితౌ తత్ర గాయమానౌ విచేరతుః ।
యథోక్తమృషిణా పూర్వం తత్ర తత్రాభ్యగాయతామ్ ॥ ౪ ॥

తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వచర్యాం తతస్తతః ।
అపూర్వపారజాతిం చ గేయేన సమభిప్లుతామ్ ॥ ౫ ॥

బాలయో రాఘవః శ్రుత్వా కౌతూహలముపేయివాన్ ।
అథ కర్మాన్తరే రాజా సమాహూయ మహామునీన్ ॥ ౬ ॥

రాజశ్చైవ నరవ్యాఘ్రః పణ్డితాంశ్చైవ నైగమాన్ ।
పౌరాణికాన్ శబ్దవిదో యే చ వృద్ధా ద్విజాతయః ॥ ౭ ॥

ఏతాన్ సర్వాన్ సమాహూయ గాయకౌ సమవేశయత్ ।
తే సర్వే హృష్టమనసో రాజానో బ్రాహ్మణాదయః ॥ ౮ ॥

రామం తౌ దారకౌ దృష్ట్వా విస్మితాః హ్యనిమేషణాః ।
అవోచన్ సర్వ ఏవైతే పరస్పరమథాగతాః ॥ ౯ ॥

ఇమౌ రామస్య సదృశౌ బిమాబ్దిబిమివోదితౌ ।
జటితౌ యది న స్యాతాం న చ వల్కలధారిణౌ ॥ 10 ॥

విశేషం నాధిగచ్ఛామౌ రాఘవస్యానయోస్తదా ।
ఏవం సంవదతాం తేషాం విస్మితానాం పరస్పరమ్ ॥ 11 ॥

ఉపచక్రమతుర్గాతుం తావుభౌ మునిదారకౌ ।
తతః ప్రవృత్తం మధురం గాన్ధర్వమతిమానుషమ్ ॥ 12 ॥

శ్రుత్వా తన్మధురం గీతమపరాహ్ణే రఘూత్తమః ।
ఉవాచ భరతం చాభ్యాం దీయతామయుతం వసు ॥ 13 ॥

దీయమానం సువర్ణం తు న తజ్జగృహతుస్తదా ।
కిమనేన సువర్ణేన రాజన్నౌ వన్యభోజనౌ ॥ 14 ॥

ఇతి సన్త్యజ్య సన్దత్తం జగ్ముతుర్మునిసన్నిధిమ్ ।
ఏవం శ్రుత్వా తు చరితం రామః స్వస్యైవ విస్మితః ॥ 15 ॥

జ్ఞాత్వా సీతాకుమారౌ తౌ శత్రుఘ్నం చేదమబ్రవీత్ ।
హనూమంతం సుషేణం చ విభీషణమథాఙ్గదమ్ ॥ 16 ॥

భగవంతం మహాత్మానం వాల్మీకిం మునిసత్తమమ్ ।
ఆనయధ్వం మునివరం ససీతం దేవసమ్మితమ్ ॥ 17 ॥

అస్యాస్తు పర్షదో మధ్యే ప్రత్యయం జనకాత్మజా ।
కరోతు శపథం సర్వే జానన్తు గతకల్మషామ్ ॥ 18 ॥

సీతాం తద్వచనం శ్రుత్వా గతాః సర్వైః తివిస్మితాః ।
ఊచుర్యథోక్తం రామేణ వాల్మీకిం రామపార్షదాః ॥ 19 ॥

రామస్య హృద్గతం సర్వం జ్ఞాత్వా వాల్మీకిరబ్రవీత్ ।

శ్వః కరిష్యతి వై సీతా శపథం జననంనది || 20 ||

యోషితాం పరమం దైవం పతిరేవ న సంశయః ।
తచ్ఛ్చత్వా సహసా గత్వా సర్వే ప్రోచుర్మునేర్వచః || 21 ||

రాఘవస్యాపి రామోఽపి శ్రుత్వా మునివచస్తథా ।
రాజానో మునయః సర్వే శృణుధ్వమితి చాబ్రవీత్ || 22 ||

సీతాయాః శపథం లోకా విజానన్తు శుభాశుభమ్ ।
ఇత్యుక్తా రాఘవేణాథ లోకాః సర్వే దిదృక్షవః || 23 ||

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రాశ్చైవ మహర్షయః ।
వానరాశ్చ సమాజగ్ముః కౌతూహలసమన్వితాః || 24 ||

తతో మునివరస్తార్థం ససీతః సముపాగమత్ ।
అగ్రతస్తమృషిం కృత్వాఽఽయాన్తి కిఞ్చిదవాఙ్ముఖీ || 25 ||

కృతాఙ్జలిర్బాష్పకణ్ఠా సీతా యజ్ఞం వివేశ తమ్ ।
దృష్ట్వా లక్ష్మీమివాయాన్తిం బ్రహ్మణమనుయాయినీమ్ || 26 ||

వాల్మీకేః పృష్ఠతః సీతాం సాధువాదో మహానభూత్ ।
తదా మధ్యే జనౌఘస్య ప్రవిశ్య మునిపుఙ్గవః || 27 ||

సీతాసహాయో వాల్మీకిరితి ప్రాహ చ రాఘవమ్ ।
ఇయం దాశరథీ సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ || 28 ||

అపాపా తే పురా త్యక్తా మమాశ్రమసమీపతః ।
లోకాపవాదభీతేన త్వయా రామ మహావనే || 29 ||

ప్రత్యయం దాస్యతే సీతా తదనుజ్ఞాతుమర్హసి ।
ఇమౌ తు సీతాతనయావిమౌ యమలజాతకౌ || 30 ||

సుతౌ తు తవ దుర్ధర్షౌ తథ్యమేతద్బ్రవీమి తే ।
ప్రచేతసోఽహం దశమః పుత్రో రఘుకులోద్వహ ॥ 31 ॥

అన్యతం న స్మరామ్యుక్తం తథేమౌ తవ పుత్రకౌ ।
బహూన్ వర్షగణాన్ సమ్యక్ తపశ్చర్యా మయా కృతా ॥ 32 ॥

నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ ।
వాల్మీకినైవముక్తస్తు రాఘవః ప్రత్యభాషత ॥ 33 ॥

ఏవమేతన్మహాప్రాజ్ఞ యథా వదసి సువ్రత ।
ప్రత్యయో జనితో మహ్యం తవ వాక్యైరకిల్బిషైః ॥ 34 ॥

లఙ్కాయామపి దత్తో మే వైదేహ్య ప్రత్యయో మహాన్ ।
దేవానాం పురతస్తేన మన్దిరే సమ్ప్రవేశితా ॥ 35 ॥

నేయం లోకభయాద్బ్రహ్మన్నపాపాఽపి సతీ పురా ।
సీతా మయా పరిత్యక్తా భవాన్తత్క్షణమర్హతి ॥ 36 ॥

మమైవ జాతౌ జానామి పుత్రావేతౌ కుశీలవౌ ।
శుద్ధాయాం జగతీమధ్యే సీతాయాం ప్రీతిరస్తు మే ॥ 37 ॥

దేవాః సర్వే పరిజ్ఞాయ రామాభిప్రాయముత్సుకాః ।
బ్రహ్మణమగ్రతః కృత్వా సమాజగ్ముః సహస్రశః ॥ 38 ॥

ప్రజాః సమాగమన్ హృష్టాః సీతా కౌశేయవాసినీ ।
ఉదజ్ముఖీ హ్యధోదృష్టిః ప్రాజ్ఞలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 39 ॥

రామాదన్యం యథాఽహం వై మనసాఽపి న చింతయే ।
తథా మే ధరణీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ 40 ॥

తథా శపన్త్యాః సీతాయాః ప్రాదురాసీన్మహాద్భుతమ్ ।

భూతలాద్ధివ్యమత్యర్థం సింహాసనమనుత్తమమ్ ॥ 41 ॥

నాగేన్ద్రోర్ధ్వియమాణం చ దివ్యదేహౌ రవిప్రభమ్ ।
భూదేవీ జానకిం దోర్భ్యం గృహీత్వా స్నేహసంయుతా ॥ 42 ॥

స్వాగతం తామువాచైనామాసనే సన్న్యవేశయత్ ।
సింహాసనస్థాం వైదేహీం ప్రవిశంతిం రసాతలమ్ ॥ 43 ॥

నిరంతరా పుష్పవృష్టిర్ద్రివ్యా సీతామవాకిరత్ ।
సాధువాదశ్చ సుమహాన్ దేవానాం పరమాద్భుతః ॥ 44 ॥

ఊచుశ్చ బహుధా వాచో హ్యంతరిక్షగతాః సురాః ।
అంతరిక్షే చ భూమౌ చ సర్వే స్థావరజ్జమాః ॥ 45 ॥

వానరాశ్చ మహాకాయాః సీతాశపథకారణాత్ ।
కేచిచ్ఛింతాపరాస్తస్య కేచిద్ధ్యానపరాయణాః ॥ 46 ॥

కేచిద్రామం నిరీక్షంతః కేచిత్సీతామచేతసః ।
ముహూర్తమాత్రం తత్సర్వం తూష్ణీమ్భాతమచేతనమ్ ॥ 47 ॥

సీతాప్రవేశనం దృష్ట్వా సర్వం సమ్మోహితం జగత్ ।
రామస్తు సర్వం జ్ఞాత్వైవ భవిష్యత్కార్యగౌరవమ్ ॥ 48 ॥

అజానన్నివ దుఃఖేన శుశోచ జనకాత్మజామ్ ।
బ్రహ్మణా ఋషిభిః సార్థం బోధితో రఘునందనః ॥ 49 ॥

ప్రతిబుద్ధ ఇవ స్వప్నాచ్ఛకారానంతరాః క్రియాః ।
విససర్జ ఋషీన్ సర్వాన్పత్విజో యే సమాగతాః ॥ 50 ॥

తాన్ సర్వాన్ ధనరత్నాద్యైస్తోషయామాస భూరిశః ।
ఉపాదాయ కుమారౌ తావయోధ్యామగమత్ప్రభుః ॥ 51 ॥

తదాది నిఃస్పృహో రామః సర్వభోగేషు సర్వదా ।
ఆత్మచింతాపరో నిత్యమేకాంతే సముపస్థితః ॥ 52 ॥

ఏకాంతే ధ్యాననిరతే ఏకదా రాఘవే సతి ।
జ్ఞాత్వా నారాయణం సాక్షాత్కృత్య సల్యా ప్రియవాదినీ ॥ 53 ॥

భక్త్యాఽఽగత్య ప్రసన్నం తం ప్రణతా ప్రాహ హృష్టధీః ।
రామ త్వం జగతామాదిరాదిమధ్యాంతవర్జితః ॥ 54 ॥

పరమాత్మా పరానందః పూర్ణః పురుష ఈశ్వరః ।
జాతోఽసి మే గర్భగృహే మమ పుణ్యాతిరేకతః ॥ 55 ॥

అవసానే మమాప్యద్య సమయోఽభూద్రఘూత్తమ ।
నాద్యాప్యబోధజః కృతోఽస్మి భవబంధో నివర్తతే ॥ 56 ॥

ఇదానీమపి మే జ్ఞానం భవబంధనివర్తకమ్ ।
యథా సజ్జేపతో భూయాత్తథా బోధయ మాం విభో ॥ 57 ॥

నిర్వేదవాదినీమేవం మాతరం మాతృవత్సలః ।
దయాలుః ప్రాహ ధర్మాత్మా జరాజర్జరితాం శుభామ్ ॥ 58 ॥

మార్గాస్త్రయో మయా ప్రోక్తః పురా మోక్షాప్తిసాధకాః ।
కర్మయోగో జ్ఞానయోగో భక్తియోగశ్చ శాశ్వతః ॥ 59 ॥

భక్తిర్విభిద్యతే మాతస్త్రివిధా గుణభేదతః ।
స్వభావో యస్య యస్తేన తస్య భక్తిర్విభిద్యతే ॥ 60 ॥

యస్తు హింసాం సముద్ధిశ్య దమభం మాత్సర్యమేవ వా ।
భేదదృష్టిశ్చ సంరమ్భి భక్తో మే తామసః స్మృతః ॥ 61 ॥

ఫలాభిసంధిరోభగార్థీ ధనకామో యశస్తథా ।
అర్చాదౌ భేదబుద్ధ్యా మాం పూజయేత్స తు రాజసః ॥ 62 ॥

పరస్మిన్నర్పితం యస్తు కర్మనిర్వరణాయ వా ।
కర్తవ్యమితి వా కుర్యాద్భేదబుద్ధ్యా స సాత్త్వికః ॥ 63 ॥

మద్గుణాశ్రయణాదేవ మయ్యనంతగుణాలయే ।
అవిచ్ఛిన్నా మనోవృత్తిర్యథా గజ్ఞామ్బునోఽమ్బుధౌ ॥ 64 ॥

తదేవ భక్తియోగస్య లక్షణం నిర్గుణస్య హి ।
అహైతుక్యవ్యవహితా యా భక్తిర్మయి జాయతే ॥ 65 ॥

సా మే సాలోక్యసామీప్యసార్థిసాయుజ్యమేవ వా ।
దదాత్యపి న గృహ్లాన్తి భక్తా మత్సేవనం వినా ॥ 66 ॥

స ఏవాత్యన్తికో యోగో భక్తిమార్గస్య భామిని ।
మద్భావం ప్రాప్నుయాత్తేన అతిక్రమ్య గుణత్రయమ్ ॥ 67 ॥

మహతా కామహినేన స్వధర్మాచరణేన చ ।
కర్మయోగేన శస్తేన వర్జితేన విహింసనాత్ ॥ 68 ॥

మద్ధర్మనస్తుతిమహాపూజాభిః స్మృతివన్దనైః ।
భూతేషు మద్భావనయా సజ్జేనాసత్యవర్జనైః ॥ 69 ॥

బహుమానేన మహతాం దుఃఖినామనుకంప్తయా ।
స్వసమానేషు మైత్ర్యా చ యమాదీనాం నిషేవయా ॥ 70 ॥

వేదాంతవాక్యశ్రవణాన్మమ నామానుకీర్తనాత్ ।
సత్సజ్జేనార్జవేనైవ హ్యహమః పరివర్జనాత్ ॥ 71 ॥

కాఙ్గయా మమ ధర్మస్య పరిశుద్ధాంతరో జనః ।
మద్గుణశ్రవణాదేవ యాతి మామజ్ఞానా జనః ॥ 72 ॥

యథా వాయువశాద్గంధః స్వాశ్రయాద్ । పూణమావిశేత్
యోగాభ్యాసరతం చిత్తమేవమాత్మానమావిశేత్ ॥ 73 ॥

సర్వేషు ప్రాణిజాతేషు హ్యహమాత్మా వ్యవస్థితః ।
తమజ్ఞాత్వా విమూఢాత్మా కురుతే కేవలం బహిః ॥ 74 ॥

క్రియోత్పన్నైర్నైకభేదైర్ద్రవ్యైర్మే నామభి తోషణమ్ ।
భూతావమానినారాచయామర్చితోఽహం న పూజితః ॥ 75 ॥

తావన్మామర్చయేద్దేవం ప్రతిమాదౌ స్వకర్మభిః ।
యావత్సర్వేషు భూతేషు స్థితం చాత్మాని న స్మరేత్ ॥ 76 ॥

యస్తు భేదం ప్రకురుతే స్వాత్మనశ్చ పరస్య చ ।
భిన్నదృష్టేర్భయం మృత్యుస్తస్య కుర్యాన్న సంశయః ॥ 77 ॥

మామతః సర్వభూతేషు పరిచ్ఛిన్నేషు సంస్థితమ్ ।
ఏకం జ్ఞానేన మానేన మైత్ర్యా చార్చేదభిన్నధీః ॥ 78 ॥

చేతనైవానిశం సర్వభూతాని ప్రణమేత్సుధీః ।
జ్ఞాత్వా మాం చేతనం శుద్ధం జీవరూపేణ సంస్థితమ్ ॥ 79 ॥

తస్మాత్కదాచిన్నేక్షేత్ భేదమీశ్వరజీవయోః ।
భక్తియోగో జ్ఞానయోగో మయా మాతరుదీరితః ॥ 80 ॥

ఆలప్యైకతరం వాఽపి పురుషః శుభమృచ్ఛతి ।
తతో మాం భక్తియోగేన మాతః సర్వహృది స్థితమ్ ॥ 81 ॥

పుత్రరూపేణ వా నిత్యం స్మృత్వా శాంతిమవాప్స్యసి ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం కౌసల్యాఽఽనన్దసంయుతా ॥ 82 ॥

రామం సదా హృది ధ్యాత్వా చిత్త్వా సంసారబన్ధనమ్ ।
అతిక్రమ్య గతీస్తిస్రోఽప్యవాప పరమాం గతిమ్ ॥ 83 ॥

కైకేయీ చాపి యోగం రఘుపతిగదితం పూర్వమేవాధిగమ్య
శ్రద్ధాభక్తిప్రశాంతా హృది రఘుతిలకం భావయన్తి గతాసుః ।
గత్వా స్వర్గం స్ఫురన్తీ దశరథసహితా మోదమానావతస్థే
మాతా శ్రీలక్ష్మణస్యాప్యతివిమలమతిః ప్రాప భర్తుః సమీపమ్ ॥ 84 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే సప్తమః
సర్గః ॥ 7 ॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ కాలే గతే కస్మిన్ భరతో భీమవిక్రమః ।
యుధాజితా మాతులేన హ్యహూతోఽగాత్సనైనికః ॥ ౧ ॥

రామాజ్ఞయా గతస్తత్ర హత్వా గన్ధర్వనాయకాన్ ।
తిస్రః కోటిః పురే ద్వే తు నివేశ్య రఘునన్దనః ॥ ౨ ॥

పుష్కరం పుష్కరావత్యాం తక్షం తక్షశిలాహ్వయే ।
అభిషిచ్య సుతౌ తత్ర ధనధాన్యసుహృద్వృతౌ ॥ ౩ ॥

పునరాగత్య భరతో రామసేవాపరోఽభవత్ ।
తతః ప్రీతో రఘుశ్రేష్ఠో లక్ష్మణం ప్రాహ సాదరమ్ ॥ ౪ ॥

ఉభౌ కుమారౌ సౌమిత్రే గృహీత్వా పశ్చిమాం దిశమ్ ।
తత్ర భిల్లాన్ వినిర్జిత్య దుష్టాన్ సర్వాపకారిణః ॥ ౫ ॥

అఙ్గదశ్చిత్రకేతుశ్చ మహాసత్త్వపరాక్రమౌ ।
ద్వయోర్ద్వే నగరే కృత్వా గజాశ్వధనరత్నకైః ॥ ౬ ॥

అభిషిచ్య సుతౌ తత్ర శీఘ్రమాగచ్ఛ మాం పునః ।
రామస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య గజాశ్వబలవాహనః ॥ ౭ ॥

గత్వా హత్వా రిపూన్ సర్వాన్ స్థాపయిత్వా కుమారకౌ ।
సౌమిత్రిః పునరాగత్య రామసేవాపరోఽభవత్ ॥ ౮ ॥

తతస్తు కాలే మహతి ప్రయాతే

రామం సదా ధర్మపథే స్థితం హరిమ్ ।

ద్రష్టుం సమాగాదృషివేషధారీ

కాలస్తతో లక్ష్మణమితుశ్చవాచ ॥ 9 ॥

నివేదయస్వాతిబలస్య దూతమ్

మాం ద్రష్టుకామం పురుషోత్తమాయ ।

రామాయ విజ్ఞాపనమస్తి తస్య

మహర్షిముఖ్యస్య చిరాయ ధీమన్ ॥ 10 ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిస్త్వరయాన్వితః ।

ఆచచక్షేఽథ రామాయ స సమ్ప్రాప్తం తపోధనమ్ ॥ 11 ॥

ఏవం బ్రువంతం ప్రోవాచ లక్ష్మణం రాఘవో వచః ।

శీఘ్రం ప్రవేశ్యతాం తాత మునిః సత్కారపూర్వకమ్ ॥ 12 ॥

లక్ష్మణస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తాపసమ్ ।

స్వతేజసా జ్వలంతం తం ఘృతసిక్తం యథాఽనలమ్ ॥ 13 ॥

సోఽభిగమ్య రఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానః స్వతేజసా ।

మునిర్మధురవాక్యేన వర్ధస్వేత్యాహ రాఘవమ్ ॥ 14 ॥

తస్మై స మునయే రామః పూజాం కృత్వా యథావిధి ।

పృష్టాఽనామయమవ్యగ్రో రామః పృష్టోఽథ తేన సః ॥ 15 ॥

దివ్యాసనే సమాసినో రామః ప్రోవాచ తాపసమ్ ।

యదర్థమాగతోఽసి త్వమిహ తత్ప్రాపయస్వ మే ॥ 16 ॥

వాక్యేన చోదితస్తేన రామేణాహ మునిర్వచః ।

ద్వన్ద్వమేవ ప్రయోక్తవ్యమనాలక్యం తు తద్వచః ॥ 17 ॥

నాన్యేన చైతచ్ఛ్రోతవ్యం నాఖ్యాతవ్యం చ కస్యచిత్ ।

శృణుయాద్వా నిరీక్షేద్వా యః స వధ్యస్త్యయా ప్రభో ॥ 18 ॥

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
తిష్ఠ త్వం ద్వారి సౌమిత్రే నాయాత్వత్ర జనో రహః ॥ 19 ॥

యద్యాగచ్ఛతి కో వాఽపి స వధ్యో మే న సంశయః ।
తతః ప్రాహ మునిం రామో యేన వా త్వం విసర్జితః ॥ 20 ॥

యత్తే మనీషితం వాక్యం తద్వదస్య మమగ్రతః ।
తతః ప్రాహ మునిర్వాక్యం శృణు రామ యథాతథమ్ ॥ 21 ॥

బ్రహ్మణా ప్రేషితోఽస్మి శ కార్యార్థే తేఽన్తికం ప్రభో ।
అహం హి పూర్వజో దేవ తవ పుత్రః పరంతప ॥ 22 ॥

మాయాసజ్జమజో వీర కాలః సర్వహరః స్మృతః ।
బ్రహ్మ త్వామాహ భగవాన్ సర్వదేవర్షిపూజితః ॥ 23 ॥

రక్షితుం స్వర్గలోకస్య సమయస్తే మహామతే ।
పురా త్వమేక ఏవాసీర్లోకాన్ సంహృత్య మాయయా ॥ 24 ॥

భార్యయా సహితస్త్యం మామాదౌ పుత్రమజీజనః ।
తథా భోగవతం నాగమనంతముదకేశయమ్ ॥ 25 ॥

మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వా ససత్త్వై మహాబలౌ ।
మధుకైటభకౌ దైత్యౌ హత్వా మేదోఽస్థిసశ్చాయమ్ ॥ 26 ॥

ఇమాం పర్వతసమ్బద్ధాం మేదినీం పురుషర్షభ ।
పద్మే దివ్యార్కసంజ్ఞాశే నాభ్యాముత్పాద్య మామపి ॥ 27 ॥

మాం విధాయ ప్రజాధ్యక్షం మయి సర్వం న్యవేదయత్ ।
సోఽహం సంయుక్తసమ్భారస్తామవోచం జగత్పతే ॥ 28 ॥

రక్షాం విధత్స్వ భూతేభ్యో యే మే వీర్యాపహారిణః ।
తతస్త్వం కశ్యపాజ్ఞాతో విష్ణుర్వామనరూపధృక్ ॥ 29 ॥

హృతవానసి భూభారం వధాద్రక్షోగణస్య చ ।
సర్వాసూత్సార్కమాణాసు ప్రజాసు ధరణీధర ॥ 30 ॥

రావణస్య వధాకాఙ్క్షీ మర్త్యలోకముపాగతః ।
దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ ॥ 31 ॥

కృత్వా వాసస్య సమయం త్రిదశేష్వాత్మనః పురా ।
స తే మనోరథః పూర్ణః పూర్ణే చాయుషి తే నృషు ॥ 32 ॥

కాలస్తాపసరూపేణ త్వత్సమీపముపాగమత్ ।
తతో భూయశ్చ తే బుద్ధిర్యది రాజ్యముపాసితుమ్ ॥ 33 ॥

తత్తథా భవ భద్రం తే ఏవమాహ పితామహః ।
యది తే గమనే బుద్ధిర్దేవలోకం జితేంద్రియ ॥ 34 ॥

సనాథా విష్ణునా దేవా భజన్తు విగతజ్వరాః ।
చతుర్ముఖస్య తద్వాక్యం శ్రుత్వా కాలేన భాషితమ్ ॥ 35 ॥

హసన్ రామస్తదా వాక్యం కృత్స్నస్యాన్తకమబ్రవీత్ ।
శ్రుతం తవ వచో మేఽద్య మమాపీష్టతరం తు తత్ ॥ 36 ॥

సంతోషః పరమో జ్ఞేయస్తద్దాగమనకారణాత్ ।
త్రయాణామపి లోకానాం కార్యార్థం మమ సమభవః ॥ 37 ॥

భద్రం తేఽస్తాగమిష్యామి యత ఏవాహమాగతః ।
మనోరథస్తు సమ్ప్రాప్తో న మేఽత్రాస్తి విచారణా ॥ 38 ॥

మత్సేవకానాం దేవానాం సర్వకార్యేషు వై మయా ।

స్థాతవ్యం మాయయా పుత్ర యథా చాహ ప్రజాపతిః ॥ 39 ॥

ఏవం తయోః కథయతోర్ద్దుర్వాసా మునిరభ్యగాత్ ।
రాజద్వారం రాఘవస్య దర్శనాపేక్షయా ద్రుతమ్ ॥ 40 ॥

మునిర్లక్ష్మణమాసాద్య దుర్వాసా వాక్యమబ్రవీత్ ।
శీఘ్రం దర్శయ రామం మే కార్యం మేఽత్యంతమాహితమ్ ॥ 41 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా ప్రాహ సౌమిత్రిర్మునిం జ్వలనతేజసమ్ ।
రామేణ కార్యం కిం తేఽద్య కిం తేఽభీష్టం కరోమ్యహమ్ ॥ 42 ॥

రాజా కార్యాన్తరే వ్యగ్రో ముహూర్తం సమప్రతీక్ష్యతామ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా క్రోధసంతప్తో మునిః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ 43 ॥

అస్మిన్ క్షణే తు సౌమిత్రే న దర్శయసి చేద్విభుమ్ ।
రామం సవిషయం వంశం భస్మీకుర్యాం న సంశయః ॥ 44 ॥

శ్రుత్వా తద్వచనం ఘోరమృషేర్ద్దుర్వాససో భృశమ్ ।
స్వరూపం తస్య వాక్యస్య చింతయిత్వా స లక్ష్మణః ॥ 45 ॥

సర్వనాశాద్వరం మేఽద్య నాశో హ్యేకస్య కారణాత్ ।
నిశ్చిత్వైవం తతో గత్వా రామాయ ప్రాహ లక్ష్మణః ॥ 46 ॥

సౌమిత్రేర్వచనం శ్రుత్వా రామః కాలం వ్యసర్జయత్ ।
శీఘ్రం నిర్గమ్య రామోఽపి దదర్శాత్రేః సుతం మునిమ్ ॥ 47 ॥

రామోఽభివాద్య సమ్ప్రీతో మునిం పప్రచ్ఛ సాదరమ్ ।
కిం కార్యం తే కరోమీతి మునిమాహ రఘూత్తమః ॥ 48 ॥

తచ్ఛ్రుత్వా రామవచనం దుర్వాసా రామమబ్రవీత్ ।
అద్య వర్షసహస్రాణాముపవాససమాపనమ్ ॥ 49 ॥

అతో భోజనమిచ్చామి సిద్ధం యత్తే రఘూత్తమ ।
రామో మునివచః శ్రుత్వా సంతోషేణ సమన్వితః ॥ 50 ॥

స సిద్ధమన్నం మునయే యథావత్సముపాహరత్ ।
మునిర్భుక్త్వాఽన్నమమృతం సస్తుప్తః పునరభ్యగాత్ ॥ 51 ॥

స్వమాశ్రమం గతే తస్మిన్ రామః సస్మార భాషితమ్ ।
కాలేన శోకదుఃఖార్తో విమనాశ్చాతివిహ్వలః ॥ 52 ॥

అవాఙ్ముఖో దీనమనా న శశాకాభిభాషితుమ్ ।
మనసా లక్ష్మణం జ్ఞాత్వా హతప్రాయం రఘూద్వహః ॥ 53 ॥

అవాఙ్ముఖో బభూవాథ తూష్టిమేవాఖిలేశ్వరః ।
తతో రామం విలోక్యాఽఽహ సౌమిత్రిర్దుఃఖసమ్మృతమ్ ॥ 54 ॥

తూష్టిమ్భూతం చింతయంతం గర్హంతం స్నేహబంధనమ్ ।
మత్కృతే త్యజ సంతాపం జహి మాం రఘునందన ॥ 55 ॥

గతిః కాలస్య కలితా పూర్వమేవేదృశీ ప్రభో ।
త్వయి హీనప్రతిజ్ఞే తు నరకో మే ధ్రువం భవేత్ ॥ 56 ॥

మయి ప్రీతిర్యది భవేద్యద్యనుగ్రాహ్యతా తవ ।
త్యక్త్వా శఙ్కాం జహి ప్రాజ్ఞ మా మా ధర్మం త్యజ ప్రభో ॥ 57 ॥

సౌమిత్రిణోక్తం తచ్ఛ్రుత్వా రామశ్చలితమానసః ।
ఆహూయ మన్త్రిణః సర్వాన్ వసిష్ఠం చేదమబ్రవీత్ ॥ 58 ॥

మునేరాగమనం యత్తు కాలస్యాపి హి భాషితమ్ ।
ప్రతిజ్ఞామాతృనశ్చైవ సర్వమావేదయత్ప్రభుః ॥ 59 ॥

శ్రుత్వా రామస్య వచనం మన్త్రిణః సపురోహితాః ।

ఊచుః ప్రాజ్ఞాలయః సర్వే రామమక్లిష్టకారిణమ్ ॥ 60 ॥

పూర్వమేవ హి నిర్దిష్టం తవ భూభారహారిణః ।
లక్ష్మణేన వియోగస్తే జ్ఞాతో విజ్ఞానచక్షుషా ॥ 61 ॥

త్యజాఽఽశు లక్ష్మణం రామ మా ప్రతిజ్ఞాం త్యజ ప్రభో ।
ప్రతిజ్ఞాతే పరిత్యక్తే ధర్మో భవతి నిష్ఫలః ॥ 62 ॥

ధర్మే నష్టేఽఖిలే రామ త్రైలోక్యం నశ్యతి ధ్రువమ్ ।
త్వం తు సర్వస్య లోకస్య పాలకోఽసి రఘూత్తమ ॥ 63 ॥

త్యక్త్వా లక్ష్మణమేవైకం త్రైలోక్యం త్రాతుమర్హసి ।
రామో ధర్మార్థసహితం వాక్యం తేషామనిన్దితమ్ ॥ 64 ॥

సభామధ్యే సమాశ్రుత్య ప్రాహ సౌమిత్రిమజ్ఞాసా ।
యథేష్టం గచ్ఛ సౌమిత్రే మా భూద్ధర్మస్య సంశయః ॥ 65 ॥

పరిత్యాగో వధో వాఽపి సతామేవోభయం సమమ్ ।
ఏవముక్తే రఘుశ్రేష్ఠే దుఃఖిన్యాకులితేక్షణః ॥ 66 ॥

రామం ప్రణమ్య సౌమిత్రిః శీఘ్రం గృహమగాత్స్వకమ్ ।
తతోఽగాత్సరయూతీరమాచమ్య స కృతాజ్ఞానిః ॥ 67 ॥

నవ ద్వారాణి సంయమ్య మూర్ధ్ని ప్రాణమధారయత్ ।
యదక్షరం పరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమవ్యయమ్ ॥ 68 ॥

పదం తత్సరమం ధామ చేతసా సోఽభ్యచింతయత్ ।
వాయురోధేన సంయుక్తం సర్వే దేవాః సహర్షయః ॥ 69 ॥

సాగ్నయో లక్ష్మణం పుష్పైస్తుష్టువుశ్చ సమాకిరన్ ।
అదృశ్యం విబుధైః కైశ్చిత్సశరీరం చ వాసవః ॥ 70 ॥

గృహీత్వా లక్ష్మణం శక్రః స్వర్గలోకమథాగమత్ ।
తతో విష్ణోశ్చతుర్భాగం తం దేవం సురసత్తమాః ।
సర్వే దేవర్షయో దృష్ట్వా లక్ష్మణం సమపూజయన్ ॥ 71 ॥

లక్ష్మణే హి దివమాగతే హరౌ సిద్ధలోకగతయోగినస్తదా ।
బ్రహ్మణా సహ సమాగమన్ముదా ద్రష్టుమాహితమహాహిరూపకమ్ ॥ 72 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాణ్డే అష్టమః
సర్గః ॥ ౮ ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

లక్ష్మణం తు పరిత్యజ్య రామో దుఃఖసమన్వితః ।
మన్త్రిణో నైగమాంచైవ వసిష్ఠం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥

అభిషేక్యామి భరతమధిరాజ్యే మహామతిమ్ ।
అద్య చాహం గమిష్యామి లక్ష్మణస్య పదానుగః ॥ ౨ ॥

ఏవముక్తే రఘుశ్రేష్ఠే పౌరజానపదాస్తదా ।
ద్రుమా ఇవచ్ఛిన్నమూలా దుఃఖార్తాః పతితా భువి ॥ ౩ ॥

మూర్చ్ఛితో భరతో వాఽపి శ్రుత్వా రామాభిభాషితమ్ ।
గర్హయామాస రాజ్యం స ప్రాహేదం రామసన్నిధౌ ॥ ౪ ॥

సత్యేన చ శపే నాహం త్వాం వినా దివి వా భువి ।
కాఙ్క్షే రాజ్యం రఘుశ్రేష్ఠ శపే త్వత్పాదయోః ప్రభో ॥ ౫ ॥

ఇమౌ కుశలవౌ రాజన్నభిషిచ్ఛస్వ రాఘవ ।
కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు లవం తథా ॥ ౬ ॥

గచ్ఛన్తు దూతాస్త్వరితం శత్రుఘ్నానయనాయ హి ।
అస్మాకమేతద్గమనం స్వర్వాసాయ శృణోతు సః ॥ ౭ ॥

భరతేనోదితం శ్రుత్వా పతితాస్తాః సమీక్ష్య తమ్ ।
ప్రజాశ్చ భయసంవిగ్నా రామవిశ్లేషకాతరాః ॥ ౮ ॥

వసిష్ఠో భగవాన్ రామమువాచ సదయం వచః ।
పశ్య తాతాఽదరాత్సర్వాః పతితా భూతలే ప్రజాః ॥ ౯ ॥

తాసాం భావానుగం రామ ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ।
శ్రుత్వా వసిష్ఠవచనం తాః సముత్థాప్య పూజ్య చ ॥ 10 ॥

సన్నేహో రఘునాథస్తాః కిం కరోమీతి చాబ్రవీత్ ।
తతః ప్రాజ్ఞాలయః ప్రోచుః ప్రజా భక్త్యా రఘూద్వహమ్ ॥ 11 ॥

గన్తుమిచ్ఛసి యత్ర త్వమనుగచ్ఛామహే వయమ్ ।
అస్మాకమేషా పరమా ప్రీతిర్ధర్మోఽయమక్షయః ॥ 12 ॥

తవానుగమనే రామ హృద్గతా నో దృఢా మతిః ।
పుత్రదారాదిభిః సార్థమనుయామోఽద్య సర్వథా ॥ 13 ॥

తపోవనం వా స్వర్గం వా పురం వా రఘునన్దన ।
జ్ఞాత్వా తేషాం మనోదార్థ్యం కాలస్య వచనం తథా ॥ 14 ॥

భక్తం పౌరజనం వైవ బాధమిత్యాహ రాఘవః ।
కృత్వైవ నిశ్చయం రామస్తస్మిన్నేవాహని ప్రభుః ॥ 15 ॥

ప్రస్థాపయామాస చ తౌ రామభద్రః కుశీలవౌ ।
అష్టౌ రథసహస్రాణి సహస్రం వైవ దన్తినామ్ ॥ 16 ॥

షష్ఠిం చాశ్వసహస్రాణామేకైకస్మై దదౌ బలమ్ ।
బహురత్నౌ బహుధనౌ హృష్టపుష్టజనావృతౌ ॥ 17 ॥

అభివాద్య గతౌ రామం కృచ్ఛేణ తు కుశీలవౌ ।
శత్రుఘ్నానయనే దూతాన్ ప్రేషయామాస రాఘవః ॥ 18 ॥

తే దూతాస్త్వరితం గత్వా శత్రుఘ్నాయ న్యవేదయన్ ।
కాలస్యాఽఽగమనం పశ్చాదత్రిపుత్రస్య చేష్టితమ్ ॥ 19 ॥

లక్ష్మణస్య చ నిర్యాణం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవస్య చ ।

పుత్రాభిషేచనం చైవ సర్వం రామచక్రీర్ణితమ్ ॥ 20 ॥

శ్రుత్వా తద్దూతవచనం శత్రుఘ్నః కులనాశనమ్ ।
వ్యథితోఽపి ధృతిం లబ్ధ్వా పుత్రావాహూయ సత్వరః ।
అభిషిచ్య సుబాహుం వై మథురాయాం మహాబలః ॥ 21 ॥

యూపకేతుం చ విదిశానగరే శత్రుసూదనః ।
అయోధ్యాం త్వరితం ప్రాగాత్స్వయం రామదిదృక్షయా ॥ 22 ॥

దదర్శ చ మహాత్మానం తేజసా జ్వలనప్రభమ్ ।
దుకూలయుగసంవీతం ఋషిభిశ్చాక్షయైర్వృతమ్ ॥ 23 ॥

అభివాద్య రమానాథం శత్రుఘ్నో రఘుపుజ్గవమ్ ।
ప్రాజ్ఞానిర్ధర్మసహితం వాక్యం ప్రాహ మహామతిః ॥ 24 ॥

అభిషిచ్య సుతౌ తత్ర రాజ్యే రాజీవలోచన ।
తవానుగమనే రాజన్ విద్ధి మాం కృతనిశ్చయమ్ ॥ 25 ॥

త్యక్తుం నార్హసి మాం వీర భక్తం తవ విశేషతః ।
శత్రుఘ్నస్య దృఢాం బుద్ధిం విజ్ఞాయ రఘునందనః ॥ 26 ॥

సజ్జీభవతు మధ్యాహ్నా భవానిత్యబ్రవీద్వచః ।
అథ క్షణాత్సముత్పేతుర్వానరాః కామరూపిణః ॥ 27 ॥

ఋక్షాశ్చ రాక్షసాశ్చైవ గోపుచ్ఛాశ్చ సహస్రశః ।
ఋషీణాం దేవతానాం చ పుత్రా రామస్య నిర్గమమ్ ॥ 28 ॥

శ్రుత్వా ప్రోచూ రఘుశ్రేష్ఠం సర్వే వానరరాక్షసాః ।
తవానుగమనే విద్ధి నిశ్చితార్థాన్ హి నః ప్రభో ॥ 29 ॥

ఏతస్మిన్నంతరే రామం సుగ్రీవోఽపి మహాబలః ।

యథావదభివాద్యాహ రాఘవం భక్తవత్సలమ్ ॥ 30 ॥

అభిషిచ్యాజ్ఞదం రాజ్యే ఆగతోఽస్మి మహాబలమ్ ।
తవానుగమనే రామ విద్ధి మాం కృతనిశ్చయమ్ ॥ 31 ॥

శ్రుత్వా తేషాం దృఢం వాక్యం ఋషవానరరక్షసామ్ ।
విభీషణమువాచేదం వచనం మృదు సాదరమ్ ॥ 32 ॥

ధరిష్యతి ధరా యావత్ప్రజాస్తావత్ప్రశాధి మే ।
వచనాద్రాక్షసం రాజ్యం శాపితోఽసి మమోపరి ॥ 33 ॥

న కిఞ్చిదుత్తరం వాచ్యం త్వయా మత్కృతకారణాత్ ।
ఏవం విభీషణం తుక్త్వా హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ 34 ॥

మారుతే త్వం చిరజ్ఞేవ మమాజ్ఞాం మా మృషా కృథాః ।
జామ్బవంతమథ ప్రాహ తిష్ఠ త్వం ద్వాపరాంతరే ॥ 35 ॥

మయా సార్థం భవేద్యుద్ధం యత్కిఞ్చిత్కారణాంతరే ।
తతస్తాన్ రాఘవః ప్రాహ ఋషరాక్షసవానరాన్ ।
సర్వానేవ మయా సార్థం ప్రయాతేతి దయాన్వితః ॥ 36 ॥

తతః ప్రభాతే రఘువంశనాథో
విశాలవక్షాః సితకంజనేత్రః ।
పురోధసం ప్రాహ వసిష్ఠమార్యమ్
యాన్త్వగ్నిహోత్రాణి పురో గురో మే ॥ 37 ॥

తతో వసిష్ఠోఽపి చకార సర్వమ్
ప్రాస్థానికం కర్మ మహద్విధానాత్ ।
క్షౌమామ్బరో దర్భపవిత్రపాణిః
మహాప్రయాణాయ గృహీతబుద్ధిః ॥ 38 ॥

నిష్క్రమ్య రామో నగరాత్సితాభ్రా-
 చ్ఛశీవ యాతః శశికోటికాంతిః ।
 రామస్య సవ్యే సితపద్మహస్తా
 పద్మా గతా పద్మవిశాలనేత్రా ॥ 39 ॥

పార్శ్వేఽథ దక్షేఽరుణకజ్జహస్తా
 శ్యామా యయౌ భూరపి దీప్యమానా ।
 శాస్త్రాణి శస్త్రాణి ధనుశ్చ బాణా
 జగ్ముః పురస్తాద్ధృతవిగ్రహాస్తే ॥ 40 ॥

వేదాశ్చ సర్వే ధృతవిగ్రహాశ్చ
 యయుశ్చ సర్వే మునయశ్చ దివ్యాః ।
 మాతా శ్రుతీనాం ప్రణవేన సాధ్వీ
 యయౌ హరిం వ్యాహృతిభిః సమేతా ॥ 41 ॥

గచ్ఛంతమేవానుగతా జనాస్తే
 సపుత్రదారాః సహ బన్ధవర్తైః ।
 అనావృతద్వారమివాపవర్గమ్
 రామం వ్రజంతం యయురాప్తకామాః ॥ 42 ॥

సాంతఃపురః సానుచరః సభార్యః
 శత్రుఘ్నయుక్తో భరతోఽనుయాతః ।

గచ్ఛంతమాలోక్య రమాసమేతమ్
 శ్రీరాఘవం పౌరజనాః సమస్తాః ।
 సబాలవృద్ధాశ్చ యయుర్ద్విజాగ్ర్యాః
 సామాత్యవర్గాశ్చ సమన్త్రిణో యయుః ॥ 43 ॥

సర్వే గతాః క్షత్రముఖాః ప్రహృష్టా
 వైశ్యాశ్చ శూద్రాశ్చ తథా పరే చ ।
 సుగ్రీవముఖ్యా హరిపుఙ్గవాశ్చ
 స్నాతా విశుద్ధాః శుభశబ్దయుక్తాః ॥ 44 ॥

న కశ్చిదాసీద్భవదుఃఖయుక్తో
 దీనోఽథవా బాహ్యసుఖేషు సక్తః ।
 ఆనన్దరూపానుగతా విరక్తా
 యయుశ్చ రామం పశుభృత్యవరైః ॥ 45 ॥

భూతాన్యదృశ్యాని చ యాని తత్ర
 యే ప్రాణినః స్థావరజ్జమాశ్చ ।
 సాక్షాత్పరాత్మానమనన్తశక్తిమ్
 జగ్ముర్విముక్తాః పరమేకమీశమ్ ॥ 46 ॥

నాసీదయోధ్యానగరే తు జన్తుః
 కశ్చిత్తదా రామమనా న యాతః ।
 శూన్యం బభూవాఖిలమేవ తత్ర
 పురం గతే రాజని రామచన్ద్రే ॥ 47 ॥

తతోఽతిదూరం నగరాత్స గత్వా
 దృష్ట్వా నదీం తాం హరినేత్రజాతామ్ ।
 ననన్ద రామః స్మృతపావనోఽతో
 దదర్శ చాశేషమిదం హృదిస్థమ్ ॥ 48 ॥

అథాఽఽగతస్తత్ర పితామహో మహాన్
 దేవాశ్చ సర్వే ఋషయశ్చ సిద్ధాః ।
 విమానకోటీభిరపారపారమ్
 సమావృతం ఖం సురసేవితాభిః ॥ 49 ॥

రవిప్రకాశాభిరభిస్ఫురత్స్వమ్
 జ్యోతిర్మయం తత్ర నభో బభూవ ।
 స్వయమ్ప్రకాశైర్మహతాం మహద్భిః
 సమావృతం పుణ్యకృతాం వరిష్ఠైః ॥ 50 ॥

వపుశ్చ వాతాశ్చ సుగన్ధవన్తో

వవర్ష వృష్టిః కుసుమావలీనామ్ ।
ఉపస్థితే దేవమృదఙ్గానాదే
గాయత్సు విద్యాధరకిన్నరేషు ॥ 51 ॥

రామస్తు పద్భ్యాం సరయూజలం సకృత్
స్పృష్ట్యా పరిక్రామదనంతశక్తిః ।
బ్రహ్మ తదా ప్రాహ కృతాఙ్గాలిస్తమ్
రామం పరాత్మన్ పరమేశ్వరస్తమ్ ॥ 52 ॥

విష్ణుః సదానన్దమయోఽసి పూర్ణో
జానాసి తత్త్వం నిజమైశమేకమ్ ।
తథాఽపి దాసస్య మమాఖిలేశ
కృతం వచో భక్తపరోఽసి విద్వాన్ ॥ 53 ॥

త్వం భ్రాతృభిర్వైష్ణవమేవమాద్యమ్
ప్రవిశ్య దేహం పరిపాహి దేవాన్ ।
యద్వా పరో వా యది రోచతే తమ్
ప్రవిశ్య దేహం పరిపాహి నస్తమ్ ॥ 54 ॥

త్వమేవ దేవాధిపతిశ్చ విష్ణుః
జానన్తి న త్వాం పురుషా వినా మామ్ ।
సహస్రకృత్వస్తు నమో నమస్తే
ప్రసీద దేవేశ పునర్నమస్తే ॥ 55 ॥

పితామహప్రార్థనయా స రామః
పశ్యత్సు దేవేషు మహాప్రకాశః ।
ముష్ణంశ్చ చక్షూంషి దివౌకసాం తదా
బభూవ చక్రాదియుతశ్చతుర్భుజః ॥ 56 ॥

శేషో బభూవేశ్వరతల్పభూతః
సౌమిత్రిరత్యద్భుతభోగధారీ ।

బభూవతుశ్చక్రదరౌ చ దివ్యౌ
కైకేయిసూనుర్లవణాంతకశ్చ ॥ 57 ॥

సీతా చ లక్ష్మీరభవత్పురేవ
రామో హి విష్ణుః పురుషః పురాణః ।
సహానుజః పూర్వశరీరకేణ
బభూవ తేజోమయదివ్యమూర్తిః ॥ 58 ॥

విష్ణుం సమాసాద్య సురేంద్రముఖ్యా
దేవాశ్చ సిద్ధా మునయశ్చ దక్షాః ।
పితామహాద్యాః పరితః పరేశమ్
స్తవైర్గుణంతః పరిపూజయంతః ॥ 59 ॥

ఆనన్దసమ్లావితపూర్ణచిత్తా
బభూవిరే ప్రాప్తమనోరథాస్తే ।
తదాఽఽహ విష్ణుర్ద్ఘహిణం మహాత్మా
ఏతే హి భక్తా మయి చానురక్తాః ॥ 60 ॥

యాన్తం దివం మామనుయాన్తి సర్వే
తిర్యక్షరీరా అపి పుణ్యయుక్తాః ।
వైకుణ్ఠసామ్యం పరమం ప్రయాన్తు
సమావిశస్వాఽఽశు మమ్ఽఽజ్ఞయా త్వమ్ ॥ 61 ॥

శ్రుత్వా హరేర్వాక్యమథాబ్రవీత్కః
సాన్తానికాన్ యాన్తు విచిత్రభోగాన్ ।
లోకాన్మదీయోపరి దీప్యమానాన్
త్వద్భావయుక్తాః కృతపుణ్యపుష్పాః ॥ 62 ॥

యే చాపి తే రామ పవిత్రనామ
గృణన్తి మర్త్యా లయకాల ఏవ ।
అజ్ఞానతో వాఽపి భజన్తు లోకాన్

తానేవ యోగైరపి చాధిగమ్యాన్ || 63 ||

తతోఽతిహృష్టా హరిరాక్షసాద్యాః
స్పృష్ట్యా జలం త్యక్తకలేవరాస్తే ।
ప్రపేదిరే ప్రాక్తనమేవ రూపమ్
యదంశజా ఋక్షహరీశ్వరాస్తే || 64 ||

ప్రభాకరం ప్రాప హరిప్రవీరః
సుగ్రీవ ఆదిత్యజవీర్యవత్త్వాత్ ।
తతో విమగ్నాః సరయూజలేషు
నరాః పరిత్యజ్య మనుష్యదేహమ్ || 65 ||

ఆరుహ్య దివ్యాభరణా విమానమ్
ప్రాపుశ్చ తే సాంతనికాఖ్యలోకాన్ ।
తిర్యక్ప్రజాతా అపి రామదృష్టా
జలం ప్రవిష్టా దివమేవ యాతాః || 66 ||

దిదృక్షవో జానపదాశ్చ లోకా
రామం సమాలోక్య విముక్తసంజ్ఞాః ।
స్మృత్వా హరిం లోకగురుం పరేశమ్
స్పృష్ట్యా జలం స్వర్గమవాపురజ్ఞాః || 67 ||

ఏతావదేవోత్తరమాహ శమ్భుః
శ్రీరామచంద్రస్య కథావశేషమ్ ।
యః పాదమప్యత్ర పఠేత్స పాపాద్-
విముచ్యతే జన్మసహస్రజాతాత్ || 68 ||

దినే దినే పాపచయం ప్రకుర్వన్
పఠేన్నరః శ్లోకమపీహ భక్త్యా ।
విముక్తసర్వాఘచయః ప్రయాతి
రామస్య సాలోక్యమనన్యలభ్యమ్ || 69 ||

ఆఖ్యానమేతద్రఘునాయకస్య
కృతం పురా రాఘవచోదితేన ।
మహేశ్వరేణాస్తభవిష్యదర్థమ్
శ్రుత్వా తు రామః పరితోషమేతి ॥ 70 ॥

రామాయణం కావ్యమనంతపుణ్యమ్
శ్రీశక్తిరేణాభిహితం భవాన్యైః ।
భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాత్ స పాపైర్-
విముచ్యతే జన్మశతోద్భవైశ్చ ॥ 71 ॥

అధ్యాత్మరామం పఠతశ్చ నిత్యమ్
శ్రోతుశ్చ భక్త్యా లిఖితుశ్చ రామః ।
అతిప్రసన్నశ్చ సదా సమీపే
సీతాసమేతః శ్రియమాతనోతి ॥ 72 ॥

రామాయణం జనమనోహరమాదికావ్యమ్
బ్రహ్మదిభిః సురవరైరపి సంస్తుతం చ ।
శ్రద్ధాన్వితః పఠతి యః శృణుయాత్తు నిత్యమ్
విష్ణోః ప్రయాతి సదనం స విశుద్ధదేహః ॥ 73 ॥

॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
ఉత్తరకాణ్డే నవమః సర్గః ॥ ౯ ॥
॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉత్తరకాణ్డః సమాప్తః ॥
॥ ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం సమూర్ణమ్ ॥
